CRMX I
692

www.dacoromanica.ro

Corbulŭ.

I

Spunŭ Românii, ca Corbulŭ la Românii din Epîru Coracu[1]), lat. Corvus corax L. germ. der gemeine Rabe, Kolkrabe, a fostŭ dintru începutu cu pene albe, şi nu cu pene negre ca în ḑiua de aḑi.[2]) Insă pe timpulŭ Potopului băgândŭ Noe, dupa cum se scie, din tóte vietaţile pamêntului câte o parechie în corabia sa, a bagatŭ şi una de Corbi. După ce a trecutu acuma potopulŭ şi dupa ce a începutŭ a scadé apa, Corbulu a fostŭ celu dintâiu pre care l-a scosŭ Noe din corabie şi l-a tramisŭ sa véda cum e pe lume: scaḑut'a apa pretutindene ori încă nu?... şi-i ḑise sa se'ntórcă câtŭ mai de graba cu respunsulŭ.

Corbulŭ, eşiudu din corabie, a sburatŭ câtu a sburatŭ pênĕ ce a datŭ de unu — hoitu de calŭ. Éra după ce a datŭ elŭ de hoitulu acela a uitatŭ cu totulŭ de ceea ce i-a poruncitŭ Noe şi începêndŭ a mâncà din hoitŭ a mâncatŭ treĭ ḑile şi trei nopţi dupa olalta,

[1]) Com. de Dlŭ. Jancu D. Hondrosomŭ, studinte în Bucuresci.

[2]) Credinţa Românilorŭ din Ilişescĭ, dict. de Vasile Ungurénŭ, românŭ din locŭ, şi a celorŭ din Căndrenĭ, com. de Dlŭ. Petru Ursulŭ, cantorŭ bisericescŭ.

www.dacoromanica.ro

fără sa se urnéscă din locu. Abia în revărsatulu zoriloru de a patra ḑi, dupa ce s'a săturatu acuma cum se cade, s'a întorsu éra îndarĕptu la corabie.

Noe de departe, cum îlu zarì că vine, l-a întrebatu plinu de curiositate: ce veste-ı aduce?... ce este prin lume, că a întârḑiatu atâta?...

Corbulu nu întinse multă vorba, ci-ı repunse dreptu, că fiindu flămêndu şi dându de unu hoitu de calu s'a pusu şı-a mâncatu dintr'ênsulu pênĕ ce s'a săturatu, de aceea a întarḑiatu aşa de multu... Atâta-ı totu ce póte sa-ĭ spue de prin inme pe unde a âmblatu...

Noe, auḑindu acésta, s'a mâniatu focu pe dênsulu şi l-a „înveliciţu“ [1]) ḑicêndu-ı:

„De asta-ḑı înainte sa fie penele tale cum e inima în mine!“ Şi fiindu că în acelu minutu inima în Noe erà négra ca taciunele de-amaraciune şi mânie, s'au făcutu şi penele Corbului ca inima lui, şi de atunci şi pênĕ în ḑiua de asta-ḑı a remasu apoi Corbulu cu penele negre.

„Éra hrana ta sa fie numaĭ hoitu!“ — ḑise mai departe Noe. Şi cum l-a blastématu Noe, aşa a şi remasu, ca Corbii sa şe hrănésca mai multu numai cu hoiturĭ. [2])

Legenda acésta esistă şi la Românii din Transilvania. Aceştia înca spunu că Corbulu dintru începutu a avutu pene albe ca omĕtulu, dar' când l-a sloboḑitu Noe din corabia ca să-ı aduca scire cum

[1]) Verbulu „înveliciĭ“, care pênĕ acuma l-am auḑitu numaĭ dela consătênulu meu Vasile Ungurénu, însemnéză aice atâta câtu: a meni a reu, a condemnà, a blăstĕmà.

[2]) Dictatu de V. Ungurénu din Ilişescĭ.

www.dacoromanica.ro

se află prin lume, Corbulu s'a dusŭ şi lungŭ timpŭ nu s'a întorsu înapoi, şi lui Noe, de supĕrare ca nu se maĭ întórce Corbulŭ tramisu, i s'a negritŭ inima. Când s'a întorsu acuma Corbulu îndareptŭ, fiindŭ Noe fórte nacajitu şi supĕratu pe dênsulu, l-a blăstematu şi i-a ḑisŭ:

„Negri-s'ar penele pe tine,
Cum s'a negritŭ inima'n mine!“

Şi'ndata, dupa acestu blastĕmu, s'au negritŭ penele pe Corbŭ şi negre aŭ remasŭ apoi pêne în ḑiŭa de asta-ḑi.[1])

Alta legenda ni spune éra, ca Corbii de-aceea s'au facutu negriĭ la pene, pentru ca Noe dupa potopŭ dându-le drumulŭ din corabie afară s'ar fi negritŭ de arşiţa sórelui, căci atunci sórele ardea fórte tare spre a uscà maĭ de graba faţa pămêntuluĭ, care chiftĭa de apă, apoi şi de-aceea ca s'ar fi întinatŭ cu molulŭ celŭ negru, care se află adunatu pe vêrfulu munţilorŭ.

Maĭ departe ḑice totu a dóua legenda, ca dându Noe drumulŭ Corbului din corabie ca să-ĭ aduca scire cum se afla prin lume, fiindŭ vêrfurile munţilorŭ ivite afara din apa şi aflându pe dênsele corpurĭ de vite perite şi mâncându elu hoiturile cele aflate a uitatŭ cu totulu sa se maĭ întórca îndărĕptŭ şi sa vestéscă luĭ Noe ce se afla pe-afara.[2]) Deci, dupa ce a eşitu acuma

[1]) Dictatŭ de Irina Mureşanŭ din comuna Osoiŭ şi com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

[2]) Aceste cuvinte convinŭ cu ceea ce aflămŭ despre Corbŭ în cartea întâ'a a luĭ Moisi cap. 8. v. 6. şi 7. „şi după patruḑecĭ de

www.dacoromanica.ro

Noe din corabie, se ḑice că întâlnindŭ elu pre C o r ḇ ŭ şi întrebându-lŭ de ce nu s'a întorsŭ să-ı spue cum se afla prin lume, sa-ı fi respunsŭ Corbulu că elŭ de-aceea nu s'a înturnatu pentru ca s'a datŭ de-a mâncatŭ la hoiturı.

Atuncı Noe, mâniindu-se pe dênsulu, l-a blastĕmatu ḑicêndu-ı:

„De hoiturı sa nu te maı saturı şi numaı hoiturile sa fie bucata ta cea maı buna, şi din orı şi ce departare sa-ţı miróse ţie hoiturile ca să le poţı aflà, pentru ca sa-ţı aducı aminte de mine!“

De-aice vine apoı, dupa credinţa poporului, că Corbii v i n t r e s c ŭ [1]) cine sci de unde hoitulŭ şi totu

ḑile Noe deschise ferésta arceı pe care o făcuse. Şi trămisă pe Corbŭ, care, după ce eşì, merse şi remase, pênĕ ce se uscà apa de pe pământŭ“, . . .

[1]) Verbulŭ „v i n t r ı, e s c ŭ, e s c e“, care se'ntrebuinţézà maı cu sémă de catră vênătorı, este, după câtŭ m'am pututŭ pênĕ acuma încredinţà, fórte respânditŭ pintre Românıı din Bucovina, şi maı alesŭ pintre ceı dela ţéră. Elŭ însemnézà atâta câtŭ: a miroşì, a adurmecà, a merge mirosindŭ pe urma cuı-va, a mirosì în contra vêntuluı, şi se ḑice despre unele fiere şi paserı carnivore, precum şi despre unele animale atâtŭ domestice câtu şi selbatice, aşa d. e. c o r b u l ŭ, c e r b u l ŭ, b o u l ŭ, c a l u l ŭ, v u l p e a, c â n e l e etc. v i n t r e s c ŭ, adică mirósă séŭ simţescı ŭnŭ lucru îndepărtatŭ, séŭ inimicŭ, care se apropie. Fórte respânditŭ pintre românıı din Bucovina e şi adj. „v i n t r i t o r ı ŭ“ cu înţelesulŭ de a d u r m e c ă t o r ı ŭ séŭ s i m ţ i t o r ı ŭ. Inrudite cu aceste dóue cuvinte credŭ că sunt şi numele a dóue plante, carı de către românıı bucovinenı se numescŭ „v i n t r i ş c ă“ şi „v i n t r i c e l ŭ“ şi se'ntrebuinţézà de către muĭerile sciutóre ca remediŭ în contra v i n t r e ı.

Regretatulŭ meŭ amicŭ Petru Spânulŭ mı-a scrisŭ că'n Poiana-Stampiı séŭ Piluganı, de unde a fostŭ elŭ de locŭ, precum şi'n celelalte sate din ţinutul Dorneı s'ar întrebuinţà în locŭ de verbulŭ şi adjectivulŭ citatŭ maı susŭ, verbulŭ „v e t r ı“ şi adj. „v e t r i t o r ı ŭ“ cu acelea-şı înţelesurı. Étà şi cuvintele sale: „despre C o r ḇ ŭ

www.dacoromanica.ro

din causa blăstĕmului luĭ Noe nutreţulu de căpitenie alŭ Corbilorŭ îlŭ formézĕ hoiturile. [1])

Érĕ ca sa nu se înmulţéscă Corbii ca alte paserĭ, să nu pótă scóte mulţĭ pui, totŭ după ce a încetatu potopulu şi s'au aşedatu apele, ı-a blăstĕmatŭ Noe ca să se óŭe în luna lui Decemvrie şi se clocéscă pênĕ în luna lui Fauru. Decĭ de-atuncı şi pênĕ 'n ḑiua de astaḑĭ, amĕsuratŭ credinţeĭ poporale, se óuă Corbii totdéuna în luna luĭ Decemvrie şi clocescu pêne în luna lui Fauru. Eră în luna lui Fauru, fiindu ca, după spusa poporuluĭ, nicı unu felŭ de óue nu sunt aşa de tarı, ca óuele de Corbŭ, când e gerulu mai cumplitŭ, când crépa şi lemnele de frigu, atuncı sbóră Corbiĭ de pe óue, lasându-le sa crepe de gerŭ, şi când vedŭ că acuma óuele sunt bine crepate se ducu apoi la dênsele şi ścoţindu-şı puii din găocĭ caută mai departe de dênşii.

De aicea apoĭ, dela acésta credinţă, vine ca ḑicŭ Românii, când e gerulŭ mai mare în luna lui Fauru: „a c u m a v o r f i c r e p a t ŭ ó u e l e c o r b u l u ı“, séŭ „aşa e de frigŭ că crépa óuele corbului.“ [2])

Dacă Noe nu l-ar fi blastĕmatu pre Corbu să-şı clocéscă óŭele sale din luna lui Decemvrie şi pênĕ în luna lui Faurŭ, şi sa iasă puii sei din gaocı numai atuncı când i vor crepà óuele de gerŭ, ci ar fi remasŭ sa

se ḑice că bate fórte tare atâtŭ la hoitŭ, câtŭ şi la d i h a n i e (sub acésta se'nţelege maĭ alesŭ u r s u l ŭ şi l u p u l ŭ) şi că elŭ e fórte simţitorĭŭ, şi v e t r i t o r ĭ ŭ, elŭ v e t r e s c e cine sci câtŭ de departe. Cânele încŭ v e t r e s c e la o depŭrtare de peste o óră“... se ḑice pe alocurea şi „v ê n t r e s c e“. —

[1]) Credinţa Românilorŭ din Căndrenĭ, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[2]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ şi V. Ungurénŭ. —

www.dacoromanica.ro

clocésca véra ca şi alte paserĭ, atuncĭ ar fi aşa de mulţi Corbi, că ómenii n'ar fi în stare să se apere de dênşiĭ.[1])

Asemene se crede ca C o r b u l ŭ, când i-a datŭ Noe drumulu din corabie trebue să fi aflatŭ numaĭ vêrfulu munţilorŭ, cacĭ Corbii arare orĭ trecŭ prin sate, dóră numai atunci se oprescŭ eĭ în vre unu satŭ, când într'ênsulu afla vre unŭ hoitu de calŭ séu şi de altă vită perita. De altmintrelea pêne şi în ḑiua de asta-ḑi petrecu Corbii numai pe vêrfurile munţilorŭ şi a stâncelorŭ.[2])

Pênĕ aici credinţa Românilorŭ despre Corbi, care datéză încă de pe timpulŭ lui Noe.

Sa vedemŭ însa acuma şi celelalte credinţe despre corbi, cari se mai afla la Români.

II.

Daca doĭ séu treĭ corbĭ trecŭ pe de-asupra unui satŭ croncanindu şi mâncându-se unulŭ pre altulŭ, credŭ Românii ca prevestescu o bóla mare în acelu satŭ şi multă mórte orĭ între ómeni orĭ între dobitóce.[3])

Doĭ Corbĭ, dacă în trecerea loru se vor întâlnĭ dreptŭ de-asupra unei case, sburându unulu spre méḑă-ḑi, éră altulŭ spre meḑulŭ nopţii, se crede ca unŭ omŭ din aceea casă negreşitŭ are să móra.[4])

In cotro âmblă Corbii maĭ tare, într'acolo e bólă orĭ între ómeni orĭ între vite. Din betrâni se ḑice ca

[1]) Dictatŭ de V. Ungurénŭ.

[2]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[3]) Credinţa Rom. din Căndrenĭ, com. de P. Ursulŭ, şi a celorŭ din Horodniculŭ-de-josŭ, com. de Dlŭ Petru Prelipcénŭ.

[4]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

www.dacoromanica.ro

atunci când vei vedè mulți Corbi sburându în colo și'n cóce sa nu te bucuri, căci atunci nu e semnŭ bunu. [1])

Dacă vor croncăni Corbiĭ în apropierea unei stâne, apoi pastorii privighiază fórte turma lorŭ, căci amesuratŭ credinței loru atunci sunt deplinŭ încredințați cum ca Corbii li prevestescu că vor veni fiare selbatice și le vor stricà din oi. [2])

Când iesa unu Corbŭ înaintea viteloru și croncănesce, nu-i bine, caci atunci elŭ plasmuesce a mórte, să péra vitele omului, ca sa aiba elu ce mâncà. Pentru aceea ḑicŭ Românii catră Corbi, carii croncănescu:

„Se vĕ fie de capu, de ciolane și de pene!“ [3])

Când pastorescŭ Românii vitele și vedŭ Corbiĭ croncanindu de-asupra acestora, susținu ca Corbii ceru dela Dumneḑeu ca sa péra vr'o vita sa aiba și ei ce mâncà. Pentru aceea, adresându-se ei catră Corbi, spunu:

Corbule
Orbule!
Nu numĕrà
Vita mea,
Că vita mea
E numĕratĭ
Cu săgétă
Românéscă
Dumneḑeŭ să o trăéscă,
Sângele te năpădéscă
Și pe gură și pe nărĭ
Câne și tălharĭŭ! [4])

[1]) Dictatŭ de Constantinŭ Diaconescu din Calafindescĭ.
[2]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ
[3]) Com. de Dlŭ P. Prelipcénŭ.
[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ. Dat. si Cred. Rom. dĭn Transilvania.

www.dacoromanica.ro

Daca unŭ Corbŭ în sborulŭ seu se vede dreptu de-asupra capului unui omŭ, atunci éră-şi se crede, ca omulŭ acela în scurtŭ timpŭ trebue sa móra. [1])

Cum ca Corbulu, când croncănesce în sborulu seu, arata, după credinţa poporuluĭ, mórtea unui omu séu a uneĭ vite şi doresce să-şi stimpere fómea din corpurile acestora şi sa-şi alineze şetea cu sângele loru, se vede înca şi din mai multe cântece poporane.

Étă de esemplu unulu din acelea cântece!

— Corbi, corbi, frăţióre!
Ce totu croncănescĭ la şóre?
Orĭ ţi-ĭ fóme, orĭ ţi-ĭ sete,
Orĭ ţĭ-e dorŭ de codru verde?
— Şi mĭ-e fóme, şi mĭ-e sete,
Şi mĭ-e dorŭ de codru verde.
Aşĭ mâncà inimĭ din sinŭ
Şi-aşĭ bè sânge de păgânu.
Aşĭ mâncà rărunchĭ de calŭ
Şĭ-aşĭ bè sânge de nuscalŭ;
Aşĭ mâncà fagur de roĭŭ
Şĭ-aşĭ bè sânge de cĭocoĭŭ. [2])

Altŭ cântecu, nu mai puţinŭ interesantŭ în acésta privinţă, este celu urmatoriu:

In mijlocŭlŭ codrului
Plânge puĭulŭ corbuluĭ.
Ér' o fétă de'mpĕratŭ

[1]) W. Schmidt. Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Romänen Siebenbürgens. Hermannstadt 1866. p. 22.

[2]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Românilorŭ. Bucurescĭ. 1866. p. 251.

www.dacoromanica.ro

S'a dusŭ şi mi l'a 'ntrebatŭ :
— Ce plângĭ puĭule acolea ?
Corbulŭ că mi-ĭ respundea :
— Am doritŭ să mergŭ la ţĕră
Să beŭ sânge de vĕdană,
Să mâncŭ carne de cătană;
Şĭ-am doritŭ să mergŭ la turcŭ
Să beŭ sânge de haĭducŭ,
Să mânâncŭ carne de turcŭ... [1])

III.

Corbulu e o pasere pre care atâtu descântatórele câtu şi vrajitórele o întrebuinţéza fórte adeseorĭ în unele descâutece şi vrajĭ de ale loru. Aşa, între multe altele, se ḑice ca i n i m a d e c o r b ŭ e buna de b ó l a c e a r e a.

Corbiĭ, dupre cum se scie, âmbla maĭ totdéuna numaĭ în parechie, doĭ câte doĭ. Decĭ dacă va împuşcà cineva de-odată, adică dintr'ŏ singura împuşcatura, o părechie de C o r b ĭ şi va scóte i n i m a din eĭ şi dupa acésta va da-o celuĭ bolnavŭ de bóla-cea-rea ca s'o mânânce, se ḑice ca bolnavulu, mâncându-o, nu capeta maĭ multŭ b ó l a-c e a-r e a, ci se vindeca pentru totdéuna de dênsa. [2])

Totŭ de b ó l a-c e a-r e a sunt bune şi p e n e l e d e C o r b u. Daca celu patimaşu de acésta bólă se afuma cu pene de Corbu, se ḑice ca în scurtŭ timpŭ se vindecă si maĭ multŭ bóla nu-lŭ cercetéza. [3])

[1]) Acestŭ cântecŭ mi l-a dictatŭ o fétă din Crasna în Bucovina, anume: Catrina...

[2]) Dictatŭ de Iacobŭ Popovicĭŭ, românŭ din Oprişenĭ.

[3]) Datina şi Cred. Rom. din Transilvania, dict. de Irina Mureşanŭ din comuna Prunĭ şi com. pe Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

www.dacoromanica.ro

Sĕulŭ de Corbu ḑice ca este fórte bunu de lécu pentru ceĭ surḑĭ. Dacă unulŭ séŭ altulŭ va înpuşcà unŭ Corbu, va scóte seulŭ dintr'ênsulu şi cu sĕŭ de-acesta îlu va unge apoĭ pre celŭ surdŭ la urechĭ, surdulŭ în scurtŭ timpŭ va începe a auḑì, şi din ce în ce va àuḑì totŭ maĭ bine. [1])

Maĭ departe se ḑice că daca cine-va are nră pre vre unŭ omŭ şi prin urmare ĭ-a facutŭ ca acesta să devine beţiu, sa-şĭ vênda tóta averea şi se şĭ-o dee pe bĕutura, omulŭ într'acestŭ modŭ vrajitu se póte fórte lesne desbarà de bĕutură prin inimă de Corbŭ. Celŭ ce voesce sa-lu desbăreze séŭ să-lu desveţe de beţie, înpuşca unu Corbu, scóte inima dintr'ênsulu, o usca bine, după acésta o fréca ca piperiulŭ şĭ-o dă apoĭ celuĭ beţiŭ, când e bétu, într'unŭ paharu de rachiŭ ca s'o bee. Beţiulu, cum be acésta bĕutură preparată, se ḑice că îndată capetá o gréţa aşa de mare de rachiŭ ca apoĭ nu-lŭ bè maĭ multu în tótă viéţa sa. [2])

Se'nţelege însa dela sine, ca atâtŭ atunci când frécá inima cea de Corbu, câtŭ şi atunci când i se da celuĭ beţiu de bĕutŭ, celŭ ce ĭ-o da rostesce nisce cuvinte de vraja, cugetându că şi acestea au fórte mare înfluinţă asupra beţiului. Insa cum suna acelea cuvinte pêne acuma nu avuĭ ferecirea sa le potŭ auḑì dela cine-va.

IV.

In unele balade şi poveştĭ poporane Corbulŭ jócă unu rolŭ fórte mare. Aşa sunt, între multe altele, bala-

[1]) Dict. de Gavrilŭ Bóncăşŭ, românŭ din Vatra-Dornei.

[2]) Dict. de Iacobŭ Popovic'ŭ. —

www.dacoromanica.ro

dele: Corbacŭ, Novacŭ și Corbulu [1]), Grue și tatalu seu Novacŭ, și Corbulŭ [2]), apoi poveștile: Petrea Caţelei, Fiulŭ Epei [3]) și Spaima smeiloru [4]), carĭ ni adeverescŭ cum că aflându-se eroulu baladei séu alŭ povestei în periculŭ de-așĭ perde viéța, Corbulu e acela, care îlu scapa din gura morţii, pentru care faptă apoi mai totdéuna e resplătitu și mulţamitu prin aceea ca celu scapatŭ prin dênsulu îi da de mâncare leșurile dușmaniloru învinși și omorîţi.

Spre întărirea acestorŭ dise estragemŭ unŭ pasagiu din povestea „Spaima smeilorŭ“, care ni arată cum scapa Corbulŭ pre Fĕt-frumosŭ, eroulu povestei, dela mórte.

„Se ascunse — adică Fĕt-frumosu spune povestea — éra sub podŭ, și venindŭ smeulŭ, se luâ cu dênsulu la luptă, și se luptară tótă ḑiua; dar' nu putură sa se trântéscă unulu pre altulŭ. Vĕḑêndu acésta smeulu, se făcŭ flaçară galbĕna, ér' Fĕt-frumosŭ se făcŭ flacara roșa, și ér' se luptara, dar' nu putura să biruéscă. Smeulŭ se uitâ în susŭ și vĕḑêndu unu corbŭ îĭ ḑise:

— „Corbule, corbuleţule! du-te la sahana și-ţi móie o aripa în sĕŭ și una în apă și cu sĕulŭ sa mĕ stropescĭ pre mine, ér' cu apa să stropescĭ pre

[1]) V. Alecsandri. op. cit. p. 141 și 144.

[2]) At. M. Marienescu. Balade t. I. Pesta. 1869. p. 75 și 116.

[3]) Din colecţiunea mea de poveștĭ, inedită.

[4]) I. C. Fundescu. Basme, oraţii etc. ed. II. Bucurescĭ. 1870. p. 7.

www.dacoromanica.ro

Fĕt-frumosŭ, că ţi-lu dau împreuna cu calulŭ seu sa-lu mânânci.

„Fĕt-frumosŭ radică şi elŭ capulŭ în susu şi ḑise:

— „Corbule, corbuleţule! du-te la sahana şi móie-ţi o aripa în sĕŭ şi alta în apă şi cu seulŭ sa mĕ stropescĭ pre mine, ér' cu apa sa uḑi pre smeŭ; că-ţi dau sa mânânci trei smei împreună cu caii loru.

„Corbulŭ plecă, şi întorcêndu-se peste puţinu timpŭ udă pre Fĕt-frumosŭ cu sĕu, şi pre smeŭ cu apă. Fet-frumosŭ sări de-asupra smeuluĭ şi-i tăia capulŭ“...[1])

Cu puţină abatere provine procedura acésta şi'n poveştile Petrea Căţelei şi Fiulu Epeĭ. In tóte trei provine apa şi sĕulu. In tóte trei Corbulŭ ajuta eroului povestei ca sa învinga pre Smeu...

Una dintre cele mai frumóse şi interesante balade poporane, a careĭ erou e Corbulŭ şi care cuprinde în sine eleminte istorice naţionale şi mitologice precum şi o fantasie estraordinara e „Corbulŭ şi Mihaiu Vodă.“ [2]) Corbulu din acésta baladă, dupre cum ni spune Dl. Marienescu, represinta România. [3])

Ca simplu aḑunatorĭŭ alu datineloru şi credinţeloru române nu potŭ sa facŭ o descriere şi-o analisă mai estinsa asupra poveştilorŭ şi baladelorŭ amintite. Causa însă pentru ce le-am înşiratŭ eŭ aicĭ este ca să facŭ atenţĭ pre învetaţii românĭ asupra lorŭ, ca ei să

[1]) I. C. Fundescu op. cit. p. 13—14.

[2]) At. M. Marienescu. Balade tom. II. Viena. 1867. p. 1.

[3]) Idem. de eadem. Nota 1.

www.dacoromanica.ro

le esplice, pentru ca ori și cum Corbulŭ dintr'ênsele nu póte să jóce numai rolulŭ unei simple pasere carnivore, ci eu credŭ ca Corbulŭ trebue sa aiba o însemnatate mitologica. De altmintrelea putut'ar fi pusu Românii în loculŭ Corbului și altă pasere, daca n'ar avè nemică se'nsemne.

Dar' mai cu séma în poveștı potu s'o marturisescu cu totdeadinsulŭ că Corbulu are o însemnatate mitologica. Prin urmare, în alaturare cu datinele și credințele ce s'au espusŭ mai susu, rolulu Corbuluĭ orı unde l-am aflà merita cea mai mare luare aminte. Numai așa vom putè aflà adevĕrata origine a tuturoru datineloru și credințelorŭ despre acésta pasere.

V.

Dupa ce-am vedutu pênĕ acuma carı sunt legendele, datinele și credințele Românilorŭ despre Corbu, să ne oprimu puținu și la numele acestuia, sa vedemŭ cum se mai numesce elu altmintrelea de catra poporulu românu? cum se numesce și femeiușca lui? și abia, dupre ce vom fi arătatŭ totu ce scimu și'n acésta privința, să pașimu mai departe.

Atâtu de catra Românii din Bucovina, câtu și de catra ceĭ din Transilvania se maĭ numesce Corbulu, însa numai fórte raru, înca și Croncăŭ [1]) și Croncanŭ [2]), carı numirı sunt formate dela strigătulu lui celŭ patrunḑetoriu și totodată neplacutu, după analogia

[1]) Com. de P. Spânulŭ. „Corbiĭ se maĭ numescŭ și Croncăĭ, dela a croncăi, strigătulŭ lorŭ celŭ neplăcutŭ.“

[2]) Com. de doĭ studinți din Brașovŭ.

www.dacoromanica.ro

verbelorŭ „a croncani“, „cronconi“ şi croncai“, carĭ asemenea sunt formate dela strigătulu lu celu neplacutŭ, şi carĭ, după câtĭ sciŭ eu pênĕ acuma şi dupa cum mĭ-arată mai multe dome şi balade poporane [1]) se spunu mai cu séma numai despre Corbĭ.

Românii din jurulŭ Ohaba-mâtniculuĭ în Banatŭ îlŭ numescŭ pe lânga Corbŭ încа şi Corcanu.[2]) Acésta numire se vede că încа e formată dupa strigatulŭ lu.

In modu desmierdatoriu séu micşoraţivu se numesce Corbulŭ fórte adeseorĭ şi Corbuşoru, Corbişoru, Corbuleţŭ şi Corbulénu.

Cum că tuspatru numirile din urma sunt fórte respândite pintre Românĭ ne putemŭ încredinţà nu numaĭ din vorba de tóte ḑilele, ci şi din maĭ multe dome şi balade poporane.

In balada „Corbacŭ“ dam peste urmatórele versurĭ, în carĭ se afla numirea demiuutiva „Corbuşoru“ :

Étă, mărĭ, că'ntr'unu norŭ
Elŭ zărĭa unŭ corbuşorŭ,
Ce pe susŭ totŭ cronconĭà
Şi din aripĭ ţotŭ bătea.

Éra cam catra mijloculu baladeĭ :

Corbuşorulŭ se'ntorcea
Şi cu plisculŭ aducea

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 141 şi 145. — At. M. Marienescu. Balade t. I. p. 86 şi 88. — Idem. Balade tom. II. p. 119. —

[2]) Com. de Dlŭ. Jónŭ Stoïcescu.

www.dacoromanica.ro

ucisu de dênsa, care s'a fostu prefacutu acuma în Cucŭ, apucâ de graba unu drobu de sare şi aruncâ cu dênsulu dupa cucŭ voindu ca sa-lu omóre. Insă drobulu, în locŭ sa omóre Cucului, cadù în capulu mascionei şi-o omorì pre dênsa.

Aşa a resplatitu Dumneḑeu mascionei celei pline de reutate.

Éra baiatulu, care s'a prefacutu odata în Cucŭ, nu s'a făcutu mai multŭ éra-şi băiatu cum a fostu dintru începutu, ci Cucŭ a remasu şi pênĕ în ḑiua de astа-ḑi.

VII.

Acestea sunt legendele Cuculuĭ, carĭ le-am pututu aflà eŭ pêne acuma.

De-aice înainte urméza datinele şi credinţele Românilòru despre acéstă pasere misteriósa.

Nu numaĭ legenda âintâia şi a treia, carĭ s'aŭ aratatŭ mai susu, ci toţi Românii de-a rêndulŭ, chiar şi aceia, cărora nu li sunt cunoscute legendele acestea, spunu cum că Cucului abia în ḑiua de Bunavestire i se desléga limba, şi din ḑiua acésta începe elu apoi a cântà ne'ntreruptŭ pêne la Sânḑiene. La Sânḑiene, dupa cum vom vedè mai la vale, éra-şi i se léga limba şi nu póte mai multu defelu cântà pêne la alta Bunavestire.

Fiindŭ ca Cuculu, dupa credinţa poporului românŭ, la sosirea sa în ţerile nóstre, prevestesce prin cântarea sa nu numaĭ primavéra, ca alte paserĭ mutatóre, ci şi

www.dacoromanica.ro

sórtea fie-carui omŭ, care îlu aude întâia-şi data cântându, de-aceea cu vr'o câte-va ḑile înainte de Bunavestire fie-care Românu, dela celu mai betrânu şi pêne la celu mai tênerŭ, dela celu mai avutu şi pênĕ la celu mai sermanu, se 'ngrijesce ca sa aiba pe lânga sine pe când îlu va auḑî cântându, daca nu mai multu, macaru unŭ banu de auru, séu de argintu, séu şi de arama, creḑêndu cum că daca va avè bani la sine, când îlu aude întâia-şĭ data cântându, în totu decursulu anului va avè bani şi va fi sanĕtosu. Toţi Românii, pênĕ şi prunculu celu mai micu, cauta sa aiba bani la sine de totŭ felulŭ, ca pe când va sosì Cuculu să póta avè speranţa de bani, sa nu-i întimpene acésta p a s e r e s t â n t a, dupa cum îlu mai numesce poporulu, fara de nici unŭ banu în punga.[1])

Asemenea se ḑice că fie-care trebue să fie totdéuna spalatu şi satulu înainte de-a auḑî Cuculu întâia-şi data cântându, daca voesce ca şi preste anu sa fie satulu şi curatu, sanĕtosŭ şi voiosu şi tóte sa-i mérga în bine şi 'n plinu. Dacă e flamându, când îlŭ aude întâia-'şi data cântându şi preste anu va fi totu flamându; daca e nespalatŭ şi preste anu nu va fi spalatu, ci va fi încarcatu de câte podóbe de ţóte.[2])

Fiindu aşa dara cu toţii de mai nainte pregatiţi, fie-care cum îlu aude întâĭa-şi dată cântându scutură punga cu banii şi ḑice:

[1]) Credinţa Românilorŭ din tóte părţile Bucovineĭ.

[2]) Cred. Rom. din Calafindescĭ, satŭ din districtulŭ Siretĭuluĭ în Bucovina, com. de Sofia Frâncu.

www.dacoromanica.ro

Cucule
Puĭucule!
Câte pene sunt pe tine
Atâția galbenĭ la mine!

Dupa acésta avorbire îșĭ uréza sie-șĭ viéța îndelungata, norocŭ și fericire ḑicêndu:

Mulțĭ anĭ bunĭ, cu sănĕtate
Și norocŭ să am la tóte,
Să fiŭ orĭ și când voĭosŭ
Fericitŭ și bucurosŭ!

Séu, smulgêndu treĭ fire de érba și aruncându-le în partea din care vine cânteculŭ luĭ, ḑice:

Cucule
Puĭucule!
Ție frunḑa și érba,
Mie banĭ tótă véra;
Ție, ce doriscĭ, de tóte,
Mie banĭ și sănĕtate!

Ceĭ ce n'aŭ bani la dênșiĭ, când audŭ âmtâia-șĭ data Cuculŭ cântându, se simțescu fórte nefericiți, creḑêndu ca preste totu anulŭ nu voru avè norocŭ de banĭ, ca tóte li va merge reu și 'n golu.

Cum ca datina și credința acésta trebue să fie fórte respândită pintre Românii din Bucovina, se vede și de-acolo, — că singurŭ cu urechile mele am auḑitŭ pre maĭ mulțĭ Români sermanĭ plângêndu-se, că n'aŭ avutŭ nicĭ macarŭ unŭ banŭ de lécŭ cu care să auda Cuculu cântându.

www.dacoromanica.ro

Se ḑice însa, spre mângaerea celoru sermani, ca daca celu ce aude pentru prima óră Cuculu cântându, va aflà ramura pe care a cântatu acesta și va purta-o la sine, atuncĭ de siguru va aflà banĭ în decursulu anului, și póte în urmă sa fie cu multu maĭ avutŭ decâtu aceia, carii au avutŭ banĭ la sine când l-au auḑitu âmtâia-și data cântându.

VIII.

Cucului, dupa credința Românului, e o pasere misteriósa, ce are tainice legaturĭ cu sórtea omului. Glasulu seŭ menesce totdéuna a bine, când resuna de-a drépta auḑului séu în fața, și din protiva menesce totdéuna a reu, când resuna în stânga séu în spate.[1])

Dacă glasulŭ seŭ resună în drépta auḑului séŭ în fațĕ, atuncĭ credu Românii, ca preste totŭ anulu li va merge bine în tóte, că vor fi fericiți, sănetoși și voioși. Éra daca glasulu seu se aude în stânga séu în spate, atuncĭ, credu eĭ, că preste totu anulu li va merge reu, că voru fi nefericiți, bolnavĭ, supĕrați, că unii din eĭ voru și murĭ, séu cine sci ce póte sa li se maĭ întêmple.[2])

Acésta credința a Românilorŭ se afla respicată chĭar și în unele poesiĭ poporane.

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ populare ale Românilorŭ. Bucuresci. 1866. p. 9. în notă, și Cred. Rom. din Bucovina.

[2]) Acésta credin·ă se află și 'n Muntenia, veḑi: „Cuculŭ“ de Victorŭ Popilianŭ, publ. ma âmtâiŭ în „Romanulŭ“ și apoĭ reprodusŭ în „Amiculŭ familieĭ“, an. 1879. Sem. I. Nriĭ. 11 și 12. —

www.dacoromanica.ro

Dovada despre acésta avemu urmatórea doma, în care unu Românu cu mintea tulburata din causa dragostei, îlu róga pre C u c u sa-ĭ cânte în drépta séŭ în fața, dóra va avè mai multu norocu:

Frunḑă verde de pelinŭ,
Ce-mĭ eștĭ cucule hăinŭ,
De cânțĭ véra 'n jumĕtate
Și-apoĭ sbor în altă parte ?
Cuculețŭ, pasere sură !
Muş̦ca-ț'-așĭ limba din gură ;
Cânteculŭ să nu-țĭ maĭ ḑicĭ
Nicĭ să ma colinḑĭ pe aic'.
Véra viĭ, véra te ducĭ,
Când êsŭ dragostele dulcĭ.
Cântă-mĭ mie înc'odată,
Că-mĭ e mintea tulburată.
C â n t ă 'n d r é p t a m e a c u f o c ŭ
S ă a m p a r t e d e n o r o c ŭ.
C â n t ă 'n f a ț a m e a c u d r a g ŭ,
C ă ț ĭ - o ĭ u d a f r u n ḑ ă d e f a g ŭ
S ă n u m a ĭ f i ĭ t o t ŭ p r i b a g ŭ. [1])

Éră cum ca glasulu Cucului auḑitu în spate menesce nu numai a reu, ci chiar și a mórte, ni dovidesce urmatoriulu pasagiu, pre care îlŭ scótemu dintr'unu bocetu din colecțiunea mea inedita:

Mĕĭ femee, draga mea,
Draga mea, ĭubita mea,
C u c u 'n s p a t ę m ĭ - a c â n t a t ŭ
Ș i m ó r t e a m ' a s ă g e t a t u.

[1]) V. Alecsandri. op. cit. p. 245.

www.dacoromanica.ro

Asemenea credŭ Românii, ca de câte orĭ îlu vorŭ auḑî întâia-şi data cântându, adica strigându „c u c u“, atâţia anĭ are să mai trăéscă celu ce l-a auḑitu. Dacă cânta de multe orĭ, bucuria auḑitoriului e nespusa, cacĭ atunci, crede elu, că are să mai trăéscă înca mulţi anĭ, éra dacă cântă numai odata, atunci se 'ntristéză, crеḑêndu ca nu va traî multŭ. [1])

Dela cânteculu Cucului atârnă de multe orĭ, dupa credinţa Românilorŭ, şi timpulu când se vorŭ însurà fecĭorii şi se voru maritâ fetele. Aceştia totdéuna, când îlŭ audŭ întâia-şi data cântându, se adresază catră dênsulŭ şi-lŭ întrébă ḑicêndu:

— Cucule, puiucule! câţi anĭ îmĭ daĭ pêne ce mĕ voiŭ însurà séu maritâ?

Daca Cuculu, după acésta întrebare, tace de câtatŭ, atunci e unŭ semnŭ, ca se voru însurà şi maritâ de graba. Éră daca câuta mai de parte, apoi de câte orĭ va cântà, va strigà „c u c u“, atâţia anĭ au sa mai aştepte pêne ce se voru însurà séu maritâ. [2])

Credinţa acésta se vede ca l-a înspiratu şi pre multu regretatulu nostru poetu I. A. Lapĕdatu, când a compusu frumósa poesie, ce-o reproducemu aicĭ:

La umbră de fagu şedeamŭ,
Şi la mândra mea gândiamŭ;
Dar' unŭ cucŭ de-asupra mea,

[1]) Acésta credinţă se află şi la Românĭ din Transilvania. Vedĭ: W. Schmidt. Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Romänen Siebenbürgens. Ein Beitrag zur Kenntniss des Volksmythus. Hermannstadt. 1866. p. 21.

[2]) Dat. şi cred. fórte lăţită la poporulŭ românŭ.

www.dacoromanica.ro

Totŭ cântà şi prorocià :
„Cuce, cât ĭ anĭ ĭmĭ veĭ da,
Pênĕ când m'oĭŭ îusurà ?“
Şi mereŭ cuculŭ cântà . . .

La umbră de fagŭ oftamŭ
Şi pe cucŭ ér' lu 'ntrebamŭ :
„Mândreĭ mele câţĭ ĭĭ daĭ ?“
Lu 'ntrebaĭ, şi-lŭ ascultaĭ.
Dar' cuculŭ pasere rea,
Ctoculŭ nu-şĭ maĭ deschidea,
Ci tăcea, mereŭ tăcea . . .

La umbră de fagŭ plângeamŭ,
Cătră cucŭ aşa ḑiceamŭ :
„Penele de ţĭ-ar cădea
Cucule, pasere rea !
Să nu cânţĭ şi altuĭa
Deminéţa totŭ aşa !“
Eŭ plângeamŭ, cuculŭ sburà [1]) . . .

Totŭ credinţa acésta, credu eu ca a datŭ nascere şi urmatóreĭ dome poporane din jurulu Blasiulu în Transilvania :

Audĭ, mândră, cuculŭ cântă
Eşĭ afară de-lŭ ascultă.
De ţĭ-a cântà cuculŭ bine
Trage nădejde de mine,
De ţĭ-a cântà cuculŭ reŭ
Nădejdea-ĭ la Dumneḑeŭ ! [2])

[1]) Incercărĭ în literătură. Braşovŭ. 1874. p. 14.
[2]) Din colecţĭunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

Precum și altera din Bucovina:

Éră-mĭ cântă reŭ Cucu
Bate-l-ar pârdalnicu,
Că și anŭ elŭ mĭ-a cântatŭ
Și-am remasŭ neînsuratŭ! [1])

IX.

Mai departe, credu Romanii, cum ca daca îlŭ vedu pre Cucu întâia-și data când cântă sburându séu stându într'unu arbore séŭ pomu frumosŭ și verde, apoi preste totu anulu voru fi vioi, sprintenĭ și sanetoși. Dacă însa îlŭ vĕdu într'unu pomu uscatu séu într'unŭ ciungŭ, séu pe-unŭ butucu, séu pe-o tișitura, voru fi preste anŭ mai multu bolnavi, decâtu sănetoși, și vorŭ avè parte mai multu de scârba și superare, decâtu de voie buna. Daca îlu vedu pe pamêntu, vorŭ fi trândavi, greoi și încarcați de nevoi. Dacă îlu vĕdu pe unu lemnu putredu, vorŭ murî în acela-și anu. [2])

Dacă nu tocmai tóte, apoi cea mai mare parte din credințele acestea se afla respicate și 'n unele dome poporane.

O doina din Poiana-Stampii séu Pilugani, satŭ în ținutulu Dornei în Bucovina, ḑice în privința acésta urmatórele:

Audĭ, mândrĕ, cuculŭ cântă
Ieși afară de-lŭ ascultă!

[1]) Com. de Dlŭ Orestŭ Lujanŭ, abiturientŭ.

[2]) Cred. Rom. din Căndreni satŭ în ținutulŭ Dorneĭ, com. de Dlŭ Petru Ursulŭ, cantorŭ bis. din locŭ; și cred. Rom. din alte părți.

www.dacoromanica.ro

„Ba! eŭ nu l-oĭŭ ascultà
Că mĭ-a pustiitŭ târla
Şi mĭ-a mâncatŭ viéţa.
Că totŭ aşa mĭ-a cântatŭ
Intr'unŭ vêrfŭ de fagŭ uscatŭ
Pênĕ ce m'a maĭ gătatŭ. [1])

Alta doina, în care înca se afla respicate unele din credinţele de mai susu, suna precum urméză:

Cucule cu péna sură!
Muşca-ţĭ-aşĭ limba din gură,
Ţĭ-am plătitŭ şă-mĭ cânţĭ unŭ anŭ,
Tu nu mĭ-aĭ cântatŭ de-unŭ banŭ.
Mĭ-aĭ cântatŭ pe-unŭ muşuroĭŭ
Totŭ a rele şi nevoĭ,
Mĭ-aĭ cântatŭ pe-unŭ cĭungŭ înaltŭ
Totŭ a scârbă şi bănatŭ.
Cĭoculŭ pên' ţi s'a uscatŭ.
M -aĭ cântatŭ séra pe lună
Să nu maĭ am voĭe bună.
Mĭ-aĭ cântatŭ pe-o rămurea
Să fiŭ totŭ cu voĭe rea. [2])

Cum ca cânteculŭ Cucului, când acesta cântă pe ce-va uscatŭ, séŭ pe vr'o movila de gunoiu, însemnéza superare şi înstrainare de catra aĭ sei, se maĭ vede înca şi din urmatórea doina ostaşéscă din Transilvania şi anume din ţinutulŭ Blasiului:

[1]) Din colecţĭunea mea inedită.

[2]) S. Fl. Marianŭ. Poesiĭ pop. rom. t. II. Doĭne şi Hore. Cernăuţi. 1875. p. 1ı .

www.dacoromanica.ro

Cântă cucu 'n parŭ de vie
Venitu-m -o vremea mie
Să mĕ ducŭ la cătunie.
Cântă cucŭlŭ pe gunoĭŭ
Eŭ maĭ am unŭ' anŭ séŭ doĭ.
Cântă cucŭlŭ pe fântână
Eŭ maĭ am ó septĕmână. [1])

In urma şi acésta:

Cântă cucu pe tufoĭŭ,
Mândra dórme pe resboĭŭ.
Cântă cucu pe cĭuteĭcă (?)
Mândra dórme pe suveĭcă. [2])

X.

Cucului cânta mai multu şi mai frumosu, când toţi pomii şi arborii sunt încarcaţi de frunde. Şi fiindŭ că frunda faguluĭ, când e frageda, are unŭ gustŭ acriu, din care causa fórte mulţi Români îndatinéza nu numai a sta la umbra eĭ, nu numai a cântă într'ênsa, ci a o şi mâncă, credu ca dela acésta împrejurare vine şi credinţa, cum ca Cucului, de-aceea cânta în timpulu acesta aşa de placutu, pentru că se nutresce cu frunda şi cu muguru de fagu.

Cele mai multe dome poporane întăresc credinţa acésta a poporului.

Din mulţimea acestorŭ doĭne însă eu voiu reproduce aice numai dóue, credêndu ca şi acestea vorŭ fi de ajunsu.

[1]) Din colecţiunea mea ineditŭ.
[2]) Din Transilvania, com. de Dlŭ Grigore Crăcĭunaşŭ.

www.dacoromanica.ro

Éta-o-aı ântâıa doınă!

Cântă puĭulŭ cuculuĭ
Pe crucea molidului.
— Cucule vin' lângă mine,
Că mĕ jurŭ să te ţinŭ bine
Cu vinŭ dulce strecuratŭ
Cu pâne de grâŭ curatŭ.
— Eŭ maĭ bine m'oĭŭ ţinè
Cu hrana ce mĭ-a plăcè
Şĭ-oĭu sburà pe unde-oĭŭ vrè.
Oĭŭ mâncà frunḑă de fagŭ
Şĭ-oĭŭ cântà lumeĭ de dragŭ.
Oĭŭ bè apĭ din isvorŭ
Şĭ-oĭŭ cântà lumeĭ de dorŭ. [1])

Éta-o-aı şi a dóua doına, culésa în ţinutulu Dornei, care înca nı-arata credinţa poporuluĭ nostru, ca Cuculu mânâuca muguru de fagu:

Legea ta puĭuţŭ de cucŭ!
Véra viĭ, véra te ducĭ,
Nu ni maĭ spuĭ ce mânâncĭ?
Ia mânâncŭ mugurŭ de fagŭ
Şi cântŭ codrului cu dragŭ! [2])

XI.

Sunt multe paseri mutatóre, carı cu sosirea loru în ţerile nóstre, ni anunta deşteptarea naturei, venirea primaverii, şi cu ea înpodobirea pomilorŭ şı-a arboriloru, resarirea vioreleloru, a aceloru micı floricele, pre

[1]) V. Alecsandri. Poesii pop. op. cit. p. 299.
[2]) Din colecţiunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

carĭ tóta lumea le cunosce și carĭ, pe câtŭ sunt de micĭ, pe atâta mirósa maĭ frumosu, pare ca nĭ-ar ḑice: „s u n t m i c a, d a r' c o c h e t a; s u n t n e m i c ŭ, d a r' p l a c u m u l t u!“ Insă Românulu, carua ĭĭ place sa traésca în mijloculu naturei, care se bucura maĭ multu de câtu orĭ care altulŭ de învierea ei, în anunţarea nicĭ uneĭ paseri n'are așa de mare încredere, ca într'a Cucului. Daca Cuculu n'ar venì, Românulŭ muncitoriu crede că nu și-ar putè lucrà câmpiile sale, că n'ar avè acea vioșie și desfătare, ca atuncĭ când îlu aude cântându.

De-aceea ḑice elu:

Dómne-ajută cuculuĭ
Să sbóre din cuĭbulŭ luĭ
In mijloculŭ câmpuluĭ
Pe cornele pluguluĭ.
Să sbóre din satŭ în satŭ,
Că Dumneḑeŭ l-a lăsatŭ.
Să sbóre din pomŭ în pomŭ
Să-lŭ audă orĭ ce omŭ.
Să sbóre din curte 'n curte
Toţĭ copiiĭ să-lŭ asculte...
Cuculu de nu nĭ-ar cântà
Nice noĭ n'am maĭ arà.
Cuculŭ de nu s'ar pornì
Nice noĭ n'am plugărì. [1])

Câte paseri mutatóre nu l-ar putè îuveselì pre Românulu muncitoriu cu cântecele loru cele multu maĭ armonióse, maĭ patrunḑĕtóre și maĭ placute decâtu monotóna cântare a Cucului?

[1]) S. Fl. Marianŭ. Poesiĭ pop. rom. t. II. Doĭne și Hore. Cernăuţĭ. 1875. p. 25.

www.dacoromanica.ro

Dar' nu!... Glasulu Cucului e pentru dênsulu celu mai destinsu dintre tóte. Acesta-i place lui mai tare! Pre acesta îlu iubesce elu mai multu... Dovada despre acésta fie-ne urmatórea doina:

Frunḑă verde mărăcine,
Câte glasuri sunt pe lume
Nu-i glasŭ ca şi-alŭ Cucului
Când e vremea plugului [1])...

Glasulu Cucului pêne într'atâta l-a farmecatu pre Românulu iubitoriu de natura înverḑita şi doritoriu de libertate, încâtu de multe ori nu-şi doresce nemica alta, decâtŭ numai ca să pótă cântà şi elu ca acésta pasere ca apoi, prin versulŭ seu, nu numai sa póta mângaià pre cei întristaţi şi asupriţi, pre cei sermani, încarcaţi de neajunsuri şi nevoi, ci înca ca sa se póta face placutŭ şi iubitŭ atâtŭ omenimei, câtu şi naturei.

Étă cum îşi esprima unŭ fecioru dorinţa sa în privinţa acésta!

De-aşi putè cântà ca Cucu,
Nu m'aşi năcăjì cu lucru,
Ci-aşi sburà din pomŭ în pomŭ
Şi-aşi iubì fétă de domnŭ,
Aşi sburà din créngă 'n créngă
Şi-aşi iubì care mi-i dragă. [2])

Etă şi pre o féta ce ḑice:

De-aşi putè cântà ca Cucu
Nu m'aşi mai muncì cu lucru,

[1]) Paulŭ Draga. Doine si hore pop. din Comitat. Aradului în Ungaria, publ. în „Familia", an. VII. Pesta. 1871. p. 367.

[2]) Din colecţiunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

C'aşĭ sburà din créngă 'n créngă
Să fiŭ şi codruluĭ dragă. [1])

Câtu de puternica e cântarea Cucului şi ce felu de efectŭ produce ea asupra iuimeı Românului se vede încă şi din urmatorĭulu cântecu:

In mijloculŭ codruluĭ
Cântă puĭulŭ cuculuĭ,
Aşa cântă de frumosŭ
Câtŭ şi frunda cade josŭ;
Aşa cântă de cu jale
De cade frunda pe vale.
De-aşĭ sci cântà ca şi cucŭlŭ
Nu m'aşĭ maĭ muncì cu lucrulŭ,
Aşĭ sărì din fagŭ în fagŭ
Sĭ-aşĭ cântà mândreĭ cu dragŭ. [2])

XII.

Am spusŭ maı susu, ca glasulu Cucului menesce a bine şi a reŭ. Am amintitu şi aceea ca fie-care Românu se pregatesce pe la Bunavestire ca să-ı asculte cânteculu şi sa véda ce sórte ı-a prevestí? Şi Cucŭlŭ, ca o pasere sfânta ce este, tuturora li prevestesce câte ce-va: unora bine, ferecire, bucurie; altora reŭ, întristare, jale, dupre cum adică are să li se 'ntêmple...

Dacă aşa dara pre o sama de feciorĭ ı-au luatŭ la óste, dacă s'aŭ desparţitŭ de casa părinţéscă, de consingenı, amicĭ şi cunoscuţı, şi au fostŭ siliţı să para-

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

[2]) Valeria Bianŭ. Doĭne şi hore pop. din jurulŭ Mediaşuluĭ în Transilvania. publ. în „F a m i l i a", an. VIII. Pesta. 1872. p. 485.

www.dacoromanica.ro

séscă ţéra loru şi să se ducă în alte ţeri straine, Cucului este de vina, pentru că elŭ lĭ-a prevestitŭ acésta.

Pe dênsulu îşi descarca ei totu alénulu inimei loru, când cântă:

Frunḍă verde florĭ mărunte
Cântă cucu 'n vêrfŭ de munte.
Eŭ gândescŭ că-mĭ cântă mie,
Ci elŭ cânt'a cătunie,
Şi elŭ cântă la voĭnicĭ,
Carĭ se ducŭ de pe-aicĭ. [1])

Séŭ alta doina:

Cântă cucului pe câmpie,
Eŭ gândĭamŭ că-mĭ cântă mie,
Dar' elŭ cânt'a pribigie
La voĭnicĭ far' de soţie. [2])

Cĭobanulu séu pecurariulu, caruia mai de graba ĭ-ar placè sa fie în societatea ómeniloru, între cunoscuţi şi cunoscute, decâtŭ sa petréca singuru numaĭ cu oile sale pe munţi şi sa se lupte cu totŭ felĭulŭ de neplaceri şi neajunsuri, pune vina pe Cucu, de ce nu i-a cântatu a bine?... de ce ĭ-a menitŭ sa fie numaĭ singurŭ?... Şi în durerea sa îlu blastema ḑicêndu:

Legea ta de cucŭ bălanŭ!
Ţĭ-am plătitŭ şă-mĭ cânţĭ unŭ anŭ
Tu nu mĭ-aĭ cântatŭ de-unŭ banŭ.

[1]) Anastasia Leonescu. Doĭne pop. de lângă Surulŭ în Transilvania. publ. în „Familia“, an. X. Budapesta. 1874. p. 31.

[2]) Din colecţiunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

Mĭ-aĭ cântatŭ pe munţĭ la oĭ
Totŭ a scârbă şi nevoĭ. [1])

Daca unuia séu altuia nu-ı merge, dupa cum doresce elu sa-ı mérga, totu Cuculu e de vina, pentru ca nu-ı cânta a bine. De aceea îlu amenința elŭ cu mórtea şi-ı dice:

Bată-te crucea de cucŭ!
Cântĭ-mĭ bine că te'npuşcŭ.
Şi te 'npuşcŭ şi te mânâncŭ
Nicĭ friptŭ bine, nicĭ săratŭ,
Numaĭ prin cenuşă datŭ. [2])

XIII.

Cucului, nu numaı ca prevestesce binele şi reulu, ce are sa-lu petréca fie-care Românu în decursulŭ anului, ci elu maı are înca şi darulŭ de-a alină prin glasulŭ seŭ celu placutu durerea şi scârba fie-caruı omŭ.

Dreptu aceea o fetişóra, care a parasit'o draguţulŭ seus şi din causa acésta nu-şı maı póte venì în orı de superarea cea mare, se róga Cucului, ca elŭ sa nu cânte numaı celoru voıoşı, ci sa-şı maı aduca aminte şi de ceı scârbiţı.

Cucule cu pene roşĭ!
Nu cântà la ceĭ voĭoşĭ
Cântă-mĭ mie, că-sŭ scârbită
Şi cu inimĭóra friptă. [3])

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

[2]) V. Alecsandri. Cântece de peste Oltŭ. publ. în „Convorbirĭ literare“, an. X. Iaşĭ. 1876. p. 209.

[3]) Din colecţiunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

Barbatulu, care și-a perdutu nevésta, nime nu-lu póte mai lesne și mai de graba mângaià și alinà ca Cucului. De-aceea nu se maĭ adresaza elu nimeru, ci numai Cucului, ca acesta sa-ĭ aline și sa-ĭ așeḑe la locu inima, ce suspină și oftéza dupa nevésta sa.

Cântă-mĭ, cuce, pe feréstă,
Dacă veḑĭ că n'am nevéstă.
Cântă-mĭ, cuce, și-mĭ alină
Inimuța-mĭ ce suspină.
Cântă-mĭ, cuce, de-mĭ așéḑă
Inimuța-mĭ ce oftézĭ. [1])

Altulu éra-și, vĕḑêndu ca Cuculu se 'nvêrtesce și cântă prin tóte liveḑile, numai la dênsulŭ nu, îlŭ îmbie cu plată numai sa cânte și la dênsulŭ.

Elu ḑice:

Cucușorŭ cu pene verḑĭ
Mândru cânțĭ pe la liveḑĭ.
Cântă și 'n livada mea,
Că mi-ĭ inimĭóra rea,
Țĭ-oĭu platì ce s'a cădea [2])...

Și Cuculu tuturora li cânta, tuturora li'mpliuesce dorința, pre toți îi mângae...

XIV.

Unele dome poporane ni spunu, ca Cuculu de multe orĭ servesce celorŭ amorizați îuca și ca unu felĭu de solu.

[1]) I. Michnea. Doĭne pop. din Maramureșŭ, publ. în „Familia", an. X. Buda-Pesta. 1874. p. 151.

[2]) Din colecțiunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

Unŭ fecioru întréba pre Cucu despre draguța sa:

Cucule! de unde vii?
Ia din colo, despre vi!
Da de mândra ce mai sciĭ?
Sciŭ bine, că-i sănătósă,
Șede la gherghefŭ și cósă,
Nusciŭ cósă, orĭ desecósa
Da destulŭ că lacrimĭ varsă[1])...

Altu fecioru, a carui inimă e arsa de dorulu dragutei sale, tramite pre Cucu ca sa-i spue că n'are celu mai așteptă.

Cucule, sfinția ta,
Du-te spune la mândra,
Că orĭ câtŭ m'a așteptă.
La ea nu m'oiŭ înturnă,
Că mi-i arsă inima
De doruțulŭ dela ea.[2])

Dar' las' că și draguța sci ce sa-i respunda. Ea dice Cucului:

Cucule de sub pădure!
Du-te la badea și spune,
Că'n duminica ce vine
Sĭ-și răteze péna bine,
Că eŭ alta voiu trimete
Rosmarinŭ și pénă verde
In butulŭ la dóue fete,
Rosmarinŭ și dóue florĭ
In butulŭ la doĭ fecĭorĭ.[3])

[1]) Din colecțiunea mea inedită.
[2]) T. Michnea. Do ne și hore din Maramuresŭ, publ. în „Familia", an. VII. Pesta. 1871. p. 271.
[3]) Din colecțiunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

Cuculu împlinesce şi acésta solie. Elu se duce şi spune feciorului, care l-a tramisŭ, ce respunsu i-a datŭ dragŭţa sa..

XV.

Cu tóte însa ca Cuculu este fórte doritu şi aşteptatu, cu tóte ca fie-care Românŭ ilŭ iubesce mai multŭ decâtŭ pre alte paseri cântatóre şi-i place sa-lu asculte cântându; cu tóte că elu prin cânteculu seu în veselesce şi mângae pre toţi cei ce-lu ascultă; cu tóte ca elu este consideratu de-o p a s e r e s f â n t ă, cu tóte acestea are şi elu pintre Români şi duşmani, carii îlu urmaresc şi-i scurtéza viéţa înainte de-aï sosì timpulu.

Aceştĭ duşmani ai sei sunt mai întâiu vrajitórele şi apoi meşterii şi lautarii.

Vrajitórele, spune poporulu românu, cum ca prindêndu pre vre unu Cucu şi taindu-i capulu facŭ cu acesta şi cu limba dintr'ênsulu feteloru p e d r a g o s t e.

Insa cum facŭ ele cu c a p u l ŭ şi cu l i m b a c u c u l u i p e d r a g o s t e e o taina, care n'a pututu pêne acuma nime séu n'a voitu să mi-o descopere.

Totu ce sciu eŭ pêne acuma este, ca multe fete mari, învĕţate şi sfătuite fiindu de vrajitóre, pórtă capu de Cucŭ la sine, mai alesu cându mergŭ la jocŭ séu la alta petrecere, unde sunt feciori, anume ca, precum Cuculu e doritu şi aşteptatu, placutu şi iubitŭ de fie-care omŭ, aşa sa fie şi ele dorite şi aşteptate, placute şi iubite de feciori, şi precum Cuculu e alesŭ dintre

www.dacoromanica.ro

tóte celelalte paseri, așa și ele sa fie alese dintre tóte celelalte fete. [1])

Se ḑice mai departe éra-și ca celu ce va înpușcà unu C u c u înainte de S â n ḑ i e n e și-lu va mânca friptu însa fara pâne și fără sare, éra capulŭ lui îlu va purtà totdéuna la sine, toți ómenii voru vorbì numai de bine de dênsulu și ascultându-lu vorbindu vócea lui li s'a parè totŭ atâtu de plăcuta ca și a Cucului.[2])

Meșterii și'ndeosebi lautarii întrebuințéza c a p u l u c u c u l u i de aceea, ca și ei sa fie așa de doriți, de așteptați și de vestiți ca Cucului.

Dreptu aceea meșternlu sén lautarnlu, care voesce sa fie mai alesu și mai vestitu între ceialalți ómeni de brésla lui, merge într'o pădure și vĕḑêndŭ Cucului și menindu-lu la ce-i trebue îlu înpușca. Dupa acésta êi ie capulu și-lu pórta unu timpu anumitu la sine, adica pênĕ când socóte elu că și-a ajunsu scopulu doritŭ.

Meșterii îlu pórta în curele, éră lautarii îlu pórta în violine și cobze.

A n d r o n u din G u r a - S o l c i i, unŭ lautarŭ fórte cautatu de poporulu românu din Bucovina, ḑice ca de-aceea e lautarnu vestitu, pentru ca elu totdéuna p ó r t a u n u c a p ŭ d e c u c ŭ î n v i o l i n a sa.[3])

U n t u r a d e C u c u, dupa creḑérea poporulu românu și dupa cum arata și o doina, care am auḑit'o

[1]) Dat. și Cred. Rom. din Calafindescĭ, com. de S. Francu, precum și a altoru Români din Bucovina.

[2] Com. de Dlŭ O. Lujanŭ.

[3] Cred. Rom. din satulŭ Pătrăuțiĭ de pe Sucéva, com. de Dlŭ Vasile Turturénŭ, stud. teolog.

www.dacoromanica.ro

dela o Romîncă din satulu Putna în Bucovina, e bună de lécŭ în contra durerii de inima.

Şi vrajitórele o întrebuinţéză totdéuna când cere trebuinţa.

Étă şi doina respectiva:

Legea ta puĭuţŭ de cucŭ
N'am o o puşcă să te'npuşcŭ,
Nic pistolŭ să te omorŭ
Să scotŭ untura din tine
Să-mĭ tocmescŭ inima 'n mine.
Inimă pămêntŭ şi lutŭ
Multe afturĭ le-am avutŭ,
Aftur grele cu durere,
Mândră fără mângĭere...
Mângăe-te, mândră, bine,
Că maĭ sunt voĭnicĭ ca mine!...
Voĭnicelŭ ca Dumnĭata
In Moldova n'oĭŭ aflà!...[1])

XVI.

Dar' sa lasamu în pace meşterii şi lautarii doritori de ciuste mare, şi vrajitórele sciutóre de multe sciute şi nesciute, să faca ce voru voì cu capurile, cu limbile şi cu untura bieţilorŭ Cucĭ, carĭ au încaputu pe mâna loru, cacĭ éca aŭ sositu Sânḑienele!

Sânḑienele e ḑiua cea de pe urma, în care, dupa spusa poporului, maĭ cânta Cucŭlŭ. De-aicea în colo i se léga limba şi nu póte cântà maĭ multŭ.

[1]) Din colecţiunea mea ineditŭ.

www.dacoromanica.ro

Causa de ce i se légă limba în acésta ḑi și de ce nu póte elu cântà mai multu, dupa legenda prima arătata mai susu, e, pentru ca numai pênĕ într'acésta ḑi i-a spusu soțulu seu sa-lu caute.

Dupa credința unoru Români însa de aceea nu cânta dupa S â n ḑ i e n e, pentru că apucându cu vr'o câte-va ḑile înainte de acésta ḑi vr'unu graunte séu dóue de orḑu și mâncându-lu îndata ragușesce și i se lége limba, din care causa nu póte apoi defeliu cântà. [1])

Alți éra-și spunu ca de-aceea ragușesce și nu cânta apoi mai multu, pentru ca mânânca cireșe.[2])

Cum ca Cucului, dupa credința Românilor, numai pênĕ la Sânḑiene i data a cântà, și mai departe nu, se vede înca și din urmatórea doina, care am auḑit'o dela o Romînca din Siretiu:

Legea ta de cucŭ bălanŭ!
Ț'i-am plătitŭ să-mĭ cânțĭ unŭ anŭ.
Când a fostŭ la Sânḑiene
Tu ți-aĭ pusŭ clobanțu 'n pene.

Daca însa se'ntêmplă, ca Cucului sa cânte și dupa Sânḑiene, atunci nu e semnu bunu, atunci crede poporulu, ca de buna sama va fi vr'o batalie între óre-și carĭ împerați séu o fómete mare de pâne. [3])

[1]) Cred. Rom. din Călafindescĭ, dict. de Vasile Alecsiu, și Georgie Șerbanŭ, românĭ din locŭ.

[2]) Victorŭ Popilianŭ, loc. cit. și Cred. Rom. din Bucovina.

[3]) Cred. Rom. din Căndrenĭ, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

www.dacoromanica.ro

Asemenea nu e semnu bunu, când cântă Cuculu nóptea. Atunci încă va fi vr'o revoluţie, ori altă nevoe va pică pe capulu bieţilorŭ ómeni. [1])

După ce a încetatŭ acuma Cuculu a cântă nu remâne şi mai departe C u c u, precum a fostŭ elŭ dela Bunavestire şi pênĕ la Sânḑiene, ci elu, dupa cum spune poporulu românu din celea mai multe parţi ale Bucovinei, se preface în U l ı u, şi ca U l ı u remâne elu apoi pêne la Bunavestirea din anulu viitoriŭ, când éra-şi se preface în C u c u şi începe a cântă.

Cuculu ca Cucu, dupa cum crede poporulu şi după cum am aratatu mai susu, se nutresce din muguru şi din frunḑa de fagu şi bè apă de isvoru. Ca U l ı u însa se nutresce, ca şi ori care altu Ulıu de marimea lu, din pui de gaina şi din alte paseri mici, pre cari le póte prinde. Éra în lipsa acestora mânânca vermi şi insecte. [2])

Éra dupa ce au începutu a se così fênaţele, dupa ce ómenii începu a stringe pânile de prin ţérine, atunci Cuculu ne parasesce şi se duce dela noi, cacı :

Câte paserĭ sunt pe munte
Nu-sŭ ca cucu de cu minte.
Câte paserĭ sunt în codru
Nu-sŭ ca Cucu de cu şodu.
Cum aude glasŭ de cósă
Indată lasă ţéra nóstră. [3])

[1]) Cred. Rom. din cele mai multe sate din Bucovina.

[2]) Idem.

[3]) Ana şi Emilia Farcaşŭ. Doïne pop. publ. în „F a m ı l ia“ an. VIII. Pesta. 1872. p. 329.

www.dacoromanica.ro

Şi dupa ce ne-a parasitu, după ce s'a dusu în ţerile cele calde, nu se mai întórce înapoi pênĕ la alta Buná-vestire.

XVII.

Limba poporului românŭ este fórte avuta de cuvinte şi terminĭ technici. Nu aşa însa este şi limba Românilorŭ celorŭ culţi. Aceştia când compunu vre unu opŭ sciinţificu şi li lipsesce vre unu cuvêntu séu terminu techuicŭ, nu-şĭ dau silinţa a-lu cautà în sinulu poporului, unde de bună samă l-ar putè aflà, ci mai de graba îlu împrumuta séu îlu traducŭ de-a dreptulu din alte limbi.

Acésta fapta fórte daunaciósa pentru limba nóstra me'ndémna totdéuna, când aflu, fie chiar şi unu singurŭ cuvêntu séu terminu technicŭ, séu nume mai puţinu cunoscutu şi usitatu, a-lu da publicitaţii.

Totu din acestu punctŭ de privire voiu să amintescu aice ce-va şi despre numele propriu alŭ C u c u l u i.

Unu barbatu din siuulu poporului, trecutŭ prin tóte scolile, de altmintrelea destulu de învĕţatŭ şi pe lânga acestea înca şi poetu, recitându-i la o ocasiune unu cântecu poporanŭ, în care erà vorba despre „C u c ĭ“, s'a miratu fórte multu de acésta, ḑicêndu-mi ca elu în viéţa sa n'a auḑitu ca pluralulu dela „C u c u“ sa fie „C u c i“.

Invĕţatulu meu cunoscutu s'a miratu, pe când Românulu ţeranu i-ar fi ruşine sa se mire de-aşa ce-va,

www.dacoromanica.ro

sciindu prea bine ca'n tóte ţerile locuite de Românı se afla sute şi mii de „C u c r“.

Daca n'ar fi mai mulţi C u c i, cum i-ar fi pututŭ Românului plesnì prin minte sa compue şi să cânte buna óră doina urmatóre, care cu puţine schimbarı o întâlnimŭ pretutindene unde numai locuescŭ Românì?

La Moldova 'ntre hotare
Este-unŭ nucŭ cu frunda rară,
Se stringŭ C u c iĭ de prin ţéră
Şi cântă de se omóră,
Şi-aşa cântă de frumosŭ
De pică frunda pe josŭ,
Şĭ-aşa cântă de cu jele
De maĭ tótă frunda pere,
Şĭ-aşa cântă de supţire
Pentru-a nóstrĕ despărţire. [1])

Óre ce-ar ḑice unŭ pruncŭ de ţeranu, când învĕţatorului seu de istoria naturala i-ar propune, ca C u c u l ŭ s e ó u a î n c u ĭ b u r i l e a l t o r ŭ p a s e r ì?

De buna sama ca l-ar ride, pentru ca elu maĭ nainte de-a paşì peste pragulu scólei, a auḑitu dela maica-sa, séu dela o sóră, séu dela altulu cine-va urmatórea doina:

Cântă puĭulŭ cuculuĭ
La pólele nuculuĭ,
Aşa cântă de frumosu
De pică frunḑele josŭ.
Maĭ în josŭ la rădĕcină

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

Cântă Cuca cea bătrînă,
Şi-aşa cântă de cu jele
De stau apele de-a mere. [1])

Séu, de nu va fi auditu pre acésta, va fi auditu pre astalalta:

Frunda verde de arinŭ,
S'a dusŭ Cuculŭ celŭ bătrânŭ
Pe treĭ anĭ la Rusalimŭ, [2]
Şi 'nc'un anŭ a zăbăvitŭ
Şi 'napoĭ când a venitŭ
A găsitŭ puiĭ cu pene
N'aŭ sciutŭ cuĭ ḑice nene.
Cuculiţa cea bătrână
A luatŭ puiĭ de mână,
S'a suitŭ pe-o răděcină
Şi din gură că lĭ-a ḑisŭ:
Dragiĭ mamiĭ, puiĭ mamiĭ!
De-amu singurĭ mi-ţĭ sburà,
Singurĭ hrana veţĭ cătà,
Singureĭ vĕ veţĭ hrănì,
Singurĭ în lume-ţĭ traì!"... [3])

Din aceste dóue dome orĭ şi cine póte sa véda, ca poporulu românu pre mueruşca Cucului o numesce Cuca séu Cuculiţa. Prin urmare Cuca séu Cuculiţa se óua în cuibulu altoru paseri, ér' nu Cucului

[1] M. Pompiliu. Doine din prejurulŭ Sibiiului, publ. în „Traĭanŭ", an. I. Bucurescĭ. 1869. No. 79. p. 320.

[2] Prescurtatŭ, în locŭ de Ierusalimŭ.

[3]) Din colecţiunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

Prunculu de ţeranu o scie acésta... Şi fiindu ca elu o scie, cu atâta mai multŭ şi mai de graba trebue s'o scimu şi noi...

Ba! dupre cum mi s'a spusu, mueruşca Cucului se numesce în unele parţi înca şi C u c u l é s ă.[1]

Atâta de-o cam data despre mueruşca Cucului!

Deminutivele dela C u c u sunt C u c u l e ţ u, C u c u ş o r u şi C u c u ş e l u. Cele dóue deminuti-ve dintâiu le-am veḑutŭ în cântecele, ce s'au citatu în decursulu acestui articulu, éra celu din urma ni-lu înfăţişaza urmatórea doina:

C u c u ş e l ŭ de pe pădure!
Du-te la maĭca şi-ĭ spune
Să-mĭ trimită haĭne bune,
Că cu astea m'am urîtŭ
Totŭ suindŭ şi coborindŭ,
Suĭ în délŭ, coborŭ în vale,
Pic'órele mĕ dorŭ tare[2]...

XVIII.

Dupa numele Cucului numescu Românii din Bucovina dóue plante, carĭ înfloresc tocmai pe când îucepe Cuculu a cântà.

Acestea plante sunt „C i o b o ţ i c a c u c u l u i“ lat. Primula officinalis Jacq. germ. die Frühlingsschlüsselblume, şi „L i m b a c u c u l u i“, lat. Cymnadenia conopsea.

[1] Com. de Vasile Flocea, Românŭ din Câmpulungŭ în Bucovina.

[2] Din colecţiunea mea inedită.

www.dacoromanica.ro

Ciobotica cucului, dupa spusa poporului, își are numirea sa de-acolo, pentru ca séměna la faptura floriloru sale cu „laba cucului“. Éra „Limba cucului“ se numesce astfelu, pentru ca flórea ei este roșie-pestrița ca și limba cucului.

Óuele fluturelui Gastropacha neustria L. germ. der Ringelspinner, lipite în forma unei veriguțe de ramurile cele tinere ale pomiloru și arboriloră poporulŭ românŭ din Bucovina le numesce „Stupitulŭ Cucului“ séu „Glasulŭ cucului“.

Cum de le numescu Românii óuele fluturelui acestuia astfelu, și ce facu ei cu ele, am aratatu mai pe largu într'altu locŭ.[1])

Multe familii române, nu numai în Bucovina, ci și în celelalte țerĭ locuite de Români, pórta connumele de „Cucu“. Asemenea se afla fórte mulți Români, carĭ sunt de catră consateni loru luați în batjocura și porecliți „Cucu“.

In Bucovina, singuru sciu pênĕ acuma pre mai mulți Români țeranı, dintre carı unii se numescu, éra alții se poreclescu „Cucu“.

Ba! în Românıa aflamu înca și unu munte, apoi vr'o câte-va sate și locuințe isolate, carı sunt numite dupa numele Cucului, precum: Cucu, Cuca, Cucı, Cuculescı, Cucescı,[2]) și târgulŭ Cucului din Iași.

[1]) Vedĭ „Stupitulŭ Cucului“, publ. de noi în „Amiculŭ familiei“, an. II. Gherla și Cluș ĭ. 1879. p. 9.

[2] D. Frundescu. Dicționariu topograficŭ și statisticŭ alŭ Românieĭ. Bucuresci. 1872. p. 150.

www.dacoromanica.ro

XIX.

Dela datinele şi credinţele, ce au Românii despre „C u c u“, în decurgerea timpului s'au formatu mai multe proverbe şi ḑicale, cari acuma sunt fórte respândite între poporu şi fórte adeseori întrebuinţate.

Reproducemu aice pre cele ce ni-sŭ mai cunoscute.

„A s c u l t ă C u c u l u p ê n ĕ - ţ ı c â n t a“, asculta învĕţatura, séŭ sfatulu, séu îndemnulu celu bunu, pêne ai dela cine îlu ascultă şi pentru ce a-lŭ ascultă.

„R e ŭ ı-a c â n t a t ŭ C u c u l ŭ“, se ḑice, când unu omŭ ı-a mersŭ reu în óre-şı care privinţă.

„B i n e ı-a m a ı c â n t a t ŭ C u c u l ŭ“, se ḑice unu omu, care a câştigatu ce-va, séu care în tóte afacerile sale îi merge fórte bine.

„I-a c â n t a t ŭ C u c u l u a s t a-ḑ ı“, adica astaḑí ı-a mersu tare bine.

„S c i ŭ c ă ı-a c â n t a t ŭ C u c u l ŭ !“ sciu ca-ı merge bine, sciŭ ca-ı norocosu, fericitu!

„N ' a r e s a-ı c â n t e C u c u l u“, adica: nu va avè parte de ce-va, séu nu va ajunge pênĕ la primavéra; maĭ nainte de-a cântà Cucului are sa móra.

„A m b l ă d e f l o r ı d e C u c u !“ âmbla în colo şi'n cóce de géba; nu va câştigà nemica; âmbla fără de nici unŭ scopu perḑêndu timpulu înzadaru.

„P ê n ĕ-ı C u c u l u !“ nici când, nici odata!

„B a t ă-l ŭ C u c u l u !“ sinonimŭ cu „b a t ă-l ŭ n o r o c u l u !“

www.dacoromanica.ro

„Bata-l ŭ Cuculŭ ca frumosu e!“ E fórte frumosu. Se aplica acésta ḑicala mai cu sama la ómenii ce ni placu, ce-i iubimu, și carî totodata sunt frumoșî și placuțî la vorba.

„Iș u teme femeea ca Cuculu.“ E cunoscutu din istoria naturala, ca Cuculu e fórte gelosŭ, — pare-ca dragostea îlu înebunesce. In toți seminii sei vede unu rivalu cu care se ie la harța. Acésta împrejurare poporulu românu n'a trecut'o cu vederea, ci dela dênsa a formatu proverbulu de maĭ susu, care se aplică la unu omu, ce e fórte gelosŭ pe nevésta sa, care o teme, cum se ḑice, chiar și de umbra ei.

„Aĭba casa Cucului“. Totŭ din istoria naturala ne putemu convinge, ca Cuculu e fórte reŭ parinte de familie: în locŭ de a avè și elu cuibulu lui, de a îngriji de venitórea progenitura, ca alte paserî, cu iubire și interesu, din contra e celŭ maĭ vagabundu, n'are nicî casa, nicî femee adeverata, — face curte la tóta lumea. De-aicea, credu eu, ca Românii aŭ formatŭ proverbulu acesta, care se aplica la barbații cei necredincioșî ca unu felîu de blastemu.

Unu cântecu poporalu din Bucovina, în care e cuprinsŭ proverbulu acesta, suna:

Cine ĭubesce și lasă
Nu l-așĭ vedè făcêndŭ casă,
Aĭbă casa cucului
Și odihna vêntului,
Că nicĭ cucŭlŭ n'are casă,
Și nicĭ vêntulŭ ţér'alésă!

www.dacoromanica.ro

Altu cântecŭ din Transilvania suna astfelu:

Cine ne-a stricatu pre noi,
Pre noi bade pre-amêndoi,
A i b ă c a s a c u c u l u i
Şi odihna vêntului,
Că nicĭ cucŭlŭ n'are casă,
Da nicĭ vêntulŭ ţér'alésĭ!

„E î m b r a c a t a c a C u c u 'n p e n e“, se ḑice despre o féta avuta, care este fórte frumosu îmbracata, şi a cării îmbracaminte sunt fórte preţióse.

„E c u c u!“ adică: e ameţitu, ca nu póte încurcà nici dóue cuvinte. Acésta ḑicala se vede ca vine deacolo, ca precum Cucului nu póte produce mai multe, mai variate şi mai sonóre sunete, ca alte paseri cântatóre, precum e cântarea lui monotóna, éra dupa Sânḑiene ragușita şi urîta, aşa şi omulu celŭ bétu şi ameţitu nu póte vorbì ca alţi ómenĭ.

„C u c u l u c â n t a p ê n ĕ e f r u n ḑ a v e r d e, é r' n u c â n d p i c a d e b ĕ t r â n a“, adica tóte aŭ a se face la timpulu seŭ, nu când a trecutu acesta; omulu sa se îngrijéscă de cele necesare pênĕ ce e tênĕru, nu când îlu împovóra betrâneţele.

„C u c u l ŭ p ê n ĕ n u v e d e m u g u r ŭ n u c â n t a“, adică omulu înţeleptu nu întreprinde nemică înainte de timpu...

„I i c â n t a C u c u l ŭ î n c a s a“, i-a remasu casa deşérta, pustie.

Cuvêntulŭ „C u c u“ se 'ntrebuinţézà de catra poporulu românu şi ca adverbu, şi anume în dóue înţe-

www.dacoromanica.ro

lesuri: întâiu „C u c u“ cu înțelesulu de singurŭ, și alu doilea „C u c ŭ“ cu înțelesulu de „s u s u“. In vorba de tóte ḑilele nu odata auḑimu ḑicêndu-se: „e c u c u pe l u m e“, — „a r e m a s u cuc u“ și „ș e d e c a u n u c u c u“, seu „ș e d e c u c u“, adica: singuru, singurelŭ.

Dupa câtŭ se póte sci din istoria naturala C u c u l u rarŭ când cânta pe pamêntu, ci mai multu numai susu, pe vêrfurile ramuriloru dela arbori, de-aice apoi și adverbulu „c u c u“ în înțelesu de „s u s u“. Acésta se póte deduce și de-acolo, că pruncii, când se jócă, dacă unulu se sue și se ascunde unde-va susu, striga „c u c u“, dându prin acésta de scire ca elu este „s u s ŭ“. Éra dela adverbulu „C u c ŭ“ cu înțelesulu de „s u s u“, s'a formatŭ apoi verbulu „c u c u ì - i r e“ cu înțelesulu de a s e a c a ț e r a, a s e s u ì pe ce-va; unde te-ai c u c u i t ŭ séu c u c u i a ț u- unde te-ai acaṭaratu; nu t e c u c u ì acolo- nu te suì.

In fine, crede poporulu românŭ, că C u c u l u are putere asupra oiloru, cari au fĕtatu când a cântatŭ elu și póte luà lapte dela acelea oi. Deci ca oile să nu pérda laptele îndatinéza Românii cu ocasiunea „A l e s u l u i“ de a le r e s c u c a ì (res-cuc), adică de a rupe unu colacu în dóue, din carele o parte se împarte și se mânânca apoi de catra stapânii oiloru, de catra pecurari și ceialalți ómeni, cari mai sunt adunați la alegerea oiloru, ér' o parte se păstréza preste anu și se da oilorŭ în tarițe spre mâncare, anume ca sa-și pastreze laptele...

www.dacoromanica.ro

Când rupĭ colaculŭ acesta, ḑice unulu dintre ceĭ ce-lu rupu „c u c u !“ éra celalaltŭ respunde „r e s-c u c ŭ !“ [1])

Acestea sunt legendele, datinele, credinţele, cântecele şi proverbele Românilor despre C u c u !

[1]) At. M. Marienescu. „A l e s u l ŭ“ publ. în „F a m i l i a“ an. IX. Pesta. 1873. No. 21. p. 240.

www.dacoromanica.ro

Pĕscăraşulŭ.

I.

Pe 'ntinderea cotitóre a riurilorŭ si riurelcloru, carı isvorescŭ din tóte parţile Carpaţiloru şi carı, trecêndu prin întinsele vaı şi şesurı, din ce în ce se marescu totŭ maı tare, se află o multime de pescişorĭ de tótă mâna. Unii dintre aceştı pescişorı, de cum se desprimavĕrćza şi pêne târdiŭ tómna, când e timpu frumosu, saninŭ şi căldurosu, alérga în colo şi'n cóce ca nisce furnicı sarindu cu gura în susu şi prinḑêndu diferite muscuţe, ce sbóră pe de-asupra apeı, éră alţii, adunându-se şi îndesându-se de-a lungulu ţermurilorŭ, se jóca séŭ se încalḑescŭ la raḑele cele placute şi călduróse ale sórelui, de-ţı e maı mare dragulu să staı şi sa te uiţı la dênşii.

Dar' tocmaı pe când aceste fiinţe nevinovate se simţescu maı ferecite şi scutite de orĭ cĕ periculu, când se jócă şi alérga maı tare în tóte parţile, de multe orı se ivesce ca din pămêntu o pasĕruica mica şi fórte sprintena, care, sburându ca o săgéta pe de-asupra apeı a acestorŭ riurı şi riurele, pre celu dintâiu pescişoru ce-lu zaresce şi-ı cade din damâna îlu apuca repede

www.dacoromanica.ro

cu r o s t u l u [1]) ei celu lungu, dreptu, supţire şi spre vêrfŭ din ce în ce totŭ mai ascuţitu, şi cum îlŭ apuca îndata se face nevĕduta cu dênsulu, ducêndu-lŭ de mâncare puilorŭ sei, séŭ ospĕtându-lu singura. Dupa acésta se'ntórnă éra înapoi şi din nou începe a pescuì în murmuratórele şi limpedile unde ale riurilorŭ şi riurelelorŭ.

Şi óre cum se numesce acésta pasĕrulca, acestu duşmanu ne'mpacatŭ alŭ pescişoriloru, şi mai alesŭ alu pescişoriloru, carı se ţinu prin riurile şi riurelele cele limpedı?

Acésta paserulcă, puţinŭ cucuiata şi cu códa scurta, ale carii pene de pe spate sunt pe de-asupra vineţii şi pe de desuptŭ strelucitóre ca metasa, éra celea de pe celelalte parţi ale corpului mai multu albastrii şi verdiĭ, se numesce de catra Românii din Bucovina P ĕ s c a r a ş u, P ĕ s c a r e l ŭ, P ĕ s c a r e l u v ê n ĕ t u, P ĕ s c a r ı ŭ, P ĕ s c a r ı ŭ-v ê n ĕ t u, éra în celelalte ţerı locuite de Românı: P ĕ s c a r ı ŭ [2]), P e s c a r ĭ ŭ-v e r d e [3]), P ĕ s c a r u ş ŭ şi P e s c a r u ş u v ê n ĕ t ŭ, fem. P ĕ s c ă r i ţ a [4]), lat. Alcedo ispida L. germ. der gemeine Eisvogel.

[1]) Românii aŭ ma multe cuvinte, carĭ însémna rostulŭ paserilorŭ, şi anume: r o s t ŭ, b o t ŭ, c ĭ o c ŭ, c l o n ţ ŭ, c l o b a n ţ ŭ, p l i s c ŭ şi f l i s c ŭ. Insă cele mai usitate dintre tóte cuvintele acestea sunt: r o s t u l ŭ, b o t u l ŭ şi c ĭ o c u l ŭ.

[2] B. Nanianŭ. Eleminte de istoria naturală. Partea I. Zoologia. ed. III. Bucuresci. 1873. p 97.

[3] La Romanii diu Banatŭ, com. de Dlŭ Ios. Olarĭu, învĕţătorĭu în Domanŭ.

[4] A. de Cihac. Dictionnaire d'étymologie daco-romane, t. I. élements latins. Francfort. 1870. p. 201.

www.dacoromanica.ro

II.

P ĕ ş c a r a ş u l ŭ este respânditu în tóta Europa, unde se afla ape curgetóre şi limpedi. Pre dênsulŭ putemu sa-lu vedemŭ mai adeseori numaĭ în ḑile sanine, line şi frumóse, când ca o sagéta sbóra pe de-asupra apelorŭ curgetóre, alergêndu dupa nutreţulu seu, care, dupa cum am veḑutu şi mai susu, constâ mai alesŭ din pescişori mici, ce-i prinde din sboru cu rostulu, de unde se vede ca-i vine şi numirea de P ĕ s c a r a ş u, P ĕ s c a r e l ŭ, P ĕ s c ă r u ş u şi P ĕ s c a r i ŭ la poporulu românu. Éra când nu sbóra, când se pune unde-va josu sa şéda, atunci omŭ fórte ajunsu de capŭ trebue sa fie acela, care póte da de dênsulu, séu care îlu póte prinde.

De-aice, dela acésta isteţime şi iscusinţa a P ĕ s c a r a ş u l u ĭ de-a se ascunde şi-a se ferì aşa de bine de ochii ómenilorŭ, cugetŭ eŭ ca vine apoi şi credinţa, ce se va aratà mai la vale, a Românilor din ţinutulŭ Dornei, carii istorisescŭ şi credu, ca daca unu omu betrânu, unu moşnégŭ, va prinde şi va mâncà n ó u e P ĕ s c a r a ş i, atunci va întinerì, séu dacă nu tocmai va întinerì, apoi celu puţinu nu va înbetrânì maĭ multu, ci va remanè aşa cum este.

III.

Cui îi placu bĕtrâneţele şi slabia?

Nimerui!

Fie-care omŭ, fie-care românu arŭ voì să fie şi sa remâe tóta viéţa sa tênĕrŭ, frumosŭ şi tare. Éră

www.dacoromanica.ro

daca a trecutŭ acuma peste pragulu tinereţelorŭ şi-a datu în aniĭ betrânţeloru, carĭ maĭ totdéuna sunt încarcate de slabaciune şi de multe alte neajunsurĭ şi neplaceri, atuncĭ fiindu-ĭ bĕtrâneţele neplacute şi adeseorĭ nesuferite, nu odata începe a se plânge asupra lorŭ şi a cântà:

Bĕtrâneţe, haĭne rele,
Tare m'am urîtŭ cu ele.
Eŭ mĕ ducŭ
Ele m'ajungŭ,
Şi eŭ mergŭ
Ele mĕ'ntrecŭ...
Bĕtrâneţe cu slăbie
Ce-mĭ căderĭ năpaste mie?
Luaţi-vĕ pe cea cóstă
Că-ţĭ găsì de sama vóstrĕ! [1])

Insa nu fie-care românu betrânu se mulţamesce numaĭ cu cânteculu acesta şi cu altele asemenea acestuia, carĭ potu sa-ĭ aducă numaĭ óre-şĭ care mângaere şi alinare sufletului seŭ, nicĭ decum însa tarie şi frumseţe corpului, ci ceĭ maĭ mulţĭ cauta diferite mijlóce, prin carĭ, cugeta eĭ, ca se potŭ face tinerĭ şi tarĭ, precum au fostu în juneţe. Aşa unĭĭ întrebuinţéza sucurĭ de diferite plante pre carĭ séu ca le beu séŭ că se spala cu dênsele pe faţa; mânânca meḑu de nuca şi beu vinu vechĭŭ; se scalda în lapte dulce séŭ deminetile în róua; éra alţiĭ mânâncă rarunchĭ, plamâne, inimĭ şi carne de diferite paserĭ. Şi tóte acestea le facu

[1]) S. Fl. Marianŭ. Poesiĭ pop. rom. t. II. Doĭne şi Hore. Cernăuţĭ. 1875. p. 100.

www.dacoromanica.ro

ei numai și numaĭ ca sa fie și sa remâe tineri și frumoșĭ, căci:

Pên' ce-ĭ omulŭ tinerelŭ
Se ţine dorulŭ de elŭ,
Dară când înbĕtrânesce
Și dorulŭ căl'toresce. [1])

Éra acésta cu atâta mai multu, ca nu cumva sa se afle vre unulu bunu de gura, care ar putè și ar avè tóta dreptatea sa-i dică într'o buna deminéţa:

Pên' e omulŭ tinerelŭ
Se légă dorulŭ de elŭ
Éră dacă 'nbetrânesce
Pune-ĭ paĭe și-lŭ pârlesce.[2]

Și mai alesu atunci, când atare moșŭ betrânŭ mai are, din pecate, înca și-o nevésta tenără și frumósa, căcĭ apoi, daca nu cauta tóte mijlócele ca sa se ţie și elu têneru, nu póte scăpà de-a nu audí unele ca acestea:

Frunḑă verde érbă dulce,
Lelea-ĭ mândră ca și-o crucé
Și moșulŭ de-ab a se duce.
Lelea-ĭ mândră ca și-o flóre
Moșulŭ de-abĭa sta'n picióre.[3]

IV.

Una dintre paserelele, care aş̦iş̦derea servesce Românilorŭ ca unu mijlocu siguru, prin care, după cre-

[1] Din colecţiunea mea inedită.
[2] Idem de eadem.
[3]) Idem de eadem.

www.dacoromanica.ro

dința loru, se potu face tineri, tari și frumoși, este și P ĕ s c a r a ș n l u.

Betrânii, carii numai decâtu voescu sa fie tineri, când aŭ sa-și serbeze ḑiua nascerii lorŭ, se ducu desdeminéță la unu riu, unde sciu de mai nainte ca se afla mulți P e s c ă r a ș i de-aceștia și, dupa ce au ajunsŭ la starea locului, se punu cu o pușca încarcata la pânda, și cum vedu pre vre unŭ P e s c ă r a ș ŭ, rostescu urmatórele cuvinte:

„Eu te sorocescŭ anume pentru ca sa-mi fii mie spre ușurința betrânețelorŭ mele în ḑiua în care m'am nascutu, ca a dóua óra sa me facŭ ca unu têneru.“

Și cum rostescŭ ei cuvintele acestea punu pușca la ochi și ținendŭ îi daŭ drumulŭ în P ĕ s c a r a ș u l u, care, dupa ce a prinsŭ vre unŭ pescișoru și s'a pusŭ pe vr'o rămurica séu radecină a unui arborelu de pe țermulu riului séŭ pe vre o petricica de pe culmea unui a g e s t r u [1], voesce și elu a-și mâncà prada sa.

In modulŭ acesta purcede fie-care bĕtrânu, pêne înpușcă n ó u e P ĕ s c a r a ș i.

Éra dupa ce a prinsu acești Pescarași merge cu dênșii a casa, îi c i n a t u e s c e [2]), îi curațesce frumu-

[1]) A g e s t r u însémnă o rădicătură de pamêntŭ amestecatŭ cu felĭŭ de felĭŭ de lemne și petrii, mai pe scurtu totu ce aduce véra o apă repede și așédă într'unŭ locŭ la cotitura unui riu séŭ părîŭ. Éră cuvêntulŭ acesta s'a formatu dela verbulu a g e s t r i-i r e, care însémnă atâta câtŭ a se oprì, a se aședà într'unŭ locŭ. Cum de s'a a g e s t r i t ŭ a c é s t a p e-a i c ĭ = cum de a ajunsŭ și s'a opritŭ acésta pe-aicĭ? — Cuvintele acestea sunt usitate mai alesu în părțile dela munte.

[2] A c i n ă t u l însémnă atâta, câtŭ a curăți paserile de măruntae și a le prepară pentru cină.

www.dacoromanica.ro

şelu de pene şi apoi, punêndu-l într'o tigae cu untu la focu ca sa se friga, éra-şi rostesce cuvintele de mai susŭ aratate, adica:

„Eŭ ve sorocescŭ anume pentru ca sa-mi fiţi mie spre uşurinţa betrâneţelorŭ mele în ḑiua în care m'am nascutu, ca a dóua óra sa mĕ facŭ ca unu têneru.“

După ce s'au friptu acuma P ĕ s c a r a ş i i cum se cade, îi ie dela focu, îi pune într'o strachina pe mésă şi apoi punêndu-se şi elŭ la mésa şi rostindu din noŭ cuvintele de mai susu începe a-i mâncà.

Facêndŭ acésta în ḑiua nascerei sale, credu Românii că celŭ ce o face, întineresce şi prinde la putere éra daca nu tocmai întineresce, apoi celu puţinu nu înbetrânesce, ci remâne aşa pêne ce móre.

E însă totodata de însemnatŭ, ca omulu ce voesce sa se faca têneru şi spre scopulŭ acesta înpuşcă P ĕ s c a r a ş ĭ în ḑiua nascerei sale, în ḑiua aceea nu e bine nemica alta sa mânânce, fară numai acei n ó u e P ĕ s c ă r a ş i cu puţina pâne, şi înca şi acésta abiă dupa ce a înserătu. Daca mânânca si altă ce-va mai nainte, apoi P ĕ ş c a r a ş i i nu-i sunt de nici unŭ folosŭ.

Carnea próspeta de P ĕ s c ă r a ş ŭ, dupa cum spunŭ şi credŭ Românii din ţinutulu Dornei, e buna înca şi de durere de capŭ. Omenii, pre carii îi dóre capulu, prindu unu Pescaraşŭ şi carneà lu încă calda şi cruda fiindu o punu la frunte şi la céfă şi după ce o ţinu acolo unu restimpu anumitu se vindeca, adica tóta durerea li încetéza, ca şi când li-ar lua-o cine-va cu mâna.[1])

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

www.dacoromanica.ro

V.

E sciutŭ mai departe din istoria naturala, ca P e s c a r a ş u l u îşĭ face cuibulu într'o borta pre care o sapă singurŭ cu rostulu seŭ celu tare şi ascuţitŭ pintre petrile de pe malurile apeloru şi dupa ce se óuă într'ênsulu, când clocesce, séu când e urmaritŭ de cineva, nu iesa din cuibu, de-ai âmblà şi de-o suta de orĭ pe de-asupra lui, fara dóra numai atunci, când îi sciu de mai nainte cuibulŭ şi bagi vr'unu baţu în nuntru. De altmintrelea raru care omu e în stare a-i aflà cuibulu, pentru ca elu astfelu şi-lu duréza, ca nime nu póte cu 'nlesnire a i-lu aflà, ci numai dupa fórte multă şi mare ostinéla.

De-aice apoi, dela acésta datină a P ĕ s c a r a ş u l u i, presupunŭ eu ca yine şi credinţa Românilor din F r a t a u ţ i i - v e c h i, satu în ţinutulu R a d ă u ţ i l o r ŭ, carii mi-aŭ istorisitu, ca acela, care va aflà cuibulŭ acestei paseri şi-i va luà óuele, va fi n ă s d r ă v a n ŭ, va sci tóte cele ce se voru întêmplà în viitoriŭ, şi că c'unu asemenea omŭ nime nu se va putè apoi mĕsurà nici în privinţa tariei şi virtuţii, nici în privinţa iscusinţei, înţelepţiuneĭ şi isteţimei.

Acestea sunt datinele şi credinţele Românilor despre P ĕ s c ă r a ş u !

www.dacoromanica.ro

Albinărelulŭ.

I.

Frumóse şi 'ncântatóre sunt fênaţele şi fênăcióre-le[1]), lucinile[2]) şi luminişurile[3]) când sunt înverdite şi împenate cu totŭ felulu de flori mirositóre. Şi când timpulu e placutu, când sórele respândesce în tóte parţile raḑele sale cele calduróse, ele devinu cu multŭ mai atragetóre şi iucântatóre, căcĭ atunci atâtŭ locuĭtorii câtu şi cerçetatorii loru se afla în ne'ntrerupta mişcare şi lucraţivitate. Atunci mii şi milióne de albine de cum resare sórele şi pêne ce se'ngână ḑiua cu nóptea nu stau mai nici unu minutŭ locului, ci unele, eşindu de prin albinarii, sbóra dela o flóre la alta adunându céra şi mĭere şi sbârnaindu ca şi când ar fi nisce roi întregi, ĕră altele, carĭ s'au pornitŭ mai de timpuriu,

[1]) Fênăcĭorŭ dem. dela fênaţŭ.

[2]) Lucină pl. lucinĭ, e unŭ cuvêntŭ fórte usitatŭ în Bucovina atâtŭ în vorba de tóte ḑilele, câtŭ şi în cântecele poporane. Ea însémnă mai întâiŭ unu locŭ deschisŭ în munţĭ şi pădurĭ, o poĭană în care póte fórte lesne strebate şi lucĭ sórele, şi apoĭ culmea unui délŭ. In Bucovină se află şi unŭ satŭ, câţi-vă munţi şi déluri, carĭ pórtă numale de Lucină.

[3]) Luminişŭ pl. luminişurĭ, are aceea-şĭ însemnare ca şi lucina, se'ntrebuinţézăă însă mai multŭ în înţelesŭ de o poĭană ma mică.

www.dacoromanica.ro

se'ntorcu încărcate spre casa. Mii și mii de vespĭ și v e s p i ș o r ĭ [1]), b o n d a r i și b o n d ă r a ș ĭ, nevoindu a se lasă sa fie întrecuți de dênsele, încă alérgă în colo și 'n cóce ca și ei asemenea sa adune miere, după cum li-i acuma și adunatulu loru, și după ce o aduna să o ducă și s'o depue cei dintâiŭ în nisce f ă g u r a ș ĭ [2]) supțirei și ațoși facuți pe acoperemintele unoru case séu atârnați de ramurelele unoru arbori din apropierea vre unui riu, éra cei din urma în nisce f a g u r e i rotundi ce și-i facu prin borți ânguste de pe suprafața pamêntului. Pe de alta parte sute și mii de c a l u ț ĭ séu c ă i u ț i și c ă l u ș e i [3]) sarŭ în colo și'n cóce prin érba producêndu prin sariturile loru unu felĭu de sunetu, ce sémemena fórte multu cu sunetulŭ ce-lu producŭ cosașii cându cosescu, din care causa în unele locuri se mai numescŭ aceste mici vietați încă și c o s a ș ĭ.

Pe la radĕcina și'n umbra erbei și a floriloru însa cete întregi de furnici nu-și potŭ da rêndu unele stringêndu-și nutrețulŭ necesarŭ pentru susținerea vieții, éra altele târâindu după sine câte unu s ă c u ș o r u albinețu spre a-lu așeḑà într'unu locu mai bunu și mai sigurŭ de cum au fostŭ mai nainte.

Mai pe scurtŭ nicĭ una dintre insectele sburatóre, câtu și cele nesburatóre, precum și multe alte vietați,

[1] V e s p i ș o r ĭ sunt o specie de vespĭ cu multŭ mai micĭ decâtŭ vespiĭ ordinarĭ.

[2]) F ă g u r a ș ŭ și f ă g u r e l ŭ dem. dela f a g u r ŭ.

[3]) Sub c ă l u ț ĭ séu c a i u ț ĭ și c ă l u ș e i înțelege poporulŭ românŭ din Bucovina unŭ felĭu de insecte din familia l ă c u s t e l o r ŭ, carĭ petrecŭ mai multu prin érba de pe fênațe și se numescŭ germ. S p r i n g e r séu H e u s c h r e c k e n.

www.dacoromanica.ro

carî împoporéză séŭ cercetéza fênaţele nu staŭ mai nici unŭ minutu de giaba.

Dar' pe când tóte vietăţile acestea, despre carî am vorbitu pêne aice, se află în cea mai mare mişcare şi activitate, pe când fie-care alérga după nutreţulu seu séu se preâmbla dela o flóre la alta, nepurtându grija nimeruia, pe-atunci o paserica, care li ţine calea séu, mai câtu e ḑiulica de mare, âmbla în urma loru, cum le vede se repede spre dênsele şi prinḑêndu-le din sboru cu rostulŭ se pune josu şi le mânâuca.

Acésta paserica, care are o deosebita placere şi gustu de-a face unu resboiŭ cumplitu pintre însecte şi mai alesu pintre albine şi vespi, se numesce de catra Românii din Bucovina Albinarelŭ şi Furnicarĭŭ, de catra cei din Transilvania Prigóra[1]) şi Prigóre[2]), éra de catra cei diu Moldova şi Muntenia Prigóre, Pregore, Vesparĭŭ şi Vesparĭţă[3]), lat. Merops apiaster L. germ. der Bienenfresser.

[1]) S. Petri. Vocabularŭ portativŭ. Partea I. românescŭ-nemţescŭ. Sibiiŭ. 1861.

[2]) Şab. Pop. Barcianŭ. Vocabularŭ românŭ-nemţescŭ. Sibiiŭ. 1868. — G. A. Polizŭ. Vocabularŭ românŭ-germanŭ. Braşovŭ. 1857.

[3]) Dr. Cihac. Istoria naturală, întâia óră în limba românéscă compusă. Eşi. 1832. p. 94. — B. Nanianŭ. op. cit. p. 97. — D. Ananescu. Cursŭ elementarŭ de istoria naturală. t. III. Zoologia. Bucurescĭ. 1874. p. 95. — A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimŭ. Glossariu, care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea séŭ forma lorŭ etc. Bucurescĭ. 1871. p. 146. — Bradescu. „Utilitatea paserilorŭ“ publ. în „Trompeta Carpaţilorŭ“, an. XII. Bucurescĭ. 1874. No. 1167. —

www.dacoromanica.ro

II.

Albinărelului e una dintre păserelele cele mai frumóse, câte provinu în ţerile locuite de Români, elŭ întrunesce pe penele sale mai tóte colorile, precum albe, roşii, galbine, albastre, castanii, negre şi verdi.

Nutreţulu de frunte alu Albinarelului, după cum au observatu cei mai renumiţi ornitologişti, şi după cum am aratatu şi noi maĭ susu, sunt totu felulŭ de musce, apoi strechii, lăcuste, bondari, cărăbuşi şi gargauni, însă mai alesu albine şi totŭ felulŭ de vespi, de unde se vede că-i vinu la poporulu românu şi numirile de Albinărelŭ, Vesparіŭ şi Vespariţa. Ba! Românii din unele sate ale Bucovinei, precum buna óră din Fratauţii-vechi şi din Crasna, mi-aŭ spusŭ că Albinarelulŭ mânâncă cu mare placere şi furnici. De-aici apoi l-au numitŭ locuitorii acestorŭ sate şi Furnicarіŭ.

III.

Albinărelulŭ se afla mai pretutindene în Europa. Elŭ îşi face cuibulu decomunŭ prin borţi adûnci din ţermurii apeloru. Âmbla în cete şi strigă, maĭ cu sama înaintea uneĭ ploi, fórte tare. De-aicea vine apoi credinţa Românilorŭ atâtŭ a celoru din Bucovina, câtu şi a celoru din România, ca Albinărelulŭ e nu numai unu anunţatoriŭ fórte bunŭ de plóĭe, ci şi ca elŭ, macaru ca petrece mai multŭ în apropierea apeloru, nici când de alta dată nu bé apă, ci numai când plóua.

www.dacoromanica.ro

Dumbrăvanca.

Una dintre paserile mutatóre séu căletóre, care vine la noi cam catră finea lui Prieru și'n Augustŭ se pregatesce éră-și de duca așa, ca pe la mijloculu lui Septemvre ne lasa cu totulu, este Dumbravanca, numită în Bucovina încă și Găițișóra, în Muntenia Dumbravancă, Dumbrăvióra, Corabatica[1] și Câcau[2]), éra în alte locuri locuite de Români Gaița-vêněță[3]) și Corbŭ-albastru[4]), lat. Coracias garrula L. germ. Blaurake oder Mandelkrähe.

Dumbrăvanca, care are mărimea unei Ceŭce și care petrece la noi mai multu prin paduri și prin dumbravi, de unde se vede că-i vinu la poporulu românŭ și numirile de Dumbravancă și Dumbrăvióra,

[1] George Baronzi. Opere complete. Vol. I. Limba română și tradițiunile ei. Galați și Brăila. 1872. p. 131.

[2] Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu, profesorŭ de universitate în Bucurescĭ, și de Dlŭ P. Ispirescu, tipografŭ în Bucurescĭ.

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire d'étymologie daco-romane. t. II. Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais. Francfort. 1879. p. 112.

[4]) A. Pocorni. Istoria naturală, traducere română. Viena. 1861. p. 70. —

www.dacoromanica.ro

se póte cunósce de pe următórele semne: rostulu eĭ e de mijlocŭ, tarişoru, dreptŭ, la radecina latareţu, la verfu îndoitu. Degetulu din mijlocu alu picióreloru e mai lungu decâtu cele dóue laturaşe. Códa dreptŭ ratezata. Penele fórte frumóse. Capulu, grumazulu, pântecele şĭ aripele albastriĭ batêndu ceva în verdiŭ, penele de-asupra nariloru, de pe lânga încheietura gurei şi de pe barbie albiĭ; penele cele mici de-alungulu subsuóreloru şi celea de pe partea de susŭ a coḑiĭ albastriĭ-întunecate; penele de pe spate, de pe umeri şi îngenunchituri [1]), precum şi celea de pe de desuptulŭ aripelorŭ albastre-întunecate. Dóue pene din mijloculu coḑii cafeniĭ, celelalte tulbure-albastriĭ.

Dumbrăvanca e respândita mai preste tótă Europa. Ea este fórte spariósă. Cum da cu ochiĭ de vre unu omu, îndata fuge.

Nutreţulŭ de frunte alu Dumbravencei sunt carabuşiĭ, caluşeiĭ, căluţiĭ séu caiuţiĭ, lacustele, broscuţele, şopêrlele şi rimele. Ba! Româniĭ din unele părţi ale Bucovinei spunu ca ea se nutresce şi cu pâne alba, mai alesŭ cu grâŭ.

In Bucovina, dupa cum mi s'a spusu, âmbla Dumbravencele fórte adeseorĭ la unu locŭ cu Gaiţele.

In fine voiŭ sa mai însemnezu şi aceea, ca numirea de Corabatica a acesteĭ paseri vine de acolo fiindu ca partea cea mai mare a peneloru sale aduce la colóre cu flórea plantei, care în Bucovina se numesce

[1]) Sub îngenunchitură înţelegŭ Românii din Bucovina a dóua încheĭetură a aripelorŭ.

www.dacoromanica.ro

Albastrea, éră în Muntenia Corabatică [1]) şi Corobaţica [2]), lat. Centaurea Cyanus L. germ. die blaue Kornblume.

[1]) G. Baronzi. op. cit. p. 131.
[2]) Dr. D. Brândză. „Limba botanică a ţeranului românŭ", publ. în „Columna lui Traianŭ", Nóua serie, an. III. Bucuresci. 1882. p. 47.

www.dacoromanica.ro

Mulge-capre.

I.

Pe la însĕrate şi nóptea, mai alesŭ când afara e saninu şi frumosu, când luna şi stelele respândescu lumina lorŭ în tóte parţile, ori şi cine póte se observe o păsĕruică, ce-va mai mare de câtŭ o Rîndunică sburândŭ în colo şi'n cóce cu gura căscata ca şi când ar voî sa prinda ce-va cu dênsa.

Acésta pasĕruică, a careĭ rostŭ şi grumazu sunt fórte scurte, capulu însa mare şi latŭ, penele de pe spate cenuşiu-întunecate şi presurate c'o mulţime de punctişóre cafeniu-închise şi ici-colea negru-vĕrgate, éră celea de pe pântece ruginiu, se numesce de catra unii Români Mulge-capre[1]) şi Mulgĕtoriulŭ-caprelorŭ[2]), éra de catră alţii Rîndunea-de-nópte[3]) şi Papăludă[4]), lat. Caprimulgus europeus L. germ. die Nachtschwalbe oder der Ziegenmelker.

[1]) La Românii din Ungaria, com. de Dlŭ Elia Popŭ. — S. S. Michalescŭ. Compendiu de istoria naturală pentru scólele primare de ambe sexe. Craiova. 1869, p. 31.

[2]) B. Nanianŭ op. cit. p. 97.

[3]) Dr. Cihac. op. cit. p. 91. - S. S. Michalescu, loc. cit. la Românii din Bucovina şi mai în tóte dicţionarele, câte le avemŭ pênĕ acuma.

[4]) A de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 251.

www.dacoromanica.ro

Despre paserica acésta, care tóta ḑiua sta ascunsa prin scorburile arborilorŭ, şi numai pe la înserate începe a sburà şi mai alesu prin staulele viteloru cornute şi prin târlele oilorŭ ca să prinda insectele, cari se ţinu prin locurile acestea şi carĭ formèza nutreţulŭ ei principalŭ, esista la Românii din comitatulu Satmare în Ungaria o legenda, care e înteresanta din maĭ multe puncte de privire, şi care, cugetŭ eŭ, ca fiecăruia i va fi fórte binevenită, daca voiu reproduce-o aice.

Éta-o-aĭ şi legenda respectiva astfelŭ dupa cum mi-a tramis'o Dlu Elia Popu, învetatorŭ în Şomcutamare, carele a auḑit'o dela nisce Români din comuna A r i e ş u l u-d e-p a d u r e.

II.

A fostu ce-a fostu, căci de nu s'ar fi întêmplatu nici nu s'ar povestĭ.

A fostu odată unŭ omu fórte avutu. Intre multe alte avuţiĭ şi bunataţĭ avea elu şi o turma de oi, cari la tóta mulsura îi da câte dóuespreḑece vedre de lapte.

Omulu acesta şi-a făcutŭ staulŭ la oile sale pe hotarŭ departe de satŭ, unde mâneaŭ cu oile pĕcurarii şi baciulŭ. Pecurarii se duceaŭ totdéuna cu oile la pascetóre, éra baciulŭ şedea numai la coliba şi facea brânză din laptele, ce-lŭ mulgea dela oi.

Intr'o séra însă s'a întêmplatŭ, că toţi pecurarii s'aŭ dusu, cum e rêndulu tineriloru, în satŭ la fete, numai baciulŭ singuru a remasu la stâna. Şi baciulu pentru ca sa nu-i fie urîtu şi sa nu dórma pêne ce

www.dacoromanica.ro

vorŭ venì pecurarii din satu, îşi făcù unu focŭ mare şi puindu-se lânga dênsulŭ începù a fumà din pipa.

Dar' éta ca îndata cum a însĕratŭ a venitŭ la stâna o pasere urîta, cu capulŭ mare, cu gura dăbalazata şi cu aripele ude, şi cum a venitŭ a şi începutŭ a stropì foculu lânga care sta bacıulŭ pêuĕ ce l-a stânsŭ cu totulu. Éra dupa acésta s'a datŭ a mulge caprele, câte se aflau pintre oi.

Bacıulŭ, vĕḑêndu acésta întêmplare, eşì de graba din coliba şi alergându prin staululu oiloru prinse paserea cea cu capŭ mare şi legêudu-o bine ca sa nu fugă, o ţinù pênĕ deminéţă în colibă. Dupa ce s'a facutu ḑiua a luat'o şi a dus'o omului celu avutu, a cui erau oile şi caprele.

Omulu celŭ avutu, cum o vĕḑù, nesciindŭ ce felıŭ de pasere e acésta şi cum se chiamă, strînse mai mulţi ómenì din satŭ la unŭ locu şi-i întrebâ, ca dóra voru scì ei: ce felıu de pasere să fie acésta şi cum se chiama?

Dar' nime nu scià... Toţi se uitaŭ la dênsa cu ochi marì, mirându-se de făptura şi cautatura eĭ şi de celea ce le-a istorisitu bacıulŭ.

Atuncı ómenii, pentru ca nu sciau cum se chiama îi pusera nume „M u l g e - c a p r e“ şi „M u l g e - c a p r e“ a remasŭ apoi pênĕ şi'n ḑiua de asta-ḑı.

Şi sa nu faceţĭ cum-va sa nu credeţi, cacı tocmaĭ aşa i s'a întêmplatu omului celu avutu, după cum v'am povestitu, ci mai bine sa ḑiceţi cu toţii: „Să ferésca bunulu Dumneḑeŭ ca sa nu mai vina în turmă „M u l g e - c a p r e“, cacı acésta pasere de nópte mulge

www.dacoromanica.ro

nu numai caprele, ci și oile și vacile, și apoi li se laptele, încâtu numai dupa multe descântece și cu multe afumaturi de tamâe o poți departà dela staulu și a te mântuì de dênsa!...

Acésta-i legenda lui „Mulge-capre“!

III.

Credința înfățoșată în acésta legenda esistă nu numai la Românii din Ungaria, ci ea se afla și la cei din Bucovina, Moldova și Muntenia.

Dlu P. Ursulŭ îmi scrie în privința acésta urmatórele: „despre Rîndunéua-de-nópte cea cu capulu mare credu Românii de prin parțile nóstre, adica din ținutulu Dornei, ca suge oile și caprele și ca óia séu capra supta odata de dênsa nu e mai multu buna de ținutu. Rîndunéua acésta e totŭ atâtŭ de primejdiósa ca și Sburatoriulu.[1] Ea de multe orì stricà chiar și o turma întrégа de oi, care dupa aceea mai multu nu e buna de nemicà.“

Repausatulu cavaleriu și doctorŭ de medicinà Cihacŭ ni spune în privința acestei paseri urmatórele:

„Rîndunéua-de-nópte sbóra séra și deminéța spre a prinde insecte, întra adeseori în grajdiuri, care lucru a scornitu dicerea, cum ca ea suge caprele.“[2]

B. Nanianŭ, vorbindu despre acésta pasere, dice:

„Diua petrece, — adica Mulge-capre, — ascunsa prin scorburile arboriloru, ér' nóptea âmblà cu

[1]) Sburătoriulŭ acesta e o ființà mitologicà despre care voiu vorbì mai pe largŭ în „Mitologia daco-românà.“

[2]) Istoria nat. cit. p. 91.

www.dacoromanica.ro

gura cascata ca sa prinda insecte prin staulele viteloru, de unde ómenii superstițioși au credutŭ că farmeca vitele ca sa le ia laptele și de-aceea l-au numitu „M u l g e t o r ĭ u l ŭ c a p r e l o r u“. [1])

In fine S. S. Michalescu scrie:

„R î u d u r i c a-d e-n ó p t e ședе ascunsa, și numai nóptea sbóră pintre oi, capre și alte vite spre a prinde insectele, carі traescu în baligariulu acestoru animale, de unde s'a uascutu fabula, cum că ea ie laptele dela capre și i s'a datu numele de M u l g e-c a p r e“. [2])

Acestea sunt tóte credințele Românilorŭ despre M u l g e-c a p r e, câte le-am pututu adună pêne acuma!

[1]) Op. cit. p. 97.

[2]) Op. cit. p. 31.

www.dacoromanica.ro

Drepnéua.

I.

Pe lânga biserici cu turnuri înalte, pe lânga cetăți și pe lânga alte locașuri de pétră nu odata ni se'ntêmpla sa vedemŭ o păsĕruică fórte vióie, neastêmpĕrată și iute, care aduce în câtŭ-va la făptura corpului cu Rîndunica-de-casa, dar' care e ce-va mai mare de câtu o Rîndunică. Acésta paseruică, a carii aripi sunt mari, lungarețe, și ascuțite; penele de pe spate și de pe umeri cafenii-închise; barbia și gușa înfrumsețate c'o pata alba-rotunda; pelița ochilorŭ cafenie-întunecata; rostulu-negru; picióre negricióse, fórte scurte și încalțate[1], se numesce de catra Românii din Bucovina Drepnea pl. Drepnele, apoi Rîndunica-de-plóie și Lastunŭ mare, lat. Cypselus apus L. germ. Mauer- oder Thurmsegler, Thurmschwalbe.

Drepnéua[2]) este fórte latila în Europa. Ea sosesce la noi din țerile cele calde și anume din Africa,

[1]) Când picióre uneĭ paserĭ sunt acoperite pênĕ la degete cu pene, atuncĭ se ḑice despre paserea respectivă că e încălțată.

[2]) In legătură cu numele acesteĭ paserĭ credŭ că stă și verbulŭ „drepănà“, usitatŭ în Bucovina, care însémnă atâta câtŭ a se acățărà, a se sui pe unŭ obĭectŭ înaltŭ.

www.dacoromanica.ro

unde petrece peste érna, pe la începutulŭ lui Mai, une orĭ, când se desprimaveréza de timpuriu şi e frumosu, chiar şi'n septĕmâna de pe urma a lui Prierŭ, şi éră-şi ne lasa cu începutulu Iunei lui Augustu.

In Bucovina, după câtu sciu eu pênĕ acuma, provine D r e p n é u a în mai multe locurĭ, şi mai alesŭ pe la mănăstirile şi bisericile din Dragomirna, Sucevița, Putna, Voroneţu, Solca, Manăstirea Homoruluĭ şi la schitulu Zamca din Sucéva. La aceste manăstirĭ şi biserici îşĭ facŭ D r e p n e l e l e cu sutele şi cu miile cuburĭ prin crepăturile zidurilorŭ şi prin turnurĭ, sbóră în tóte părţile fórte repede şi strigă c'o vóce aşa de ascuţita şi patrundetóre, încâtŭ îţĭ ţiue urechile şi din causa acésta, nicĭ nu eştĭ în stare să stai multŭ în apropierea lorŭ şi sa le asculţĭ.

II.

Constantinu Diaconescu, românu de vr'o şesedeci de anĭ din satulu Calafindescĭ, dela care am auditŭ âuzâĭa-şĭ dată numele adeveratu românescŭ alŭ acesteĭ păserele, mĭ-a spusŭ ca D r e p n e l e l e îşĭ facu cuburile cu gura întórsă în josŭ şi se óuă numaĭ dóue óue lungăreţe, rarŭ când treĭ, pre carĭ le clocescŭ numaĭ şepte dile.

Ce se atinge de numerulu óuelorŭ şi de cuibu, apoĭ acésta spusa a lui C. Diaconescu consuna cu cele ce ni le spune despre acésta pasere şi B r e h m în istoria sa naturala[1]), éră câtu pentru clocirea óuelorŭ credŭ ca e numaĭ o închipuire.

[1]) Brehm's Thierleben. Zweite Abth. — Vögel. Erster Band. Leipzig. 1882. p. 402.

www.dacoromanica.ro

Totu Diaconescu mi-a spusŭ, ca daca ataca cineva cuibulu D r e p n e l e i séŭ îi ie óuele, apoĭ acésta îndata-şi parasesce cuibulu şi nu se'ntórna mai multu la dênsulu.

Numele R î n d u n i c a-d e-p l ó i e a acestei paseri, dupre cum mi-aŭ spusŭ maĭ mulţi Români din Fratauţii-vechĭ, vine de-acolo, pentru ca ea înaintea unei ploi séu a unei furtuni mari âmbla fórte neastêmparata în tóte parţile, sbóra fórte pe susŭ şi striga fórte tare.

www.dacoromanica.ro

Cĭocănitórea.

I.

Românii din Bucovina, Transilvania şi Ungaria, dupa câtu sciŭ eu pênĕ acuma, mai pre tóte paserile, câte provinu în Europa şi se numescŭ c'unŭ terminŭ technicu latinu „P i c i d a e“, le numescŭ c'unu singurŭ cuvêntŭ „C ĭ o c a n i t o r ĭ“, éra cei din România totŭ pre acestea paseri le numescŭ G h i o n o i, G h e o n o ĭ şi G h e u n o i, sing. G h i o n ó e, G h e o n ó e şi G h e u n ó e.

Se numescu şi'n Bucovina unele dintre aceste paseri G h i o n o ĭ séŭ G i o n o i şi G e u n o i, însă numai fórte raru, şi mai alesu numai în parţile cele muntóse.

Pre fie-care specie însa alu acestui genŭ de paseri o numescŭ Românii din numitele ţerĭ parte dupa marimea corpului şi colórea penelorŭ, parte şi câte c'unu altu cuvêntŭ technicu.

Noi vom aratà în liniile urmatóre pe rêndŭ cum se numesce fie-care specie îndeosebi şi la fie-care vom începe cu numirile usitate în Bucovina şi vom finì cu cele usitate în celelalte ţeri locuite de Români. Vomŭ

www.dacoromanica.ro

adaoge totodată la fie-care Ciocanitóre şi câte o descriere scurta, ca fie-cine sa-şi faca o închipuire macarŭ câtu de mica despre dênsele.

Sa'ncepemu aşa dară mai întâiŭ cu Ciocanitórea cea mai mare, care este cunoscuta Românilorŭ.

II.

Cĭocanitórea cea mai mare, care provine în Europa, se numesce de cătră Românii din Bucovina: Geunóe, masc. Geunoiŭ, Geunóe-négra, Gionóe-négra, Ciocanitóre-négră; Ciocănitóre-cu-cârpa, Ciocănitóre-cucuiată; în Muntenia: Ghionóe-négră[1]; în Transilvania: Ciocanitóre, Căţaratóre[2] şi Hororiŭ-de-bradu[3], lat. Picus martius L. germ. der Schwarzspecht.

Cĭocanitórea acésta e négra, crescetulu capului roşu ca sângele, şi anume la bărbaţelŭ tótă suprafaţa capului, éră le femeiuşcă numai într'unŭ locu pe céfă. Ochii galbĭi, ciocului ascuţitŭ şi fórte tare.

Acésta Cĭocanitóre e respândita pretutindene în Europa, unde se afla paduri împĕnate cu braḑi bĕtrani. Nutreţulu ei sunt carĭi şi alţi vermişori, ce se afla prin scórţa ciungiloru, precum şi a altorŭ arbori bĕtrânĭ şi putregaioşi, apoi furnicile, diferite seminţe si alune.

Românii din satulŭ Calafindesci, dupa cum mi-a spusu Sofia Frâucu, ḑicu şi credŭ ca Cĭocanitórea

[1]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 98.

[2]) S. P. Barcianŭ. op. cit.

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 506.

www.dacoromanica.ro

acésta e buna de lécŭ în contra năduşelei. Ómenii ce aŭ naduşală, séu şi alţii, carii pătimescŭ de óre-şĭ care durere de peptu, o prindu, o tae, o cinatuescŭ şi faca apoi zama dulce dintr'ênsa. Dupa acésta, nainte de-a gustà din alte bucate, sorbescu zama acésta şi mânânca carnea. In acestŭ modŭ, se ḑice, că mulţi patimaşĭ de peptu s'aŭ vindecatu cum se cade şi aŭ traitu înca lungu timpu.

Românii din satulu Crasna încă întrebuinţézĕ Cĭocanitórea acésta ca lécu în contra dureriĭ de peptŭ. Aceştia, după ce o prindu şi-o tae, facu din carnea ei unŭ feliu de supă nesarată în care mai punŭ şi o câtime anumita de zaharu şi apoi o sorbescŭ pe nemâncate.

Cum ca datina şi credinţa acésta trebue să fie fórte laţita pintre Românii din Bucovina se póte cunósce şi de-acolo, pentru că şi Românii din Frataŭţii-vechi mi-aŭ spusŭ, ca Ciocanitórea acésta e buna de mâncatu.

Se mai istorisesce înca şi aceea despre acésta Cĭocanitóre, dupa cum mi-a scrisu Dlu P. Ursulu, ca celu ce voesce numai decâtŭ să aiba Érba-ferelorŭ, — acea érba misteriósa, despre care se crede ca are putere de-a descuià orĭ ce încuetóre, — se duce şi bate în prejurulu cuibului séu cuie de ferŭ. Ciocanitórea, ca sa póta întrà în cuibu, se duce şi nu se'ntórce înapoi pêne ce nu afla érba-ferelorŭ, éra dupa ce o află şĭ-o aduce, cum o atinge de cuibu, cuele îndata pică josu, şi atunci celu ce-i trebue érba, o póte fórte lesne capĕtà, dacă pune şi ţine cum-va pe

www.dacoromanica.ro

ascunsu unu vasu de desuptulŭ cuibuluĭ, cacĭ ea pica dimpreună cu cuele.

In fine Ciocanitórea acésta servesce Românilorŭ şi de calindarĭu, prevestindu prin cânteculu eĭ schimbarea uneĭ vremĭ urîte într'o vreme frumósa şi placută.

III.

Ciocanitórea-pestriţă, Ciocănitórea roşa, Gionóe séu Geunóe-pestriţă, numita de cătra Românii din Banatu şi anume de catra ceĭ din ţinutulu Ohaba-mâtniculuĭ Svêrdaĭcă-roşă [1]), éră de cătră ceĭ din ţinutulu Oraviţeĭ Ciocănitóre-pestriţa, Sfârcĭocŭ, Sfârciocu-gheoşu, Spracĭocŭ şi Sfrancĭocŭ [2]), în unele ţinuturĭ din Transilvania Bocănitóre [3]), şi'n urma Horoiu-pestriţŭ [4]), lat. Picus major L. germ. der grosse Buntspecht oder Rothspecht.

Corpulu acesteĭ Ciocanitorĭ e peste totŭ înpestriţatu cu pete albe, roşiĭ şi negre. Ea se afla pretutindene în Europa, unde sunt paduri. Iubesce maĭ cu samă padurile dese. Se arată însa tómna şi érna şi prin

[1]) Com. de Dlŭ Ionŭ Stoïcescu.

[2]) Com. de Dniĭ Ilie Trăilă şi Aureliŭ Oprea prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu, şi de Dlŭ Ios. Olariŭ. Veḑĭ şi A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 341. — Despre adj. „gheoşŭ“ Dlŭ. M. Marienescu mĭ-a scrisŭ următórele: „gheoşŭ sonulŭ lungŭ pe „e“ curatŭ, scurtŭ pe „o“ curatŭ, e sinonimŭ cu colţosŭ din colţŭ a) de dinţĭ, b) de plante, c) ânghiĭu, de acĭ şi colţurósă d. e. încolţesce cânepa = cânepa e gheoşă.“

[3]) Com. de Dlŭ N. Densuşanŭ.

[4]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 506.

www.dacoromanica.ro

liveḑi. Nutreţulu ei constâ din totŭ soiulu de insecte, ce se află prin scórţa şi prin muşchiulu arboriloru, precum şi din alune şi seminţe de bradeturi.

IV.

Ciocănitórea-pestriţa-mijlocie, astfelu în Bucovina, Transilvania şi Ungaria, éra în Muntenia Ghionóe-pestriţa [1]), lat. Picus medius L. germ. der mittlere Buntspecht.

Fruntea şi partea de'nainte a capului a acestei Cĭocanitori sunt albe-ruginii, crescetulu şi partea de-'napoi a capului deschise-roşiĭ; céfa, partea inferiórĕ a grumazului şi celelalte parţi superióre negre; capulŭ, laturile grumazului şi têmplele albe; mijloculu peptuluĭ galbanu-ruginiu; pântecele şi şoldurile roşii. De'napoia urechiloru are o pată lungaréţa négra, care se'mbina c'o dunga mai ângusta şi se întinde pênĕ la peptu. Ochiu roşi, cioculŭ negru albastrĭu, picióre le negre-surii.

Se află Ciocanitórea acésta mai alesu în România şi Basarabia, dar' provine şi'n celelalte ţeri locuite de Români.

V.

Ciocanitórea-pestriţa-mica, Furnicariu [2]), Ghionóe-pestrita.[3]) lat. Picus minor L. germ. der kleine Buntspecht.

[1]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 98.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 105. — In Bucovina, după cum mĭ-aŭ spusŭ vr'o câţĭ-va Români se numescŭ „Furnicarĭ“ şi Cĭocănitorile cele negre.

[3]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 98.

www.dacoromanica.ro

Partea de'nainte a capului a acestei Ciocanitori e albu-ruginiu, crescetulu capuluĭ roşu-deschisu; celelalte părţi ale corpului împestriţate cu pete albe şi cu dungi negre încrucişate; zabelele, têmplele, guşa, laturile grumazului, precum şi pântecele albe-întunecate; ochii roşi; cĭocului albăstriu; picĭórele plumbii.

Ciocanitórea acésta e totu atâta de lâţita ca şi ciocanitórea cea pestriţa şi roşa.

VI.

Ciocanitórea-verde, Ghionóea séu Gionóea-verde[1]), Vêrdaica-verde[2]), Horoiu-verde[3]), Verdaică[4]), Verdare şi Vêrdare[5]), lat. Picus viridis L. germ. der Grünspecht.

Partea superióra a capului, céfa şi o pata mica de lânga gura a acesteĭ Ciocanitori sunt roşii-deschise. Crescetulu capuluĭ suru, penele din prejurulu uariloru şi zabelele cenuşiĭ, parţile superióre masliniĭ, aripele cafeniĭ, învĕlişulŭ codii untdelemniu, bărbia şi guşa albastre-verdii.

Şi acésta Ciocanitóre este fórte laţita în ţerile locuite de Românĭ.

Cum că numirile din urma ale acestei paseri, adica Verdare şi Vêrdare sunt fórte respândite,

[1]) In Bucovina şi la B. Nanianŭ. op. cit. p. 98.

[2]) La Românii din Ohaba-mâtnicŭ, com. de Dlŭ I. Stoicescu.

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 506.

[4]) In Banatŭ, com. de Dlŭ A. Oprea.

[5]) Dr. Teodorŭ Stamati. Vocabularŭ de limba germana şi română etc. Iaşi. 1852. p. 384.

www.dacoromanica.ro

mai alesŭ în Muntenia [1] și Moldova ne putemŭ încredința și din urmatoriulu proverbŭ:

Verdarea cércă copaciulŭ
Și mai slabĭ unde găsesce
Acolo cĭocănesce. [2]

Cĭocanitórea verde, după spusa Românilorŭ din Vatra-Dornei, e buna de lécu, și anume: daca celŭ ce are lipsa de dênsa va împușca-o, după acésta va usca-o bine și apoi va pisa-o și va da-o, amestecată cu sare, cailoru, cari au limbrici, ḑice că caiĭ îndată se curațescu de acești vermi rei și se facŭ apoi cu multu mai sanĕtoși, de cum au fostu mai nainte. [3])

Spunu o sama de Românĭ, ca Cĭocănitórea acésta e buna și de mâncatu.

Când cânta, dupa cum e acuma și cânteculu ei, atunci ḑicŭ Românii că e semnu de plóe, éra când toraesce cu ciocului în copaci, spunu că are sa fie vreme bună, și când cine-va o aude astfelu toraindu observă: „ĭanŭ auḑi cum toraesce Cĭocanitórea a vreme buna.“ [4])

Pruncii din unele ținuturi ale Transilvaniei aŭ unŭ felĭu de joculŭ, carele fiindu că nĭ-amintesce de acésta Ciocanitóre, nu mĕ potu reținè ca sa nu-lu reproducu aice.

[1]) In ținutulŭ Gorjuluĭ, după cum m'a asiguratŭ Dlŭ Iónŭ Cornoĭŭ, stud. la facultatea teologică din Cernăuți, paserea acésta se numesce numaĭ „V ê r d a r e.“

[2]) Antonŭ Pannŭ. Culegere de proverburĭ séŭ Povestea vorbiĭ. Partea II. Bucurescĭ. 1853. p. 125.

[3]) Dictatŭ de Gavrilŭ Bóncășŭ, românŭ din Vatra-Dornei.

[4]) Cred. Rom. din Poĭana-Stampiĭ, com. de Petru Spênulŭ.

www.dacoromanica.ro

Când adică pastorescŭ pruncii vitele şi sunt mai mulţi inşi adunaţi la unŭ locŭ, şi de şedŭ cu toţii josu, unulu dintre ei, care e mai isteţu şi mai spintenu, se scólă iute de josŭ şi dice:

Ciocănitóre verde
Scóte ochiĭ cuĭ şede!

Atunci toţĭ pruncii se scólă într'o clipita ca sa nu se referéscă acésta dicala la dênşii.

Éra când staŭ în picióre, unulu dintre ei la momentu se arunca josŭ şi dice:

Ciocănitóre ouătóre
Scóte ochiĭ cuĭ e'n picióre!

Şi-atunci toţi într'o clipita se puuu josu, ca dicala sa nu-i ajunga pre dênşii.[2])

VII.

Ciocănitórea-sura, Ciocanitórea-vênetă, Ciocanitórea-galbănă (barbaţelului), Ciocanitórea-albăstrie, Geunoiu-galbănu, Gionóe séu Geunóe-cenuşie, lat. Picus canus Gm. germ. Grauspecht.

Ciocanitórea acésta e mai totŭ atâtŭ de mare ca şi Verdarea. Crescetulŭ şi partea de'nainte a capului sunt roşi-albi, fruntea surie închisa; partea de-'napoi a capuluĭ şi céfa verdi; celelalte pene de pe de-asupra sunt maslinii; barbia si guşa surii.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

www.dacoromanica.ro

Nutreţulu de capitenie alu acestei Ciocanitori constâ din cari şi alte insecte, ce se afla prin arborii cei uscaţi şi prin scórţa acestora, însă mai cu samă din furnici.

Dupa spusa Românilorŭ din Frataufii-vechi Ciocanitórea acésta e cea mai curata dintre tóte celelalte Cĭocanitori, de-aceea este ea şi buna de mâncatu.

VIII.

Causa de ce ciocănesce Cĭocanitórea cu cioculu ei celŭ tare şi ascuţitŭ în arbori ni-o spune urmatórea legenda, aflatóre la Românii din Bucovina, care mi-a comunicat'o Dlu Orestu Lujanu.

Ḑice că C ĭ o c a n i t ó r e a dintru începutŭ n'a fostŭ pasere, ca acuma, ci ea a fostu o femee n ă s u t a [1]) adică una de acelea, carei îi placea sa-şi bage nasulu în totu locului, chiar şi acolo unde nu-ĭ ferbea óla, şi pre fie-care sa-lu vorbésca de reu şi sa-i anine câte o codiţa.

Intr'o ḑi prinḑêndu Dumneḑeŭ tóte gânganiile de pe faţa pamêntului, precum: vespĭ, gargauni, ţinţari, furnici, cari, şi altele o mulţime asemenea acestora, şi legându-le bine într'unu sacu, chiemâ pre femeea cea nasuta la sine şi dându-i saculu îi ḑise:

[1]) Cuvêntulŭ „n ă s u t ŭ“ e fórte lăţitŭ în Bucovina, şi se spune mai cu samă despre ómenĭ, carĭ aŭ nasŭ mare. Se ḑice însă şi despre oĭ = o ĭ n ă s u t e = oĭ cu nasulŭ mare. „N ă s u t ŭ“ şi „n ă s u t ă“ séŭ şi „n ă s i t ă“ ca substantivŭ însémnă şi glumeţŭ, batjocuritorĭŭ, vorbitorĭŭ de reŭ. N ă s u ţ ĭ şi n ă s u t e se numescŭ încă şi aceĭ ómenĭ, carĭ îşĭ bagă nasulŭ în totŭ loculŭ, carĭ trebue să scie tóte câte se'ntêmplă.

www.dacoromanica.ro

— Ie saculŭ acesta şi du-lu de-lu arunca aşa cum îlu veḑi în mare! Dar' cauta... nu cumva sa te pue pĕcatele, ca dupa ce vei eşî de-aice la largulu teŭ, sa-lu deslegĭ ca să veḑi ce este într'ênsulu, ca apoi va fi vai şi amarŭ de capulu teŭ!... atunci ai sa paţescĭ una ne mai paţita!... m'ai înţelesu!...

— Ferésca cerulu! respunse nasuta, luându saculu în spate, — unde aşi face eŭ una ca aceea sa n'ascultŭ porunca ta Dómne! Şi cum rostî ea cuvintele acestea eşi din pometŭ afară, cacĭ Dumneḑeu când îi dete saculu, se aflà într'unu pometu fórte mare şi frumosŭ, împĕnatu cu totu felulŭ de pomi roditori şi flori mirositóre.

Dar' ţi-ai aflatŭ omulu, care sa-şi ţie cuvêntulu!... N a s u t a, cum eşi din pometu afara, nu apuca a face vr'o câte-va sute de paşi când, cuprinḑêndu-o unu doru nespusu ca sa védă ce duce în spate, nu se putù reţinè de-a nu se oprì în locŭ şi-a deslegà saculu. Insa nu apucâ bine a-lŭ deslegà şi gângăniile, veḑêndu-se éra-şĭ de-o-data slobode, eşira dintr'ênsulu şi începură a se respândì în tóte pârţile, şi-a se ascunde unele prin crepaturile şi pe sub scórţa copaciloru, éra altele prin érba şi pe sub ţerina, mai pe scurtŭ care pe unde apucâ maĭ de graba...

Nasata, de spaimă şi de fricâ ca să n'o pe depséscă Dumneḑeŭ pentru ca nu s'a ţinutu de cuvêntu, ci ĭ-a călcatŭ porunca, începù a alergà cu o scósa din minte în tóte parţile după gângănii, voindu sa le prinda şi să le bage éra-şi în sacŭ.

www.dacoromanica.ro

Dar' cine erà în stare sa prinda atâta amaru de gânganie, câta vêrise Dumneḑeu în saculu acela?.. şi cine, me rogu, putea su scie în catro aŭ apucatu şi s'au ascunsŭ acestea?... Prinsa ea ce prinsa, nu-ı vorba, dar' pre tóte sa le prinda ı-a fostu peste putinţa, cacĭ gânganiile nu erau aşa de próste ca sa stee loculuı!...

Dumnezeŭ, vĕḑêndŭ că femeea, careıa ı-a datu saculu cu gângăniile ca să-lu ducă şi sa-lu arunce în mare, nu l-a ascultatu, s'a maniatŭ pe dênsa şi spre pedépsa a prefăcut'o într'o Cĭocanitóre ḑicêndu-ı ca pênĕ ce nu va prinde pre tóte gângăniile, câte le-a sloboḑitu din sacu, pênĕ atuncı nicı să nu mai traga nadejde că se va putè prefăce éra-şı în femee, cum a fostŭ dintru începutu.

De-atuncı apoĭ, de când Dumneḑeŭ a prefacut'o în pasere, Cıócănitórea nu-şı póte da rêndu alergându prin paduri, padurele şi pomete şi prinḑêndŭ la gânganiı, cugetându ca daca le va prinde pre tóte se va face éra-şı femee aum a fostŭ dela începutu.

Éra cıoculu eı celu lungu şi ascuţitu, cu care prinde ea gânganiile, e nasulu eı de odinióră, cacı ca femee avea unŭ nasŭ lungŭ, care şi-lŭ bagà în totu loculŭ, şi nemica nu remânea necautatu, nevĕḑutŭ şi nevorbitŭ de dênsa, precum şi de-atuncı în cóce, de când e pasere, nu remâne nicı unŭ pomişorŭ, mai alesu de ceı bortoşı şi putregaĭoşı, ca sa nu fie cercetatŭ de dênsa, cautându gânganiile ce le-a scapatŭ odata din sacu şi nu le mai póte gătì de prinsŭ nicı pêne în ḑiua de astă-ḑı...

www.dacoromanica.ro

IX.

Cu privire la numirile Ghionóe, Gheonóe, Gheunóe séŭ Gionóe, Geonóe şi Geunóe, merita de-a fi amintitu urmatorulu pasagiŭ, pre care-lŭ scótemu dintr'o poveste din Muntenia:

„Dupa ce Fetu-frumosu a trecutŭ afara de împeraţia tatalui seu, şi a ajunsu în pustietate, a împarţitu tóta avuţia lui pe la ostaşi, şi luându-şi ḑiua buna, i-a tramisu înapoi, oprindu-şi pentru dênsulŭ merinde numai câtu a pututŭ duce calulu. Şi apucâudŭ calea catră resaritŭ s'a dusu trei ḑile şi trei nopţi, pênĕ a ajunsŭ la o câmpie întinsa, unde erà o mulţime de óse de ómeni.“

„Aice stându să odihnéscă îi ḑise calulŭ:

— „Sa sciu stapâne că aice suntemu pe moşia unei Gheonoi, care e atâtu de rea, încâtu nimeni nu calcă pe moşia eĭ fără sa fie omoritŭ. Ea a fostu temee, dar' blastemulŭ părinţiloru ei pe cari nu-i ascultà, ci totu îi nacajĭà, aŭ făcut'o să fie Gheonóe; ea este acuma lângă copiii ei, dar' mâne, în pădurea, care o veḑi, a s'o întâlnimu venindu sa te prapadésca; e grozavŭ de mare; dară sa nu te sparii, ci sa fii gata cu arculu, ca sa o sagetezi, şi paloşulu şi sulița să le ţii la îndamâna ca sa te slujescu cu dênsele la trebuinţa.“

„Se deteră spre odihnă, dar' pândia când unulu, când altulu.“

www.dacoromanica.ro

„A dóua ḑi, când se revărsara zorile, ei se pregatiau sa tréca padurea; înșelâ și înfrânâ calulu, și chinga o strinse mai multŭ ca alta data, și porni; când audì o ciocănitură grosnică, ér' calulu îi ḑise: ţine-te stapâne gata, ca éta se apropie Gheonóea! Și când venià ea doborià copacii, așa de iute mergea; ér' calulu se urcà ca vêntulu pêne de-asupra ei și Fetu-frumosu îi luâ unŭ picioru cu sagéta, și când erà gata a o lovì cu o a dóua sagéta, strigà ea:

„Stai Fĕtu-frumosu, că nu-ţi facŭ nemicu!“

„Și vedêndŭ ca nu o crede, îi dete în scrisu cu sângele seu.“

— „Sa-ţĭ traéscă calulu, Fĕtu-frumosu! îi mai ḑise ea, — ca este nasdravanŭ; caci de nu erà elu, te mâncamu friptu; acuma însa m'ai mâncatu tu pe mine; sa scii că pênĕ aḑi nici unu muritoriu n'a cutezatu sa calce hotarele mele pêne aicea, câţi-va nebuni, carii s'au încumetatŭ a o face, n'au ajunsu decâtŭ pêne în campia, unde ai vĕḑutu ósele cele multe.“

„Se duserĕ apoi acasa la dênsa, unde l-a ospetatu și l-a omenitu ca pe unŭ calĕtoriu. Dar' când se aflau la mésă și se chefuiau, Gheonóea gemea de durere; atunci elu îi scóse picioruliĭ pe care îlu pastrâ în traistă, îlu puse la locu și îndată se vindecâ; ér' ea de bucurie ţinù mésa trei ḑile de-a rêndulu și-lĭ rugâ sa-și alégă soţie pe una din cele trei fete ce avea, frumóse ca nisce ḑine, dar' elu nu voì, ci îi spuse ce cauta. Atunci ea îi ḑise:

— „Cu calulu, care îlu ai și cu vetejia ta, creḑu ca vei isbutì.“

www.dacoromanica.ro

„Dupa trei ḑile se pregatî de drumŭ şi pornì. Merse, merse, şi ér' merse, cale lungă şi maĭ lungă; ér' când fu de trecù peste hotarele Gheonóei, dede de o câmpie frumósa, pe de-o parte cu érba înflorita, ér' pe de alta parte pârlita.“

„Atunci Fĕtŭ-frumosŭ întrebâ de ce este érba pârlită? şi calulŭ îi respunse:

„Aici suntemu pe moşia unei Scorpii; ea este soră cu Gheonóea; de rele ce sunt, nu potŭ sa traéscă la unŭ locu, blastĕmulŭ parinţiloru le-aŭ ajunsŭ, şi d'aia s'au făcutŭ lighioi aşa, precum le veḑi; vrăsmaşia loru e nevoe de capu; voru şa-şi ţapésca una dela alta pamêntu; când este nacajită reu, varsă focŭ şi smóla; se vede ca a avutu vr'o cérta cu soră-sa, şi viindu s'o gonéscă de pe tĕrêmulu ei, a pârlitŭ érba pe unde a trecutu; ea este mai rea de câtŭ sora sa şi are trei capete!“ [1])

Atâta din poveste!

X.

Am reprodusu aici acestu pasagiu; care se referesce la Gheonóe şi sora acesteea, cu scopu ca să-lŭ cunósca ori şi cine, ĕră filologîi, studiindu-lu de-aprópe, se pótă maĭ lesne aflà originea adeverata a acestui nume de pasere, care dupa câtu sciu eŭ, e mai tare usitatŭ numai în Muntenia, de unde e şi legenda din

[1]) P. Ispirescu, Culegătorilŭ-tipografŭ. Lægende şi Basme. Partea I. ed. III. Bucuresci. 1872. p. 5-6.

www.dacoromanica.ro

care am citatŭ pasagiulŭ de mai susu, şi unde se mai afla încă şi urmatoriulu proverbu:

Mĕ ciocănesce ca covacĭulŭ
Si ca Gheonóea copacĭulŭ [1])

precum şi unu satu din judeţulu Tecuciu, asemenea numitu G h i o n ó i e [2]), cacĭ în Bucovina, după câtŭ m'am pututu convinge pênĕ acuma, numele acesta se atribue mai alesŭ numai C i o c ă n i t ó r e i c e l e i n e g r e.

Numai prin acestu mijlocŭ, cugetŭ eŭ, că se va putè aflà şi lamurì originea unorŭ cuvinte, carĭ pênĕ acuma nu se scie cu deplina siguritate dela cine le-am moscenitu.

Dacă ne vom ţinè numai de literele, din cari este compusŭ unu cuvêntu, éra de însemnânţa lui cea adeverată, de datinele şi credinţele ce stau într'o legatură strînsă cu dênsulŭ, nu ni va pasà nemica, atunci, voindŭ aĭ aflà originea cea adeverata, vom fi espuşi la o mulţime de erori, una mai mare decâtu alta, şi la o muncă zădarnica.

Mai nainte de tóte să scimu ce crede şi istorisesce poporulu despre cutare şi cutare lucru, sa-i scimŭ fórte bine însemnânţa şi întrebuinţarea lui în legende séu în afacerite de tóte ḑilele, şi apoĭ, dupa ce vom fi patrunsu tóte acestea cu de-ameruntulu, sa ne apucamŭ de capulŭ numirei sale, apoi sa-i cautamŭ originea.

[2]) A. Panŭ. Culegere de proverburĭ séŭ Povestea vorbiĭ. Partea III. Bucuresci 1853. p. 158.

[3] D. Frunḑescu op. cit. p. 212.

www.dacoromanica.ro

Aşa credu eŭ că ar' fi bine să facemu cu tóte cuvintele românescı mai rarŭ usitate şi cu celea ce, în privinţa originei loru, sunt obscure.

Atâta-ı totu, ce avuı de spusu de asta data în privinţa acestui genu de paseri!

www.dacoromanica.ro

Capîntortura.

Prin paduri împenate cu arbori betrâni, prin padurele şi tufişuri, precum şi prin pomete, mai alesu deacelea, cari sunt situate în apropierea vre unui riu, de multe ori putemu sa damu, dela începutulu lui Mai şi pênĕ la finea lui Augustu, peste o paserucă, care, cum nu-i vine ce-va la socotéla séŭ din te miri ce causa se sparie, îndata începe a-şi întinde fórte tare grumazulu, a-şi sborşî penele de pe capu ca o buha, a resfirà códa, a-şi întinde totŭ corpulu, a-şi întórce ochii pe dosŭ şi a miscà guşa ca unu r a c a t e ţ ŭ, mai pe scurtŭ a face o mulţime de schimosituri, ca celu ce n'o cunósce mai de nainte trebue sa se înspaimênte séu celu puţinŭ sa se înfióre de dênsa, când o vede.

Acésta păsĕruica fórte curiósa se numesce de catra Românii din Bucovina C a p î n t o r t u r a şi V ê r t e c a p u [1]), de catra cei din Transilvania C a p î n t o r t u r a [2]), de catră cai din Banatu C a p î n t o r-

[1] I a c o b ŭ P o p o v i c i ŭ, românŭ şi fórte iscusitŭ vênătorĭŭ din satulŭ O p r i ş e n ĭ, care mĭ-a împărtăşitŭ numirea acésta, mĭ-a spusŭ că de când ţine elŭ minte paserea acésta totŭ V ê r t e c a p ŭ s'a numitŭ de către Românii din Oprişenĭ, pentru că ea are datină de-aşi învârti capulŭ în tóte părţile.

[2] Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

www.dacoromanica.ro

tura, Capunturtura, Capuntultura, Capranturtură [1]) și Sucitóre [2]), de catră cei din Moldova Capîntortora [3]), éra de catra cei din Muntenia și anume din ținutulŭ Gorjului Caprentortură [4]), lat. Yunx torquila L. germ. der gemeine Wendehals oder Drehhals.

Ce se atinge de mărimea, de făptura și colórea penelorŭ a acestei paserele, apoi acelea sunt urmatórele: lungimea corpului seu e de optspredece éră laţimea de dóuedeci și nóue pênĕ la treideci de centimetri, lungimea aripelorŭ de nóue éra a codii de șese centimetri. Penele de pe spate deschise-cenușii și punctate cu puncte întunecate, éra cele de pe pântece albe și desemnate cu pete asemenea întunicate, însă cu multŭ mai rari și de forma triunghiulară. Gușa și partea inferióra a grumazului galbene și vrêstate cu liniuțe negre. Dela céfă și pênĕ la códa are o trasatura negrie. Celelalte parți ale penelorŭ de pe spate sunt înpestrițate cu pete negrii, ruginii și surii. Capetele penelorŭ dela aripi sunt ruginii și negre-surii; ochii galbini, rostulŭ și picióre verdii.

Nutreţulu acestei păserele sunt insectele, însă mai cu sama furnicile.

In fine merita a fi însemnatu, ca pe lânga schimositurile aratate mai susu, paserea acésta mai are încă

[1]) Com. de Dnii I. Trăilă și A. Oprea prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

[2]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ.

[3]) Dr. T. Stamati. Vocabularŭ. p. 732.

[4]) Com. de Dlŭ I. Cornoiŭ.

www.dacoromanica.ro

și acea însușie, ca-și întinde grumazulŭ și-lu sucesce ca unŭ șerpe fórte încetu, éra în acela-și timpu învêrte capulu mai de multe ori în cercuri astfeliu, că cioculuĭ îi vine acuși înainte acuși înapoi. Dela acésta însușie, credu eŭ, ca-i vinŭ apoi la poporulu românŭ și numirile de Capîntortura séŭ Caprentortură, Vêrtecapu și Sucitóre, după cum m'au și asiguratu toți Domnii, cariĭ mi-au comunicatu aceste numiriĭ.

www.dacoromanica.ro

Șoĭmulŭ.

I.

„Alusiunile despre vênatorie, — scrie D-nulu G. Dem. Teodorescu cu privire la Șoimŭ, séu Șainu [1]), după cum îlu numescŭ Românii din Epiru, lat. Falco peregrinus L. germ. der Wanderfalk oder Taubenfalk, — sunt fórte dese în poesiile nóstre populare. Pare-se că vechii locuitori, chiar' din primele epoce ale colonisarii, aŭ fostŭ nevoiți sa se îndeletnicésca c'o asemenea ocupațiune, mai alesu în ținuturile muntóse, acoperite de paduri nestrebatute, pline de fiere selbatice și de totŭ felulŭ de vênaturi. Iónu Boemulŭ, în scrierea sa despre obiceiurile, legile și datinele tuturorŭ popórelorŭ, tradusă de Fauno în limba italiana vulgara și tiparita la Veneția în anulŭ 1543, dice, vorbindu despre stremoșii nostri, că alergaŭ pe stâncele acoperite cu ghețuri, vênându fiere ca sa se nutrésca: „correvano sopra i stagni gelati, cacciando le fiere per nutricarsi.“

Intr'unŭ „Colindŭ de féta mare“, împeratésa locului dice unei frumóse, care cântà de dorŭ și

[1] Com. de Dlŭ Ianeu D. Hondrosomŭ, studinte românŭ din Epirŭ.

www.dacoromanica.ro

cu versŭ dulce, îi ḑice să taca din gura, cacı „împĕratu-ı la vênatŭ“ şi dacă va trece pe-acolo, s'ar putea să-ı placa o aşa duiósă cântare.

Intr'altŭ colindu, cıobanulŭ vorbesce cu grija oĭlorŭ sale iubite despre unŭ vòmicŭ, care :

La vênatŭ d'o sta
Peste eĭ c'o da
'N gónă ĭ-orŭ luà.

II.

Despre vênatoria cu Şoımıı, menţiunile sunt, din contra, maı rare. Intr'unu basmŭ se vorbesce, ce e dreptŭ, despre dênsa, căcı chiar povestirea este întitulată şi pórta numele de „basmulŭ“

Cu şoĭmeĭ
Şi cu ogăreĭ.

In colinde însa numaı vr'o câte-va se referu la acestu obıectŭ. Una dintre acestea face pe vênătorıŭ să ḑică :

Ḑat'am ochĭ la şoĭmeĭ
Ósele la ogăreĭ . . .

III.

Vĕnătoria cu Şoĭmiĭ pare-se a fi destulŭ de vechıe. Se pretinde ca chiar anticiı Troıanı ar fi cultivat'o, şi încă de preferinţă. Corneliu Agripa susţine că

www.dacoromanica.ro

dela dênşiı o învĕţase Ulise şi compatrioţii luĭ, ca o mângaere pentru perderile suferite prin resbelulu Troiei.[1]) Câtŭ despre Romanı, dacă aŭ cunoscutu şi aŭ practicatŭ acésta meşteşugire, e încă unu punctu asupra caruĭa istoria şi critica încă nu şı-a datu verdictulu.

In lipsa de alte docomente, éta cam ce găsimŭ în acésta privinţa.

Pliniu naturalistulu, după ce enumĕră diferitele soiurı de iereţĭ şi de şoimı, năréza ca, într'o parte a Traciei, maĭ susu de Amfipole, ómenii şi Şoĭmiĭ prindu paserile în tavarașie. Ómenii gonescu paserile de prin paduri şi de prin trestii, éra Şoimii séu Ierĕţiĭ le întorcu josu din sborŭ. Prinḑêndu-le astfelŭ, paserarii le împartu cu Şoimii, ba se ḑice chiar că le prindu de susu şi ca atuncı, când vine timpulu vĕnatorieı, îı îndémna să profite de împreḑurare prin óre care ţipete şi printr'unu chipŭ deosebitu de sburare.[2])

D'acî nu póte resultà decâtŭ ca arta de-a prinde paserile cu ajutorĭulu Şoimiloru nu se obicĭnuià, în Italia, pe timpulu lui Pliniu. Maı târḑiu, pare-se că vênatoria cu Şoimii se importâ şi la Roma, cacı, în epoca lui Domiţianu, epigramaticulŭ Marţialŭ spune despre Şoimu ca, de unde odinióră prindea paserĭ, acuma

[1]) Cornelius Agrippa, de incertitudine et vanitate scientiarum ap. Ernest Iullien, la chasse, son histoire et sa législation (Paris, Libraire academique).

[2]) „In Thraciae parte, super Amphipolim, homines atque accipitres societate quadam aucupuntur. Hi ex silvis et arundinetis excitant aves: illi supervolantes deprimunt. Rursus captas aucupes dividunt cum iis. Traditum est missas in sublime sibi excipere eos, et quum tempus sit capturae, clangore ac volatus genere invitare ad occasionem.“ C. Plinii Histor. natural. lib. X. § X.

www.dacoromanica.ro

a devenitu sluga pasĕrarĭului și ca, daca totu le mai prinde, e plinu de mahnire ca nu le-a prinsŭ pentru dênsulu:

> Praedo fuit volucrum, famulus nunc aucupis: idem
> Decipit, et captas non sibi maeret aves.[1])

Cu tóte astea, vênătoria cu Șoimi, chiar de se va fi întrebuințatu, ca o curiositate, de catra bogații Romani, ea n'a fostu nicĭ respândita nicĭ cunoscuta de poporu.

Cei ce s'au servitŭ de dênsa cu siguranță aŭ fostu Burgunții, ale caroru legi pedepsiaŭ într'unu modu cu totulu aspru, chiar crudu, pe celu care ar fi furatu Șoimulŭ altuia.[2]) Acela-și lucru se'ntâlnesce la Franci, carii prindeau paserile când cu lațuri, prințetori și cleiu, când cu iereți și șoimi, precum se constata din tecstulŭ „legei salice".[3]) Astfelu în Francia, pasiunea acestui felu de vênatóre erà atâtŭ de respândita pe la începutulŭ secolului XI. încâtu chiar episcopii se'ngrijiau „de mântuirea sufletului cu multŭ mai puținŭ de câtŭ de studiulŭ vênatoriei simple și vênatoriei cu șoimii."[4]) Câtŭ despre principi, trubadurulu Bertrandu de Born spune că nu sciau să-și cheltuésca banii cum se cade pentru manușĭ de bătălie, dară-i

[1]) Martialis. Epigramm. lib. I. ep. XIV. v. 216.

[2]) A se vedè *Legis Burgund. adimentum primum. tit.* X.

[3]) Titlul. VII. articolii. 1, 2, 3, 4 și 7.

[4]) Ex chronico Centulensi sive S. Richari (D. Bouquet, tit. XI. p. 131) apud Iuliien. p. 94.

www.dacoromanica.ro

aruncau fără sa-ı numere pentru ogarı şi pentru şoimı. [1])

Astfelu ıereţıı şi şoımıĭ fura, în totu evulŭ mediu, paserı de vênatóre în Francia, şi cronicariulŭ Froissart represinta pe Carolu V. la anŭ 1382, întrându la Senlis c'unŭ şoımu pe pumnulu mânei în sala unde se descută despre revolta Flamanḑilorŭ.[2]) Maı târḑiŭ, Carolu VI. tramisa ca darŭ împĕratuluı turcu Baiazetŭ şoımĭ, vulturı şi manuşĭ cusute cu petrii scumpe ca să-ĭ pórte pe pumnulu mânei la vênatóre. Sub Carolu VIII. unu şoımu bineînveţatŭ se plătià cu sume colosale şi s'aducea din Tunis şi din Persia. Fleuranges narézà că funcţionariulu vênatorieı cu şoımii dela curtea regeluı Franciscŭ I. primià dela statŭ 4000 fiorinĭ şi avea sub dênsulŭ 50 nobilı şi 50 vĕnatorı însarcinaţı cu îngrijirea şoımiloru. Sub Carolŭ IX. apărura maı multe scrierı despre arta vênatorieı, între care la 1567 ła Fauconnerie de Enguilbert de Marnef şi Recueil de tous les oyseaux de proie qui servent à la vollerie et fauconnerie de Guillaume Bouchet. In fine, sub Enricu III. aparŭ, la 1581, o poemă despre acela-şı subiectŭ, întitulata Hiéracosophion séu tratatŭ De re accipitraria scrisă de Jaques Auguste de Thou.

Lăsându însă scrieriloru speciale cercetarea în şiru chronologicŭ a acestuı obiectu — care a datu nascere la sute de volume — să spunemŭ că légănulu vê-

[1]) Sainte-Palaye, tit. III. p. 181. apud. eund. p. 97.
[2]) Buchon. t. VIII. p. 233. ibid. 113.

www.dacoromanica.ro

natoriei cu şoimii este Asia, şi anume India, unde, dupa marturia lui Ctesia, epurii se vênau nu atâtŭ cu ajutorĭulu câniloru, ci mai multu cu alŭ corbilorŭ, iereţilorŭ, coţofeneloru, şoimilorŭ şi vulturiloru.

Fridericu I. şi Fridericŭ II. fura cei dintâiu, carii importara din orientŭ gustulu acestei ocupaţiuni, contractatu cu ocasiunea espediţiuniloru cruciate. Celŭ din urmă scrise chiarŭ o carte despre vênătoria cu şoimii.

Arabii o perfecţionară, ér' Turcii, cuprinḑêndŭ partea resariténa a continintelui, o scóseră din nou la ivéla. Cu modulŭ acesta se respândì în tóta Europa, încâtŭ mai nici o ţéra nu fu scutita de-a o cunósce.

IV.

In contactu la méḑa-ḑi cu Turcii, la méḑa-nópte cu Polonii şi la Nord-vestu cu Ungurii, ţéra românéscă n'a pututu remânea straina acesteĭ pompóse deprinderi.

Şoimii dar' fură întrebuinţaţi cu atâtŭ mai multŭ la vênatóre, cu câtŭ munţii Carpaţi îi produceaŭ în mare numerŭ şi de cea mai bună calitate. Chiar în capitulaţiunile cu Turcii se cetescŭ pênĕ aḑi clausele prin care domnii români, între altele, erau obligaţi se dè şi-unŭ numerŭ óre care de şoimi ca tributŭ Sultaniloru din Constantinopole.[1])

„In timpurile de demultu, — ḑice Dlu V. Alecsandri — stremoşii noştri aveau obiceiu de-a îmblânḑì

[1]) G. Dem. Teodorescu. Noţiuni despre colindele române. Bucurescĭ. 1879. p. 102—108.

www.dacoromanica.ro

Şoimii si ai deprinde la vênatŭ precum se face şi asta-di cu Coroii, şi se vede ca meşteşugulŭ loru erà fórte vestitu, de vreme ce Şoĭmii făceau parte din tributulu ce se platià Sultaniloriĭ după închinarea Moldovei. Acestu tributu, ce purtà numele de dar' spre semnu de închinare, se compunea din 4000 galbeni, 40 iepe şi 24 Şoimi.“ [1])

Sub o organisare semi-feudala, boerii timpului ca vasalii din Occidentu, erau ţinuţi se însoţéscă pe Domnu la vênatóre, mergêndu fie-care cu Şoimulŭ pe mâna séŭ pe umĕru, cu slujitorii şi ogarei sei, cum vom vedea că spune colindulu, ce se va reproduce mai la vale.

Ca deprinderile feudale se adoptaseră şi la noi, însa fara organisarea, la carea ajunsera în apusulŭ Europei, ne-o dovedescu o mulţime de fapte. Astfelu, de esemplu, când Dlu V. Alecsandri, în piesa-i „Boerii şi Ciocoii“ represinta pre moşu Arbore mergêndu să felicite de anulŭ nou pe stapânulu proprietariu, aruncându-i orezŭ séŭ grâu în semnu de abundanţa, acésta scena n'a potutu fi înspirata autoriului decâtŭ prin amentirea vechiloru datine semi-feudale din epocile, la carĭ se refere colindulu.

Astfelu, dupa poesia populara, practicarea vênătoriei cu şoimii în timpii trecuţi pare-se neîndoĭósa[2]), ceea ce de-altmintrelea se confirmă şi prin alte cânturi, şi prin tradiţiune, şi prin fapte de domeniulŭ istoricu.

[1]) Poesii pop. ale Rom. Bucurescĭ. 1866. p. 60. N. 1.

[2]) A se vedè Ψευδο-κυνηγετικὸς de A. Odobescu. Bucurescĭ 1874. — şi autoriĭ citaţi de D-Sa.

www.dacoromanica.ro

Demne de notatŭ mai sunt și cele dóue versuri, carĭ se repórta la vechia organisare a instituțiunilorŭ române, versurile urmatóre:

C'unŭ caftanŭ de Domnŭ
Tae capŭ de omŭ,

carĭ dovidescu, că Domnulu avea o putere absoluta, cu dreptulŭ de viéța și de mórte asupra supușilorŭ seĭ, obligați a-ĭ venì în ajutoriu și a-lu însoțì orĭ când la vênatóre.

V.

Dar' sa lasamŭ acésta și să considerămu colindulŭ amintitu mai susŭ din punctulu de vedere alŭ simțemintelorŭ ce esprima.

Unu tênĕrŭ, maestru în vênatorie, are treĭ ființe la carĭ ține: c a l u l u, o g a r i u l ŭ și ș o ĭ m u l ŭ cu care vênéza, și câtorŭ treĭ le pórta de grija hrănindu-ĭ cu totŭ ce le place mai bine, pe calu

Totŭ cu fênŭ tocatŭ
Și cu orzŭ pisatŭ,
De vêntŭ vênturatŭ
Cu apă
Din năstrapă.[1])

Ér' pe șoimu îlu hrănesce asemenea totu cu

[1] N a s t r a p ă este o cupă, unŭ felĭŭ de paharŭ de bĕutură.

www.dacoromanica.ro

Paserĭ gălbióre
Prinse de pe mare.

In buna înțelegere traiau cu toții, când vanitatea și ambițiunea venira sa turbure acésta linisce fericita. Cacı Șoimulu, încredêndu-se tarieĭ și repedicıunei aripilorŭ sale se lauda într'o ḑi că e mai ĭute de câtŭ orı cine, că póte se'ntrécă la fuga chiar și pe tovarășulu seu de vênatóre, pe murgulŭ vetézului.

Insa calulŭ e de nobila viță și lauda șoimului îi pare o insulta. Deci, după deprinderile timpului [1]), când orı ce cuvêntu și orı ce fapta în contra demnitații și onórei trebuiau spalate cu prețulu lupteĭ, — merge sa se plânga stapânului și sa-ı céra unu duelŭ cu șoimulu, o întrecere la fuga.

Astfelıu a dóua ḑi, într'o sfânta Duminică, tênerulu îșı scóte la lupta Ș o ı m u l u și M u r g u l ŭ,

In câmpulŭ curatŭ
De toțĭ lăudatŭ,
Unde se totŭ batŭ
Doĭ vultur' în cerŭ
P'unŭ fulgŭ d'aurelŭ,

șı-acolo, precum v u l t u r ı ĭ se luptaŭ p'unŭ fulgŭ de auru într'a cerıului înalțime, astfelıŭ hotaresce se lupte prin fuga și dragii sei tovarași, ca să dovidésca care e mai ıute.

[1]) Acésta e încă o dovadă că epoca, la care se rofere colindulŭ, este véculŭ de mijlocŭ, când duelulŭ erà usitatŭ în modŭ aprópe genericŭ.

www.dacoromanica.ro

Tênerulu îi potrivesce ca nici unulu să nu fie mai nainte séu mai 'napoi decâtu altulŭ, şi-apoi le dă drumulŭ sa fugă; aceştia fugu, fugŭ, pênĕ nu se mai vedŭ în depărtare.

Restulu sa ni-lu spuna însu-şĭ colindulu:

Hrănesce
'Ngrijesce
Tênĕrulŭ (Manole)
D'unŭ calŭ,
D'unŭ ogarŭ,
D'unŭ vênĕtŭ şoĭmelŭ.
Calŭ cum şi'ngrijesce
Şi cu ce-lŭ hrănesce?
Totŭ cu fênŭ tocatŭ
Şi cu orzŭ pisatŭ
De vênt ĭ vênturatŭ,
Cu apă
Din năstrapă.
Şoĭmŭ cum şi'ngrijesce
Şi cu ce-lŭ hrănesce?
Totŭ cu păsĕrele
Paserĭ mititele,
Paserĭ gălbióre
Prinse de pe mare.
Intr'o septĕmână
Stă şoĭmulŭ pe-o rênă
Murguluĭ zicêndŭ,
Şĭ-astfelĭŭ cuvêntândŭ:
— „Tu mânâncĭ de géba
Şi'nzădarŭ beĭ apa,
Căcĭ nu poţĭ să sborĭ
Să plutescĭ pe norĭ,
Să mĕ'ntrecĭ pe mine
Cum te'ntrecŭ pe tine.“

www.dacoromanica.ro

Murgulŭ se sculà
La stăpânŭ mergea
Şĭ-astfelĭŭ ĭĭ graià:
— „Stăpâne, stăpâne,
Dragŭ stăpânĭĭ alŭ meŭ,
Datŭ de Dumneḑeŭ,
Şoĭmulŭ s'a'ngâmfatŭ
Şi s'a lăudatŭ
Că'nfugă m'o'ntrece.“

Tênĕrulŭ (Manole)
Din gură grăià
Şĭ-astfelĭŭ ĭĭ ḑicea:
— „Pascĭ, murgule, lasă,
Pascĭ de mi te'ngrașă,
Căcĭ aḑĭ e Sâmbătă
Mâne-ĭ Duminică,
Şi pe voĭ voiŭ scóte
La câmpulŭ departe,
La câmpulŭ curatŭ
De toţĭ lăudatŭ
Unde se totŭ batĭĭ
Doĭ vulturĭ în cerŭ
P'unŭ fulgŭ d'aurelŭ.“

Sâmbăta trecea
Şi ḑiua-m sosìa
La câmpŭ ĭĭ scotià
Şi mi-ĭ potrivĭa
Şi drumulŭ le da.
Murgulŭ că-şĭ luà
Drumulŭ cu fuga
De par' că sburà,
Şĭ-apoĭ se'ntorcea
Ca unŭ calŭ cu minte

www.dacoromanica.ro

C'unŭ cĕsŭ maĭ nainte. [1])
Şoĭmulŭ că-mĭ plecà
Pe vêntŭ că-mĭ sburà,
Însă remânea
Şi întârdià
C'unŭ cĕsŭ maĭ târdiu
Totŭ prin crângurele
După păserele,
Paserĭ gălbióre,
Paserĭ de pe mare.
A cas' de-mĭ venià
Pe stâlpŭ se lăsà
Cântându,
Ciripindŭ
Din gură grăindŭ:
— „Stăpâne, stăpâne,
Dragŭ stapânŭ alŭ meŭ
Datŭ de Dumneḑeŭ
Vin' de mĕ sluţesce
Şi mĕ pedepsesce,
Că eŭ am venitŭ
C'unŭ cĕsŭ maĭ târdiu."

Murgulŭ d'auḑià
Milă-ĭ se făcea
Şĭ-astfelĭŭ că-mĭ grăià:
— „Stăpâne, stăpâne,
Dragŭ stăpânŭ alŭ meŭ
Datŭ de Dumneḑeŭ,
Şoĭmulŭ nu-ţĭ sluţĭ,
Că ţĭ-o trebuĭ
Rarŭ la ḑile marĭ

[1]) In privinţa renumirei cailorŭ românĭ să se consulte Cantemirŭ în Descrierea Moldovei; Hâşdĕŭ în Principie de filologie; At. M. Marienescu în colecţ unea sa de Colinde; p. 116 şi Poesiĭ pop. rom. culese de V. Alecsandri.

www.dacoromanica.ro

Ḑiua de Crăcĭunŭ
Și de Bobotéză.
Ḷa curte de-ĭ merge
Călare pe murgulŭ
Pe umerĭ cu șoĭmulŭ,
Domnulŭ te-o vedea
Bine ĭ-o părea
Și ți-o mulțămĭ
Și te-o dărui
C'unŭ darŭ
C'unŭ cĭoltarŭ,
C'unŭ caftanŭ de Domnŭ
Taĭe capŭ de omŭ."

Tênĕrulŭ (Manole)
Fie-mĭ sănĕtosŭ
Cu tată,
Cu mamă,
Cu dómna frumósă
Și cu noĭ cu toț.

Astfelu pe lânga dialogu, avemu acĭ o descriere cu totulu dramatica, o acțiune puternica și înteresanta, în cérta calului cu șoĭmulŭ, în plângerea-ĭ catra stapânu, în hotarirea acestuia de aĭ scóte la întrecere, în resultatulu lupteĭ.

Calulŭ nu putea rabdà ca Ș o ĭ m u l u să se créda maĭ ĭute decâtu dênsulu numaĭ pentru ca avè aripĭ. Sciindu-se destulŭ de repede și cu maĭ multa „m i n t e", elŭ reclămâ cu staruință să fie pusu la încercare. Și ferecitu e când dobândesce biruința.

Din contră Ș ó ĭ m u l u — tipulu omuluĭ îngâmfatu și laudarosŭ, - se ie dupa paserĭ, întarḑiéza și,

www.dacoromanica.ro

când ajunge constata ca prea multă încredere în sine e adesea funesta. Puindu-se dar' pe parulu seu obicinuitŭ, marturisesce singuru că e de vina şi, c'o lealitate démna de nisce epoce mediavale, îşĭ cere singurŭ pedépsa.

Atuncĭ ni se presintă o scena duiósă.

Calulu, pe lângă agerime, are atâta marinimie, încâtŭ intervine chiar dênsulu ca să céra ertare adversariului, căci dorinţa-i erà, nu să-şi resbune, asemenea simţeminte fiindu nepotrivite cu fala, cu forţa, cu meritele reale, — ci sa faca pe vorbareţulu Şoimŭ a-i recunósce calităţile, a nu i le mai pune la îndoéla.

O aşa de nobila purtare, unita cu nobila Şoimului sinceritate, sunt învĕţaminte binefăcatóre şi póte mai eficace decâtu morala multoru fabule versificate.

Astfeliu, príntr'acestŭ colindu, suntemu stremutaţi în flórea véculu de mijlocu şi asistamu la duelulu a doi luptatori de frunte, nu pentru interese séu pentru motive nedemne, ci pentru întâietate, pentru renume, pentru onóre. Ér' când unulu învinge prin însuşirile-i superióre, nu numai ca protivniculu cedéza şi-i recunósce victoria, dar' chiar victoriosulŭ uséza de dênsa cu modestie şi cu generositate, staruindu a se pastrà învinsului viéţa şi rangulu ce-avusese. [1])

VI.

Şoimulu, se pare, dupa cum arata altu colindu poporanu, ca se'ntrebuinţà de catră stremoşii noştri nu

[1]) G. Dem. Teodorescu. op. cit. p. 108—116.

www.dacoromanica.ro

numai la vênatóre de paseri, ci de multe ori eră dusŭ chiar şi pe câmpulŭ de lupta, în resbóie contra ne'mpăcaţilorŭ duşmani.

Tradiţiunea ni spune, că multe popóre barbare, cari ca nisce fiere selbatice navaliaŭ asupra ţeriloru românesci, purtaŭ cu sine unu feliu de paseri instruate, cărora ajungêndu la starea locului, unde avea se'ncépă persecutarea, le da drumulŭ; acestea apoi descoperiau pre Românii ascunşi.

Deci, în urmarea acestei tradiţiuni vechi şi fórte respândite la poporulŭ nostru, trebuire-ar óre sa ne mirămŭ dacă şi Românii ar fi imitatŭ pre duşmani şi ar fi dusŭ pe câmpulu de lupta Şoimii loru, cariĭ să li descopere duşmanii, precum paserile duşmanilorŭ descoperiaŭ pre Români?

Eu cugetŭ ca nu!

Colindulu séŭ colinda, ce ne face a crede, că Şoĭmii totŭ atâtŭ de bine se pricepeau la vênatorie de ómeni, de duşmanii ţerii românesci, ca şi la vênatoria de paseri, sună:

Susŭ la drumulŭ mare,
Nevestei bune!
De laturĭ de vale
Unŭ micŭ măĭinĭorŭ
Galbinŭ păltinĭorŭ
Fórte a crescutŭ
Calea a împlutŭ, —
De'naltŭ, nu e'naltŭ,
Dar' la umbră latŭ

www.dacoromanica.ro

La frunde mĕruntŭ
Şi la trunchiŭ rotundŭ.
Ér' sub cea umbruţă
Şede-o nevĕstuţă,
Mândră, tinerea
Ca şĭ-o floricea.
Lângă ea maĭ josŭ
Şede şoĭmŭ frumosŭ
Câţĭ pe drumŭ mânà
Toţĭ la ea catà
Apoĭ o'ntrebà:

„Ce-ĭ paserea ta?
Séŭ ţi-ĭ frăţiorŭ
Séŭ nepotŭ de sorŭ?"

Nevésta grăĭà:
„Ba, că nu-ĭ aşa,
Nicĭ mi-ĭ frăţiorŭ,
Nicĭ nepotŭ de sorŭ, —
Ci e unŭ şoĭmelŭ
Ca şĭ-unŭ ostăşelŭ,
Zace ostenitŭ
Că multe-a plinitŭ.
A fostŭ să şerbéscă
Ostea românéscă
In ţéra leşéscă
Ca s'o prăpădéscă,
Căcĭ Leşi-aŭ buitŭ
Şi ne-aŭ păgubitŭ.
Dar' acestŭ şoĭmelŭ
Ca şĭ-unŭ ostăşelŭ
Urma le-a luatŭ
Şi ĭ-a pefugatŭ,
Câtŭ n'a maĭ remasŭ
Unŭ leşŭ, pe năcasŭ!

www.dacoromanica.ro

Timpu-ĭ s'a plinitŭ
Plata n'a primitŭ,
Ci elŭ a venitŭ,
Unde ĭ-a plăcutŭ,
Şi elŭ a căḑutŭ
Aci lângă mine
Ca să-ĭ fie bine,
Ruptŭ de ostenitŭ, —
Şi eŭ l-am ubitŭ,
Că elŭ s'a luptat
Ţéra mĭ-a scăpatŭ
De leşĭ, de p'igânĭ
De duşmanĭ b'trân !"

Să fiĭ sănĕtósă
Nevéstă frumósă !
O'nchinămŭ spre sănĕtate ! [1]

Altŭ esemplu !

Stefanŭ celŭ mare, înţeleptulu şi vitézulŭ Domnitoriu alŭ Moldovei, carę a făcutŭ 40 de resbóie şi le-a câştigatŭ pre tóte, avea încă unu Şoĭmu, unu şoĭmŭ resboĭnicu. — Către acestu şoĭmu, tavarăşŭ nedesparţitu alŭ mareluĭ Domnu, în resboiŭ ca şi'n pace, s'adresà într'una din ḑile, pe când obositu de lupte, obositu de-a ucide la Unguri, Leşi, Turci şi Tătarĭ, se află repăusându-se în palatulu séu din Sucéva, şi-i ḑise :

Şoĭmule, şoĭmuţĭ uşorŭ,
Fă-te rótă susŭ în sborŭ :

[1]) At. M. Marienescu. Colinde. Pesta. 1859. p. 130.

www.dacoromanica.ro

Ce se vede la hotare
De s'aude sgomotŭ mare?

Erà vuetulu straniu şi departatu alŭ hórdeloru bărbare, alŭ tuturorŭ duşmaniloru juraţi ai rasei române, carĭ creḑêndu pe eroulu moldavă scursŭ de putere, — se apropiau spre a face o nóua invasiune.

Şoĭmulŭ susŭ róta se facea, aruncâ o privire la hotare şi Domnulu seŭ iubitu astfelu îi respundea:

Stefane! vitézulŭ meŭ!
Ḑeŭ! de altulŭ c'ar fi reŭ,
Ér' de tine multŭ e bine,
Cătu eştĭ şoĭmanŭ ca mine!
De jurŭ împrejurulŭ teŭ
Năvălescŭ duşmanĭ mereŭ,
Te calcŭ Ungurĭ faloşĭ
Şi Litfenĭ necredincĭoşĭ,
Te calcŭ hanĭĭ tătărescĭ
Şi urdiile turcescĭ...

Şi'ntr'adevĕrŭ că de altulu ar fi fostu reŭ, dar' de Stefanu nicĭ decum. Cele patruḑecĭ de altare sânte, ce a radicatŭ spre eternă mulţamire pentru cele patruḑecĭ biruinţe câştigate, sunt şi asta-ḑi o probă vie de nespaimêntarea şi curajulu acestuĭ sântŭ stâlpŭ alu Românismuluĭ. Respunse dar' Stefanŭ credincĭosuluĭ seŭ şoimŭ, care prin agerĭĭ seĭ ochĭ a descoperitŭ apropierea duşmanilorŭ asupra Moldoveĭ:

Las' să vie, las' să vie,
Să se deie pradă mie!
Mórtea-ĭ pasce ca o turmă!

www.dacoromanica.ro

Pĕcatu-ĭ mână din urmă,
Mulţĭ aŭ maĭ venitŭ la noĭ,
Puţin' s'aŭ dusŭ înapoĭ,
Că-sŭ Românŭ cu patru mânĭ
Şi am lécurĭ de păgânĭ:
De Tătarĭ am o săgétă,
De Turcĭ *pala mea cea lătă*,
De Litfenĭ unŭ busduganŭ
Şi de Ungurĭ unŭ arcanŭ!...[1])

Astfelŭ scià sa ḑica şi sa lucre Stefanŭ celu Mare! Şi credincĭosulu seu şoimu, care ı-a descoperitu pe duşmanĭ Domnuluı seŭ, óre sta elu se védă numaı ce s'a întêmplà?... Nu! elŭ înca se ducea la luptă!...

Şi cumca Şoĭmuluı în placea a vênà nu numaı paserı, ci şi ómenı, şi că de multe orı preferà carnea şi ochiı acestora înaintea paseriloru, ne putemu încredinţà şi din urmatórea doına, pe care am auḑit'o în satulu meŭ natalŭ: Ilişescı:

Câte paserĭ sunt pe lume
Tóte cină şi s'alină,
Numaĭ eu-sŭ, maĭcă, străină.
N'am, maĭcă, unde linà,
Nicĭ unde-a cinà,
Că mi-ĭ cuĭbulŭ lângă drumŭ
Intr'o créngă de alunŭ,
Câţĭ drumarĭ pe drumŭ trecea
Toţĭ în cuĭbulŭ meŭ svârlĭa
Eŭ tare m'am supĕratŭ
Şi cuĭbuţulŭ l-am mutatŭ
In vĕrvuţulŭ munteluĭ
In crucea moliduluĭ,

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. Rom. op. cit. p. 172.

www.dacoromanica.ro

Unde-ĭ munte
Imĭ punŭ punte,
Unde-ĭ codru
Imĭ punŭ podu,
In mijloculŭ podului
Cântă pu ulŭ şoĭmuluĭ.
Elŭ din gur'aşa cântà,
Că elŭ din cuĭbŭ n'a sburà,
Pênĕ ce elŭ n'a mâncà:
Carne dulce de paicŭ [1]
Şi ochĭ negrĭĭ de voĭnicŭ,
Carne dulce de pe cóstă
Şi ochĭ negrĭĭ de nevéstă. [2])

VII.

Multa fragedime, gingăşie şi frumsețe, multa fantasie şi o cugetare adeveratu poetica îmbinata cu o filosofie adûnca, cuprinde în sine balada „Şoĭmulŭ şi flórea fragului".

Acésta balada ne'nfaţoşéza pe unŭ Şoimŭ, care oprindu-se din sborulu seŭ pe vêrfulu unui bradu, vede la umbra acestuia o flóre de fragŭ,

Ce de sóre se feresce
Şi de umbră se lipesce,

şi cum o vede o'ndragesce... Inima începe a i se bate de dorulu eĭ, şi'n acestŭ estasŭ de iubire elu o róga

[1]) „Paiciĭ" eraŭ în timpurile vech unŭ felĭŭ de ostaşĭ, unŭ felĭŭ de jandarmarie. In docomentele vech dămŭ peste o cétă compusă numaĭ din acestŭ felĭŭ de ómenĭ, a cărorŭ şefŭ se numîa „vătăjia de paicĭ."

[2]) Dictată de sora mea: Tatiana.

www.dacoromanica.ro

sa mérga cu dênsulu, s'o pórte prin aerŭ în fața radeloŗŭ celoru placute și caldurósе ale sórelui. Floricica însă, care iubesc mai multŭ umbra, decâtŭ arșița sórelui, nevoindŭ a se deslipì de trupina bradului unde a resăritŭ și-a înfloritu, respunde Șoĭmului, ca elŭ sa se duca în lumea larga, caci lumea-ĭ destulu de mare și de încapĕtóre pentru o pasere și-o flóre.

Dar' să lasamŭ mai bine ca să vorbéscă însa-și balada, care ni indicá totodata și'nvecinata vieţuire a Șoĭmului și-a flórei de fragu.

Susŭ, în vêrfŭ de brăduleţŭ,
S'a opritŭ unŭ șo muleţŭ,
Elŭ se uĭtă dreptŭ în sóre
Totŭ mișcândŭ din aripĭóre.
Josŭ la trunchĭulŭ bradului
Cresce flórea fraguluĭ.
Ea de sóre se feresce
Și de umbră se lipesce.
— „Floricică dela munte,
Eŭ sunt șoĭmŭ, șoĭmuţŭ de frunte;
Eșĭ din umbră, din tulpină
Să-ţ vĕdŭ fața la lumină,
C'a venitŭ pânĕ la mine
Mirosŭ dulce dela tine,
Câtŭ am pusŭ în gândulŭ meŭ
Pe-o aripă să te ĭeŭ
Și să mi te portŭ prin sóre
Pên' te-ĭ face roditóre
Și de mine ĭubitóre."
– „Șoĭmuleţŭ, duĭosŭ la graĭu,
Fie-care cŭ-alŭ seŭ traĭu,
Tu aĭ aripĭ sburătóre

www.dacoromanica.ro

Ca să te înalţĭ la sóre,
Eŭ la umbră, la recóre,
Am menirĭ înfloritóre.
Tu te légănĭ susŭ, pe vêntŭ,
Eŭ mĕ légănŭ pe pământŭ.
Du-te'n cale-ţĭ, mergĭ cu bine,
Făr' a te gândì la mine,
Că e lumea 'ncăpĕtóre
Pentru-o pasere şĭ-o flóre!" [1])

Merită a fi reprodusa, nu atâtŭ pentru frumuseţea eĭ, nicĭ pentru ideile ce cuprinde în sine, câtŭ pentru asemenarea unuĭ omu neîndămânaticu şi prostalăŭ cu iuţimea şi isteţimea Şoimuluĭ, şi urmatórea doina dela Românii din Transilvania:

— „Nevéstă de pe părĕŭ,
Cum trăescĭ cu mutulŭ [2]) teŭ?
— „Ia trăescŭ destulŭ de reŭ,
Bate-l-ar suspinulŭ meŭ,
Că-ĭ facŭ de prânḑŭ, nu prânḑesce,
Ci numaĭ mĕ năcăjesce;
Facŭ de cină, nu cinéză,
Ci numaĭ mĕ neguréză,
Că şede'n unghĭu
Ca şĭ-unŭ junghĭu
Şì face cu umerile
Ca şoĭmulŭ cu aripele.
Câtŭ e de lungŭ pământulŭ
Nu-ĭ pasere ca şoĭmulŭ,

[1]) V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. p. 31.

[2]) Românii din Transilvania înţelegŭ sub cuvêntulŭ „mutŭ" nu numaĭ pre ómeniĭ, ce nu potŭ vorbì, ci şi pre ceĭ prostalăĭ, mutalăĭ, tăntălăĭ, nepriceputĭ.

www.dacoromanica.ro

Şi tălharĭŭ ca urîtulŭ,
Că din gură şueră
Nime nu-ĭ scie voĭa. [1])

VIII.

Loculu de petrecere alu Şoĭmuluĭ sunt maĭ cu samă culmile cele maĭ înalte ale munţilorŭ şi stânceloru. Aice îşĭ face elŭ cuibulŭ seŭ şi de-aice se pornesce apoĭ dupa prada sa, care constâ maĭ alesŭ, dupa cum am vĕḑutŭ şi maĭ susu, din totŭ soiulŭ de paserĭ, pre carĭ le lovesce în sborŭ cu peptulŭ seŭ celŭ ascuţitu şi tare în capŭ séŭ în spate, éra după ce într'acestŭ modu le ameţesce de capu că trebue să cadă josu, le prinde şi le mânânca.

Maĭ departe Şoĭmulu, nu numaĭ ca e o pasere fórte sprintină, prefacuta şi ghibace, ci elŭ, în sborulu seu, e'n stare să se'nalţe maĭ că maĭ susu decâtŭ orĭ care altă pasere.

Acésta împrejurare se vede că a datu nascere urmatóreĭ colinde fórte înteresante, care ni'nfăţoşéză pre Maĭca Domnuluĭ stându

In póla cerĭuluĭ
In pórta raĭuluĭ

şi torcêndŭ unŭ firu de auru, din care voĭa sa faca unu vesmêntŭ pentru fiulu seŭ celŭ sântŭ. Dar' pe când Maĭca Domnulu erà aprópe de sfârşitŭ,

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

www.dacoromanica.ro

pe când avea, de gându sa'ncépa lucrarea vesmêntului étă ca vinŭ pe neașteptate

Șoimiĭ vênătorĭ,
Șoimiĭ răpitorĭ,

apucă firulŭ de auru, se'nalța în susu și fugŭ cu dênsulu

Intr'o depărtare
Pên' la țermŭ de mare,

Din acestŭ firu de auru, pre care Șoimiĭ l-au dusŭ susŭ în cerĭu, s'a făcutu apoi luna cea aurita, care strelucesce așa de frumosŭ pe câmpia cerĭului, éră din puĭĭ Șoimilorŭ, — póte ca spre pedépsa, — s'aŭ facutŭ stelele cele mĕrunțele și luceferiĭ, cariĭ prin strălucirea lorŭ înfrumsețéza lumea.

Dar' să lasamu maĭ bine colinda, ca ea să ni le spue tóte acestea.

Maĭca sântă șede
Dómneĭ Dómne!
Pe plaĭulŭ celŭ verde,
In póla cerĭuluĭ,
In pórta raĭuluĭ,
Și din cătărelŭ
Lasă firŭ aurelŭ.
Firulŭ firuĭà
Și se supți à. —
Când îlŭ încordà,
Tocma se lăsà
Șoimiĭ vênătorĭ

www.dacoromanica.ro

Şoĭmiĭ răpitorĭ,
Firulŭ apucà,
Susŭ cu elŭ sburà
Intr'o depărtare
Cătră ţermŭ de mare, —
Când se înălţà
Şoĭmiĭ streluc à,
Firulŭ el sclip à
Ca şi nisce ţorĭ
Pe la cântătorĭ.
Ionŭ atuncĭ venià,
Ma ca îĭ grăià:
„Unde te-am mânatŭ,
Bine-aĭ ascultatŭ. —
De maĭ ascultà
Unde te-aşĭ mânà
Fiĭ gata de duşŭ
Susŭ colo în susŭ,
Intr'o depărtare
Cătră ţermŭ de mare.
De sborŭ să te-apucĭ,
Şi aḑĭ să-mĭ aducĭ
Cu bulă şoĭmilorŭ
Şi alŭ puilorŭ, —
Cuĭbulŭ mi-lŭ dă mie,
Puiĭ-ĭ ţine ţie, —
Că şoĭmiĭ-aŭ răpitŭ
Firulŭ auritŭ,
Când nı'am câştigatŭ
Şi multŭ am lucratŭ
La unŭ scumpŭ vesmêntŭ
Pentru fiulŭ sânt!"
— „Maĭcă! eŭ aşĭ face
Totŭ ce ţie-ţĭ place, —
Dar' astʼ n'oĭŭ putea,
Nu-ĭ 'n puterea mea!

www.dacoromanica.ro

Şoĭmiĭ aŭ răpitŭ
Firulŭ auritŭ, —
Firulŭ eĭ l-aŭ dusŭ
Pên' la cerĭu în susŭ,
Din elŭ aŭ ţesutŭ
Cuĭbulŭ prea plăcutŭ, —
Luna aurită,
Faţa-ĭ strelucită!
Puiĭ nu-sŭ maĭ multŭ,
Căcĭ s'aŭ prefăcutŭ
Stele mĕrunţele
Şi luceferele, -
Tóte strelucescŭ,
Lume-o 'nfrumseţescŭ,
In nóptea sănină, —
Cum ḑiua 'n grădină
Florile frumóse
Şi car amiróse,
Sunt spre înzestrare
Şi spre desfătare!"
O'nchinămŭ spre sănĕtate! [1])

IX.

Şoĭmulŭ, după câtu ne-am pututu încredinţà din şirele premergĕtóre, se vede fórte adesé orĭ figurându nu numaĭ în colinde şi balade, ci şi'n celelalte specĭĭ de cântece poporane, ca o imagine vie de vetejie şi repeḑime.

Unŭ voinicŭ, dupa cântecele nóstre poporane, e capitanŭ şoĭmanu şi are ochĭ şoĭmuleţĭ.

In balada „Movila lui Burcelu" damŭ peste urmatórele versurĭ:

[1]) At. M. Marienescu. Colinde. Pesta. 1859. p. 88.

www.dacoromanica.ro

Témă n'am că sunt Românŭ!
Témă n'am că-m eştĭ stăpânŭ!
Tu eştĭ Stefanŭ Domnŭ celŭ mare,
Care'n lume sémănŭ n'are,
Şi eŭ sunt Şoĭmanŭ Burcelŭ
Puişorŭ de voĭnicelŭ!...[1])

Unŭ calŭ frumosŭ la făptură şi sprintenu Românulŭ îlŭ numesce Şoimŭ şi Şoĭmulénu şi spune că sbóră ca Şoĭmulŭ. In balada luĭ „Sêrbu-Sĕracu“[2]), descrierea alergăriĭ cailorŭ pe câmpulŭ dela Haidar-Paşa e facută în chipulŭ celŭ maĭ minunatŭ şi maĭ poeticŭ. In acésta balada întimpinamŭ urmatórele versurĭ:

Alalah! caĭ arăpescĭ,
Alalah! caĭ tătărescĭ!
Cum mişcă copitele
Ca şoĭmiĭ aripele!

Şoĭmanŭ nu'nsemnézăă numaĭ unu omu voinicŭ, ci şi unŭ şoĭmŭ mare, unŭ şoimŭ puternicŭ. Éră dupa cum ne-am pututŭ încredinţă şi din poesiile citate pênĕ acuma, unŭ şoimŭ maĭ micŭ şi maĭ cilibiŭ séu şi unŭ puiŭ de şoimu se numesce de catra poporŭ: şoimelŭ, şoimuţŭ, şoĭmulénŭ, şoĭmuleţŭ şi şoimişorŭ.

Dela numele acesteĭ paserĭ deriva şi vr'o câte-va numirĭ de localităţĭ din Moldova şi Muntenia, precum: Şoĭmănescĭ, Şoĭmarĭ, Şoĭménŭ, Şoimes-

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 179.
[2]) Idem de eadem. p. 107.

www.dacoromanica.ro

culu, Şoimŭ, Şoimulŭ-mare şi Şoimulŭ-micu. [1])

X.

Pênĕ aicĭ am scrisŭ totŭ ce-am aflatŭ în privinţa Şoimuluĭ din timpurile cele mai vechĭ pênĕ în presinte la poporulŭ românŭ. Ne-aŭ mai remasŭ de însemnatŭ înca şi numele altorŭ patru paserĭ, carĭ asemenea se ţinŭ de familia Şoimuluĭ, şi-apoĭ suntemŭ gata.

Acelea sunt:

Uliulŭ rîndunelorŭ [2]), lat. Falco subbuteo L. germ. der Baumfalk oder Lerchenstösser auch Stossfalk.

Vinderelulŭ, hingherelulŭ [3]), vindereulŭ, vingherĕulŭ [4]), vipdereulŭ [5]), caiagăinilorŭ [6]) şi blénde [7]), lat. Falco aesalon L. germ. der Merlin, Stein- oder Zwergfalk.

Dela numele acesteĭ paserĭ derivă numirea a dóue sate din judeţulu Tutova în România, adica: Vindereĭ. [8])

[1]) D. Frunḑescu. op. cit. p. 450—451.

[2]) Com. de V. Flocea, românŭ din Câmpulungŭ.

[3]) La Româniĭ din Transilvania, com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

[4]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 539.

[5]) Istoria naturala de Pocorni, trad. rom.

[6]) Dr. T. Stamati, Vocabularŭ. p. 652.

[7]) B. P. Hâşdĕŭ. Cuvente den bătrunĭ séŭ limba română vorbita între 1550—1600. t. I. Bucurescĭ. 1878. p. 270. — Idem. Suplementŭ la „Cuvente din bătrunĭ“ Bucurescĭ. 1881. p. XXII.

[8]) D. Frunḑescu. op. cit. p. 525.

www.dacoromanica.ro

Vênturelulu-ruginiŭ[1]) séu închinătorĭulŭ-ruginiŭ[2]), numitŭ în unele locurĭ şi Coroiŭ[3]), éră de cătră Românii din Epirŭ şi anume de catră cei din ţinutulŭ Vitolieĭ: Vetruşcă[4]), lat. Falco tinunculus L. germ. der Thurmfalk.

Vênturelulŭ-micŭ séŭ închinătorĭulŭ-micŭ, lat. Falco cenchris Naum. germ. der Röthelfalk.

Ce se atinge de numirea „Vênturelu“ a celoru doi şoimişori din urmă, după spusa mai multoru Români din Bucovina, să vie de-acolo, ca aceşti doi şoimi aŭ datină sa stea óre întregi într'unu locŭ în aerŭ şi să bata din aripi ca şi când ar vênturà ce-va.

Éră ce se atinge de numirea „Închinatoriu“, dupa cum mi-au spusu vr'o câţi-va Români din Mănastióra séŭ Sântulu-Onufreiu, satŭ lânga oraşulu Siretiu, sa vie de-acolo, ca acestu soĭu de şoimi, când stau loculuĭ în aeru, ei se'nchina lui Dumneḑeŭ pentru nutremêntulŭ şi binele ce li-a datu acesta peste ḑi.

[1]) Usitatŭ în satulŭ Ilişescĭ şi împrejurime.

[2]) Usitatŭ în satulŭ Mănăstióra séŭ St. Onufre u.

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 493. — Dr. T. Stamati. Vocab. p. 279.

[4]) Com. de Dlŭ Iancu D. Hondrosomŭ, studinte românŭ din Epirŭ.

www.dacoromanica.ro

Ulĭulŭ.

I.

Precum pentru fie-care pasere îndeosebi, aşa şi pentru fie-care familie are poporulu românu câte una séu şi mai multe numiri proprii. Se'ntêmpla însa adeseori şi din contra, ca pentru mai multe familii aŭ numai câte un singuru terminu technicŭ.

Românii din Bucovina, buna óra, după câtŭ sciu eu pênĕ acuma, atâtŭ paserile, cari de catră ornitologiştii se numescŭ „Asture s", câtu şi acelea, cari se chiama „Falcones", le numescu în genere Uli, éra pre cei mai mici dintre aceştia Ulişori, Ulieşĭ şi Uliuţi, sing. Ulişoru, Ulieşu, Uliaşŭ şi Uliuţŭ. Aŭ însa pentru fie-care specie din aceste dóue familii şi câte una séu mai multe numiri proprii.

Românii din Transilvania totŭ pre acestea paseri le numescŭ nu numaĭ Uli, ci şi Ului sing. Ulĭŭ şi Uligăi sing. Uligae[1]), cei din Banatu: Hulĭ

[1]) S. Petri Vocab. — S. P. Barcianŭ. Vocab.

www.dacoromanica.ro

sing. Hulĭŭ [1]), éra Românii din unele ţinuturi ale Moldovei şi Munteniei: Ulei sing. Uleŭ. [2])

Dela numirea „Ulĭŭ“ Românii din Bucovina aŭ formatŭ substantivulŭ ulitura pl. ulituri, care se aplică paserilorŭ domestice, când acestea facŭ multă stricaciune séu nu daŭ pace economilorŭ, ci se vêra în totŭ loculu, prin tóte unghĭerele;... atunci Românii, când le alunga, ḑicŭ: „hîcĭ ulitură!“ séŭ „hîcĭ uliturilorŭ!“

In articululŭ de faţa noi vom vorbì numaĭ despre Ulĭ în înţelesulu strinsŭ alŭ cuvêntului, adica despre acelŭ genŭ de paceri, care de catra ornitologiştı se numesce „Astures“.

II.

Prima specie din genulŭ Ililorŭ se numesce de catra Românii din Bucovina: Pornmbarĭŭ, Găinarĭu şi Ulĭulu-găinilorŭ; în unele ţinuturi ale Transilvanieĭ: Boghiu, Bodigeŭ şi Bodigaşŭ [3]), în altele: Erete [4]), Hêrĕŭ [5]), Hereŭ, Herete [6]) şi Curuĭŭ [7]); în Ungaria: Bodiu [8]);

[1]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭu; veḑi şi „De însemnatatea botaniceĭ românescĭ“ de Simeonŭ Mangĭuca, publ. în Familia. an. X. Budapesta. 1874. p. 512. „ghiara hulĭuluĭ.“

[2]) Dr. Cihac. Istoria nat. p. 74-75. Dr. T. Stamati. Vocab. p. 429. — şi com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[3]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[4]) S. Petri. Vocab. — S. P. Barcianŭ. Vocab.

[5]) G. Bariţiu şi G. Munténŭ. Vocab. p. 431.

[6]) G. Munténŭ: „Purismulŭ în limba română“, publ. în „Revista română“, Bucurescĭ. 1862. p. 455.

[7]) S. P. Barcianŭ. op. cit.

[8]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.

www.dacoromanica.ro

în unele parți ale Moldovei: Coroiŭ și Hêrĕŭ [1]); în Muntenia: Arete [2]), ierete [3]), erete, cobĕțŭ [4]), hĕrete [5]) Curuĭŭ, herete [6]), eria [7]) și Uliu-de-porumbi [8]); éră la Românii din Istria: Cobetu pl. Cobeți [9]), lat. Astur palumbarius L. germ. der Habicht oder Hühnerhabicht.

Acestu soiu de Uliŭ e o pasere rapitóre fórte precauta, vicléna, iscusită, tare și sprintina, care o întâlnimu pretutindene, nu numai în Bucovina, ci și'n celelalte țerĭ locuite de Români. Nutrețulu seŭ constâ din porumbi selbatici, potrunichi, fășani, gaini, rețe, ciore, ceuce și chiar din epuri de casa și epuri selbatici. Porumbii și gainele mai cu sama le fugăresce cu o cutezare fórte mare chiar pêne și'n casele ómeniloru, de unde se vede ca-i vine apoi și numirile de Porumbarĭu, Gainariŭ și Uliulŭ-găiniloru, cari numiri sunt cele mai respândite în Bucovina. Elu face fórte mare dauna între gainile ómeniloru.

Câtu de cutezatoriu e acestu soiu de Uliu, cum râpesce elu gainile ómeniloru și ce face cu dênsele, se póte fórte lesne cunósce și din urmatórele cimilituri,

[1]) Dr. T. Stamati. Vocab. p. 388.
[2]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 90.
[3]) G. Dem. Teodorescu. op. cit. p. 104 și 107.
[4]) G. Baronzi. op. cit. p. 105.
[5]) In ținutulŭ Gorjuluĭ, com. de Dlŭ I. Cornoiŭ.
[6]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.
[7]) Com. de N. Barbu.
[8]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p, 536.
[9]) Iónŭ Maiorescu. Vocabularŭ Istriano-românŭ publ. în „Convorbirĭ literare“ an. VI. 1872—73. p. 394.

www.dacoromanica.ro

carĭ sunt fórte respândite în sinulu poporului românŭ :

Cĭumelŭ, cĭumelŭ, ce-ĭ aceea ?
Singhilica ferbe pere,
Singhilelŭ vine şi cere,
Singhilica nu se'ndură,
Singhilelŭ vine şi fură, [1])

*

Angheluşa ferbe pere,
Tandalicŭ vine şi cere,
Angheluşa nu se'ndură,
Tandalicŭ vine şi fură. [2])

*

Tândălica ferbe pere,
Tândăloĭŭ vine şi cere,
Tândălica nu se'ndură,
Tândăloĭŭ vine şi fură. [3])

*

Víne Negura
Şi ĭe Pegura
Şĭ-o duce'n căncilărie
Şĭ-o'nvéţă cojocărie. [4])

*

Huşŭ, huşŭ,
Prin pănuşĭ

[1]) şi [2] Cloşca cu puiĭ şi Ulĭulŭ.
[3]) Idem. la Baronzi op. cit. p. 49.
[4] Ulĭulŭ răpindŭ găina.

www.dacoromanica.ro

Cotcodacĭ
Prin copacĭ. [1])

Ce se atinge de numirea G a i n a r i ŭ alŭ acestuĭ soiu de Uliu, trebue să însemnezŭ cum că ea este acomodata, buna şi totodata una din cele mai poporale. Dovadă despre acésta ni póte servì împrejurarea, ca Românii nu numai pre acésta pasere o numescŭ astfelĭŭ, ci şi pre ómenii aceĭa, ce fură gaini şi le ascundu, şi pe urma aŭ că le mânâncă ei singurĭ, aŭ că le vêndŭ altora. Eu am cunoscutŭ şi mai cunoscŭ înca mulţi ómeni, pre carĭ, fiindu că i-aŭ pusŭ pĕcatele sa fure vre o gaina, Românii, ce aŭ datŭ cu crucea peste dênşii, deosebitŭ că ĭ-aŭ scărmanatŭ cum se cade şi i-aŭ t o r f e c a t ŭ de li-aŭ mersŭ peticele, ĭ-aŭ mai poreclitŭ înca pe de-asupra şi G ă i n a r ĭ, care poreclă li-a remasu apoĭ pe viéţă. De-aicea se vede că G a i n a r i ŭ însemnéză furulu ce fură séŭ pradă găini. Şi fiindŭ că acestŭ soiu de Ulĭu e unu răpitoriŭ, unu furu fórte mare de găinĭ, poporulŭ românŭ nicĭ n'ar fi pututŭ sa-i dea unŭ nume mai potrivitŭ, decâtŭ G ă i n a r ĭ ŭ.

Totŭ din causa că acestŭ U l i ŭ e fórte mare rapitoriŭ şi de porumbi, l-aŭ numitŭ Românii şi P o r u m b a r i ŭ.

De unde-ĭ vinŭ celelalte numirĭ, carĭ s'aŭ arătatŭ maĭ susŭ, nu sciŭ, pentru că acelea, câtŭ e la scirea mea, nu se află în Bucovina.

[1]) Ulĭulŭ. — Tóte cimiliturile acestea, afară de cea dela Baronzi, sunt din Bucovina.

www.dacoromanica.ro

Celea mai frumóse însa, mai potrivite, mai românesci și mai poporale sunt în totu casulu numirile, ce se află la Românii bucovineni.

III.

A dóua specie de uliu e: Pasĕrariulŭ, numitu altmintrelea și Uliulu-paserilorŭ, Uliŭ micu, Ulișorŭ, Ulieșŭ, Uliași și Uliuțŭ, éra de către Românii din Ohaba-mâtnicu: Ulĭŭ păsĕrescŭ și Cobeţŭ [1]), lat. Astur nisus L. germ. der Sperber oder Finkenhabicht.

Ulișorulu acesta e în tinereţe pe spate cafeniu, pe de desuptu albu, pe gușă și pe partea de'nainte a gâtului cu pete lungăreţe surii. După ce înbětrânesce își schimba colórea peneloru, și anume penele de pe spate capĕtă o colóre vêneta-surie, éră pe pântece albie cu trăsaturi surii și ruginii.

Numirile sale de Păsĕrarĭŭ séu Ulĭulu-paserilor u, după cum mi-au spusu cei mai mulți Români, cari mi le-au împartașitu și după cum prea lesne se póte ori și cine încredința și din istoria naturala, le are de-acolo, pentru ca Ulișorulu acesta se nutresce cu diferite paseri, precum: ciocârlii, vrabii, merle, graури, ganguri, prepelițe, și multe alte păserele mai mici decâtu dênsulu, pre cari le prinde în sboru, séu când acestea ședu josu.

Pasĕrariulu, atâtu la marimea corpului, câtu și la colórea peneloru aduce fórte multu cu Cuculu,

[1]) Com. de Dlu Ionu Stoicescu.

www.dacoromanica.ro

De-aicea vine apoi credința cea fórte respândită a Românilorŭ, nu numai a celoru din Bucovina, ci și a celorŭ din Transilvania, Ungaria și Muntenia, ca C u c u l ŭ dupa ce încetéza a cântà, se preface în U l ĭ ŭ și ca atare se nutresce cu diferite paseri pre carĭ le fugăresce și prinḑêndu-le le zugrumă și le mânâncă.

O domnă poporană din Bucovina, care nĭ-arata confundarea acestui U l i ș o r u cu C u c u l ŭ sună precum urméză:

Cucule cu pene multe
Ce te suĭ véra la munte,
Ian maĭ vinăncó la ţéră
Și-ĭ cânta'ntr'o luncă rară
Și-a eși-o nevést'afară
Și cu dragŭ te-a ascultà
Prin luncă cum îĭ cântà.
Cucule cu limba sfântă
Du-te la mândra și cântă
Și să-ĭ cânţĭ pe celŭ părĕŭ
S'o ajungă dorulŭ meŭ!

Cuculŭ merse și cântà,
Nevést'afară eșià
Și pe cucŭ mi-lŭ hîcì
Și din gurĭ că-ĭ vorbì:
„Du-te ulĭule la dracu,
Nu-mĭ maĭ sparge mie capu!“

„Nevéstă, nevéstă hĕĭ!
Am âmblatŭ lumea'nprejurŭ,
Nime nu m'a făcutŭ ulĭŭ,
Am venitŭ la casa ta
Și tu mĭ-aĭ pusŭ porecla...

www.dacoromanica.ro

N'am venitŭ de capulŭ meŭ,
M'o trimisŭ drăguţulŭ teŭ,
M'o trimisŭ alesŭ de bine
Să cântŭ în pomĕtŭ la tine!"

„Ulĭule, ulĭule hĕĭ!
Tu să n'aĭ parte din puĭ
Pênĕ nu-ĭ cântă şi luĭ
Pe-o crenguţă de arţarĭŭ
In pórtă la crimĕnarĭŭ!" [1])

Dela credinţa Românilorŭ despre acésta pasere că véra-ı Cucŭ, éră érna Ulıŭ séŭ Cobeţŭ, vine apoı şi proverbulŭ: „Ḍiua-ı Cucŭ, nóptea Cobeţu", care se aplică la ómenii aceia, ce ḍiua séměnă a fi buni, de omenie, éra nóptea, când nu-ı vede nime se apuca de furatŭ. Se aplica totodată proverbulŭ acesta şi la ómenii ceı beţivi şi harţăgoşi, carĭi îmbetându-se peste nópte prin birturi şi viindu a casă „cucu" de beţi, tóta ḍiua dormŭ, nu lucra nemică, éra dupa ce înseréza se apucă la cértă şi apoı se ducŭ éră-şı la beutŭ prin birturi. [2])

IV.

A treıa şi cea de pe urmă specie de Ulıŭ, ce o cunoscŭ Românii după nume, este Lipitórea, lat. Astur brevipes. germ. der Kurzfangsperber.

Ulıulŭ acesta se deosebesce de celu premergĕtorıŭ prin aceea, că are ciocŭ mai tare, picióre şi unghii

[1]) Din colecţiunea mea inedită.
[2]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescŭ.

www.dacoromanica.ro

Cimilitura din Bucovina suna precum urméza:

Am o puĭcă sprintenă,
Şede josŭ şi dépĕnă
Şi se rógă ruguluĭ
Şi se'nchină cuculuĭ.

Éra cea din Transilvania suna astfelŭ:

Ţintă
'N grindă
Vorbesce
Unguresce,
Nu sci nime
Ce grăesce. [1])

Copiĭ românĭ, atâtŭ cei din Bucovina câtu şi ceĭ din Moldova, au urmatorulu jocu, în care figuréza R î n d u n i c a, şi anume:

Când sunt maĭ mulţi inşi adunaţi la unu locu şi vĕdu pre unulu dintre dênşiĭ mâncându unu meru, o para séŭ vre o bucaţică de pâne, îudată se apropie de celŭ ce mânâncă şi întinḑêndu mâna drépta ḑicu:

M'a mânatŭ Rîndunica
Să-mĭ umpli putenica,
Că de nu-ĭ umple-o
Pe cecalalta lume nu-ĭ ave-o!

Totu acestu jocu, cu fórte puţine deosebirĭ, se afla şi la copiiĭ românĭ din Bucurescĭ şi satele de prin prejurŭ.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

www.dacoromanica.ro

Când unulu dintre acestia vede pre altulu mâncându se duce la dênsulu, sucesce mâna drépta îndarĕptu şi apoi întinḑêndu-o ḑice:

M'a mânatŭ Rîndunica
Să-ĭ daĭ scândurica
Că dacă nu o veĭ da
Iţĭ remâne mân'aşa!..

adica întórsa, sucita şi înlemnita dupa cum a întors'o elu când a întins'o spre celu ce mâncă.

Şi celŭ ce mânâncă, cum aude cuvintele acestea, nu se opune nici decum, ci îndata împarţesce ceea ce are de mânecatŭ cu celu ce a cerutu.

Aşa e joculŭ acesta!

Şi cu dênsulu am încheiatu totodata ceea ce am sciutu şi am avutu de spusu în privinţa acestei speciĭ de paseri.

www.dacoromanica.ro

Gangurulŭ.

I.

Primavéra cea încântatóre şi placută a sositu de multŭ.

Codrii şi padurile, dumbravile şi luncile, pometele şi tufişele, carı sub sarcina unei ernı grele şi geróse ni înfăţişaŭ o privelisce întristatóre, acuma sunt împĕnate de susŭ pêne josŭ cu frunda verde, sub a carei umbra recoritóre şi binefacatóre de multe orı omulu ostenitu şi pârlitu de arḑetórele raḑe ale sórelui, îşı afla odihnă şi recreare. Éra mii şi mii de păserele, una maĭ sprintină, maĭ gingaşă şi mai ghibace de câtŭ alta, alérga cu grabire în colo şi'n cóce, cântândŭ şi durându-şı fie-care într'unŭ locŭ anumitŭ câte unŭ cuibuşorŭ, în care vor să-şı depue ouşórele şi sa-şı scóta puiuţii. Unele îşĭ facŭ cuiburile pintre ramurile din vêrfulu celorŭ mai înalţı şi mai marı arborı şi pomı, altele pintre ramurelele tufarilorŭ, şi éră altele prin borţile şi scorburile arboriloru uscaţı séu pe suprafaţa pamêntului.

Fie-care după alu seŭ gustŭ, placŭ şi îndatinare şi după cum a apucatu de când s'a trezitŭ pe lume.

www.dacoromanica.ro

Dar' dintre tóte aceste cuiburi, câte le putemu noi vedea, numai unulu ni se pare mai batętoriu la ochi, căci acesta, duratŭ fiindu cu mare maestrie între dóue ramurele supţirele din vêrfulu celuĭ maĭ înaltu şi mai ramurosu pomu, ca şi când ar fi o pungă lungăréţa atârnata cu baerile sale de acelea ramurele îndoióse, când sufla şi celu mai linu vêntu se huţuţa în colo şi în cóce în aerŭ ca unŭ leganelŭ.

Şi óre ce felu de pasere să fie aceea, care se pricepe aşa de bine la astfelŭ de lucrurĭ artificióse?... A cui sa fie cuibulu acesta, de care nici celŭ mai împeliţatu baiatŭ nu se póte apropià ca sa iee óuele séu puiĭ dintr'ênsulŭ?...

Acestŭ cuibŭ e a unei dintre cele mai frumóse paserĭ cântatóre câte se afla prin liveḑile nóstre. Elu e alŭ Gangurului, carele se mai numesce altmintrelea şi mai alesŭ în Muntenia şi Gangoru, Grangguru, Grangorŭ, dem. Gangurelu, Ganguraşŭ, Grangurelu, Grăngorelŭ şi Granguraşu, fem. Gangura, Gangora, Grangura şi Grangora, în judeţulu Doljului din Oltenia înca şi Pişcanflorĭ séŭ Pişcanŭ-Flóre, Cinfloru şi Zamfira[1]) în ţéra Haţegului din Transil-

[1]) Numirile din judeţulŭ Doljuluĭ mi li-a com. Dlŭ I. Cornoiŭ. — Veḑĭ totŭ despre aceste numir şi nota I. a Dluĭ Scarlatŭ C. Moscu la poesia sa întitulată „Furtuna“ şi publicată în „Literatorulŭ“ an. II. Bucurescĭ 1881. No. 4. p. 704. „Pişcan-Flórea“. O pasere gălbănă peste totŭ. Prea frumósă, care cântă maĭ alesŭ prin zăvóie şi branisce. Despre acésta pasere, conformŭ cu versulŭ seŭ, esistă o legendă la ţéră, care înterpretă glasulŭ seŭ în următoriulŭ modŭ: „Vino, vino Zamfiro, vino că-ţi plânge copilulŭ, vino, vino!“ ca şi când Zamfira ar fi soţia luĭ şi l-a lăsatŭ singurŭ să véḑă de puĭ, şi elŭ o chiemă în desmierdătoriulŭ luĭ viersŭ.

www.dacoromanica.ro

vania: P i ş c a u f l ó r e [1]), lat. Oriolus galbula L. germ. der Pirol, die Goldamsel.

Deci despre acésta pasere, care e înfrumuseţarea mai alesu a pometelorŭ nóstre, care nu odată ne desfatéza prin cânteculu seŭ celu placutu, voiu sa vorbescu în şirele urmatóre.

Voiu începe aşa dara mai întâiu cu legendele sale.

II.

Antâia legenda a G a n g u r u l u i, istorisita de Dumitru Iuga, românu din satulu Selisce în Maramureşu şi comunicata de vĕrulu meu St. Fl. Marianu, sună precum urméza:

Ḑice ca a fostŭ odata unu Ungurŭ fórte bogatu, şi ungurulu acela avea la pólele unei păduri o livada minunatu de frumósa, care erà data sub privighierea unui servitoriu românu.

Intr'o ḑi de vĕră mergêndŭ ungurulu sa-şi véda livada, luâ pre servitoriulu seu şi se duse cu dênsulu dintr'unŭ capetu de livada pêne în celalaltŭ capĕtŭ, care erà aprópe de padure. Éra după ce ajunse acolo se puse amêndoi pe o laiţa sub umbra unoru pomi ramuroşi şi începura a vorbì despre unele şi altele.

Pe aicea i se ḑice şi „C i n-f l o r ŭ“. Elŭ e de mărimea uneĭ P r i v i g h i t ó r e. In terminĭ sciinţificĭ-zoologicĭ elŭ se numesce G r a n g u r u.“

Dlŭ Sc. C. Moscu a comisŭ ţiic o eróre, când a ḑisŭ ca „P i ş c a n-F l ó r e a“ séŭ G r a n g u r u l ŭ e de mărimea uneĭ Privighitorĭ. G r a n g u r u l ŭ séŭ G a n g u r u l ŭ, după cum îlŭ numesce poporulŭ bucovinénŭ şi moldovanŭ, e ca o M ĭ e r l ă de mare, nicĭ de cum însă aşa de micŭ ca o P r i v i g h i t ó r e.

[1]) Com. de Dlŭ N. Densuşianŭ.

www.dacoromanica.ro

Éta că nu multu dupa acésta li întrerupe sfatulu o pasere prin cânteculu eĭ celu raru și apasatu.

Nu-ți e cunoscuta paserea acésta, care cântă acuma? întrebâ ungurulu pre servitorĭulu seu, cum o audì cântându.

Da cum sa nu-mi fie cunoscuta! — respunsa servitoriulu. — Mĕ miru însă de Dta că n'o cunoscì!

— Apoi da!... ce sa facŭ!... mie nu-mi este cunoscuta, — dise mai departe ungurulŭ — și de aceea spune-mi și mie cum se chiama și ce scii despre dênsa, ca și eu așì voì sa sciu.

— Paserea acésta, — dise érĕ-și servitoriulu — se numesce G a n g u r u. Ea dintru începutu n'a fostu pasere ca acuma, ci j u d e u n g u r e s c u. Dar' fiindu unu înșalatoriu și praștĕŭ, care nu mai avea margini, adica cum sunt cei mai mulți judi și mai alesu unguresci, înșalându și nenorocindu pre o copila tênĕră și nevinovata, Dumnedeu s'a supĕratu fórte tare pe dênsulu și, spre pedépsa, l-a prefacutu într'o pasere, și pasere a remasu apoi pênĕ în diua de astă-dì. Și daca vom luà bine sama la cânteculu seu, care suna! „s o l g o b i r o... s o l g o b i r o... v i ț i ș p a n ŭ“,... apoi vom vedè că acela e în limba ungurésca.

Ungurulu, audindu cuvintele acestea și luându mai bine sama la cuvintele G a n g u r u l u ì, se'ncredință ca ceea ce-ì spusè servitoriulu nu e minciuna, ci adeverŭ.

Judele unguresciu, cum se prefăcù în G a n g u r u, începù a sburà în tóte parțile și a strigà în limba sa

www.dacoromanica.ro

de mai nainte, ca elŭ dintru începutu a fostŭ s o l g o b i r o, adică j u d e.

III.

A dóua legenda a Gangurului, istorisită de Maria Ol. Manciu din Banatu şi comunicata de Dlu Ios. Olariu, suna în urmatoriulu modu:

Ḑice ca a fostŭ odată la resaritŭ unŭ popă fórte bogatu, despre a carui bogaţii se duse vestea pêne în ţêra turcésca. Şi popa acela avea unŭ băiatu şi-o copilă.

Éta ca într'o deminéţă vine o c i ó r d a [1]) de turci şi, rapindu tóta averea popei, îlŭ ieu şi pre dênsulu dimpreuna cu preotésa şi cu fiica loru anume S o f i a şi-i ducu pe tustrei în robie.

Baiatulu, care în restimpulu acesta erà dusu în gradina ca sa culégă c i m b r u şi m a r a r i ŭ, când se întórse îndareptŭ afla casa pustie. Nici tata, nici mama, nici sora, nici... nime!...

Deci veḑêndu ca casa e pustie şi înţelegêndu, acuma dela cine va fi înţelesu, ca parinţii şi cu sora sa sunt duşi de turci în robie, numai decâtŭ s'a îmbracatŭ în v e s m i n t e g r e c e s c i şi-a plecatu în ţéra turcéscă ca sa caute pre parinţi şi pre sora sa, strigêndu ne'ntreruptŭ pe unde trecea:

— Cimbru şi marariŭ, soro Sofio!

Dar' în zadaru i-a fostu tótă strigarea şi căutarea caci nicairi nu i-a pututŭ află.

[1]) In Bucovina se ḑice c i u r d ă, însă mai multŭ numai cu privire la porci. —

www.dacoromanica.ro

Deci, veḑêndu dela unu timpu ca numaĭ de gıaba se sbucıuma, că nu-ı maı póte nicairı aflà, s'a rugatu lui Dumneḑeu sa facă ce va face cu dênsulu ca sa nu se maı sbucıume şi sa se nacajésca atâta.

Şi Dumneḑeu ĭ-a ascultatŭ rugamintea şi l-a prefacutŭ într'o pasere, pre care o numimu noı astă-ḑı G a n g u r u.

Dar' fiindu ca, dupa cum am ḑisu, baıatulu erà înbracatù în vesminte grecesci, şi fiindu ca numaĭ cu vesmintele acestea şi cu numele de grecu a pututu elu calĕtorì prin ţéra turcésca şi a cautà pre parinţii şi sora sa, de-aceea şi penele sale aŭ remasu pênĕ în ḑiua de astă-ḑı ca portulu Grecilorŭ. Şi totŭ din pricina acésta pune Gangurulu totdéuna la cuibulŭ seu unu s g a r g o r u [1]) de metasa roşă.

IV.

A treıa legenda a Gaugurului, auḑita dela nisce Romînı din Valenı şi Curtuıuşulu-mare, sate lânga Şomcuta-mare în Ungaria, şi comunicata de Dlu E. Popu, e cea urmatóre:

Demultu, demultu, când viţa de vie facea unu coşu de struguri, éra strugurulŭ dadea o vadra de vinu; când mielulu pascea şi se jucà cu lupulu, éră Dumneḑeu âmblà pe pamêntu, .. pe-acelea timpurı bune şi ferecite traıà într'unu satu unu omŭ, carele avea unu pruncu şi prunculŭ acela se chiemà F l o r e a.

[1]) Sgargorŭ = firŭ.

www.dacoromanica.ro

Dar' când erà Florea abia de nóue ani sa întêmplatu așa, ca a muritu tata-seu și maica sa și elu a remasu fără de parinți și saracu, saracu lipitŭ pamêntului.

Și-acuma fără parinți și alte némuri,..: strainu și singuru ca cucului, micŭ și saracu ca vai de elu, ce sa faca bietulu Florea, ce sa'ncépa?... Multe ar fi facutu, dacă ar fi sciutŭ cum. Dar' nesciindu ce și cum ar fi mai bine, se naimì argatu la unŭ omu din satulŭ seu, care nu-i dadera altu de lucru, decâtu sa pazésca patru cai; dar' de cai aceia sa grijésca ca și ochii sei din capu, caci de i va pierde, atunci i vor sta picióre le unde-i sta capulŭ și capulu unde-i stau picióre le.

Florea se apucâ de slujba din tóta inima și în dóue dile pazì cai stapânului seu cum se cade, fără să i se fi întêmplatŭ ce-va.

Când fu însă în diua a treia Florea erà éra-și cu cai la pascĕtóre pe unu ritŭ frumosu și verde, și éta ca numai de odată îi venì unŭ somnu greŭ, încâtŭ nu se putù reținè ca sa nu se culce puținu, ca dóra îi va fugì Vasilica dela ochiu.

Dar' cum se culcâ, îndata adormì dusu, și când se trezi și se sculâ, cai nu mai eraŭ nicairea,... s'aŭ fostu dusŭ ca sa nu mai vie.

Ce sa faca acuma bietulu Florea?... S'ar fi dusu a casa, dar' se temea a merge, caci ce-ar fi capetatu dela stăpânulu seu cu nime n'ar fi pututu împarți!... Nu s'ar fi dusu, înca nu erà bine!... Și așa bătêndu-se elu cu gândulu: ce sa'ncépa și'n cotro sa apuce?... se hotarì în urma a cautà cai în totu jurulu

www.dacoromanica.ro

acela, şi-i caută, şi-ĭ caută, dar'... ieĭ dacă aĭ de unde!...

Şepte ḑile dupa olalta ĭ-a cautatŭ elŭ, fără de a avea altŭ nutreţŭ, decâtŭ numaĭ frunḑe şi radĕcinĭ, — însa acuma nu maĭ putea să mérgă de slabu şi amărîtŭ ce erà, şi aşa se rugà elu luĭ Dumneḑeŭ ca, dacă nu e rênduitŭ să-şĭ afle caiĭ, apoĭ maĭ bine să-ĭ ciunteze viéţa séu sa-lu prefaca într'o pasere, ca aşa ar maĭ urmà sa-ĭ çaute.

Pe când se rugà elu astfelŭ luĭ Dumneḑeu se aflà lângă unŭ isvoru cu apa rece. Şi în locŭ de mâncare, îşĭ udà gura cu puţina apă, beŭ de treĭ orĭ câte puţina, apoĭ, lasându-se niţelŭ pe unu cotu ca sa se maĭ odihnésca, — adormì cum se cade.

Câtu dormì elŭ, câtu nu dormì, nu potu spune cu acuratéţă, dar' destulu atâta ca, când se trezì elu din acelu somnu greoĭu, éca numaĭ! ca elu nu e maĭ multŭ F l o r e a de maĭ nainte, cu trupŭ şi graiu omenescu, ci o pasere cu pene galbene-aurii, care se numesce „G a n g o r u“.

Şi cum se veḑù elu astfelĭu, îndată o luâ éră-şĭ la drumu în susu şi'n josu căutându ceĭ patru caĭ pierduţĭ. Dar' de gıaba ĭ-a fostŭ tóta munca şi alergatura, căcĭ nicĭ pênĕ în ḑiua de asta-ḑĭ nu ĭ-a pututu aflà, şi de-aceea G a n g o r u l ŭ, adica F l o r e a, e maĭ multu superatu, decâtu cu voıe buna, cacĭ şi asta-ḑĭ se teme de stapânulu seŭ ca-lu va pedepsì, pentru ca ĭ-a pierdutu caiĭ şi nu ĭ-a maĭ aflatŭ.

Acestea sunt tóte legendele despre Ganguru, cunoscute mie pênc acuma!

www.dacoromanica.ro

E unu lucru fórte batetoriu la ochĭ şi de mirare, că tocmai păserea acésta se numesce în unele locuri Pişcan-floră, Pişcan-flóre, Cinflorŭ şi Pişca-Flóreĭ. [1]) De stau însă numirile acestea în óre-şi care legatura cu numele Florea, care l-a avutu Gangurulŭ pênĕ a nu se face pasere, este o întrebare, care o lasu altoru barbaţi mai eruditi de cătŭ mine ca s'o respunda.

V.

Afara de legendele aratate mai susŭ, au Românii înca şi vr'o câte-va datine şi credinţe despre acésta pasere frumósa.

Sa le înşirămu şi pre acelea.

Ḑice că dacă se afumă cu cuibŭ de Gangurŭ caldarea, în care se ferbe rachiulŭ, atunci ómenii cei beţii aŭ o deosebita aplicare şi atragere catră crîşma aceea, în care se vinde rachiulu fertu în căldarea într'acestu modu afumata. [2])

Cu cuibu de Gangurŭ se afumă şi ómenii, carii au vatamătură, şi se ḑice ca, în urma acésta, îndata se însanĕtoşéză. [3])

Asemenea afumă Românii cu cuibŭ de Gangurŭ şi stupii, când îi scotŭ primăvéra afara anume, ca sa li mérga bine peste véra, să aiba mulţi roi.

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 257.

[2]) Cred. rom. din ţinutulŭ Lapuşuluĭ în Transilvania dict. de Ionŭ Corufŭ, românŭ din Vadu, com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ, şi a celorŭ din ţinutulŭ Şomcuteĭ-marĭ, în Ungaria, com. de Dlŭ E. Popŭ.

[3]) Dat. Rom. din ţinut. Lapuşuluĭ, com. de Dlŭ Gr. Cracĭunaşŭ.

www.dacoromanica.ro

Mai departe se crede ca daca âmbla cine-va la cuibulu Gangurului, Gangurulu, ne mai avêndu speranţa sa póta scóte pui în elu, îlu părăsesce şi-şi face într'altŭ locu cuibu. [1])

Românii din ţinutulu Gorjului în România spunu şi credu, ca celu ce aude deminéţa pe nemâncate pre Ganguru când acesta cântă âmtâia-şi data, acela se âmple de g a l b a n a r e şi preste totŭ anulu remâne apoi galbanu la faţă. [2])

In fine se ḑice ca de loculu, unde-şi face Gangurulu cuibulu seŭ, C i ó r e l e şi U l i i nici când nu se potŭ apropià, caci Cĭórele, Ulii şi cu Gangurulŭ nici când nu se potŭ împacà. Gangurulŭ, cum vede pre vre o Cĭóra séu Ulu, îndata se ie la fuga după dênsulu şi-lu alunga cine sci unde, caci elu are o putere fórte mare asupra acestora. [3])

VI.

Numele Gangurului servesce Românilorŭ de multe ori şi spre numirea unoru cai. Aşa unu calu sprintenu, frumosu crescutŭ şi la pĕru galbĕnŭ, poporulu îlŭ numesce „G r a n g o r e l ŭ“.

O colinda poporana ni spune în privinţa acésta urmatórele :

[1]) După spusa Românilorŭ din Frătăuţiĭ-vechĭ în Bucovina.

[2]) Com. de Dlŭ I. Cornoĭu.

[3]) După spusa Rom. din Frătăuţiĭ-vechĭ.

www.dacoromanica.ro

Şede Négoïe călare
P'unŭ calŭ galbĕnŭ grăngorelŭ:
Şéua 'nótă 'n aurelŭ. [1])

„Calu galbĕnŭ grăngorelu“ însémnă aice atâta, câtŭ galbenu ca penele Gangurului.

Fiindu ca mai toţi Ţiganii, conlocuitorı cu Românii, sunt sĕrmanı lipiţi pământului, neavêndu de multe orĭ nicı macar o fărmătura de pâne spre aşı stêmpĕrà fómea, care consuma pre bieţii lorŭ copilaşi, aceştia nu odata arată ca vaı de dênşii: galbenı ca céra. Pre aceştı nenorociţi, precum şi'n genere pre toţĭ copiiĭ de ţiganu, românulu, când îı vede şi e bine dispusu, îı poreclesce, numindu-ĭ „Găngurei“ séu „Grăngoreĭ“. Elu ḑice:

Vaĭ săraciĭ găngureĭ
Câtŭ êsŭ eĭ de frumuşeĭ
Cu papucĭ galbenĭ desculţĭ,
Totŭ la dênşiĭ să te uïţĭ
Cum şedŭ la sóre lungiţĭ
Ruptĭ în coşĭ de hămisiţĭ!

séu adresându-se catra tatalu lorŭ:

Auleo, Vasile Stane!
Scólă-te de pe cĭocane,
Că-ţĭ pĭerŭ ganguriĭ de fóme!...

„Gangură“ séu „Grangura“ de multe orı se poreclescu de catra Românı şi o samă de ţigance.

[1]) G. Dem. Teodorescu. Noţiunĭ despre colindele române. Bucurescĭ. 1879. p. 77.

www.dacoromanica.ro

In vechime se află şi o familie româna fórte însemnată, a carei connume erà „G a n g u r ŭ“. Aşa, între boerii, ce aŭ ocupatu posturi înalte sub domnia lui Stefanŭ celu Mare, aflămŭ pre unulu, care s'a chĭematŭ „G a n g u r ŭ“. [1])

[1]) F. A. Wickenhauser. Die Urkunden des Klosters Moldowitza. Wien. 1862. p. 67 şi 69.

www.dacoromanica.ro

Pițigoĭulŭ.

I.

Sub numele Piţigoiu séŭ Piţiguşu, numitu pe alocurea şi Ţiţigoiŭ séu Ţiţiguşu, cunoscu Românii mai multe paserele, carî în istoria naturala se ţinu de una şi aceea-şi familie.

Acelea sunt:

Piţigoĭulŭ-mare, Piţigoiu-de-satŭ, Piţigoiŭ-de-pomĕtŭ, Simţivéra, numitu în unele locurî din Transilvania şi Ţiclete, Ţiglau[1]) şi Ţiglénŭ[2]), éra în altele numai Piţigoiŭ şi Piţiguşu[3]), ca şi'n Bucovina; în Banatu: Piciganie[4]), Piţigane-mare[5]) şi Piţiguşa[6]), lat. Parus major L. germ. die Kohlmeise.

Numirea de „Simţivéră“ a acestei specii de Piţigoiu vine de-acolo, dupa cum mi-au spusu mai

[1]) Com. de Dlŭ Nicolaŭ Densuşianŭ.
[2]) Veḑi Vocab. de Polizŭ şi Barcianŭ.
[3]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.
[4]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ.
[5]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.
[6]) Com. de Dlŭ Aureliŭ Oprea, juristŭ, prin Dlŭ At. M. Marienescu.

www.dacoromanica.ro

mulți Români din Bucovina, pentru ca elu, cum se desprimavcréza, sbóra prin pomete și prin alte locuri strigându ne'ncetatu „s i m ț ĭ .. v é r a !“ „s i m ț i ... v é r ă !“

Piţigoiulŭ acesta e una dintre cele dintâi paseri, care, prin strigatulu eĭ, ni da de cunoscutu, ca a sositŭ primavéra cea atâtu de dorita și așteptată. De-aceea Românii din Moldova, când îlu audu anunțându prin cânteculŭ seu primavéra, spunu:

Simțivéră, simțivéră,
Esŭ copiiĭ toți pe-afară!

P i ţ i g o i u l u-a l b a s t r u, séu P i ţ i g o i u l u-v ê n ĕ ț u, lat. Parus coeruleus L. germ. die Blaumeise.

P i ţ i g o i u l u-m i c u, P i ţ i g o ĭ ŭ-d e-s c ó r ţ a; în Banatu: P i ţ i g a n e a-m i c ă [1]) și P i c i g a n e a-p u t u r ó s a [2]), lat. Parus ater L. germ. die Tannenmeise. —

Se numesce paserulca acésta de-aceea „P i ţ i g o i ŭ-d e-s c ó r ţ a“, după cum mi-aŭ spusŭ mai mulți români, pentru că ea âmblă maĭ multŭ pe scórța arboriloru și pintre ciopliturile și snrcelele din păduri.

P i ţ i g o ĭ u l ŭ-s e l b a t i c u, P i ţ i g o i u-s u r u, P i ţ i g o i ŭ-c e n u ș i ŭ, lat. Parus palustris L. germ. die Sumpfmeise.

P i ţ i g o ĭ u t ŭ-d e-m u n ţ e. lat. Parus borealis, germ. die Alpen- oder Bergmeise.

[1]) Com. de Dlŭ I. Stoïcescu.
[2]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ.

www.dacoromanica.ro

Piţigoĭulu-cu-créstă, Piţigoiŭ-cu-cuiatŭ, Piţigoĭu-cu-cârpa, lat. Parus cristatus L. germ. dle Haubenmeise.

Piţigoiulŭ-de-stolu, Piţigoĭŭ-de-cârdŭ, Piţigoiu-codatŭ, numitu în ţinutulŭ Dornei şi Porumbelŭ micu, lat. Acredula caudata; Parus caudatus L. germ. die Schwanzmeise.

Piţigoiulŭ acesta are códa lungă ca Codobatura. Colórea peneloru sale e albie şi pe spate ce-va vinete. Elu e la făptura micu, numai códa e lungă. Ambla fórte mulţi la unu locu, de-aceea se numesce „Piţigoiu-de-stolŭ“ séu „Piţigoiŭ-de-cârdŭ“.

Piţigoĭulu-roşieticŭ, lat. Acredula rosea; Parus roseus; germ. die Rosenmeise.

Piţigoiulŭ-barbosu, lat, Panurus biarmicus; Parus biarmicus L. germ. die Bartmeise.

Acestea sunt tóte numirile Piţigoilorŭ cunoscute Românilorŭ. O parte dintre dênsele am aflat'o prin vocabularele române, cate le-am avutŭ în mână, éră partea cea maĭ mare am auḑit'o singurŭ din gura Românilorŭ bucovineni. Tóte numirile, ce se află prin vocabulare, sunt poporane, pentru ca aşa mi le-aŭ spusŭ şi Românii din Bucovina, carĭ i-am consultatŭ în acésta privinţa.

Sa vedemu acuma ce datine şi credinţe aŭ Românii despre aceste pasĕrele, ce credu şi istorisescŭ eĭ despre dênsele?

II.

O legendă a Românilorŭ din Bucovina, care mi-a istorisit'o Constantinu Diacouescu, moşnégu betrânu

www.dacoromanica.ro

din satulu Calafindesci, ni spune urmatórele despre P i ţ i g o i séu P i ţ i g u ş i:

Când a împărţitu Dumneḑeu tuturoru paseriloru din lume, cari le-a făcutu spre binele şi folosulu omenimei, câte unu feliu anumitu de hrana ca sa aiba ce mâncà şi cu ce-şi susţiné viéţa, atunci a datu elu şi Piţigoiului una, şi aceea a fostu s i m b u r i i d e b o s t a n ŭ.

Piţigoiulŭ, înţelegêndŭ ca simburii de bostanu sunt cea mai dulce şi mai buna mâncare, uu ḑise nemicà, se mulţàmì cu dêuşii, şi fără a mai aşteptà multu sa véda de i s'a mai spune ce-va ori ba, parasì pre Dumneḑeu şi se pornì în lumea larga dóră va da mai de graba preste hrana sa.

Nu multŭ, dupa ce s'a depărtatu elu dela Dumneḑeu, éta ca dă peste o ţérină întinsă, care erà plina de malaini şi pe acestea o mulţime de bostani.

Piţigoiulu, cum veḑù de departe bostanii, sarì dreptu în susŭ de bucurie, alergâ totŭ într'unu sufletu spre dênşii voindŭ a-i sparge şi a li mâncà simburii. Dar' înzadar i-a fostŭ tótă bucuria, caci, fiindu tómna, bostanii eraŭ aşa de copţi şi de tarĭ, ca pasere, nu ce-va, trebuea sa fie aceea, care i-ar' fi pututu sparge cu ciocului!

Cercâ elu, nu-i vorbă, tóte chipurile şi mijlócele cum ar putea face macar o borticica într'ênşii, dar' înzadar!... nici pre unulŭ nu putù să-lŭ spargă.

In urma nrmelorŭ, vĕḑêndu ca tóta munca lui este de giaba, şi mai fiindu pe lânga acésta încă şi fórte flămêndu, lasâ bostanii în scirea Domnuluĭ şi se

www.dacoromanica.ro

dete la prinsu musculiţe şi cu acestea îşi potolì apoi fómea.

Aşa o duse elu unŭ timpŭ mai îndelungatu pênĕ când a începutu Domnulu nostru Is. Chr. a âmblà pe pamêntŭ.

Atunci, auḑindu ca Is. Chr. âmbla pe pamêntu şi nu unuia îi împlinesce dorinţa, s'a dusŭ şi elu la dênsulŭ şi-i spusă cum că hrana ce i-a dat'o lui Dumneḑeu nu-i este nici de-unŭ folosu, de óre ce, neavêndu bostanii cei copţi nici o borta, elu nu póte scóte simburii dintr'ênşii. Ilu rugâ apoĭ ca sa-i faca o bortă în bostani prin care să póta scóte simburii, caci de nu ĭ-a împlinì acésta rugaminte e pace de dênsulu!... Aşa, cum a dus'o mai nainte, nu póte s'o ducă şi maĭ departe!...

Domnulu nostru Is. Chr. i-a ascultatu rugamintea, a luatu unŭ bostanu, care erà mai mare, mai frumosu şi mai coptŭ, şi-a facutŭ o borta într'ênsulu. Éră dupa acésta se pornì mai departe în cotro avea sa mérga.

Piţigoiulu, cum a vĕḑutu bostanulŭ bortitŭ, bucuria lui, déuna s'a repeḑitŭ la dênsulu, a întratŭ în nuntru şi nu s'a lasatu pêne ce n'a mâncatŭ toţi simburiĭ din elu.

Şi de-atunci în cóce, cum se vede într'unŭ locu, unde sunt mulţi bostani, sbóra ne'ncetatu de pe bostanŭ pe bostanu, ca şi când ar voì sa-i numere şi totŭ cauta de nu va da peste unulu, care e bortitŭ, şi cum dă îndata se vârâ într'ênsulŭ şi începe a mâncà simburii din elu.

Dar' fiindu că atunci, când a rugatu elu pre Is. Chr. să-i bortéscă bostanii, a uitatŭ sa-i spue ca sa

www.dacoromanica.ro

faca dóue borți: una ca sa aiba pe unde întrà și alta pe unde eși, de-aceea fórte adeseorĭ e prinsu de ómenĭ și mai alesŭ de baiați prin unŭ felu de bostanĭ bortiți și scobiți în nuntru, pre carĭ îi numescŭ eĭ „c u s c ĭ d e b o s t a n ŭ“. [1])

III.

Alta legenda, asemenea din Bucovina, sună precum urméză:

Au fostŭ odata o V r a b i e și unu V r ă b i o ĭ u, carii strîngeau cu cea mai mare sirguința spice ca sa aiba peste érnă ce mâncà. Și Vrabia, fiindu fórte sgârcită, orĭ de câte orĭ aflà și adunà câte unŭ spicu, se suià pe o ramurica a uneĭ salciĭ diu apropiere și ciripindu ḑicea:

Cine strînge
Să mânânce!

Unu P i ț i g o i ŭ însa, care avea cuĭbu în nisce câlți dintr'unŭ știubeiŭ a uneĭ femeĭ lenișe, vĕḑêndŭ pre Vrabie laudându-se, ca numai acela să mânânce, care strînge, începù aĭ cântà și elŭ în protivă și-a ḑice:

[1]) Băiațiĭ romînĭ din Bucovina aŭ datină de a face érna unŭ felĭŭ de „c u s c ĭ d e b o s t a n ŭ“, cu carĭ prindŭ apoĭ P i ț i g o ĭ ĭ. Acestea cuscĭ le facŭ eĭ în următoriulŭ modŭ: taĭe într'unŭ bostanŭ o bortă pătrată și scotŭ bine m a ț e l e (meḑulŭ) din nuntru. După ce aŭ făcutŭ acésta punŭ capaculŭ de bostanŭ ce-va maĭ deschisŭ éră-și la locŭ de-asupra borțiĭ și prin mijloculŭ uneĭ limbuțe de lemnŭ, la vêrfulŭ căreĭa se află unŭ simbure de bostanŭ înfiptŭ, prindŭ P i ț i g o i ĭ.

www.dacoromanica.ro

Strîngeţĭ voĭ
C'om mâncà noĭ!

Şi cum ḑise, aşa se şi întêmplâ!... Piţigoiulŭ, însemnându-şi bine loculu, unde au ascunsu Vrabia şi Vrabioiulu spicele adunate, când sosi érna se duse şi le mâncâ mai pre tóte!

IV.

Prin legenda acésta P i ţ i g o i u l u, chipulu omului resipitoriŭ şi înprascietoriu, a voitu sa arete Vrabieĭ, că averea strîngĕtoiului şi a sgârcituluĭ mai totdéuna se mânânca de catra ceĭ înprascietorĭ.

Éra-şi se ḑice că Piţigoiulŭ, de când a avutŭ cuibulu seu în ştiubeiulŭ cu câlţi a femeiĭ celeĭ lenişe, totdéuna când se desprimavĕréză începe a sburà în prejuriulŭ caseloru, unde se afla femeĭ lenişe şi a cântà:

Câlţĭ în ştĭubeĭŭ!
Câlţĭ în ştĭubeĭŭ!

Séu într'acestu chipu:

— Ţiţibeĭe, ţiţibeĭe,
Câlţĭ în speĭe,
Câlţĭ în speĭe! [1]
— Las' să steĭe,

[1]) S p e ĭ ŭ pl. s p e ĭ e se numesce de cătră Românĭĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ un'ĭ felĭŭ de coşŭ rotundŭ în forma uneĭ pătrărĭ, făcutŭ din scórţă de teĭŭ, care se întrebuinţézà tómna la culesulŭ păpuşoĭuluĭ, a barabulelorŭ şi a pómelorŭ etc. érà érna ţinŭ femeile câlţĭ într'ênsulŭ.

www.dacoromanica.ro

Las' să steĭe!
— Despre mine
Ste·e bine,
C'or să vie Rîndunele
Şi şĭ-or face cuĭbŭ în ele!
Ţiţibeĭe, ţiţibeĭe,
Cârţĭ în speĭe,
Cârţĭ în speĭe!
— Las' să steĭe,
Las' să steĭe!
— Mangositĭ,
Şi'mputiţĭ!
Despre mine
Şĭ-aşa-ĭ bine,
Las' să steĭe,
Las' să steĭe!
C'or să vie Rîndunele
Şi şĭ-or face cuĭburele!... [1])

Prin aceste cuvinte, carĭ se ḑice că le-ar cântà Piţigoiulu când se desprimavĕréza, Românii nu numaĭ ca ieu în risu şi batjocurá, ci înca le şi mustra pre femeile cele lenişe şi trândave, carĭ nu-şi torcŭ cârţĭĭ la timpulu loru. Dreptu aceea femeile cele sirguincióse cauta totdéuna ca înainte de ce începe Piţigoiulu a cântà să sfărşésca nu numaĭ de torsu fuiórele şi cârţii, ci şi de ţesutŭ pânzele.

Femeile, ce nu-şi torcŭ cânepa şi inulu şi nu-şĭ ţesu pânzele înainte de ce începe Piţigoiulu a cântà sunt ţinute de cele mai lenişe şi maĭ trândave femei şi nu odata sunt luate apoi în risŭ şi batjocură prin versurile de mai susŭ.

[1]) Dictatŭ de Mărióra Bărbuţă şi V. Flocea.

www.dacoromanica.ro

Datina de a fi gata cu torsulu fuióreloru și cu țesutulu pânzelorŭ înainte de ce începe Piţigoiulŭ a cântà, esista nu numai în Bucovina, ci și la Românii din Muntenia. Acésta se póte cunósce și din urmatórea doină poporană din Muntenia, care mi-a împărtașit'o Dlu D. Vulpianŭ din Bucuresci:

Frunḑă verde de priboĭŭ,
Auḑĭ, lele-unŭ P i ţ i g o ĭ ŭ,
Las' la dracu celŭ r e s b o ĭ ŭ [1])
Și haĭ cu neĭca 'n zăvoĭŭ,
C'acolo e pentru noĭ,
Zăvoĭu-ĭ cu floricele
Să făcemŭ dragoste'n ele
Pên' a pasce calulŭ érbă
Noĭ să ne cătămŭ de trébă.
Auḑĭ, lele, p i t p ă l a c u,
Lasă bărbatulŭ la dracu
Și vină la neĭca'n cóce! ...

V.

Afara de legendele și versurile pêne aicĭ înșirate mai aŭ Românii încă și urmatórele datine și credinţe despre P i ţ i g o i ŭ.

E unŭ lucru prea bine cunoscutŭ ca P i ţ i g o i ĭ séu P i ţ i g u ș i i sunt nisce paseri fórte selbatice, sparióse și rele, carĭ, daca prinḑi vre una, te mușcă fórte reu de mâna și caută din resputerĭ dóra póte scăpà și fugì.

[1]) Sub cuvêntulŭ „r e s b o ĭ ŭ“ din doĭna acésta înţelegŭ Românii din Muntenia, ceea ce înţelegŭ Românii din Moldova și Bucovina sub cuvêntulŭ „s t a t i v e“.

www.dacoromanica.ro

De-aice apoi, dela acésta însuşie a Piţigoilorŭ, vine şi asemenarea, ce-o auḑimu fórte adeseori la porŭ anume: „eşti reŭ ca unŭ piţiguşŭ“, care se aplica ómeniloru celorŭ rei şi maĭ alesu pruncilorŭ.

Éra-şĭ spune poporulu că Piţigoiĭ âmblă mai mulţi la unu locŭ numai atuncĭ, când în curêndu are să fie vêntu cu plóie, atuncĭ se mădarescŭ şi eĭ cântându, ca şi când atunci s'ar învĕţà a cântà. [1])

Când cântă Piţigoĭulŭ înainte de-a resarì sórele e unu semnŭ că preste ḑi are sa plóie.

Câud se apropie Piţigoii de casa, e unu semnu că are să plóie în scurtŭ. [2])

In fine voiŭ să amintescŭ încă şi aceea, ca Românii din Bucovina numescŭ „Piţiguşu“ şi unŭ felu de pomu, care face póme fórte mici si se numescŭ „piţiguşe“. Éra „Piţigoĭu“ şi „Piţiguşŭ“ atâtu în Bucovina câtu şi în Transilvania se numesce şi unŭ omu slabŭ, séu unulu care este fórte supţire. De-aice credŭ eu ca vine apoi şi adj. „piţigăiatŭ“ germ. schlank, dünn, spitzig.

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[2]) Cărţile sătĕnuluĭ românŭ. Gherla. 1880. p. 28 şi 29.

www.dacoromanica.ro

Scorţarĭulŭ.

I.

Scorţarĭulŭ séŭ Scorţarĭulŭ-mare, numitu în Bucovina înca şi Ciocănitóre-mica; în Transilvania Scorţarĭŭ [1]) şi Căţăratóre [2]); în Banatŭ: Ţiclonŭ şi Cĭocnitóre [3]); în Muntenia: Ţoiu [4]); éră în alte parţi locuite de Români şi Ciocârleţu [5]), lat. Sitta caesia Wolf. germ. die gemeine Spechtmeise oder Blauspecht, e o păsĕruica de şesespreḑece centimetri în lungime, dóueḑeci şi şese în laţime, optu în lungimea aripelorŭ şi patru în lungimea coḑii. Penele sale cele de pe spate sunt vineţii séŭ porumbace, éra cele de pe pântece ruginii. Bărbia şi guşa albe. Piciórele şi códa sunt scurte. Petrece véra maĭ cu sama prin făgeturi, tómna pe unde apuca, éra érna amestecându-se pintre Piţigoii cei marĭ adeseorı şi prin liveḑi.

---

[1]) Com. de Dnii Gr. Crăcĭunaşŭ şi Gr. a luĭ I. Sima.

[2]) P. Bariţiu şi G. Munténŭ Vocab. p. 113.

[3]) Com. de Dlŭ A. Oprea, I. Stoĭcescu şi Ios. Olarĭŭ.

[4]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

[5]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 54.

www.dacoromanica.ro

Scorţariulu se acaţara cu o deosebita iscusinţă pe trupinele arboriloră cautându-şĭ în scórţa acestora nutreţulu seu, care constă mai cu sama din insecte. Insă, pe lânga insecte, se mai nutresce elu înca şi cu totŭ soiulu de seminţe, apoi cu cucuruzu de bradŭ şi de molidu, cu ghinda, jiru şi alune. Alunele le baga prin crepaturile arboriloră şi atâta ce le ciocanesce cu rostulŭ seŭ celu tare şi ascuţitu pênĕ ce le sfarma.

Cuibulŭ şi-lu face priu borţile arboriloru şi daca gura borţii e prea larga, o lipesce cu tină pênĕ ce o face aşa de ângusta câtŭ póte numai elu singuru încapè prin tr'ênsa.

Femeiuşca, care în regula clocesce numai odata pe anu, şi care, în timpulŭ clocirei, e nutrita de catra barbaţelulu seu, se óua şese pêne la optu óue albe şi împestriţate cu puĭ sângeniu.

II.

Numirea de S c o r ţ a r i u a acestei paserele, dupa spusa poporului şi dupa cum mi-au scrisu Domnii P. Ursulu şi Gr. Craciunaşŭ, vine de-acolo, pentru ca elu âmblă în susu şi'u josŭ pe trunchiurile arboriloru cautându-şi nutreţulu sub scórţa acestora.

Éra C i o c a n i t ó r e - m i c ă şi C i o c u i t ó r e se numesce de-aceea, dupa cum mi-aŭ spusu V. Flocea şi I. Popoviciu, pentru că elu are rostu tare, dreptu şi ascuţitŭ ca unu acŭ cu care ciocănesce în scórţa arboriloră de-şĭ caută nutreţulu şi de multe ori scobesce o bortă adûncă în copacĭ în care îşi face apoi cuibŭ şi

www.dacoromanica.ro

se óua într'ênsulŭ. In timpulŭ acela, când îşi face elŭ cuibulŭ, se ḑice ca tóta mintea sa e aţintita numai în loculŭ unde ciocnesce, din care causă póte atunci chiar şi celu mai micŭ pruncŭ sa-lŭ prindă.

Mai departe se ḑice ca Scorţariulŭ numai atunci ciripesce şi striga tare, când are sa vie plóie. Când are sa fie timpu frumosŭ nu striga nici odată.

www.dacoromanica.ro

Scorţărelulŭ.

Scorţărelulŭ séu Scorţaraşulŭ, numitŭ şi Scorţarĭŭ-micŭ, lat. Certhia familiaris L. germ. der gemeine Baumschlüpfer oder Baumrutscher, e de 130 milimetri în lungime, de 180 în lăţime, de 61 în lungimea aripelorŭ şi de 55 în lungimea coḑiĭ. Penele de pe spate sunt surii-închise şi înpestriţate cu pete albe, éră cele de pe pântece albe. Aripele cafenii şi de-a curmeḑişulŭ cu o dungă galbăna-albie. Se afla pretutindene în Europa prin paduri şi prin liveḑĭ, însă mai cu samă prin bradeturĭ. Érna petrece mai multŭ în societatea Auşeilorŭ şi a Piţigoilorŭ. Se acaţară pe arbori ca şi Scorţarıulu sprijinindu-se totodată în códă ca Ciocanitorile. Insă de óre ce nu se póte acaţară pe arborĭ şi cu capulu în josu, ca Scorţarıulŭ, de-aceea când ajunge în vêrfulŭ unuĭ arbore sbóră de pe dênsulŭ pe trupina altui arbore.

Nutreţulŭ Scorţărelului constâ din insecte şi larvele acestora, carı le cauta prin parmelii şi prin crepaturile arborilorŭ.

Cuibulŭ şi-lu face în scobiturile arboriloru şi se óuă într'ênsulu de dóue orı pe anu câte 6—7, une orı şi nóue óuţe albe înpestriţate cu puncte deschise séu închise-ruginii.

www.dacoromanica.ro

Pupăza.

I.

Dela începutulŭ lui Prieru pêne catra finea lui Septemvrie întâlnimu adeseorĭ pe marginile padurilorŭ şi prin livedi, unde sunt mulţi ciungĭ şi alţĭ pomi betrâni şi scorburoşĭ, o pasere, care se nutresce cu vermi şi insecte.

Acésta pasere are unu moţŭ de pene împestriţate la mijlocu cu puncte galbine-roşietice, éră pe la capete cu negre. Când sbóra, şi-lŭ plécă pe spate, éră când se pune josú îlŭ întinde ca unu vênturarŭ ; acésta pasere este Pupăza dem. pupăgĭóră şi pupegióra, masc. pupăzoiŭ, lat. Upupa epops L. germ. der Wiedehopf.

Despre acésta pasere mândra la privire, însă nesuferita din causa necuraţeniei şi mirosului seu respingetoriŭ, esistă atâtu la românĭ din Bucovina, câtŭ şi la cei din Transilvania şi Ungaria urmatórea legendă:

Dupa ce-a făcutŭ Dumnedeŭ la începutu tóte paserile, câte se afla în lume şi le-a împodobitŭ cu pene spre acoperirea şi înfrumseţarea trupuluĭ şi cu aripi ca sa póta sburà în aeru, a maĭ datŭ în urmă fie-căreia

www.dacoromanica.ro

dintre dênsele şi câte o hrana anumita din care sa se sature şi sa veţuésca.

Viindu rêndulŭ la Pupaza, acésta a capĕtatŭ pâne de păpuşoĭu (porumbŭ, cucuruzŭ). Insă Pupăza nu s'a îndestulatŭ cu acésta, ci a cerutŭ alta hrană. Dumneḑeŭ ı-a datu apoı pâne de secara. Dar' nefiindu-ĭ de ajunsŭ nicı acéstă hrana, Dumneḑeŭ ca unulu ce este fórte înduratu şi bunu ı-a ascultatŭ cererea şi ĭ-a datŭ a treıa óră sa se hranéscă cu pâne de grâŭ.

Pupaza, dupa ce-a mâncatŭ bine şi s'a săturatŭ cum se cade, nu s'a mulţamitu nicı cu acésta hrana, ci a cerutŭ dela Dumneḑeu sa-ı deıe alta şi maı buna.

Dumneḑeŭ se superâ amaru şi o blastémâ ḑecêndu:

— „Daca tu nu te-aı mulţămitu cu hrana cea maı bună de pe lume, care ţĭ-am dat'o eŭ, sa te hranescı de aḑı înainte atâtu tu, câtŭ şi urmaşiı teı, cu — necuraţeniı!“ [1])

Blastemulu s'a împlinitu.

Maĭ departe spune legenda, că dintru începutu Pupază îşı făcea cuibulu sĕu din cele maı frumóse şi mirositóre florı. Insa fiindu nemulţămita cu acestea şi cerêndŭ dela Dumneḑeŭ altele maĭ frumóse şi maĭ mirositóre, Dumneḑeŭ a pedepsit'o în acela-şı modu ca şi pentru mâncare. [2])

[1]) Cred. Rom. din Arieşulŭ-de-pădure, comitatulŭ Satu-mare, com. de Dlŭ Elie Popŭ, învĕţătoriŭ. A. Rom. din ţinut. Lapuşuluĭ în Transilvania, dictatŭ de Ionŭ Coruĭu din comâna Vaadŭ, şi com. de Dlŭ G. Crăcĭunaşŭ. A. Rom. din Căndrenĭ, com. de Dlŭ P. Ursulŭ, şi a celoru din Ilişescĭ dict de V. Ungurénŭ.

[2]) Cred. Rom. din Căndrenĭ, com. de Dlŭ P. Ursulŭ, precum şi a altoru românĭ din alte sate. —

www.dacoromanica.ro

II.

Alta legenda despre P u p a z a, care mi-a spus'o Gavrilu Bóncașu, românŭ din Vatra-Dornei, suna precum urméza.

Au fostŭ odata unu barbatu și-o nevastă; amêndoi ómeni de omenie, dar' sermani lipiți pamêntulu.

Barbatulu erà meșterŭ de lemnu și cu meșteșugulŭ seu își câștigà cum putea pânea de tóte ḑilele. Éra nevasta sta pe lânga casă și cată ca tóte celea, multe puține câte le avea, sa fie în cea mai buna rênduéla. Mai pe scurtu se purtà cum se pórtă fie-care nevasta sirguincióșă și grijilie.

Iutr'o ḑi se duse bărbatulŭ acesta în padure ca sa-și caute și sa-și aducă nisce lemne de rêndulu meșteșugului seŭ, caci tóte lemnele, câte le avuse de-acésta trébă, i s'aŭ fostŭ sfârșitŭ.

Ajunsu în padure da'n colo, da'u cóce, pêne ce se apropie de unŭ p a l t i n u frumosu, înaltu și dreptu ca lumina, adica cum erà mai potrivitu și mai bunu pentru meșteșugulu seu, și cum îlu vede îndată radica securea de pe umeru și începe a-lu taià dela rădĕcina.

Paltinulŭ, vĕḑêndŭ înfigêndu-se taiușulu securei în trupina sa, i-a parutu reu sa móră și de-aceea s'a rugatu omului nostru să-la lese în pace, sa nu-lu taie, că mare bine îi va face.

— Da ce bine poți sa-mĭ faci tu? — întrebâ omulu plinŭ de mirare, auḑindu-lu vorbindu.

www.dacoromanica.ro

— Caută numai la radecina mea și vei vedea îndată ce bine potŭ sa-ți facŭ! — respunse paltinulu.

Omulŭ se lăsă de taiatu, se apucă a cautà la radecina paltinului și nu peste multu timpŭ da de-o comóra de bani. Bucuria lui când dete cu ochii de comóră n'a fostu próstă; o săpă câtŭ ai bate în palme, o luă tóta cu sine și se înturnă apoi a casa, lasându paltinulŭ în pace.

Éta ca, nu multŭ dupa acésta întêmplare, móre judele satului, de unde erà omulŭ nostru.

Satenii, după ce-lu înmormêntara pre jude, se adunara la unu locu, ținura sesie și se sfătuira pe cine ar fi bine să aléga în loculu celuĭ mortŭ... Unii ziceau că pe cela, alții ca pe celalaltu, și totu așa din una în alta, din vorba în vorba se puseră cu toții în cale și alesera pe meșterulu nostru, care, dupa ce a aflatu comóra cea de bani, din omu sermanu și nebagatu în séma, cum erà mai nainte, ajunsese acuma a fi celŭ maĭ avutu și mai cu véda în totu satulu.

Nevasta meșterului, după ce acesta s'a făcutŭ acuma jude, a începutŭ, cum sunt mai tóte femeile dupa ce scapă la o léca de véda și marire, a se îngâmfà, a pași mai tanțoșă de cum păși maĭ nainte și-a zice bărbatuluĭ seu ca să se mai ducă odata la paltinŭ, să maĭ capete banĭ că dóră se póte face ce-va și mai mare decâtŭ unŭ jude.

Barbatulu, ca bărbatulŭ,... de voe de nevoe, de multe ori silitŭ fiindu să caute și'n córnele femeii sale,... îșĭ luă securea pe umerŭ și se duse éră-și de-a

www.dacoromanica.ro

dreptulu la paltinŭ şi cum ajunse la dênsulŭ se facù ca voesce să-lŭ tae.

Paltinulu îlŭ rugâ éra-şi să nu-lŭ tae aratându-i o comóră de bani, care erà ascunsa în apropierea sa.

Judele, atâta a aşteptatŭ mai multŭ nemică;... aruncâ securea într'o parte, se apucâ de comóra, o sapâ şi luându-o cu sine se'ntórse a casa.

Nevasta, care îlu aşteptà cu nerabdare, ca sa véda cu ce se va întórce, când veḑù că barbatulu ei vine încarcatu de bani, sarì în susŭ de bucurie. Şi cum me rogu sa nu sara, sciindu prea bine că banulŭ e ochiulu dracului, poţi cu dênsulu sa faci ce voescĭ.

Éta că nu multu dupa acésta se'ntêmpla ca murì unu j u d e c ă t o r i u vestitu din celu mai apropiatu târgu, şi dupa mórtea lui se strînseră cei îndreptăţiţi ca să facă alegere nóua. Şi când e la adica, pe cine să alége?... unulŭ spune pe unulŭ, altulŭ pe altulŭ, dar' de gĭaba, ca nu-i acela, care le-ar placea tuturora... In urma urmeloru, dupa multa chipzuire şi sfatuire se'nţelesera cu toţii şi alesera pre judele nostru pentru ca elŭ erà celu mai vĕḑutu în totŭ ţinutulu acela. Şi nu fara dreptate, de óre ce elu avea cei maĭ mulţi bani, şi-apoi... sciţi acuma D-Vóstre cum e banulu,.. elŭ multe le face în lume şi bune şi rele...

Nevastuica nóstră, adica soţia judelui cu bani mulţi, veḑêndu-se acuma j u d e c a t o r é s ă, ce-ĭ plesnì prin minte?... me rogŭ, dóra erà femeie,... îi plesnì prin minte sa se faca şi mai mare de cum erà. Decĭ ḑise ea într'o buna deminéţa barbatului seŭ ca să se maĭ duca la paltinŭ şi sa mai céra bani.

www.dacoromanica.ro

.Bărbatulu o asculta și face cum îi spune. Se duce la paltinu, ḑice ce ḑice, mai face ce face și mai înhața o comóră de bani și-o duce a casa la cinstita sa judecatorésa.

Dar' n'a apucatŭ a sosì bine a casă, când se și lăţì faima în tóte parţile ca cutare și cutare s f e t n i c u împĕrătescu a muritu și ca în scurtŭ timpu va fi alegere nóuă.

Judecatoriulu nostru, îndemnatŭ mai multŭ de soţia sa, se'nvêrte în colo și'n cóce cautându ca alegerea se fie dupa cum doresce elu.

Nu multu dupa acésta éta ca sosesce și ḑiua alegerii. Toţi betrânii și'nvĕţaţii împeraţiei se aduna la unŭ locu, ţinu sfatu, cumpenescŭ trebile cum ar fi ca s'o scóta mai bine la capetu, și din una în alta, nusciu cum și'n ce felu, ca totu omulu nostru e celu dintâiu, ... elu fu alesu de s f e t n i c u împĕrăţescu.

Ḑis'am eu ca cu bani poţi sa ajungi unde nici nu visazi !

Dar' nevasta sfetniculu, macar ca acuma erà una dintre cele mai mari și bagate în séma dómne, macar că avea tóte cele ce-i trebuea, nu se'ndestulâ nici cu atâta. Ea se puse éra-și pe lânga bărbatulu seŭ și-lu trimise acuma a treia óra ca sa-i mai aduca o comóra de banu.

Barbatulu nu ḑice nemiça, ie securea sub póla surducului, se duce'n padure, și nu peste multu se'ntórce éră-și, ca și mai nainte, c'o mulţime de banu. Cu banii aceștia își facŭ elŭ apoi cea mai mare véḑa și trecere nu numai la domnii, în mijlocnlu carora petrecea

www.dacoromanica.ro

elu de când s'a facutu sfetnicu împĕratescu, ci la ţoţi domnii şi ómenii din întréga împeraţie.

Mai trece, dupa acésta, câtu timpŭ mai trece la mijlocu şi éta ca móre şi împĕratulŭ şi remâne împĕraţia fără de domnitoriu şi stâpânitoriu.

Sciutu este însă că o împĕraţie nu póte sa remâe multŭ timpu fara de stapânu, ci trebue ca în loculu împĕratului celuĭ mortu sa se aléga îndata altŭ împĕratu.

Aşa s'a întêmplatu şi acuma.

Toţi sfetnicii, betrânii şi alţi învĕţaţi şi mai mari ai împĕrăţiei se adunară la unu locu, ţinura o sésie mare şi se pusera în cale: cine-ar fi mai bunu şi mai potrivitu ca sa-lu aléga de împĕratu?... Şi sesia acésta ţinŭ lungu timpu şi multa batae de capu le dete tuturora ca cine ar fi mai bunu de alesu... Propunŭ pe unulu, propunŭ pe altulŭ, înzădaru!... nu le vine la socotéla, caci acela e aşa, celalaltu e altmintrelea,... nici unulu nu-i cum ar trebui sa fie,.... şi cine va fi alesu de împeratŭ trebue să fie cu capu, nu unu omu ca toţi ómenii — de rêndu!... In urma urmeloru, dupa ce-şi framêntara mintea şi se resgândira mai multe ţile dupa olaltă, alesera cu toţii pre sfetniculu nostru, ţicêndu ca ca dênsulŭ: omŭ cu stamba, de omenie, avutu, ajunsŭ de capŭ şi bunu de împeratu sa totu cauţi nu poţi aflà.

Şi-acuma meşterulŭ nostru de odinióra, celu ce erà atâtu de sermanŭ, ca abia îşi ţinea viéţa de adi pe mâni, a ajunsu împĕratŭ şi nevasta sa împĕratésa.

www.dacoromanica.ro

Cugetaţi însa că împeratésa s'a mulţamitŭ cu atâta?... Nu!... Ea, ca mai tóte femeile, ce se vedŭ scóse din pulbere, voindŭ sa ajunga la o mărire şi mai mare de câtu aceea, care o avea, nu se mulţamì cu atâta, ci dorì acuma ca barbatulu ei să se faca D u m n e ḑ e u éra ea D u m n ḑ e i ţ ă, şi prin urmare ḑise ea barbatului, adica împeratului, ca sa se mai ḑuca înca odata şi cea de pe urma óra la paltinŭ şi să mai céra dela acesta banì, cugetândŭ în mintea eĭ, ca daca va mai avea o comóră de banì barbatulŭ eĭ se va putea face D u m n e ḑ e u éră ea D u m n e ḑ e i ţ a.

Barbatulu ei o ascultà şi acuma şi se duse ca sa mai céra înca odata banì dela paltinu.

Insa paltinulŭ, cum a vĕḑutŭ că se apropie de dênsulu şi începe a cere banì, s'a mâniatŭ amarŭ şi ĭ-a ḑisŭ:

— Daca tu nicì acuma nu te mulţamescì, că eştì î m p e r a t u, şi aĭ voì sa fiì mai mare şi de câtŭ atâta, se te prefacì în C u c u, şi de aḑì înainte, în locu se petrecì cu ómeniĭ, veì, petrece prin codrì, şi'n totu anulu jumetate de véra, adica dela B u n a v e s t i r e şi pênĕ la S â n ḑ i e n e, să cânţì şi sa plângì starea ce-aì avut'o şi-aì perdut'o, éra dela S â n ḑ i e n e înainte să ţi se lege limba şi să nu poţì maĭ multŭ cântà pênĕ la alta B u n ă v e s t i r e. Éra soţia ta, dacă nu s'a mulţamitu sa fie î m p ĕ r ă t é s a, sa se prefaca în P u p ă z ă, sa mânânce şi sa-şi facă cuibulu din ceea ce-ì mai urîtŭ în lume, cacĭ póte acésta îĭ va placea maĭ multŭ decâtu î m p ĕ r a ţ i a şi b u c a t e l e î m p ă r a t e s c ĭ!

www.dacoromanica.ro

Așa a ḑisu paltinulu, și cum a ḑisŭ elŭ așa s'a și împlinitu. Imperatulu s'a facutŭ C u c ŭ, éra împeratésa P u p a z a, și de-atuncĭ în cóce au remasŭ apoi pêne și'n ḑiua de astă-ḑi elu Cucu, éra ea, ca una ce nu s'a mulțamitu cu nemica, P u p a z a.

III.

A treia legenda despre P u p ă z a, auḑită dela românii din Patrauți, satu în Bucovina nu departe de orașulu Sucéva și tramisa de Dlŭ V. Turturénŭ, e cea urmatóre :

Fugindu odatŭ strebunulu Armenilorŭ de reulu și frica unoru dușmani, ce-lu urmariau, pintr'o padure, calare pe-unŭ calu fórte slabu, éta că pe când înaintă ela pe-unu plaiŭ fórte glodosu și anevoiosŭ de calatoritŭ și pe când ascultă mai cu dragu C u c ŭ l u, carele cântă într'unŭ desișŭ frunḑosu de se resună padurea, numai ce se pominesce ca harmasariulŭi lui celu voinicŭ se trântesce de-o-data cu dênsulu în mijloculu drumului, unde erà cea mai mare și mai hleĭósă tina.

Ce erà sa faca acuma bietulŭ armanŭ?... cum sa fuga elu mai departe ca sa nu-lu ajunga dușmanii?... Pe josu nu putea, caci calea erà fórte rea. Și-apoi — mai avea și câte una alta cu dênsulu ca omulŭ drumeț u.... Deci nu-i remase alta, decâtŭ ca să se facă luntre și punte dóra-și póte radicà harmasariulŭ în picióre. Dar' în ciuda și spre nacazulu lui celu mai mare, tóta silința și ostinéla lui îi remase înzadaru!... Cercà

www.dacoromanica.ro

elu, nu-i vorba, tóte mijlócele câte i-au fostu cu putinţă, dóra dóra i se radica harmasariulu din glodŭ, dar, pare ca erà lucru pocitu, cu câtu se opintià mai tare ca sa-lŭ radice, caiulŭ cu atâta se cunfundà mai adûncu... Vĕḑêndŭ ca cu radicatura n'o scóte la capetu, o luâ la amageli: scósă adica dintr'o desaga nisce pastrama, éră dintr'alta vr'o câte-va boţuri de hoştine, şi dându-se mai de-o parte spre uscatu, le aratâ calului şi-lu strigâ pe nume ca sa vie la dênsele. Dar' de unde!... Calulŭ, carua-ĭ curgea grasimea pe nasu de'ncalatu şi sdravanu ce erà, când vĕḑû pastrama şi hoştinele, în locu sa sara în susu şi să alerge totu într'o fuga la dênsele, dabalazâ urechile, plecâ capulŭ la pămêntŭ şi remase neclintitu locului.

Bietulu armanu nu scià acuma singuru ce să mai faca?... ce sa 'ncépa?...

Sufletu de omu nu se aflà prin apropiere, care sa-i sară întru ajutoriu la driculu nevoeĭ. Numai singuru c u c u l u cântà de se sfarmà, fără însa sa-i póta ce-va ajutà. Ba! din protiva, cu câtu cântà c u c u l u mai tare şi mai frumosu, cu atâta pare ca calulu seu se cufundà mai tare în glodu...

Şi pe când acuma credea armanulu nostru ca sa-şi lese b i j o g u l ŭ la M a m a-h u c i u l u i [1]) şi, cum va putea cum nu va putea, să se pornéscă mai departe,

[1]) B i j o g ŭ fem. b i j ó g ă însemnéză unŭ calŭ fórte bĕtrânŭ, slabŭ şi uritŭ. M a m a-h u c ĭ u l u ĭ, care se aude fórte adeseorĭ în ḑicerile: „d u-t e l a M a m a-h ăc ĭ u l u ĭ," „l a s' o l a M. h u c ĭ u l u ĭ", „p a r e că e M. h u c ĭ u l u ĭ" e o fiinţă daco-mitologică sinonimă cu M a m a-p ă d u r e ĭ.

www.dacoromanica.ro

caci n'avea când pierde multŭ timpŭ, éta ca vine o pasere pestriţa, cu crésta în vêrfulu capului, care, spre marea lui bucurie, îi scapâ odorulŭ de perire; vine adica aşa din întêmplare o P u p a z a şi punêndu-se pe-o ramurea de copaciŭ nu departe de unde erà calulu cufundatŭ în glodu, începe cu glasulŭ ei celu restitu şi ratezatŭ a cântà în felulu ei: h u p! h u p! h u p!... u p u p u p u!... h u p! h u p! h u p!...

Calulŭ, câtu de slabŭ, de amarîtu şi de ostenitu erà, cum audi P u p ă z a pupaindu, aşa de tare se sparià de dânsa, ca de-odata sarî ca friptu dreptŭ în picióre şi eşi din glodu.

Armanulŭ, când vedù acésta, bucuria luĭ nu erà prósta,... strînse éra pastrama şi hoştinele la unu locu, le puse în desagi, desagii îi puse pe calŭ şi suinde-se apoi şi elŭ calare se porni mai departe. Éra dreptu recunoscinţa se mulţamita, ca paserea acésta l-a scosu din cea mai mare nevoie şi pre calulu seu dela perire, se apucâ şi botezâ pre P u p ă z ă mai cilibiu, numindu-o C u c u l ŭ seŭ celu adevĕratu.

De-aceea şi de-atunci apoi se numesce P u p a z a de către Armeni C u c u, pentru ca prin dênsa a scapatu restremoşulu loru dela nevoe. Caci pe când C u c u l u celu adeveratu a ḑisu calului seu sa se culce, cântându c u c u! c u c u! calulu seu s'a culcatu şi nici c'a voitŭ să se scóle, pe-atunci P u p a z a a strigatu h o p! h o p! h o p! şi calulu îndata a facutu h o p! şi s'a sculatŭ.

www.dacoromanica.ro

IV.

A patra legenda despre P u p a z a, culésă dela românii dîn Moldova și împartașita de Dlu Orestŭ Lujanu, suna în urmatoriulu modu:

Dintru începutŭ Pupăza n'a avutu créstă, ci créstа cea frumósa de pene, care se afla asta-dî pe capulu ei și pre care o rotesce ea acuma în tóte parțile și se mândrescе cu dênsa, a fostŭ a C u c u l u ĭ.

Când s'a maritatu C ĭ o c â r l i a și a poftitu pre tóte paserile la nunta eĭ, atunci P u p a z a, voindu și ea să mérga, dar' nefiindu așa de frumosu împodobită precum în erà dorința, se duse la C u c u și-lu rugâ pre acesta sa-i împrumute créstа lui, spuindu-i că cum se va întórce dela nunta, îndata îi va da-o înapoi.

C u c u l u, bunŭ la inimă, nu se puse de pricină, ci îndata i-o împrumutâ.

Pupaza, cum capĕtâ créstа, déuna o puse pe capŭ și se duse cu dênsa la nunta.

Tóte paserile, câte eraŭ adunate la nunta, cum vĕḑura Pupaza c'o créstа așa de frumósă, începură a o laudà care din cotro, și mai cu sama C i o c â r l i a.

Pupaza, vĕḑêndu-se din tóte parțile lăudata, începù a se mândrì și, dupa ce se întórse dela nunta, nu duse créstа înapoi Cucului, ci și-o pastrâ pentru dênsa. —

Cucului a așteptatu, câtŭ a așteptatu, dar' de la unŭ timpŭ, vĕḑêndu ca Pupaza nu s'a ținutŭ de cuvêntu, că nu-i mai întórce créstа, se duse la dênsa

www.dacoromanica.ro

şi-o cerù singurù să i-o dee. Insă Pupaza n'a voitu sa i-o dee, ci ea se facù ca nu sci nemică ca şi când n'ar fi împrumutat'o dela dênsulù.

Cuculù, vĕdêndu că ca binele nu voesce sa-i întórcă crésta, ş'a mâniatù focu pre dênsa, a chĭematù dupa aceea pre tóte paserile cele cântătóre la unù locù, cugetându că dacă va pâri-o acestora, ele vor face ce vor face şi Pupaza va trebuì sa-i întórca crésta înapoi.

Tóte paserile cântatóre, cum audira de acésta, îndata se adunara la unu locu şi ţinură sfatù. Insa alegêndù ele pre C i o c â r l i e de conducatórea lorù şi de hotarîtóre asupra pricinei, acésta, placêndu-i fórte tare crésta când a fostu Pupaza cu dênsa la nunta ei, nu făcù dreptate Cucului, ci ţinù partea Pupazei, dicêndu că ei i se cuvine crésta. Şi aşa Pupaza a remasù învingĕtóre şi de atuncĭ pórta ea c r é s t a C u c u l u i.

V.

A cincea legendă a P u p ă z e i, istorisita de Paraschivù Cudau musicantu din Sucéva şi comunicata de verulu meù St. Fl. Mariànù, suna:

Ḑice ca P u p ă z a dintru începutù n'a avutu crésta, ci crésta, care o are ea acuma, a capĕtat'o cu multù mai târḑiu.

Acésta s'a întêmplatù adica aşa, ca într'o ḑi, plesnindu-i prin minte să fie maĭ mare şi mai cinstita de cum erà pênĕ atuncea, ḑise catra barbatulù seù, care erà C u c u l u:

www.dacoromanica.ro

Barbate! du-te la Dumneḑeŭ şi-lu róga ca sa mĕ faca v o r n i c i ţ ă preste celelalte paseri din lume.

Cuculu nu se pusa de pricina, se dusă la Dumneḑeŭ şi-i spusa care e dorinţa soţiei sale.

Dumneḑeu respunsă Cuculuı:

— Daca-i place aşa de multu ca să fie vorniciţă, apoi, despre mine, fie!

Şi s'a facutŭ Pupăza vorniciţa.

Dar' nu multŭ timpŭ dupa acésta trimisă ea a dóua óra pre barbatulu seu la Dumneḑeŭ spuindu-i să-lu róge ca s'o faca v ă t a j i ţ a, căci vorniciţă nu-i place.

Dumneḑeŭ şi de asta data ii împlinì dorinţa ḑicêndu Cuculuı:

— Fie şi vatajiţa!

Maĭ trecêndu, dupa acésta, vr'o câte-va ḑile la mijlocu, trimisa Pupăza éra-şi pre barbatulu seu la Dumneḑeŭ ca să-lŭ róge s'o faca î m p e r ă t é s ă preste tóte paserile din lume.

Dumneḑeŭ, ca celŭ a totu bunŭ şi îndelungu rabdatorıu, ḑise Cuculuı, după ce acesta îi spuse la ce a vênitŭ la dênsulu:

— Intórce-te a casa şi spune femeii tale că şi dorinţa acésta i-o împlinescu, dar' de-acuma înainte sa-mi deie buna pace, caci mai sunt şi alţii în lume, carora trebue sa li portu de grija, nu numai femeea ta!

Şi cu prileguılu acesta Dumneḑeu nu numai că o făcŭ pre Pupaza împĕratésa, ci o împodobì încă şi cu crésta cea frumósa, care o pórtă ea şi acuma pe capu, dreptŭ coróna, fiindu, mĕ rogu, împeratésa preste tóte celelalte paseri din lume.

www.dacoromanica.ro

Dar' ce cugetați ?... cugetați póte ca Pupăza s'a mulțămitŭ cu atâta ?... Credeți că i-a fostŭ de ajunsŭ cinstea, marirea și binele ce l-a căpetatu ea de asta dată ?... Nici decum !... Pupaza, după vr'o câte-va ḑile, nu se mulțami că e împĕratésa, și de-aceea ḑisa ea barbatului seu :

— Mergi, barbate, la Dumneḑeu și-lu róga sa me așeḑe alaturea cu dênsulu pe scaunulu dumneḑeescu ! — Și ḑicêndŭ nu se lasâ pêne ce nu-lu scósă pre Cucu din casa.

Cuculu, voindu să aiba pace, nici de asta data nu se pusa de pricina, se dusa și spusa lui Dumneḑeŭ și acésta dorință a soției sale.

Auḑindu Dumneḑeŭ acésta îndrăsnéla și obrasnicie din partea Pupazei se mâniâ amarŭ pe dênsa și ḑise Cucului :

— Pentru ca a cutezatu femeea ta de-a fi așa de îndrasnéța și obrasnica fața cu mine, de acuma înainte sa totu p u p ă é s c a câtu îi va placè, dar' nime sa nu-i bage câinteculu în sama, și nici când sa nu pótă scóte pui, pêne ce nu i va clocì în necurățenie de omŭ. Ér' tu, Cucule, sa cânți atâtea luni pe anŭ, prin câte te-ai ostenitŭ âmblându la mine, și tótă lumea sa se bucure de câinteculu teu, când te va auḑì cântându !

Și cum a spusŭ Dumneḑeu, așa s'a și împlinitu... Cucului e iubitu de tóta lumea, pe când Pupaza, soția sa, cu care trăesce elu și acuma și de multe ori scotu pui împreuna, nu numai că nu e bagatŭ în sama, ci chiar urgisită...

www.dacoromanica.ro

VI.

A șesa și cea din urma legenda, care o cunoscu eu despre Pupaza, e dela românii din Epiru. O reproducŭ și pre aceea aice din cuvêntŭ în cuvêntŭ dupre cum mi-a împartașit'o Dlu Iancu D. Hondrosomŭ, june românŭ din orașulŭ San-Marina în Epiru:

Se spune ca p u p a z a mai nainte erà o féta multu m u ș a t a [1]) și bună la inima; ea se măritâ și avù o sócră multŭ a r a ŭ a. [2]) Sócra sa vrea se o 'n g a c e [3]) totŭ-deuna și c a f t à [4]) sa li află vr'unŭ lucru reŭ, ma nu putea, că p u p a z a se purtà multu ghine. Atuncea sócra sa, dupa ce veḑù ca nu póte sa li afla v r' u n a 'n g h e d i c a t u r a [5]), lu dede într'una ḑiua n ă s c â n d á [6]) lâna l a e [7]) ca sa o vapséscă și se o faca albă ca neua. Féta când vĕḑù unŭ achthare lucru ce este peste puterea omului, se a s p a r è [8]) și se bubuì și scóse acestŭ s g l i c ŭ [9]): p u ! p u ! p u ! Atunci sócra sa o blastemâ și li ḑise: P u p u p u s'te faci și s'te duci de-a o a c i. [10]) Și așa se facù féta

[1]) Mușată = frumósă.
[2]) A rauă = rea.
[3]) O'ngace = s'o certe.
[4]) Caftà = cauta, cercà.
[5]) Inghedicatura = motivŭ.
[6]) Născândă = o cantitate.
[7]) Lae = négră.
[8]) Asparè = înfricoșà, se spărià.
[9]) Sglicŭ = strigătŭ.
[10]) Oaci = aici.

www.dacoromanica.ro

Pupăză, care este astan-ḑi puliulu[1]) ce cânta pu! pu! pu!

Pênĕ aicĭ legendele Pupazei.

VII.

Românii mai au încă și următórele datine și credințe despre Pupaza.

Din causa ca Pupaza e fórte frumosŭ împodobita, și póte ca și de-aceea pentru ca ea a fostu, dupre cum spune legenda a dóua, a cincea și a șesa, dintru începutu nevastă, românucele din unele locurĭ o numescu „Nevĕstuĭcă“. Éra în risu și batjocură se numesce și „Cucului armenilorŭ“ séŭ „Cucŭ armenescu“, de óre ce, dupa legenda a treia și dupa spusa celorŭ maĭ mulțĭ românĭ, armenii ḑicu ca Pupaza îndémnă la desceptare, la lucru și la jocu strigândŭ: „hophophop! hophophop!“ pe când Cucului îndémnă pre românĭ la culcare, strigându ne'ncetatŭ: culca-te! culcă-te!“ De-aicĭ vine, că Armenii adeseorĭ ieŭ în batjocura pre Românĭ cu Cucului lorŭ, éră Românii pre Armenĭ cu Pupăza, ḑicêndu-le, când strigă acésta: „ascultațĭ câtŭ de frumușelu și de placutŭ vĕ cântă cuculu vostru, numaĭ de-a dragulŭ să staț̆ĭ a-l̆ŭ ascultà!“...

Maĭ departe Românii ținŭ pre Armenĭ, nu sciŭ din ce causa, de nisce ómenĭ spurcațĭ, numindu-ĭ, maĭ alesŭ când sunt mânioșĭ pe dênșii, „Arie spurcata“. Din causa acésta nu prea vreŭ sa împrumute maĭ ne-

[1]) Puliulŭ = paserea.

www.dacoromanica.ro

mica Armeniloru, nici să mânânce la o mésa cu dênşiĭ, ţemêndu-se ca să nu-i spurce. Maĭ cu sémă nu voescu ei sa le dea apă de beutŭ din vre o cofa sau altu vasu, creḑêndu că totu Armanulu, dupa ce a beutu spurca pre Românі.

De aice, presupunŭ eu, că vine şi credinţa, ca Pupaza ca Cucu „armenescu“ înca spurca pre Românі prin cânteculu seŭ.

Aşa se ḑice, ca toţi acei ómeni, cariĭ ieşŭ de diminéţa afara nefiindu înca spalaţi pe obrazu, daca audu Pupaza pupaindu, îndata se spurca.

Dreptu aceea românii, mai alesu pe timpulu când cânta Pupaza, se spala pe obrazu şi spunu rugăciunile înainte de-a eşĭ afara deminéţa, ca nu cum-va să-i spurce Pupaza prin cânteculu ei. Pe copiii lorŭ înca îĭ îndémna să faca aşa, esplicându-le totdeodata şi motivulŭ acestui obiceiu. [1])

VIII.

Pupaza se considera de catra românі şi ca unu profetu, care prevestesce schimbarea timpului şi sórtea ómeniloru.

Aşa ḑicŭ ei, între multe altele, ca dacă cânta ea în luna luĭ Martie prevestesce ca anulu venitoriu va fi fórte mânosu şi productivu. [2])

Când vine ea primavéra din ţerile calde, e semnu ca atunci putemu semenà ovesulŭ. Daca începe a cântà

[1] Datină şi credinţă fórte respândită în Bucovina.

[2]) Cred. Rom. din Căndreni, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

www.dacoromanica.ro

mai de graba, de câtu C u c u l ŭ e semnŭ bunŭ, caci în anulu acela se va face multu c u c u r u z ŭ (porumbŭ, papuşoiu). [1])

Daca peste véra cântă uneori mai multu de cum îi este datina, însemnéză ca în scurtu timpu va plouà. [2])

Daca cântă séra de vremioru, e semnŭ de resboiu şi scumpete mare, însă abondanţa în pâne şi bani. Daca însa cânta tóta nóptea, e semnŭ numai de resboiu şi scumpete mare. [3])

Românii, carii audu primavéra Pupaza cântându înaintea Cucului, credu ca preste totŭ anulu nu le va merge bine, cum ar trebuì sa le mérgă. Cânteculu Pupăzei auditu înainte de alu Cucului este dara unu semnu reŭ. [4])

IX.

Nu e nici unu satu, nici o comuna, nici unŭ oraşŭ românescu, ai caruia locuitori sa nu fie porecliţi într'unu felu sau într'altulŭ. Nici Pupaza, despre care au românii atâtea legende, datine şi credinţe, n'a pututŭ sa fie trecuta cu vederea, ci şi numele ei a trebuitu sa figureze în şirulu porecleloru usitate la poporulu nostru.

Sa vedemu cum se'ntêmpla acésta ?

Românii numescŭ „P u p ă z a“ pre ómenii, carii nu sciu ţinea secretulu. Despre aceştia se ţice că: i-a ţ i p a t 'o în P u p a z ă.“ [5])

[1]) Cred. Rom. din Arieşulŭ-de-pădure, com. de Dlŭ I. Popŭ.
[2]) Cred. Rom. din Căndreni, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.
[3]) Cred. Rom. din Câmpulungŭ, dict. de V. Flocea.
[4]) Cred. Rom. din cele mai multe părţi ale Bucovinei.
[5]) Dat. Rom. din Arieşulŭ-de-pădure, com. de Dlŭ I. Popŭ.

www.dacoromanica.ro

Babele, nevestele si fetele, carile sunt fórte gurișe și limbute, carile vorbescu pe toți ómenii de reu și află la fie-care câte unu defectŭ, înca se poreclescŭ „P u p e z e". Celoru din urma li se maĭ ḑice și p â r p a r i ț e. [1])

In scurtŭ toți defaimatorii sunt numiți „P u p e z e" și se ḑice că „p u p a e s c u", adică clevetescŭ. De aici vine ḑicala „t a c ă-ț i-p u p ă z a", adica: taca-ți gura, nu mai spune ce nu-i de spusŭ, nu defaimà, nu batjocnrî! [2])

Românii din Bucovina mai numescu P u p ă z a și unu felĭu de coptura în forma uneĭ păserele, pe care o facŭ muerile din aluatu de grâŭ și împodobescŭ cu dênsa pomii, dați de sufletulu morților. [3]) Éra în Moldova totu acestu nume se da și uneĭ plânte, după cum ne arata următórea doină:

Colo'n luncă la privită
Găsiĭ p u p ă z a 'nflorită
Și mândruța mea măhnită.
Nu sciŭ pupăza s'o rupŭ
Orĭ pe mândra să mĭ-o pupŭ.
Fóĭe verde mărgăritŭ
Pĕcatŭ c'am îmbĕtrânitŭ
Și'ncă bine n'am trăitŭ. [4])

[1]) Dat. Rom. din Cândreni, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[2]) Dat. Rom. din ținut. Lapușuluĭ în Transilvania. com. de Dlŭ G. Crăciunașŭ.

[3]) Dat. Rom. din Ilișescĭ și Siretiŭ.

[4]) V Alecsandri. Cântece de peste Oltŭ, publ. în Convorbirĭ lit. an. X. Iașĭ. 1876. p. 210.

www.dacoromanica.ro

In Romînia mai aflamŭ şi câte-va sate, munţi şi locuinţe isolate, carî înca pórtă numele de P u p a z a, P u p a z a n i şi P u p ă z ă s c i.[1])

X.

In fine voiu amintî, ca dela datinele şi credinţele, ce au Românii despre P u p a z a, în decurgerea timpului s'au formatu mai multe proverbe şi ḑicale, ce sunt fórte respândite în poporu şi fórte desu întrebuinţate.

Deci aflaĭ de bine a le înşirà şi pre acelea aici.

„S'a c u c u i e t u c a o p u p ă z a.“ Acésta ḑicala se aplică aceloru fete, carile duminica şi serbatórea, când se ducŭ la biserica sau la petreceri, îşi împopoţéza capulu c'o mulţime de flori şi cordele de totu felulŭ, socotindu ca aşa le sta maĭ bine şi sunt mai frumóse.

„P e s t e c o l a c ŭ şi p u p a z a.“ In multe locuri este datină la Români, ca dupa o înmormêntare să faca p r a s n i c ŭ sau c o m â n d a r e. La prilegiulu acesta se da tuturoru celoru de faţă câte u n ŭ c o l a c u şi-o l u m i n a r e de sufletulu repausatului. La câte-va ḑile saŭ sĕptemâni dupa acésta se face pentru celu mortŭ şi p a r ă s t a s u. Aicĭ este datina pe alocurea de-a face unu pomuşoru, pe care îlu împodobescu cu mere, nuci, póme, colaci, precum şi cu unu felĭu de păserele din aluatŭ de grâu, care, după cum

[1]) D. Frunḑescu. Dict. top. şi stat. a Românieĭ. Bucurescĭ. 1872. p. 386.

www.dacoromanica.ro

veḍutu şi mai susŭ, se numescu „P u p c z e“ sau „P u p a g i o r e“. Acestea înca le dau de pomauă. Deci dupa ce mai nainte s'a datŭ de sufletulu mortuluĭ unŭ c o l a c u se mai da acuma şi o p u p a z a. Va sa ḍica „p e s t e c o l a cŭ şi p u p ă z a“. Acestŭ proverbu se'ntrebuinţéza dara atunci, când cine-va a împrumutatu cui-va unu lucru şi nu i s'a întorsu înapoi, i s'a pierdutu lucrulu; şi pentru ca să-lu recâştige, împrumutatoriulŭ mai pierde înzadaru şi altŭ-ce-va pe de-asupra; atunci se ḍice: „p e s t e c o l a cŭ şi p u p ă z a“.

„C a p u p a z a îşĭ âmple cuibulu.“ E cunoscutu din istoria naturala, ca Pupaza nu-şi curăţesce şi grijesce nici odata cuibulu seu ca alte paseri, ci ea şi-lŭ âmple de propria sa necurăţenie. Acésta împrejurare n'a fostŭ trecuta cu vederea de poporulu românu; elu a formatŭ proverbulŭ de faţa, aplicându-lŭ ómenilorŭ încarcaţi dè naravurĭ rele şi carii nu vor să se desbere de ele, ér' din causa acésta nu-şi potu aflà capătâiu, căci nime nu-i sufere.

„S'aŭ î n p u p ă z a t ŭ“, adică s'au gatitu ca o P u p a z a, se aplică nevesteloru tinere, carĭ se gatescu fórte curatŭ, se îmbrobodescu cu ştergare fórte curate şi frumóse.

„M i-a p u s u o p u p a z a î n o b r a z ŭ.“ Dacă unulŭ saŭ altulŭ avea să poftésca pe unu prietinu la o petrecere şi nu l-a poftitŭ, prietinulu îlu înfrunta ḍicêndu-i: „a ş a m'a i p o f t i t ŭ... r u ş i n e s a-ţ i f i e!“ Atunci înfruntatulŭ ḍice: „s c i u c ă m i-a p u s ŭ o p u p a z a î n o b r a z ŭ!“ Sau daca

www.dacoromanica.ro

unulu batjocuresce pe cine-va, îi spune cuvinte de rușine, celu batjocuritu ḑice: „m ı-a d a t u o p u p a z a î n o b r a z u.“ Acésta ḑicala credŭ ca vine de-acolo, ca Pupaza, dupa credința poporului și dupa cum am aratatu maĭ susu, pre mulți ómeni îi spurca deminéța prin cânteculu seu.

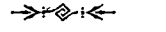

www.dacoromanica.ro

Porumbulŭ.

I.

In ţerile locuite de românі, dupa câtu m'am pututu încredinţà pêne acuma parte din spusa acelora carii i-am întrebatŭ în acésta privinţă, parte şi din propia-mi esperinţă, se află trei specii de porumbĭ, şi anume:

Porumbulŭ-de-padure séŭ de codru, numitu altmintrelea şi Hulubu-de-pădure séu de-codru, Porumbŭ séŭ Hulubŭ-selbaticu, şi Gugusciuca, [1]) lat. Columba palumbus L. germ. die Ringeltaube. Acésta specie de porumbŭ se numesce de-aceea de-pădure séu de codru, pentru ca ea se ţine maĭ multŭ numaĭ prin cele mai dese şi mai maĭ păduri şi codrii.

Porumbulŭ séu Hulubulŭ-de-câmpŭ, Porumbŭ séŭ Hulubu-selbaticu, lat. Columba oenas L. germ. die Holztaube. Porumbulu acesta se numesce de câmpŭ de-aceea, pentru că elu petrece fórte adeseori şi la câmpu, şi mai cu séma în

[1]) Polizŭ. Vocab.

www.dacoromanica.ro

acele parți, unde póte află arbori betrâni și scorburoși, în carii îndatinéza elu așĭ face cuibulu seu.

P o r u m b u l ŭ séŭ H u l u b u l u, P o r u m b u - d e - c a s a, H u l u b u - d e - c a s a; dem. P o r u m b e l u, P o r u m b a ș u, H u l u b a ș ŭ; mar. P o r u m b o i u; fem. P o r u m b i ț ă, H u l u b i ț ă; la românii din Istria: G u l u b u, H u l u b u, P o r u m b u și C o l u m b u [1]), lat. Columba livia Briss. germ. die Haus-, Feld- oder Felsentaube.

Numirea cea mai respândinta a speciei acesteia. care e cunoscuta românilorŭ numai în starea ei cea domesticita, este „P o r u m b u“, caci, daca nu mĕ înșelu, în Muntenia e usitata numai numirea acésta In Moldova și Bucovina se'ntrebuințéza schimbișu când „P o r u m b ŭ“ când „H u l u b u“, atâtŭ în vorba de tóte ḑilele, câtŭ și'n poesia poporană. In Transilvania, Ungaria și Banatu, dupre cum prea lesne se póte fiecare încredință din poesia poporana, se'ntrebuințéza mai multu numai numirea „P o r u m b u“, la românii din Epiru numaĭ „P o r u m b u“, éra la cei din Istria schimbișu când acésta, când și altele de proveninţa straina.

P o r u m b u l ŭ - d e - c a s a are și unu numĕrŭ fórte însemnatu de variante, carile, mai alesŭ de catră cei ce se ocupa cu crescerea porumbiloru, sunt numite în regulă dupa colórea peneloru, dupa faptura corpului, precum și dupa unele îndatinari și naravuri deale acestora.

[1]) Jónŭ Maiorescu: „Vocabularulŭ istriano-românŭ“ în „Convorbiri literare“, an. VII. Iași 1873—74. p. 404.

www.dacoromanica.ro

II.

Porumbii figuréză fórte adeseori și'n poveștile nóstre poporane. Cei mai renumiți și mai frumoși dintre toți porumbii, despre carii ni amintescŭ poveștile, sunt fără îndoélă „Porumbiĭ Ilenei Cosinḑienei“, despre carii se ḑice ca au pene de aurŭ, ce strelucescŭ ca raḑele sórelui, și'ndatinéză a se scăldà totdéuna în unele lacuri s´u fântâne anumite, unde, lasându câte-o péna, se vede dela dênsa ca și dela sóre.

Dar' de asta data scopulu meu nu este de a vorbì despre acestu soiŭ de Porumbi. Ci voiŭ să vorbescu numaĭ despre porumbii, carii îĭ cunoscŭ românii din vedere și despre carii au mai multe datine și credințe precum și o legenda proprie numai porumbilorŭ cunoscuți de dênșii.

Voiŭ reproduce așa dara mai âmtâiŭ legenda porumbiloru astfelŭ, după cum mĭ-a istorisit'o Dómna Maria Danu, românca din orașulu Siretiu. Apoi voiu înșirà datinele și credințele românilorŭ despre dênșii.

III.

Éta și legenda !

Au fostŭ odata o baba și-unu moșnégu. Atâtu baba câtŭ și moșnégulŭ aveaŭ câte-o féta. Acésta a fostu adica așa, că mai nainte moșnégulu a fostŭ însuratŭ cu alta femee și baba a fostu maritata dupa altu barbatŭ, dar' murindu-i moșnégului femeea cea dintâiŭ, și babeĭ barbatulu celu dintâiu, și remâindu

www.dacoromanica.ro

amêndoi vĕduvoi câte c'o copilă, au cugetatu ca ar fi bine sa nu remâe astfelĭu, şi aşa s'aŭ casatoritu împreuna.

Moşnégulu erà unu omu fórte bunŭ şi iubitoriu de pace. Nu însa aşa erà şi baba. Pe când moşnégulu cautà ca în casa lui sa fie linisce, pe când nu-şi putea da rêndu ca tóte sa le ţie în cea mai buna rênduéla, ca nemica să nu lipsésca din cele trebuincióse, peatunci baba cautà tóte mijlócele cum s'ar putea mai lesne şi mai de graba cotorosì de féta moşnégului, ca să remâe numai féta ei în casa.

Féta moşnégului erà o féta de tréba, frumósa şi fórte harnica. Ce-ai fi vrutu, accea ţi-ar fi facutu. Nu aşa însa erà şi féta babei Féta babei erà urîtă, reutacióşa, şi pe lânga tóte acestea aşa de leneşa şi de trândava, că nu sciŭ cum o mai putea încalḑì sórele.

Babei nu-i placea acésta. Ei îi erà ciuda ca féta moşnégului e mai frumósa şi mai harnica de câtu a ei.

Moşnégulu, nu sciŭ simţit'a elu acésta ori ba, destulu atâta ca, să nu fie féta lui prea multu în ochii babii, a luatŭ şi-a mânat'o în tóta ḑiua cu vitele la păscatóre.

Dar' baba n'a fostu mulţamita cu atâta. Ea voià cu ori ce preţŭ sa se desbarcze cu totulu de féta moşnégului şi pentru acestŭ scopu a iscoditu o mulţime de mijlóce, dar' nici cu unulu n'a pututŭ sa iasa în capĕtu.

In urma urmei ce-i plesnesce babei prin minte ? ... Când într'o ḑi s'a pornitŭ féta moşnégului cu vitele la pascĕtóre, o chemâ la sine, îi dete o chita de câ-

www.dacoromanica.ro

nepa și-i spuse ca pênĕ în séra s'o tórcă, s'o reșchie, s'o urzéscă, s'o țésa, sa faca dintr'ênsa pânza, s'o albésca, și când s'a întórce cu vitele a casa sa i-o dee gata lucrata.

Féta moșnégului luâ chita și ducêndu-se cu vitele la pascĕtóre, când ajunsă la starea locului, aruncâ chita câtu colo josu și începù a plânge de se cutremurà cameșa pe dênsa.

Unu viţelu însa, care i-lu darui-se tasalŭ seu ca sa-lu créscă pentru dênsa, și care erà nasdrăvanŭ, vedêndu pre stâpâna sa câtŭ de tare și de cu jele plânge, se apropiâ de dênsa și-o întrebâ ce-i lipsesce ?

Féta îi spusa tóta istoria ei cu masceha sa, cum voesce acésta numai decâtu s'o pérdă, și ce feliu de lucru i-a datu ca sa-lu împlinésca pênĕ în séra.

Viţelulu respunsa fetei și-i ḑise sa n'aiba nici o frica, ca elu va scóte-o dela nevoe, va tórce cânepa și va face dintr'ênsa pânza, dupa cum i-a poruncitu mașceha sa.

Féta, audindu acésta, se mai mulcomì puţinu și începù a fi maĭ voiósa.

Viţelulu, ce făcù, ce direse, nu sciu, atâta sciŭ numai, ca încă înainte de-a apune sórele tóta chita cea de cânepa a tors'o, a reșchiet'o și a ţesut'o, éra când sosì timpulu sa se întórca spre casă i-o dete feteĭ pânza gata spalata și alba ca ghioculu.

Féta, bucuria ei, mulţamì din tótă inima viţelului, luâ pânza și cum ajunsă a casa i-o dete babei.

Baba, în locu se se bucure de-acésta, mai tare s'a mâniatu pre fétă, și a dóua ḑi, în locu de-o chita, îi

www.dacoromanica.ro

dete dóue, spuindu-i să faca cu dênsele ceea ce-a facutu și cu chita cea din ḑiua trecuta, ori de nu... e yai și amarŭ de capulu ei!... unde-i sta capulŭ i vor sta piciórele, și unde-i stau piciórele i va sta capulu!...

Féta, luându chitele și ducêndu-se cu dênsele în câmpu, începù éra a plânge și a se tânguì, de se parià că se va sfârșì, nu alta

Viţelulu, veḑêndu-o astfelu, éră-și se dusă la dênsa, și éra-și o întrebâ ce-i lipsesce de plânge așa de tare.

Ea-i spusa tóte celca, ce avè de spusu.

Viţelulŭ, ca unulu ce erà nasdravanu, îi ḑise să n'aiba nici o téma, caci elu va lucrà éra-și singurŭ chitele. Și cum ḑise, așa și facù. Când sosi séra chitele erau tórse, ţesute și pânza gata spalata.

Féta o luâ și întorcêndu-se cu dênsa a casa i-o dete babei.

Acuma baba nu scià singura ce sa se mai faca de ciuda, căci nu-și putea închipuì cum o féta singura póte sa tórcă dóue chite într'o ḑi, să le reșchie, sa le urzésca, sa le ţese, sa faca pânza dintr'ênsele, și pe lânga tóte acestea înca se și albéscă pânza.

— Acésta-i cu neputinţă! — ḑise ea dela unŭ timpu, — dar' las' că voiu da eŭ de urma eĭ.

A dóua ḑi deminéţa luâ baba trei chite și le dete fetei cu aceea-și porunca ca și în ḑilele trecute. Dar' cum s'a pornitu féta se dusa și ea în urma ei să vada ce va face și cum va tórce chitele ce i le-a datŭ.

www.dacoromanica.ro

Dar' ce alta avea sa faca féta?... Cum a ajunsu în câmpu a asvêrlitŭ chitele cine sci unde și s'a apucatu éră-și de plânsu, ca și'n ḑilele trecute.

Viţelulŭ, ca 'n rêndurile trecute, a venitŭ și de astă dată la dênsa și i-a ḑisŭ sa nu mai plânga de gıaba, ca elŭ i va tórce chitele și va face pânza dintr'ênsele dupre cum doresce baba.

Baba, care nu erà departe ascunsa, auḑì totŭ ce-a vorbitŭ viţelulu cu féta, și cum auḑi își pusa în gândŭ sa-lu mânânce friptu, cum a voitŭ sa mânânce și pre féta moșnégulu. Deci sa'ntórsŭ de grabă a casa, se puse în patu și se facù bolnavă de mórte.

Când sosì moșnégulu, carele, pe când s'aŭ întêmplatŭ tóte acestea, erà dusŭ de-a casa, și-o întrebâ ce-i lipsesce de s'a pusŭ în patu, ea îi respunse ca e fórte bolnava și de nu va cautà câtu mai de graba s'o vindece are sa móra cu ḑile.

Moșnégulu, căruia nici prin minte nu-i trecea de ce bóla e bolnavă baba lui, o întrebâ mai departe: ce sa-i dee ca să se pótă vindecà și radicà mai de grabă.

— Daca vei taià viţelulu feteì tale! — respunse baba cu jumĕtate de gura, și-mi vei face friptură dintr'ênsulŭ póte ca mĕ voiŭ rădicà, dar' de nu... sa scii că moru!...

— D'apoi bine, baba hei! alta nu póte să-ţĭ ajute, numai friptura de viţelu?... Eu așì socotì în mintea mea, ca te-ai putea vindecà și cu alta ce-va.... Viţelulu n'așì voì sa-lŭ tai, ca numai atâta are și féta mea dela mine, și daca-lu voiŭ taià și pre acesta, cu ce o să mai remâe?...

www.dacoromanica.ro

— Daca-ţi pare mai reŭ dupa unŭ viţelŭ, ca dupa mine, apoi nu-lu taiă! — respunse baba, facêndu-se că din ce în ce slabesce mai tare.

Ce erà sa faca acuma bietulu moşnégu?... Trebuì sa asculte pre baba, mai alesu că lui nicì prin minte nu-i trecea, ce se petrece în inima babei... Hotârì sa taie viţelulŭ fetei, numai ca să-şi pótă scapà odorulu dela mórte.

Viţelulu, care, dupre cum am mai spus'o, erà nasdrăvanu, sciù îndată tóte celea ce se petrecura a casa. Deci dise elu stapânei sale:

— Scumpa mea stapâna! maştehă ta, nu numai ca pre tine voesce sa te repue, ci a hotaritu acuma şi pre mine sa mĕ taie şi sa mĕ mânânce friptu, pentru ca ţi-am torsu chitele şi-am facutu pânza diutr'ênsele. Tu prin ajutoriulu meu ai scapatu şi vei scăpà şi de-acuma înainte, însa mie nu-mi este cu putinţă sa scapu téfĕru din ghiarele ei. Chiar mâne deminéţa are tatalu teu sa me taie şi sa mĕ frigă, ca prin carnea mea să-şi scóta baba dela bóla ei cea închipuita. Dar' tu nu te superà de-acésta, căcì ceea ce are se se'ntêmple cu mine totu spre binele teŭ se va întêmplà. Numai de una te-aşi rugà: dupa ce mĕ vor taià şi-mì vor mâncà carnea, tu sa-mi aduni tóte ciolanele şi să mi le ascundi în scorbura copaciului, ce se afla în marginea padurei din apropierea satului. Facêndu-o acésta tóte vor fi bune!... Baba nu-ţi va puţea nemicà stricà!...

Aşa vorbì viţelulu şi féta plângêndu îi fagaduì ca va face aşa, dupre cum i-a spusŭ.

www.dacoromanica.ro

Când sosì acuma séra şi se'ntórsa féta cu vitele a casa, baba sta totu în patu şi se făcea ca şi când ar fi numai sa-şi dee sufletulu.

Moşnégulŭ, ca omulu celu bunu, ce socóte ca tóte le face spre bine, prinsa viţelulu şi taindu-lu ilŭ fripsă şi-lù dete babei ca sa-lu mânânce.

Baba, bucuria ei, cum veḑù friptura şi se convinsa ca e din viţelulu fetei moşnégului, se pusa la mésa şi începù a mâncà, nu ca unu bolnavu, ci mai de hai de câtu şepte sănĕtoşi. Ba! nu numai ca singura mâncà, ci îndemnâ şi pre fete şi pre moşnégŭ ca să mânânce împreuna cu dênsa.

Moşnégulŭ şi féta babei nu se dara multŭ poftiţi, ci punêndu-se la mésă, mâncara şi ei. Féta moşnégului însa, orì şi câtu o îmbiara, nu voì nici de cum sa mânânce.

Dupa ce aŭ gatitu acuma viţelulu de friptu şi de mâncatu, féta moşnégului strînse tóte ciolanele, şi ducêndu-le, dupre cum a spusu viţelulŭ, când erà viu, le ascunsa în şcorbura copaciului din marginea pădurei.

N'a trecutu dupa acésta întêmplare multu timpŭ la mijlocu şi baba însanĕtoşindu-se cautâ acuma alte mijlóce cum s'ar putea desbarà de féta moşnégului. Şi nu trebuì multu sa stee pe gânduri ce sa faca... Intr'o duminica deminéţa luâ pre moşnégu şi pre fica-sa, li dete schimburi frumóse şi curate şi se dusa apoi cu dênşii la biserică, éra ficei moşnégului, nu numai ca o lasâ a casa în cele mai negre şi urîte strae îmbracata, ci-i mai dete încă şi unu s a c ŭ d e m a c ŭ amestecatŭ cu s e m ê n ţ a d e i n u, spunêndu-i că pênĕ ce se vor

www.dacoromanica.ro

întórce ei dela biserica, ea sa férba pentru dênşii de mâncare, sa mătura casa, să spele blidele şi să alégă maculu din semênţa cea de iuŭ. După acésta se pornira tustreĭ la biserică.

Féta moşnégului, cum eşira tata-seŭ şi cu maica sa cea vitriga din casa, se pusa într'unu ungherŭ cu capulu razamatu pe-o mâna şi începù a plânge de se cutremurà cameşa pe dênsa. Şi n'avea biata féta cum sa nu plânga, caci cum avea ea sa faca tóte câte i le-a datŭ masceha sa de facutŭ?... Cum erà sa aléga ea maculu din semênţa cea de inu, şi inca pêne ce se va întórce baba de la biserica?...

Dar' éta ca, pe când se frământà ea cu gândurile: ce-ar îucepe c'a s'o póta maĭ bine scóte la capĕtu, sbóra de-odata treĭ P o r u m b i din casa şi se punu lânga dênsa.

P o r u m b i i aceia eraŭ facuţi din ósele viţelului celui năsdravanu şi locuĭau în scorbura cea de copaciu unde a ascunsu féta ósele viţelului. Şi cum întrara în nuntru ḑisera fetei sa nu plânga, ca ei vor alege maculu din semênţa. Apoi îi spusera sa mérga la copaciulu din marginea padurei, să bage mâna în scorbura lui, căcĭ cum va baga-o îndata vor eşì din nuntru feliu de felĭŭ de haine, precum şi o căruţa cu cai; sa se îmbrace în haine, sa se sue apoi în căruţa şi sa se duca şi ea la biserica. Mai nainte însa de ce vor eşì ceilalţi ómeni din biserica sa iasa ea, sa duca hainele şi caruţa cu caii de unde i-a luatu, şi-apoi sa se întórca a casă.

www.dacoromanica.ro

Féta facù aşa, dupa cum o sfatuira P o r u m b i i. Se dusa la copaciulu din marginea padurei şi cum ajunse ea acolo şi vêrì mâna în scorbura eşira o mulţime de haine, unele mai frumóse decâtù altele, şi dupa ce eşira se îmbracâ cu dênsele, se suì în caruţa cea cu cai şi se dusa apoi la biserica.

Când ajunse la biserică şi întrâ în nuntru toţi ómenii remaseră uimiţi de frumuseţa ei. Nici o împĕratésă nu putea fi mai frumósă decâtù dênsa.

Insa înainte de-a se sfârşì liturgia ea eşì afara din biserică şi se făcù nevĕḑuta. Se suì în caruţa, se duse pênĕ la copaciu şi, lasându acolo hainele şi căruţa cu cai, se'ntórse a casa. Éra când ajunse a casa aflâ tóte în cea mai bună rênduéla. Blidele spalate, bucatele ferte şi aşeḑate pe mésă, casa màturata şi deriticata şi maculu alesu din semânţa cea de inu.

Porumbii îi facură tóte trebile.

Nu multu după acésta sosira şi parinţii ei deḑa biserica.

— Când ai sci tu ce am vĕḑutu noi asta-ḑi în biserică, nu sciu ce-ai face! — ḑise baba, după ce a întratu în casa şi-a aruncatù privirile în tóte parţile sa vĕḑă ori de-a facutu féta tóte după cum i-a poruncitu.

Féta moşnégului, care sta ghemuita într'unu ungheriu şi cu cameşa négră pe dênsa, respunse cam cu jumetate de gura :

— D'apoi ce potu eu sa vedu, daca nu mĕ mai lăsaţi nici odata sa mĕ ducu şi eù la biserica, ci me ţineţi mai reù decâtù pe-o argata !

www.dacoromanica.ro

— Hai! hai!... taci acuma!... nu fi așa de gurișa! — ḑise éra-și baba.

Féta tacù.

Sosì a dóua duminică.

Baba, când erà sa se pornésca la biserică dimpreuna cu moșnégulu și cu fica sa, dete acuma fetei moșnégului doi saci de macu amestecatu cu semênța de inu ca să-lu alége, pêne ce se vor întórce eĭ.

Féta moșnégulu, cum se pornira ai sei la biserică, se pusa éra-și într'unu cornu de casa și începú a plânge ca și'n duminica trecuta.

Dar' nu plânsa multu, când numai ce se trezesce éra-și cu cei trei porumbi în casa

Porumbii, cum întrara în casa, îi ḑisera sa nu mai plângă, de graba, ci sa mérgă repede la copaciulu din marginea padurei, să se'mbrace în cele mai frumóse și mai scumpe haine, să iee căruța cu cai și sa se ducă la biserică, ca ei vor lucrà tóte celea pentru dênsa.

Féta facù așa, dupre cum o învĕțara porumbii. Se duse la copaciulu numitu, se îmbracă în cele mai scumpe și mai frumóse haine, se suì apoi în caruța și se dusa la biserica. Mai nainte însa de-a eșì celalalți ómeni din biserica eși eà și punêndu-se în trasura se porni spre copaciulu din marginea pădurei, unde-o asceptara acuma Porumbii ca s'o desbrace și sa-i iee caruța.

— Du-te-acuma a casa și cauta-ți de celelalte trebi, ce le-i mai fi avêndu, caci noi ți-am alesu maculu! — ḑisera porumbii, dupa ce o desbracara.

Féta merse bucurósa, și fiind ca tóte trebile eraŭ gata se puse într'unu ungheriu ca sa se odihnéscă.

www.dacoromanica.ro

Éta că nu multŭ dupa acésta vine şi baba dela biserica şi cum întra în casa ḑice catra féta moşnégului:

— Să fi fostŭ tu asta-ḑi la biserică sciu ca aĭ fi avutu ce vedea!... O féta, cum am vĕḑutu noi, aşa de frumosŭ îmbracată nici ca s'a mai pomenitu vr'o data în totu ţinutulŭ acésta!... D'apoi căruţa cea cu cai!... sa fi totŭ statu şi să fi cautatu la dênşii!...

— Eu sciŭ, — respunsa féta, ca şi când n'ar fi sciutu nemică, — eu sciu că D-Vóstră vedeţi multe de tóte, numaĭ pre mine nu mĕ mai lasaţĭ să iesu între ómeni!...

— Dară!... cum nu!... pare ca pentru o hâḑenie ca tine sunt ómenii! — respunsa baba mâniósă.

Sosi acuma şi-a treia duminica.

Baba dete de asta data fetei moşnégului, când se porni la biserică, trei saci de macŭ amestecatu cu semênţa de inu, ca pêne ce s'a intórce ea féta sa-lu aléga.

Dar' şi de asta data s'a întêmplatŭ ca şi'n rêndurile trecute. Abia apucară moşnégulu, baba, şi féta aceştea a se porni la biserică, şi P o r u m b i i de mai nainte sosiră în casă şi ḑiseră:

— Du-te pêne la copaciulŭ unde e locuinţa nóstră, bagă mâna în scorbura luĭ, scóte hainele şi te'mbraca, dar' bagă bine de séma ca în biserica sa nu vorbesci cu nime nicĭ unu cuvinţelu, şi mai nainte de ce vor eşî ceialalţi ómeni sa ieşi tu şi să te'ntorci înapoi la copaciŭ.

Féta facŭ şi de asta data ca şi'n rêndurile trecute... se duse la copaciu, se'mbracâ în cele mai frumóse şi

www.dacoromanica.ro

mai strelucite haine, se'ncalță în nisce conduri împodobiți cu petrii scumpe și se duse apoi la biserică.

La biserică statù pênè catrà sfârșitulù liturgieĭ. Atunci dete sa iasă afara. Dar' fecioruluĭ boĭeriuluĭ de satu, carele înca se aflà în biserica, voindu sa-ĭ ție calea, sa i se mai uite în față și sa-ĭ vorbéscă macar o vorbă, o calcâ pe-unu păpucù și papuculu îi sărì din picioru.

Féta, după cum aŭ învețat'o Porumbii, nici nu s'a uitatu înapoi, ci lasându păpuculù în biserica, unde a cadutu, se cam mai duse în tréba-și.

Dar' fecioruluĭ boeriului, carele și-a pusù ochiulù pe dênsa, nu se lăsâ numai cu atâta, ci elu acuma mai tare îșĭ batea capulu cum ar putea aflà cine e acésta féta fórte frumósa?

Cugetâ elu ce cugetâ, și'n urma îi trecù prin minte să faca ce-a face și numai decâtù s'o afle. Luâ decĭ păpuculù fetei, ce-a remasù în biserica, și se duse cu dênsulù a casă.

A dóuă ḑi deminéța porunci veziteului sa'nhame caiĭ la unu radvanù.

Vezeteulù facù, dupre cum i se spuse.

Fecioruluĭ de boeriù luâ papuculù, se suì în radvanù și se porni apoĭ prin satu sa caute a cuĭ e papuculù, sciindù prea bine, că pe a căreĭ piciorù se va lovì acesta, aceea trebue sa fie féta cea frumósă, care a fostù în biserică. Dar' pornindu-se elu de-acasa și âmblândù în colo și'n cóce prin satù, la casele pe unde se aflaŭ fete marĭ, n'a pututù aflà nici una pe a căreĭ piciorù s'ar fi lovitu papuculu.

www.dacoromanica.ro

Ęta însă că, pe când erà mai sa se întórcă a casă fara de nici o isprava, sosesce şi la casa moşnéguluĭ nostru.

Baba, prinḑêndu de mai nainte de veste, că fecĭorulŭ boerĭuluĭ âmblă prin satŭ cercândŭ păpuculŭ pe picĭórele feteloru, şi temêndu-se ca nu cum-va să se lovéscă pe picĭorulu fetei moşnéguluĭ, o luâ de grabă pre acésta şi-o ascunse sub o covata după uşa tinḑei, poruncindu-ĭ nici să nu se misce, că e vai şi amarŭ de dênsa, dacă se va da de cunoscutŭ că e sub covata.

Féta moşnégului, de voe de nevoe, se supuse şi tacù ca piticulŭ sub covată.

Baba, cugetândŭ că papuculu ce-lu avea fecĭorulu de boerĭŭ, se va lovì pe picĭorulŭ feteĭ sale, cum veḑù ca acesta se apropie cu trăsura de pórta, îi şi eşì înainte.

— Nu cum-va aveţi şi D-Vóstre vr'o fétă mare? — întrebâ fecĭorulŭ pre baba.

— Ba! avemŭ, cuconaşule, avemu una! — respunse repede baba, şi aratându-şi apoĭ odorulŭ. eĭ ḑise mai departe: éta-o-ai aice!... acésta e copila mea!...

— Ian să vie'n cóce, să vedemŭ nu cum-va se va lovi păpuculŭ acesta pe picĭorulŭ eĭ! — ḑise éră-şi fecĭorulu.

Féta babeĭ, nu aşteptâ multŭ poftită, ci cugetândŭ că va nimeri-o noroculu, se duse totŭ într'o fugă.

Dar' de unde să se lovéscă papuculŭ pe picĭorulu eĭ!... dupa ce papuculŭ erà unu papucŭ micŭ, éră picĭorulŭ eĭ erà unŭ picĭorŭ labanatŭ şi bolocănosŭ ca de prostu.

www.dacoromanica.ro

— Numaĭ pre acésta fétă o aveţi? — întrebâ éră-şi fecĭorulu, vĕdêndú ca papuculŭ nu se lovesce pe picĭorulu feteĭ babeĭ.

— Numaĭ! — respunse baba cu jumĕtate de gura, vedêndŭ că tótă aşteptarea şi dorinţa eĭ a fostŭ zadarnică.

Unŭ cucoşŭ însă, carele sta în pragulŭ uşeĭ dela tindă, când audi ce respunse baba, începù a cântà şi a dice:

— Cucurigu gaga,
Mincĭunĭ spune baba!
C'a moşuluĭ fétă
Şede sub covată
'N tindă după uşă
In colbŭ şi cenuşă!

Baba, când audì cucoşulŭ astfelĭu cântândŭ, luâ o despicatura de lemnŭ şi alungându-lŭ dise:

— Hîşĭ ulitară ce maĭ cânţi atâta!...

Dar' cucoşulŭ nu se dete cu una cu dóue alungatŭ, ci ţinêndu-o a luĭ, cântà ne'ncetatŭ:

Cucurigu gaga,
Minc unĭ spune baba,
C'a moşuluĭ fétă
Şede sub covată
'N tindă după uşă
In colbŭ şi cenuşă!

— Mĕĭ! ĭan du-te şi vedĭ ce spune cucoşulŭ acela! — dise fecĭorulŭ cătră vezeteŭ, vedêndŭ că cucoşulŭ nu maĭ încetéză de-a cântà şi-a spune că féta moşuluĭ e ascunsa sub covată după uşa tindeĭ.

www.dacoromanica.ro

Vezeteulu nu aşteptâ sa-ı maĭ spue înca odata stăpânulŭ seŭ, ci sarindŭ de grabă din capra se duse sa védă ce se afla dupa uşa tindeĭ?... Şi când dete uşa într'o parte şi radicâ covata ce sa véda?... féta moşnégului sta sermana ghemuita sub covata şi aşa de urîtŭ îmbracata şi unsă cu cenuşă, de-ţi erà maı mare mila sa te uiţı la dênsa.

Baba, ca să nu se dee de golu, ca ea din mânie şi ura a ascuns'o acolo, ḑise catră vezeteu:

— Acésta e o bıéta prostalana, ce-am ascuns'o de ruşine ca să n'o maı vedeţı şi D-Vóstrĕ!... Ar fi decı maı bine ca să-ĭ daţı pace şi s'o lasaţı unde-aţı aflat'o!...

Dar' cucoşulu, care nu fugise departe, începù éra-şĭ a cântà:

Cucurigu gaga,
Mincĭunĭ spune baba,
C'a moşuluĭ fétă
E fórte 'nţeléptă!

— Meĭ! da ce staı acolo?... de ce nu te maĭ întorcı? — strigâ feciorulŭ pe vezeteu. —

— Apoı da, cuconaşule! — respunse vezeteulu, — aice maı este încă o féta, ascunsă sub o covată, dar' maica sa ḑice, ca este o prósta şi nu mĕ lasă s'o scotŭ afară!

— Indata sa mı-o aduceţı în cóce! — racnì fecĭorulŭ, — orı de nu, a vostru e draculŭ!

Ce-avea sa faca acuma baba?... trebnì să se supue, ca de nu, ce-ar fi luatŭ dela boerıŭ n'ar fi pututu cu nime împărţì.

www.dacoromanica.ro

Vezeteulŭ luâ féta moşnégului de mâna şi-o duse stapânului seu la radvanŭ.

Feciorulu de boeriu, cum se apropiâ féta moşnégului de dênsulu, luâ papuculu şi i-lu puse pe piciorŭ, şi cum îlu puse se lovì aşa de bine, cum nu se mai putea, şi cum, mĕ rogu, sa nu se fi lovitŭ, după ce erà papuculŭ ei !

— Acésta va fi soţia mea, caci acésta e féta cea adeverată pre care o cautu eu ! — strigâ feciorulŭ plinu de bucurie. Apoi luâ pre féta moşnégului de subsuóra, aşa nespalată şi negru îmbracata, cum erà, şi-o sui alaturea cu sine în trăsura. Dupa acésta se porniră spre copaciulu celu din marginea padurei, unde féta se îmbracâ în cele mai frumóse şi mai strelucitóre haine, şi de-aice se dusera apoi a casa la feciorulŭ boeriului şi cununându-se facură o nunta ca aceea, cum n'a mai fostŭ şi nici n'a mai fi.

Cu ajutoriulu celoru trei Porumbi, carii s'au făcutŭ din ósele viţelului celui nasdrăvanŭ, şi carii de-atunci totŭ Porumbi aŭ remasŭ pêne şi'n ḑiua de. asta-ḑi, féta moşnégului cea frumósă şi harnica a ajuusu cea mai norocita şi mai ferecita dómnă din tóta lumea.

Féta babei însa cea reutaciósa, urîta şi leneşa, a remasŭ fétă în pĕru, cu tóte apucaturile maicei sale, şi totŭ féta în peru va fi şi pênĕ în ḑiua de asta-ḑi, de cum-va nu va fi muritu demultu.

Aşa pedepsesce Dumneḑeŭ pre toţi ómenii ce voescu altora reu !

www.dacoromanica.ro

IV.

Porumbii, deosebitŭ că sunt nisce paserele fórte frumóse, mai aŭ încă şi acea însuşie că se ĭubescŭ şi se desmiarda fórte multŭ între olaltă. Deci, când doĭ tineri, o fétă şi unŭ feciorŭ, sunt fórte potriviţi unulu cu altulu, atâtu la făptura câtu şi la statură séŭ, dupre cum se mai ḑice:

Şi la statŭ, şi la purtatŭ,
Şi la dulce sărutatŭ,

carii se iubescŭ fórte tare între olaltă, poporulu românŭ de pretutindene îndatinéza ai aseměnà cu o parechie de porumbi.

Dovadă despre acésta aseměnare fórte potrivită de nevinovaţie şi nemarginita iubire avemu o mulţime de doĭne poporane din tóte parţile.

Din mulţimea acestoru doine voiŭ înşirà aice numai vr'o trei, sperându că şi acestea voru fi de-ajunsu.

O doina poporană din Transilvania, care mi-a tramis'o Dlu B. B. Iosofŭ, ni spune urmatórele în acésta privinţa:

Haĭ puicuţă să fugimŭ
Că bine ne potrivimŭ
Şi la ochĭ şi la sprincene
Ca doĭ porumbaşĭ la pene
Tu n'aĭ tată, eŭ n'am mamă,
Amêndoĭ suntemŭ de-o sémă;
Tu n'aĭ fraţĭ, eŭ n'am surorĭ,
Amêndoĭ ca dóue florĭ!

www.dacoromanica.ro

Alta doină, totu din Transilvania, suna precum urméza:

Vaĭ bădiță dragĭ ne-avemŭ,
Ne-am luà nu ne putemŭ,
Ne-am lăsà nu ne'ndurămŭ,
Că prea bine semĕnămŭ:
Și la ochĭ și la sprîncene
Ca doĭ porumbașĭ la pene
Și la statŭ și la uĭtatŭ
Și la mersŭ de legănatŭ. [1])

A treia doină poporana dela românii din Crișana sună astfelu:

Ionele, chică créță,
Fără tine nu-ĭ viéță!
Chica ta e de inele,
Gura ta fagurŭ de mĭere!
Ionele, buze moĭ,
Mută-ți casa lângă noĭ,
Am unŭ pĕrŭ cu pere moĭ
Și le-omŭ mâncà amêndoĭ!
Ionele, pĕrŭ sucitŭ,
Șeḑĭ la noĭ dac'aĭ venitŭ,
Șeḑĭ la noĭ să ne ĭubimŭ,
Că noĭ bine ne lovimŭ
Și la ochĭ și la sprêncene
Ca doĭ porumbașĭ la pene! [2]

[1]) Anastasia Leonescu mar. Toma. Doĭne pop. de pe lângă Surulŭ în Transilvania, publ. în Familia. an. X. Buda-Pesta. 1874. p. 31.

[2]) M. Pompiliu. Poesiĭ pop. rom. din Crișana, publ. în Traĭanŭ an. I. Bucurescĭ. 1869. p. 99. —

www.dacoromanica.ro

Turturica.

I.

Una dintre paseriile, cari figuréza fórte adeseori în cântecele nóstre poporane ca simbolŭ de iubire şi credinţa, este Turturica, numita altmintrelea şi Turturea, Turturela, éra de catra românii din Epirŭ Turtură [1]), lat. Turtur vulgaris; Columba turtur L. germ. die Turteltaube.

Turturica a fostu dintru începutŭ, dupa credinţa poporului românu, o nevésta tênera şi fórte luméţa, căreia îi placea sa se dragostésca şi iubésca cu toţi bărbaţii cei tineri şi frumoşi. Insa Dumneḑeŭ, veḑêndŭ acésta, a transformat'o spre pedépsa, în pasere ca sa fie credinciósă numai soţului seu. De-atunci în cóce nicĭ o pasere nu e aşa de credinciósa barbatului seu şi de dornică ca dênsa. Ea, dupre cum spunu românii, daca îşi perde soţulŭ, dacă cruda mórte séŭ unu vênatoriu nemilosŭ i l-a răpitu, nu se mai însoţesce cu altulŭ, ci câtŭ traesce petrece totu retrasa, jelindŭ necontenitŭ pre soţulŭ seŭ celu iubitu.

Dovada despre nemarginita ei credinţa şi ĭubire, despre jalea şi dorulŭ acestei paserele după scumpulŭ

[1]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

www.dacoromanica.ro

ei soţioru, avemŭ mai multe cântece, maĭ multe doine poporane, respândite pretutindene unde se afla românĭ.

O doină din Moldova, în care se arata câtu de crediuciósa şi iubitóre e Turturica şi câtŭ de tare jelesce ea pre soţulu ei celu perdutu, suna astfelĭŭ:

Amărîta turturică,
O! sermana vaĭ de ea!
Câtŭ remâne singurică,
O! sermana, vaĭ de ea!
Sbóră tristă prin pustie,
O sermana. vaĭ de ea!
Maĭ multŭ mórtă decâtŭ vie.
Câtŭ trăesce, totŭ jelesce
Cu alta nu se'nsoţesce.
Trece prin pădurea verde
Dar' ea pare că n'o vede.
Sbóră, sbóră pênĕ cade
Şi pe lemnŭ verde nu şade.
Ér' când stă câte odată
Stă pe ramură uscată
Orĭ se pune pe o stâncă
Şi nicĭ be, nicĭ nu mânâncă.
Unde vede apă rece
Ea o tulbură şi trece,
Unde vede-unŭ vênătorŭ
Către elŭ se duce 'n sborŭ. [1])

Totŭ acésta doina, cu puţine schimbarĭ, se afla şi la românii din Bucovina. Ea suna aşa:

Amărîta turturică
Ea totŭ sbóră pênĕ pică,

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 264.

www.dacoromanica.ro

Se face-a nu sci nemică.
Sbóră 'ntr'o pădure désă,
De viéță nicĭ că-ĭ pasă,
Sbóră 'ntr'o pădure-adûncă,
Nicĭ nu be, nicĭ nu mânâncă.
Unde vede apă rea
Ea o tulbură și-o bea.
Unde vede apă bună
Ea fuge ca o nebună.
Unde vede-unŭ vênătorŭ
Ea merge la elŭ în sborŭ,
Vênătorĭulŭ s'o păléscă
De pe lume s'o sfârșéscă,
Ea să nu maĭ năcăjéscĭ.

Altă doina, totu din Bucovina, prin care se decântă vĕduvia Turturelei, sună astfelĭŭ :

Amărita turturică
Nicĭ nu be, nicĭ nu mânâncă,
Sbóră prin pădure-adûncă,
Se pune pe-o rămurea
Maĭ din josŭ de casa mea
Și totŭ șede și gândesce
Numaĭ ea nu se'n soțesce,
Tótă lumea-ĭ însoțită
Numaĭ ea e despărțită.

A treia doĭna din Bucovina, despre Turturica care mi-a dictat'o Marióra Barbuță româncă din satulu Crasna, e acésta :

Amărîta turturică
Nicĭ nu be, nicĭ mu mânâncă,

www.dacoromanica.ro

Numaĭ inima mĭ-o strică.
Ea de-ar be si de-ar mâncà
Inima nu mĭ-ar strică.
Amărîta turturică
Sbóră în pădure-adûncă,
Unde e apa maĭ bună
Ea sbóră ca o nebună
Dar' unde-ĭ apa maĭ rea
Ea o turbură şĭ-o bea.

Cu puţine schimbări se află doina acésta şi la românii din Transilvania. Spre încredinţare că şi la aceştĭ românĭ, ca şi la fraţii lorŭ din Bucovina, Moldova şi Muntenia esistă aceea-şĭ credinţă şi parere despre Turturică nu mĕ potŭ reţinea de-a nu o reproduce aice aşa dupre cum mi-a tramis'o Dlu B. B. Iosofu.

Amăr ta turturică
Când remâne singurică
Sbóră pe pădurea verde
Şi se duce de se perde.
Sbóră pênĕ de totŭ cade
Pe pelinŭ verde nu şade.
Şi când şade câte-odată
Şede pe ramur' uscată.
Unde dă de-o apă rea
Ea o tulbură şĭ-o bea,
Unde-aude vênătorulŭ
Acolo o duce dorulŭ
Ca să dea să o lovéscă
Să nu se maĭ pominéscă.

Eta cântecele poporane, carĭ ne-arată câtu de credinciósa, câtŭ de dornică e Turturica. Éta de ce,

www.dacoromanica.ro

după credința poporului, nu șede nici odată Turturica veduvită pe-o ramura verde, ca alte paseri, ci numai pe ramurile cele uscate, căci precum s'a scursu tótă puterea și sucului din ramurile cele uscate, ca nu potŭ produce nemică, ci staŭ gata la cea dintâiu furtună de-a fi frânse și date la pământu, așa e și inima eĭ de arsa și amarîta. Ei nu-ĭ place apa limpede, căci acésta ar recori-o și ar împuternici-o, de-aceea o tulbură, ca prin acésta, bêndu-o, să-i slabéscă mai de graba puterile. Ea, care mai nainte fugea nu numai de'naintea vênatorilorŭ, ci și a tuturorŭ ómeniloru, ca să nu i se'ntêmple vre o nenorocire, acuma se bagă orbișu în fața loru ca cu atâta mai de graba și mai lesne sa-și afle mórtea, ca sa se póta apoi întâlni în ceealalta lume cu soțulu ei celu doritŭ.

Acésta-i credința românilorŭ despre Turturica!

II.

O nevésta, care încă și-a perdutu soțulŭ, dar' dupre cum se pare, nu se prea topesce de jelea și dorulŭ lui, zarindu o Turturica șeḑêndu întristata pe-o ramurea uscată, topindu-se de dorulu barbaṭelului seŭ, de dorulu T u r t u r e l u l u i, se mânie pe dênsa, de ce e așa de dornica, de ce nu-și cauta altu iubitŭ, și'n mânia ei îi ḑice :

Turturică, turturea!
De te-așĭ prinde'n mâna mea
Te-așĭ mâncà, ḑeŭ, carne crudă
Să nu-mĭ facĭ atâta cĭudă!

www.dacoromanica.ro

Te-aşĭ mâncà, ḑeŭ, carne vie
Să nu-mĭ facĭ multă mânie! [1]

Éta pênĕ unde ajunge dorulu unei neveste după bărbatulŭ ei!

Ce contrastu mare într'o nevésta vĕduvită şi'ntr'o pasere ca Turturica.

Pe când turturica se perde de jele după barbaţĕlulŭ ei, pe-atunci nu o veduva tênĕră trage cu ochiulŭ la vechiĭ seĭ cunoscuţi, şi daca din când în când îşĭ maĭ aduce aminte de barbatulu seu şi se duce pênĕ la mormêntulŭ lui, nu sciu daca la despărţire nu jóca şi cântă:

Icĭ e ţerină, icĭ e glotŭ
Icĭ e bărbăţelulŭ mortŭ,
Icĭ e tocma unde jocŭ
Dragostea mea cea cu focŭ.
Icĭ dórme cu mânĭ la peptŭ,
Şĭ-o să jocŭ să mi-lŭ desceptĭ;
Dar' de cât i l-o ŭ desceptà,
Voĭŭ jucà şi voĭŭ cântà:
Dormĭ, dormĭ bărbăţelulŭ meŭ,
Erte-mi-te Dumneḑeŭ;
Dormĭ, dormire-aĭ somnulŭ lungŭ,
Că câte-am trasŭ îmĭ ajungŭ! [2])

Dar' sa lasamŭ acésta şi să mergemŭ maĭ departe!

[1]) Din colecţiunea mea de doĭne inedită.

[2]) Antonŭ Pannŭ: O şeḑetóre la ţĕră saŭ coliba luĭ Moşŭ Albu. Part. II. Bucurescĭ. 1852. p. 57.

www.dacoromanica.ro

III.

Cântecele nóstre poporane despre Turturică, şi 'ndeosebĭ legenda „Cucul ŭ şi Turturica“ [1]), aŭ aflatŭ pênĕ acuma la noĭ maĭ mulţi adorătorĭ, carĭ aŭ scrisŭ asupra lorŭ maĭ multe studiĭ fórte înteresante [2])

Iu legenda amintită Cucul ŭ voesce cu orĭ ce preţŭ ca să pótă câştigà ınbirea Turturelei. Elŭ spune ca s'a preface în tóte chipurile numaĭ şi numaı ca s'o pótă desmierdà şi ıubì. Insa Turturica îĭ respunde hotărîtorĭŭ, ca ea asemenea se va schimbà în tóte chipurile, şi nu-ĭ va întrà în voe nicĭ într'unŭ felıu.

Dar' pe când Turturica, în legenda amintită, nu vrea cu nicĭ unŭ preţŭ să mérgă după Cucŭ, pe când nicĭ decum nu voesce să asculte vorbele de dragoste şi ĭubire ale Cucului pe-atuncĭ, pe de altă parte, dupre cum arata o doınă din Transilvania, care mı-a tramis'o Dlu G. Crăcıunaşŭ, i se face milă de Puiĭ Cucului şi nu-ı lasă, ca tatalŭ lorŭ, să péră, ci-ĭ duce cu sine şi-ĭ nutresce.

Étă şi doına respectivă!

Cântă cucu singuraşŭ
Şĭ-o lăsatŭ puiĭ golaşĭ.

---

[1]) V. Alecsandri op. cit. p. 7.

[2]) B. P. Hâşdĕŭ. „Cucul ŭ şi turturica“, stud. comp. publ. în „Columna luĭ Traĭanŭ“, 1876. p. 44. — Idem de eadem in „Columna l. T.“ 1878. p. 301. — Idem de eadem în „Cuvente den betrunĭ“ tom. II. Bucurescĭ 1879. p. 501. şi numaĭ despre Turturica totŭ în acestŭ op. p. 442 şi 728. — M. Gaster „Cucul ŭ şi Turturica“ stud. comp. publ. în „Convorbirĭ literare.“ an. XIII. Iaşĭ. 1879. p. 229 şi 322. —

www.dacoromanica.ro

O venitŭ o turturea
Şĭ-o luatŭ puiŭ cu ea,
I-o purtatŭ pe arăturĭ
Şi le-o datŭ îmbucăturĭ,
Şi ĭ-o purtatŭ pe rezóră,
N'o lăsatŭ puiĭ să móră.

VI.

Fiindu ca, dupre cum am vĕḑutu din cele premergetóre, Turturica e unŭ modelŭ de ĭubire şi credinţă, de-aceea a fostŭ preste putinţă ca românii să n'o întrebuinţeze spre farmece de ĭubire.

Aşa se ḑice că dacă se dă inima şi r e r u n c h i i, séu r a n i c h i i dupre cum se spune în alte locurĭ, unei Turturele ca să le mânânce mirele şi mirésa îndată după cununie, atuncĭ crede poporulu că miriĭ séu însurăţeiĭ aceia vor trăĭ ca şi T u r t u r e l e l e de bine, avĕnḑu iubire nemărginită unulŭ catră altulŭ, şi se maĭ ḑice că aceştĭ însuraţeĭ nicĭ odată nu vor murĭ pe rêndŭ, adică nu va remânea nicĭ unulŭ vĕduvŭ, ci vor murĭ amêndoĭ de-odată.

Dacă însă ceĭ deja căsatoriţĭ nu se ĭubescŭ, cum ar trebuĭ să se ĭubéscă, ci traescŭ totŭ în harţă şi cértă, atuncĭ se ḑice că dacă veĭ luà testiculele T u r t u r o i u l u ĭ şi stratulŭ de óue alŭ Turtureleĭ, şi pre tóte acestea le veĭ uscà bine, şi-apoĭ le veĭ pisà pênĕ ce se vor face ca fărina şi după acésta le veĭ pune în mâncarea celorŭ căsătoriţĭ, carĭĭ trăescŭ reŭ, ca să le mânânce, atuncĭ ceĭ căsatoriţĭ nu se vor certà şi batjocurĭ nicĭ odată, nu se vor urî unulŭ pre altulŭ maĭ

www.dacoromanica.ro

multŭ, ci din minutulŭ acela vor trăi ca Turturelele în iubire şi dragoste neprecurmata pêne la mórte. [1])

„Lacrimele Turturelei," după credinţa poporuluŭ românŭ, aŭ fórte mare înfluinţa în contra farmecelorŭ şi vrajilorŭ. Intr'o poveste din Muntenia întitulata „O mulŭ de pétră" aflamŭ următórele şire, carĭ ni-arata credinţa acésta:

„Dupa ce o va luà de soţie, muma Crivĕţului de pisma o să trimiţa unu ovreŭ cu nisce cameşi frumóse şi mai supţiri de câtŭ pânza painjenului; dómna Chiralina o să cumpere cameşi, şi dacă nule va uda cu lacrimi de Turturica, cum se va îmbracà cu dênsele va murì," éra daca le va udà, atunci nu va murì."

Mai departe, spune totu acésta poveste; ca „într'o ḑi dómna Chiralina şedea la ferésta palatuluĭ şi se uĭtà la drumu, când écă unŭ ovreiu cu cameşi de vêndare; Dómna Chiralină îlu chemâ susŭ şi luâ dóue cameşĭ maĭ supţiri decâtŭ pânza painjenuluĭ şi se'mbrăcâ cu una dintr'ênsele. Nu trecù multŭ şi se bolnavì atâtŭ de greŭ încâtŭ ajunse pe mâna morţiĭ. Afinŭ aflâ de bóla împerateseĭ şi întrâ pe la meḑulŭ nopţii în odaia unde dormià ea, apoĭ o stropi peste totŭ cu lacrămi de Turturică şi eşi afara şi aşa o scăpâ de mórte." [2])

---

[1]) Dat. şi Cred. rom. din Transilvania, com. de Dlŭ G. Crăcĭunaşŭ. —

[2]) P. Ispirescu. Legende séŭ Basmele Românilorŭ. Partea II. fasc. I. Bucurescĭ. 1874. p. 43, 47 şi 50.

www.dacoromanica.ro

V.

Am ḑisŭ din capulŭ locului că T u r t u r i c a se maĭ numesce încă şi T u r t u r e a a şi T u r t u r e l ă. Unŭ proverbŭ, în care dănŭu peste numirea din urma sună:

„Fiĭ înţeleptŭ ca şerpele, muncitoriu ca albina şi dornicŭ ca T u r t u r e l a“ [1]), care proverbu la româniĭ din Transilvania sună astfelĭŭ:

„Fiĭ înţeleptŭ ca şerpele, muncitorĭu ca albina şi doritoriŭ ca T u r t u r i c a.“ [2])

In modŭ desmĭerdătorĭu se numesce Turturica de catra poporŭ: T u r t u r e l u ş a şi T u r t u r e l u ţ a. Éra barbaţelului eĭ se numesce: T u r t u r o ĭ ŭ şi T u r t u r e l u. [3])

„T u r t u r e a“ se numesce de catră românii din Bucovina şi spinulu C a r l i n a acaulis.

Totŭ dela numele T u r t u r e l e ĭ credu ca vine şi counumele „T u r t u r é n ŭ“ care e fórte respânditŭ atâtu piutre românii din Bucovina, câtŭ şi pintre ceĭ din Transilvania.

In fine voiu sa amintescŭ şi aceea, ca despre ómenii ce se iubescŭ cu pasiune, se ḑice ca „s e ĭ u b e s c ŭ c a d o ĭ t u r t u r e ĭ“ séŭ „s e d r ă g o s t e s c ŭ c a d ó u e t u r t u r e l e.“

[1]) P. Ispirescu. Legende séŭ Basmele Românilorŭ. Partea I. ed. III. Bucurescĭ 1872. p. 176.

[2]) Şeḑetorea. an. IV. p. 56.

[3]) Com. de Dniĭ G. Crăcĭunaşŭ, E. Popŭ şi P. Ispirescu, dar' se află şi prin unele dicţionire.

www.dacoromanica.ro

Cocoşulŭ selbaticŭ.

I.

In cele maĭ multe parţi ale Europeĭ, unde sunt munţi şi paduriĭ întinse, prin urmare şi'n ţerile locuite de românĭ se află dóue specii de paseriĭ, cariĭ se ţinu de una şi aceea-şi familie şi cari, din causa cărneĭ loriĭ celeĭ gustuóse, sunt pretutindene fórte adeseoriĭ cautate de vênatoriĭ.

In liniile următóre noĭ vom înşirà pe rêndu tóte numirile poporane ale acestoriĭ dóue specii de paseri dupre cum ni le-au spusŭ maĭ mulţiĭ românĭ din Bucovina şi'n deosebĭ V. Flocea din Câmpulungŭ, V. Deacu din Vatra-Dorneĭ şi Dlŭ P. Ursulŭ din Candreni, alăturêndu-le totodata şi o scurtă descriere.

Vom începe aşa dara maĭ întâiŭ cu specia cea maĭ mare, care este podóba munţiloriŭ noştri. Aceea e cea urmatóre:

Cocoşulŭ-selbaticŭ, Cocoşŭ-de-munte Cocoşŭ-de-sihlă[1]), Cocoşŭ-mare, Gotcanŭ-

[1]) Acea parte de pădure tênĕră şi şi désă, în mijloculŭ căreĭa numaĭ fórte cu greŭ poţiĭ strebate, se numesce de cătră românii din Bucovina: selbă pl. selbe şi selbĭ; sehelbă pl. sehelbĭ; silbă, silhă şi sihlă.

www.dacoromanica.ro

de-munte, Gotcanŭ-de-sihlă, Gotcanu-mare, fem. Găină selbatică, Găină-de-munte, Gotcă-pestriță, lat. Tetrao urogallus L. germ. das Auerhuhn.

Penele de pe spate ale acesteĭ specii de cocoșŭ sunt negrii presurate cu puncte și pete cenușii și ruginii; têmplele și bărbia negriĭ; gâtulŭ cenușiŭ-închisŭ; îngenunchiturile cafenii și'mpestrițate cu puncte negre; códa négră cu puține pete albe; peptulŭ verde strelucitorin; ochii cafenii împrejurați cu o pata roșă; capulŭ și partea superióră a gâtului sunt negrii și vĕrgate cu galbanu-aprinsu și cafeniu-întunecatŭ. Gaina e roșietică patata cu albŭ și cu negru și multŭ maĭ mică ca cocoșulu, care are mărimea unui curcanŭ.

Cocoșulu acesta petrece numaĭ prin munții ceĭ maĭ înalți în apropierea isvórelorŭ și a riurilorŭ, unde se nutresce cu diferite pomișóre, grăunțe, muguri și semințe de diferiți arborĭ, cu buruene și insecte. Ḑiua șede dimpreuna cu găina și cu puiĭ seĭ maĭ multu pe pamêntŭ, éră nóptea se urcă pe ceĭ maĭ marĭ și înalțĭ arborĭ. Maĭ tarḑiu însa, după, ce crescŭ puiĭ marĭ, atâtu bĕtrâniĭ câtŭ și aceștia nu petrecŭ maĭ multŭ pe josŭ, ci staŭ maĭ ne'ntreruptŭ pe vêrfurile arborilorŭ și atunciĭ este fórte greŭ vênătorilorŭ să se apropie de dênșii și sa-ĭ înpusce.

Primavéra pe timpulŭ înpărecherii, care urméza dela finea luĭ Martie și pênĕ la începutulŭ luĭ Maiu, aprinsŭ fiindu cocoșulŭĭ acesta de dorulŭ ce-lu amețesce, se urcă pe vêrfulŭ arboriloru și de-acolo strigă pe găini. Elŭ face atunciĭ atâta sgomotu, încâtŭ nu aude și nu vede nemica din celea ce se petrecŭ în jurulu luĭ. Găi-

www.dacoromanica.ro

nele, audindu-i strigătulu, sosescu din tóte parţile, şi cocoşulu umflându-şi guşa şi rotindu códa ca curcanulu, se cobóra la ele pe vêrdéţa de sub arbori. In acestu timpŭ, stându cine-va la pândă, în revărsatulŭ zoriloru, póte să-lu înpusce fórte uşorŭ, caci elu e aşa de aprinsŭ, încâtŭ nici detunaturile de puşcă nu-lŭ sparie.

II.

A doua specie de cocoşŭ selbaticu este cea următóre:

Cocoş u-de-pădure, Cocoş u-selbaticu-micu, Cocoşŭ-de-câmpŭ, Gotconu-micŭ, Gotcanu-de-câmpŭ, fem. Gotca-de-padure, Gotca-négra, Gainä-négrä, Gainuşa-négrä [1]) şi Gaina-de-pădure, lat. Tetrao tetrix L. germ. das Birkhuhn.

Cocoşulŭ-de-pădure este ce-va mai micŭ ca cocoşulu domesticŭ. Penele luĭ sunt negre, vinete şi cenuşii, câte c'unŭ punctu albŭ la aripi şi códă, care stă radicata în susŭ, luându forma încovaiata a unei lire. Ochii lui cu sprîncene stacoşii sunt pătrunzĕtori ca aĭ vulturuluĭ; cioculŭ îi este încovaĭatŭ şi picióre le încălţate. Gaina este mai mica decâtŭ Cocoşulu; penele eĭ sémena la colóre cu a Potêrnichei, la aripĭ şi códa sunt asemenea cu pete albe. Ea se óuă şese pênĕ la şepte óue, carĭ sunt albicióse şi patate cu pete cafenii.

Cocoşulŭ acesta petrece mai multu numai prin păduri şi prin locurile cele deschise ale munţilorŭ, adică

[1]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 101.

www.dacoromanica.ro

prin lucini, prelucĭ [1]) cățuni [2]), și pe șestine [3]), de unde se vede ca a capetatŭ la Românĭ și numirea de Cocoș u-de-padure séu Cocoș u-de-câmpŭ, se'nțelege că de câmpu muntenescu.

Spunu Românii din Bucovina, ca primavéra pe timpulu înparecherii adeseorĭ se strîngu maĭ mulți cocoșĭ de-aceștia la unu locŭ, uneorĭ și pênĕ la cincidecĭ, și începu a se muscà cu ciocurile și a se bate cu aripele unulŭ pre altulu, éră gaiuele staŭ i se uită cu desfatare la dênșiĭ sa véda care va eșĭ învigĕtoriu și care va remânè învinsu. In timpulu acesta se ducu vênatoriĭ, unde sciu că se aduua, și acolo facŭ apoĭ colibe de citină, din carĭ îĭ înpușcă cu cea maĭ mare înlesnire, cacĭ eĭ fiindŭ fórte înfocați în lupta lorŭ, nu baga de samă, nu se sparie nicĭ nu fugŭ din locŭ.

[1]) „Prelucă" însémna o poeniță încunjurată din tóte partile de padure. Cuvêntulu acésta este fórte usitatu în Bucovina, maĭ alesu în parțile dela munte, unde se află și o mulțime de munțĭ și délurĭ cu acésta numire.

[2]) „Cățun ŭ" însémnă unŭ felĭŭ de padure mică, dar' tufósă. Maĭ însémnă cuvêntulu acésta încă și unu locu fórte înaltu și priporosu, unde numaĭ scățarându-te te potĭ suĭ, altmintrelea nu.

[3]) „Șestina" însemnéză: șesŭ de munte.

www.dacoromanica.ro

Găinuşa.

I.

Paserea, dupa care se batu vêuatorii mai tare din causa ca carnea ei întrece în bunatate mai pre a tuturoru paseriloru bune de mâncatu, este Găinuşa, numita altmintrelea de catră Românii din Bucovina încă şi Găinuşă-alunara, Gainuşă-roşă, Găinuşca, Găinuţa-roşă, Gotcă-roşă şi Ieruşca pl. Ierusce; de catră Românii din Muntênia Găinuşă şi Brădişóră [1]); de catră cei din Moldova Iruncă [2]), Ieruncă [3]) şi Rieruncă [3]); éra de catră ceĭ din Transilvania Gainuşa [4]), lat. Bonasia betulina; Tetrao bonasia L. germ. das Hasel- oder Rothhuhn.

Numirile cele mai respândite şi mai usitate ale acestei paseri la Românii din Bucovina sunt: Gai-

[1]) Simeonŭ Mihali: „Jocŭlŭ paserilorŭ", publ. în „Natura", jurnalŭ pentru respândirea sciinţelorŭ naturale în România an. V. Bucuresci. 1862. p. 62.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 149.

[3]) Dr. Cihac. Ist. nat. Iaşĭ. 1837. p. 102. — G. Baronzi. op. cit. p. 118.

[4]) Vocabularele de G. Barițiŭ et G. Munténŭ şi S. P. Barcianŭ.

www.dacoromanica.ro

nuşă, Găinuşă-alunară şi Gainuşa-roşă. E însă de presupusu ca numirea de „Găinuşa“ va fi totu atâtu de usitată şi'n celelalte ţeri locuite de Români, de óre ce o aflămu mai prin tóte dicţionarele şi manualele de istorie naturală câte le avemu.

Găinuşa e în lungime de patruḑecĭ şi cinci, în lăţime de şeseḑecĭ şi doĭ, în lungimea aripelorŭ de nóuespreḑece şi'n cea a coḑiĭ de treispreḑece centimetri. Penele ei sunt ruginiĭ patate cu pete albe şi negre. Bărbia e négră şi'ncunjurata pe de laturĭ c'unŭ şirŭ de pene albe. Imprejurulŭ ochiloru cu unŭ cercu roşu şi pe capŭ cu unu moţu.

Gainuşa e o pasere fórte spariósa. Ea petrece mai cu samă prin alunişurĭ şi se nutresce cu vermi, insecte, carăbuşi micĭ, diferite pomiţe precum şi cu muguri şi mâţişóre de arbori.

II.

In vechime trebue să se fi aflatu prin pădurile cele întinse ale Moldovei fórte multe Găinuşe, de óre ce acuma Dimitrie Cantemirŭ ni spune despre acésta specie de pasere ca erà fórte urmărită si înpuşcata de catra vênatorĭ. Éta ce scrie elŭ în privinţa acésta: „Se mai găsesce înca în Moldavia şi la marginea Pocuţiei o pasere, ce se numesce de locuitori Ieruncă şi de Poloni Glusca, adică surdă şi este asemenea cocoşului de Gotca, însa mai mica şi de fire natâuga şi surda; şi dacă gasesce vre unŭ vênatoriu şi o suta într'unŭ copaciu, pre tóte le póte în-

www.dacoromanica.ro

puşcà de rêndŭ, şi celélalte privescŭ cum cade una dupa alta. Carnea lorŭ este fórte gingaşa şi alba, şi întrece cu gustulu ei celŭ bunŭ pe potârnichie, încă şi pre faşanŭ.“[1])

[1]) Descrierea Moldavieĭ. Bucurescĭ 1875. p. 34.

www.dacoromanica.ro

Găinuța.

Găinuța séŭ Gainuța-de-omĕtu, lat. Lagopus mutus; germ. das Schneehuhn, e în lungime de treĭdecĭ și cinci, în lațime de șeseđecĭ, în lungimea aripelorŭ de optspređece și în lungimea codiĭ de đece centimetri. Ea este o pasere fórte curiósă, căci îșĭ schimbă penele maĭ de multe orĭ pe anŭ așa, ca numaĭ fórte greŭ se póte descrie cum se cade. Peste véra e maĭ multŭ înpestrițată cu puncte albe și sure și vĕrgata cu liniĭ ruginiĭ și albe, éra peste érna se face maĭ tóta albă. Nutrețulŭ eĭ constă din diferite pomițe și muguriĭ de pomĭ. Petrece numaĭ pe pamêntu și se ascunde fórte adeseorĭ în omĕtu.

Gainuța vine în țerile nóstre, și'ndeosebĭ în Bucovina, dupa cum mĭ-aŭ spusu Româniĭ dela munte, numaĭ atuncĭ când érna este fórte grea, și după ce petrece unŭ timpu fórte scurtu, se'ntórce éră-și înapoĭ de unde a venitu.

www.dacoromanica.ro

Păturnica.

I.

La paserile, a carorŭ carne e fórte gustuósa şi bună de mâncatŭ, se numĕra şi Poturnica, numita altmintrelea şi Potrunica, Potirnica, Potrănica, Patârnîche, Pătrinîche, Patrnîche masc. Potrunicŭ [1]), Poternîche [2]), Potîrnică masc. Potîrnicŭ [3]), Paturnică masc. Păturnicŭ, Păturnea pl. Păturnele, masc. Păturnelŭ pl. Păturneĭ [4]), Potârnichĭe-cenuşie [5]), Fugĕŭ pl. Fugĕi [6]), Târhită [7]), şi în fine la Românîĭ din Epiru: Perdică masc. Perdicŭ [8]), lat. Perdix cinerea Briss. germ. das Rebhuhn oder Feldhuhn.

Paturnica provine în tóta Europa şi petrece la ţéra maĭ cu sama pe acele locurĭ, unde se află rediurĭ,

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 214.

[2]) S. P. Barcianŭ. Vocab.

[3]) S. Petri. Vocab.

[4]) Numirile cele maĭ usitate în Bucovina.

[5]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 102. — Dr. Cihac. op. cit. p. 103.

[6]) Numirea acésta se află atâtŭ în Bucovina, câtŭ şi în Transilvania, după cum mĭ-a scrisŭ Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

[7]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 402.

[8]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

www.dacoromanica.ro

tufişuri şi hucium întinse. Ea este o pasere fórte precantă şi vicléna, ca numai fórte cu anevoe se póte înpuşcà, cacı cum vintresce apropierea vre unui vênatoriŭ, îndata apuca la fuga şi'ntr'o clipă se perde denaintea ochilorŭ. De-aice se vede apoi ca vine şi ḑicala românésca: „s e r e s p â n d e s c ŭ c a p a t u r n i c h e l e“ séu „s e î n p r ă s c i e c a p u i ĭ c e i d e p ă t u r n i c a“, care ḑicala se aplică totdéuna la ómenii ceı fricoşı şi sparioşı, carii, cum mirosescŭ apropierea vre unui periculu îndată fugŭ în tóte parţile.

Paturnica, după cum am amintitu mai susu, fuge fórte repede. Ei îndecomunu îĭ place mai multu a fugì, de câtŭ a sburà, éra când sbóra nu sbóră tare pe susŭ, ca alte paserı, ci pe lânga pamêntŭ. De-aice vine apoĭ, ca în unele ţinuturı atâtu din Bucovina, câtŭ şi din Transilvania, pe lângă P a t u r n i c ă, se mai numesce încă şi F u g ĕ ŭ.

II.

Credŭ şi istorisescŭ Românii din unele parţi ale Bucovinei, că dacă n'ar fi P a t u r n e l e, atuncı ar fi aşa de multe musce, că ar mâncà lumea de vie. Păturnelele însa potopescŭ muscele. Ele sunt lasate de Dumneḑeŭ mai multu numai ca sa mânânce muscele.

Éra-şi se ḑice ca Paturnelele âmblă fórte multe la unu locŭ, însa numai în parechie dóue câte dóue şi numai pe locurile cele curate. Pe locurile, carile nu sunt curate, nu âmblă nicı odata. [1])

[1]) Dictatŭ de Cost. Diaconescu din Calafindescı.

www.dacoromanica.ro

In fine merită a fi însemnată și aceea, ca dela numele P ă t u r n i c ă avemu, din cea mai depărtată vechime, și connume de familii române. Voiŭ însemnà aice numai pe „P a t r à s c o P a t u r n i c h e“, care a trăitŭ pe la anulu 1597. [1])

[1]) B. P. Hâșdĕŭ. Cuvente den bĕtrunĭ. t. I. p. 76.

www.dacoromanica.ro

Prepeliţa.

I.

Una dintre paserile, care, de cum vine şi pêne ce se duce éră-şi dela noi, adica dela începutulŭ luĭ Maĭ şi pênĕ târdiŭ tómna, petrece maĭ alesŭ prin pânele cele albe şi pe fênaţe, este Prepeliţa masc. Prepeliţoiŭ séŭ Pipalacă masc. Pipalacŭ, numită de cătră Româniĭ din Transilvania: Prepeliţa, Taptalagă, Teptalacă şi Pitpalacă masc. Pitpalacŭ şi Parpalacŭ [1]); de cătră ceĭ din Ungaria: Pieptalacă [2]); de cătră ceĭ din Banatŭ: Perpeliţa, Prepeliţă, Pipalacă masc. Pipalacŭ şi Poternică [3]); de cătră ceĭ din Moldova, după cum m'am încredinţatŭ singurŭ: Prepeliţă şi Pitpediche; de catră ceĭ din Muntenia: Prepeliţa dem. Prepelicĭóră şi Pitpalacŭ [4]); éra de catra Românii din Macedonia: Petruniclĭă [5]), lat. Coturnix communis; Perdix coturnix L. germ. die Wachtel.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ şi N. Barbu.
[2]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.
[3]) Com. de Dlŭ I. Stoicescu şi Ios. Olarĭŭ.
[4]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.
[5]) G. Baronzi. op. cit. p. 196.

www.dacoromanica.ro

Cea mai mare parte a numiriloru înșirate aice sunt, dupa parerea mea, onomato-poetice, formate dela strigătulu acesteĭ paseri, care, când cântă, începe totdéuna cu „v a ŭ, v a ŭ“ și sfârșesce cu „p i t p i d i c ŭ“ séŭ „p i t p a l a c ŭ“. De-acésta parere se vede a fi și S. Petri, de óre ce D-Sa, în vocabulariulŭ D-Sale, cuvêntulŭ „p i t p a l a c ŭ“ îlu trăduce prin „d a s G e s c h r e i d e r W a c h t e l“ și apoi prin „W a c h t e l“ adică: „s t r i g ă t u l u p r e p e l i ț e ĭ“ și „p r e p e l i ț ă“.

Numirea cea adeverata, care corespunde numireĭ latine a acesteĭ paseri, este fara îndoélă „P e t r u n i c l i a“, dupa cum se numesce de Românii din Macedonia, și „P o t e r n i c ă“ dupa cum o numescu Românii din ținutulu Ohaba-mâtniculuĭ în Banatu.

Precum despre alte paseri, așa și despre P r e p e l i ț ă, aŭ Românii mai multe legende, datine și credințe. Noi vom reproduce aice pre tóte acelea, ce ni-sŭ cunoscute pênĕ acuma. Vom începe așa dară maĭ întâiŭ cu legendele, și vom încheià cu celea ce le mai spunŭ și credŭ Românii despre dênsa.

II.

Prima legendă a Prepeliței, care mi-a istorisit'o o Românca din C u c i u r u l ŭ - m a r e, satŭ în Bucovina nu departe de Cernauți, suna precum urmézĕ:

Aŭ fostŭ odată unu barbatŭ și-o femeíe, carii, de când s'aŭ căsătoritu, trăiaŭ în cea mai bună înțelegere și pace. Și ca ferecirea și mulțămirea lorŭ sa fie de-

www.dacoromanica.ro

plină li lipsiă numai unŭ singurŭ lucru. Şi tocmai pentru acésta eĭ de multe orĭ césurĭ întregĭ sta duşĭ pe gânduri şi eraŭ fórte supĕraţi... Eĭ adica nu aveau nicĭ unu pruncŭ.

Ḑi şi nópte se rugau eĭ luĭ Dumneḑeŭ ca să li dee şi lorŭ unŭ pruncu, dar' de gĭaba!... N'aveaŭ norocŭ să-şĭ védă dorinţa înplinită, şi de-aceea, pe ḑi ce mergea, în locŭ să fie maĭ veselĭ şi maĭ fereciţi, eĭ deveniaŭ totŭ maĭ duşi pe gânduri şi maĭ supĕraţi.

Étă însă că'ntr'o ḑi se duce bărbatulu acesta la târgu, unde se află unŭ frate al seŭ, şi la fratele lui remase elŭ maĭ multe ḑile.

Nevésta luĭ a remasŭ singură a casă, fiindŭ cu multe de tóte învaluita şi încurcată, căcĭ gospodaria lorŭ erà mare şi nu puteaŭ s'o lese pe orĭ şi cine.

A dóua ḑi, după ce s'a dusu bărbatulu eĭ la târgŭ, de unde şi pênĕ unde,... cum şi'n ce felu,... destulŭ atâta ca vine la dênsa o cerşitóre fórte bătetóre la ochi, pre care în viéţa sa n'o maĭ veḑuse nicĭ odată.

Nevésta nóstră, îndurătóre ca totdéuna spre ceĭ sermanĭ, cum a vĕḑut'o îndată ĭ-a eşitŭ înainte şi ĭ-a datŭ multe de tóte, căcĭ ... laudă Domnuluĭ, avea de unde să-ĭ dee; şi cum ĭ-a datŭ, ceea ce a avutŭ să-ĭ dee, îşĭ întórse faţa dela dênsa şi voi să se bage în casă ca sa-şĭ caute maĭ departe de trebile sale.

Cerşitórea însa, care erà o ţ i g a n c ă şi se pricepea la multe lucruri nepricepute şi ne'nţelese de alţĭ ómeni, vĕḑêndŭ pre nevésta nóstră aşa de uscată şi supĕrată, o întrebâ: ce-ĭ lipsesce?

www.dacoromanica.ro

Nevésta dintru începutŭ a încreţitŭ fruntea şi-a tacutŭ vr'o câte-va minute, unu semnŭ ca întrebarea acésta neaşteptată nu ĭ-a prea placutŭ... Dar' femeea e totŭ femee!.... Dacă are ce-va la inimă,... unŭ ghimpe séŭ aşa ceva, ce totŭ una o împunge, nu se póte rabdà sa nu spue şi alteia, fie-aceea chiar şi o ţigancă... Ea, dupa ce a statŭ maĭ multe minute în cumpene, începù a istoriti ţiganceĭ cerşitóre tóta pricina supĕrării sale... îĭ spuse adica că toţi căsătoriţii aŭ, dacă nu maĭ mulţi, apoĭ celŭ puţinŭ unu pruncŭ cu care se potŭ falì şi simţì fereciţi, numaĭ ei nu ĭ-a datŭ Dumneḑeŭ nicĭ unulŭ.

— Acésta e pricina supĕrarii Dtali?... eŭ am cugetatu că altă ce-va! — respunsă ţiganca. — Fiĭ de aḑĭ înainte în pace, căci ceea ce doresci de-atâţĭa anĭ are sa ţi se împlinéscă în scurtŭ timpŭ. — Apoĭ arătându-ĭ o buruénă, ḑise ţiganca maĭ departe: ie numaĭ buruéna cutare şi-o pórtă totdéuna la Dta şi veĭ vedea, ca ceea ce-ţĭ spunu eu n'a fostŭ înşălăciune nici mincĭunĕ! — Şi cum ḑise ţiganca cuvintele acestea se'ntórse şi se duse maĭ departe în drumulu seu.

Nevésta, dupa ce s'a dusŭ ţiganca, nu scià acuma singura ce să facă?... s'o asculte orĭ ba?... ar fi ascultat'o, se temea că ţiganca a voitŭ numaĭ să-şi bata jocŭ de dênsa!... n'ar fi ascultat'o,... cine sci!... póte că ţiganca nu ĭ-a doritŭ alta, decâtŭ numaĭ binele, şĭ-atuncĭ ĕră e reŭ!... Decĭ stândŭ ea aşa maĭ multŭ timpŭ în cumpene, ce se facă ca sa fie maĭ bine, se hotari în urma totu-şi să pórte buruéna anumită la sine, maĭ alesŭ ca şi dacă nu ĭ-ar fi ajutatatŭ ce-va, nemică nu putea sa-ĭ strice. Şi aşa ş'a dusŭ ea, a cautatŭ bu-

www.dacoromanica.ro

ruéna şi aflându-o a începutu a o purtà la sine, dupre cum i s'a spusu.

Nu multŭ dupa acésta, adică cam după vr'o 9—10 luni, prorocia ţigancei s'a împlinitu... Nevésta nóstra a nascutu o fetiţa fórte frumósă pre care o numì Ḍ i n a.

Acuma, când vĕḍură ómenii noştri, că Ḍ i n a, pe ḍi ce merge, cresce mai tare şi se face mai frumósa şi maĭ înţeléptă, ca li-a datŭ D-ḍeŭ şi lorŭ o fiica, aşa de tare se bucurară parêndu-li-se că tóta lumea-i a lorŭ.

Dar, sermana maica, n'avù parte sa se bucure multŭ timpu de fiică-sa, caci nu multŭ dupa acésta se bolnavì de-o bóla fórte grea şi dupre vr'o câte-va ḍile îşi dete sufletulŭ în mâna lui D-ḍeŭ.

Ḍ i n a, macar că erà mica, când a muritu maica sa, totu-şi atâta înţelepţiune avea ea ca sa'nţelégă ce-i aceea, când móre o maica şi remâne unu copilu fără de dênsa. De-aceea ea s'a superatu fórte tare ca a perdutu pre maica-sa.

Tatalui Ḍinei înca-i parea reu dupa soţia sa şi multŭ timpu a jelitŭ şi plânsu dupa dênsa. Dar' dupa aceea, veḍêndŭ că tóta tânguirea luĭ nu-i ajuta nemica, apoi maĭ cugetându-se şi la averea sa şi vĕḍêndu ca fără de gospodina în casă nu-i nici unu dómne-ajuta, îşĭ calcâ pe inima şi însurându-se de-a dóua óra îşi luâ alta muere de soţie.

Sa ferésta însa D-ḍeu pre totŭ copilulŭ ca sa nu maĭ încape pe mânele unei mame vitrige, ca apoi e vai şi amarŭ de dênsulu! Vorba câuteculuĭ:

www.dacoromanica.ro

Câte póme sunt tomnie
Nici una nu-ĭ mai dulcie
Ca și póma cea din vie.
Și ca mama ce a dintâĭe.
Câte póme sunt de véră
Nicĭ una nu-ĭ maĭ amară
Ca póma de pe rezóră
Ca mama de-a dóua óră!

De cum s'a însuratŭ tatalu seŭ de-a dóua óra Ḍ i n a, n'a mai avutŭ nici o ḍi buna. Vitriga sa, care erà o strigóĭcă și o farmecatóre de nu mai avea părechie în lume, în tóta ḍiua în cautà câte o pricina ca s'o pótă batjocurì și bate: ba ca lucrulŭ acesta nu stă la loculu seu, ba că ceea n'a făcut'o așa cum ar trebuì s'o facă, ba ca una, ba că alta, maĭ pe scurtŭ vitriga, numai dacă ar fi pututu, ar fi sorbit'o într'o lingură de apa, așa de tare o urià. Și nu odată, din pricina copilei, se iscà și'ntre soți cérta...

Intr'o ḍi, ducêndu-se parintele seu de-acasă, Ḍ i n a a remasu numai cu vitriga, care de multu în ț i n e a s á m b e t e l e.

Prilegiulu acesta a fostu fórte binevenitu pentru vitriga, și deci cautà ea acuma tóte mijlócele ca s'o pérda pre Ḍ i n a... S'o omóre, cu tóte ca erà așa de rea, n'a pututu, pentru că Ḍ i n a erà fórte frumósă, și orĭ și cum i s'a făcutŭ mila și n'a omorit'o. Dar' altmintrelea s'a resbunatu asupra ei, adică ea, ca o farmĕcatóre fórte mare ce erà, cunóscêndŭ tóte erburile care de ce tréba-sŭ bune, a facutu ce-a facutu și-a prefăcut'o pre Ḍina într'o pasere de marimea unui po-

www.dacoromanica.ro

rumbu și închiḑêndu-o într'o cușcă a lasatu casa și a fugitŭ.

Venindu tatalŭ Ḑ i n e ı, de unde erà dusŭ, înapoi și neaflândŭ pre nime în casă, s'a miratu ce e, ce s'a întêmplatŭ?... unde sunt duse Ḑ i n a și cu nevésta sa?... și cum de-au lăsatu ele casa singură?... Da'n colo, da'n cóce, cugetându că póte vor fi eșitŭ în gradină, séŭ se vor fi dusu în altu locŭ unde-va, dar' de giaba!... nicĭ pre una n'o putù aflà!...

In urma vĕḑêndŭ, că nici una nu se arată de nicairı, a începutu a strigà: Ḑina! Ḑină! unde eștı!...

Ḑ i n a, care, dupre cum scimŭ, erà închisa în cușcă, audindu pre tatălu seŭ strigându-o, a începutu a cântà într'unŭ modu fórte duĭosŭ.

Tatălŭ seu, audindu-o cântându, și dându apoi cu ochiı de dênsa, se mirâ: de unde vine paserea acésta?... cine a adus'o și a pus'o în cușca?... și unde vor fi duse nevésta și cu fica-sa?...

Vĕḑêndŭ însa de la unu timpŭ ca numaı de giaba le aștéptă, că nici Ḑ i n a nicĭ nevésta sa nu se maĭ întorcu înapoi, și parêndu-ı fórte reŭ dupa dênsele, a luatu totŭ ce-a avutu maı scumpu și maı prețiosu la casa dimpreuna cu paserea cea din cușcă la sine, și, de supĕrarea cea mare, a apucatu lumea'n capu.

Éta că âmblându elu așa, câtŭ va fi âmblatŭ, prin lume cu paserea în mâna, se'ntâlnesce c'o copilă. Copila acésta, din vorbă în vorbă luându vorbă ĭ-aŭ spusŭ tóte din firŭ în perŭ ce s'aŭ întêmplatu pe când a fostŭ elŭ dusu de-a casă, că adică nevésta sa de a dóua, avêndu fórte mare ură asupra Ḑ i n e ı, din priciua că acésta

www.dacoromanica.ro

erà fórte frumósa, a prefacut'o, prin mijloculu unoru farmece, în pasere, și paserea aceea ce-o pórta elu în mâna e fica-sa Ḍ i n a.

Cum a rostitu copila cea straina cuvintele acestea déuna s'a facutu nevĕḍută, caci ea erà vitriga Ḍ i n e i prefăcuta în chipŭ de copila.

Tatalŭ Ḍinei, audindŭ acésta, a începutu a plânge și a se tângui amaru, érà pre fica-sa, adica pre paserea, ce-o purtà cu sine, a începutu de-atunci a o ținea și cautà de dênsa cu multu mai bine ca mai nainte. Și așa a începutu elu acuma a âmblà prin lume și-a întrebà ori pre cine-lu întâlnià de nu s'ar aflà vre unŭ sufletŭ de omŭ, care sa-ĭ prefaca pre fica sa érà-și cum a fostu. Dar' nime n'a pututu sa-i ajute ce-va, caci nime nu scià prin ce felu de erburi și farmece e Ḍ i n a prefacută în pasere.

Âmblându elu astfelu, câtu va fi âmblatu, prin lume, a ajunsu la o gradina, în care a întratu, voindŭ să se odihnésca puținŭ și sa mânânce, caci erà fórte ostenitŭ de drumu și flamându.

Dar' éta ca nu multu dupa ce a întratŭ elu în grădina aceea, vine la dênsulu unu moșnégŭ betrânubĕtrânu, cu barba pênĕ din josu de sinu, și cum vine îĭ spune ca a venitŭ sa-i iee viéța.

Dintru începutŭ tatalu Ḍ i n e i a cugetatu ca moșnégulŭ voesce sa șuguésca cu dênsulu, dar' mai pe urma veḍêndu ca mósnégulŭ nu șuguesce, ca staruesce numai decâtu într'acolo ca sa-i curme viéța, l-a întrebatŭ: de ce voesce sa-lu omóre și cine este elu?

www.dacoromanica.ro

— Gradina acésta este blastemata, și eu, stapânulu ei, înca sunt blastematu, și cine întra într'ênsa e hotarîtu sa móra! — respunse moșnégulu.

Audîndu acésta tatalu Ḍinei s'a spaimântatu și a începutu a se rugà moșnégului ca sa-i daruésca viéța.

Dara moșnégulu n'a voitŭ nici într'unu chipu.

Apoi s'a rugatu éra-și sa-lu lese macar unu anŭ în viéța, pênĕ ce și-a pune tóte trebile în cale, și-apoi va venì éra-și și atunci va face cu dênsulu ce va voì.

Moșnégulu, dupa ce tatalŭ Ḍinei s'a juratu, ca peste unu anu de ḍile, va venì éra-și în loculu acela, s'a înduratu de dêusulŭ și i-a datu drumulu.

Omulu nostru de-aceea s'a rugatu, ca sa-i daruéscă viéța macar unu anu de ḍile, cugetându ca'n acestu restimpu, va aflà pre cine-va care va putea preface pre Ḍ i n a din pasere éra-și în féta, cum a fostŭ mai nainte. Dar' de graba i-a fostu nadejdea și așteptarea, caci de și a âmblatŭ elu unŭ anu întregŭ prin lume, de și a întrebatu pre toți câți i-a întâlnitu și i-a vĕḍutu, nime n'a pututu s'o prefacă pre Ḍ i n a éra-și în féta.

Vĕḍêndu acuma, ca anulŭ se apropie de capetu și nime nu póte să-ĭ împlinéscă dorința, se'ntórse plinŭ de amaraciune și întristare éra-și la gradina aceea, unde-ĭ erà împarțitu să móra. Elu mergea bucurosŭ la mórte, de óre ce-și perduse tóta nădejdea de-a mai vedea pre fica-sa prefăcuta éră-și cum a mai fostu.

Dupa ce ajunsu și-a întratu éra-și în grădina cea blastemata s'a pusu pe érba și așteptà pre moșnégŭ ca sa vie mai de graba și sa-i scurteze mai inte viéța cea plina de nacazu și amarăciune.

www.dacoromanica.ro

Éta însă ca pe când ședea elu acolo dusu pe gânduri și superatu, trecu pe lânga grădina trei ómeni: unu moșnégu, unu baiatu și-o copilă. Aceștia, cum îlu vĕdură, îlu întrebara plini de mirare: ce face elu în grádina cea dracésca?

Tatalu Ḍineĭ, nefiindu scumpu la vorbă, li istorisi din firu în pĕru tóta pricina cum vine elu în gradina aceea și ce aștéptă.

Auḍindu ceĭ trei inși vorbele omului și facêndulise mila de dênsulu, aŭ ḍisu ca ei nu se vor duce deacolo, ci vor aștéptà pênĕ ce-ĭ vor vedea și ei sfârșitulu.

Dar' nu sfârșira bine vorba și numai ce vĕḍu pre moșnégulu celu blastĕmatu și îndracitu ca întra în gradina și c'unu zimbetu diavolescu se duce dreptu spre tatalu Ḍ i n e i, voindu sa-i curme viéța.

Insă cei trei înși: moșnégulu, baietulu și copila cum îlu vĕḍură i se aruncara în cale și atâta ce-lu poftira, atâta ce-lu rugară. pênе ce moșnégului îndracitu i s'a muiatu inima cea împetrita și ĭ-a daruitu omului viéța. Și póte ca elu nu i-ar fi dăruitu viéța numai așa cu una cu dóue, dar' blastĕmulu care a caḍutu cine sci de când pe capulu lui și a gradinei aceleia, în momêntulu acela, când ceĭ trei inși s'au rugatu pentru tatalu Ḍ i n e ĭ, s'a disfacutu. Acésta a fostu adica așa, ca moșnégulu îndrăcitu a fostu blastematu, acuma când și de cine nu se scie, destulu atâta ca a fostu blastĕmatu pênе atuncea sa omóre pre totu omulu ce va întrà în gradina aceea, pênĕ când nu-lu vor rugà și-i vor muià inima prin rugămintele loru trei suflete de-odata, cari în viéța loru nu s'aŭ facutu vinovate nicĭ c'unu pecatu înaintea

www.dacoromanica.ro

lui Dțeŭ. Și acestea trei suflete nevinovate cu nemică, carі i-au muiatŭ inima cea împetrita și îndrăcita aŭ fostŭ: moșnégulŭ, băetulŭ și copila.

Éră după ce moșnégulŭ îndracitu a daruitŭ viéța tatăluĭ Dineĭ s'a făcutŭ nevĕdutu, și ceialalțі trei inșĭ încă eșira din gradina și se împrasciara care în cotro.

Nu multu timpŭ dupa acésta întâmplare tatalŭ Dinei, de superarea cea mare, ca nu mai póte prefface pre fica-sa éra-și cum a fostŭ, s'a bolnavitu și peste puținŭ a și muritu. Inainte însă de-așі da sufletulu a sarutatu de mai multe orі pre fica sa Dina, a învĕțat'o cum să se pórte și să se ferésca de lumea cea rea, și-apoi ĭ-a datŭ drumulu.

Paserea aceea, adica Dina, este paserea care traesce pênĕ 'n ḑiua de asta-ḑi și pre care o numimu noі „Prepeliță“.

III

A dóua legenda a Prepeliței, adunata în Moldova, mi-a comunicat'o Dlŭ Orestu Lujanu.

Éta-o-aĭ și-aceea!

Ḑice că dintru începutu Prepelița a fostu tótă roșa la pene, dar' neplacêndu-i ei acestu vestmêntŭ roșŭ și voindu să aiba unulu cu multŭ mai frumosu s'a dusŭ la Dumneḑeŭ și l-a rugatu, sa-i dee altulu, căci cela ce i l-a datu nu e cum ar trebui sa fie. Atunci Dumneḑeŭ, mâniindu-se pre dênsa, ca nu se'ndestuléza cu vesmêntulu ce i l-a datu elŭ, o prinse de códa și o

www.dacoromanica.ro

aruncâ într'unŭ vasu plinu de cenuşa, cu care o âmplù apoi pe totŭ trupulu.

Prepeliţa, superata de acésta primire neaşteptată, eşindu din vasulu celu cu cenuşa şi mergêndu la unu pariu începú aşi frecà şi spalà penele. Dar' frecându-le şi spalându-le ea prea multŭ se'mplurá de cenuşa şi acelea, carî mai nainte remasese roşi. De-atunci e P r e p e l i ţ a înpestriţata cu pete cenuşii şi roşii!

Acestea sunt legendele Prepeliţei!

IV.

Am ḑisu mai susu ca românii din Macedonia numescŭ Prepeliţa P e t r u n i c l i ă. Cum ca acésta este adeveratu ne putemu încredinţà şi din urmatoriulu cântecu macedo-românu, care, deosebitŭ că ni arată locurile pe unde petrece acésta pasere, mai are înca şi acelu interesu că elu prin nisce colorî fórte vii ni arata totodata şi sórtea cea amara şi démnă dé compatimitŭ a Românilorŭ din Macedonia.

Vinie ora să fugimu [1])
Să mergemŭ in luclu-a nostru
Clo [2] iu [3]) bate [4] puliulŭ [5]) véra
Ş' p e t r u n i c l i a primăvéra.

---

[1] Fugimŭ = plecamu.
[2] Clo = acolo.
[3] Iu = unde.
[4]) Bate = cânta.
[5] Puliulu = pasere.

www.dacoromanica.ro

Io [1] românu, tene [2] română,
Ai să damŭ mână cu mâna,
S'facemu frate cu soră
Pêne s'vina și-a ta ora.

Se trecemu acesta punte
Și s'nc ducemŭ pre-acelŭ muute,
Clo iu bate p e t r u n i c l i a
Călcândŭ tota zarzariclia. [3]

Clo iu cura acea apă
Tot-na rece și curată
Si când beaĭ din ea pucină
Ți se pare că hiu [4]) plina.

De unu sanji străușescu [5]
Ce pre loclu românescŭ
Tot-na unŭ riu se vérsă
Tr'aceea [6] limba românéscă.

Ce-a mea țéră auțiéscă
O face multŭ însemnata
Și cu Galia sorata.

Când sburescŭ [7] românesce,
Greclu de ce me uresce?
Ce totu cafta [8] clŭ de vine
Pre aceștu munți și coline.

[1] Io = eu. In Transilvania și Ungaria înca se aude fórte adeseoriu dicêndu-se „io“ în locu de „eu“.
[2] Tene = tu.
[3] Zarzariclia = plântă uscata de aprinsŭ foculu.
[4]) Hiu = fiu.
[5] Straușescu = stremoșescu.
[6]) Tr'aceea = pentru aceea.
[7]) Sburescu = vorbescŭ.
[8]) Cafta = cauta.

www.dacoromanica.ro

Ce io muşăţescŭ [1]) tra tine?
Acestŭ Greclu ce una oră
Erà şclavu la a mea hora. [2])

Limba luĭ vre se întindă
Ţicêndŭ că noi n'avemŭ limbă;
Ma [3]) Românulŭ sci să-lŭ facă
Ca aua se nu maĭ calcă. [4])

Altŭ cântecu, totŭ din Macedonia, în care provine numele acesteĭ paseri, suna precum urmézĕ:

— O lea Chiţă farşirata, [5])
Cihtisesci [6]) Colonia totă,
Chiţa mea, Chiţa ale mame.
— Aide, mama, să fugimŭ
De Colonia noĭ nu him, [7])
Să mergemŭ la fraţiĭ nostrii
In s'fetara [8]) ausili [9]) nostrii
Aclo in căetă [10]) puiiulŭ véră
S' p e t r u n i c l i a primavéra.
Nu vinŭ Chiţa, nu vinŭ hilia [11])

[1]) Muşăţeşcŭ = înfrumuseţezŭ.
[2]) Horă = oraşŭ.
[3]) Ma = dar.
[4]) G. Baronzi. op. cit. p. 173.
[5]) Farşirată = neóşă.
[6]) Cihtisescĭ = ameţescĭ.
[7]) Nu himŭ = nu suntemŭ.
[8]) S'fetară = s'aŭ născutŭ.
[9]) Ausili = stremoşiĭ.
[10]) Căetă = cântă.
[11]) Hilia = fiică.

www.dacoromanica.ro

Calea multŭ e departata
Doĭ mesi [1]) ducatura
Ş' alti ahătĭ [2]) intorsatura. [3])

V.

Dupa credinţa românilorŭ din Bucovina şi a celoru din Moldova P r e p e l i ţ a nu fluieră, adica nu strigă nicĭ odată maĭ puţinŭ de treĭ orĭ şi maĭ multŭ de şese orĭ. Éra âutâĭa-şĭ dată primăvéra, când începŭ ómenĭĭ a arà, se ḑice că de câte orĭ fluieră ea, atâţia fiorinĭ are să costeze coreţulŭ de păpuşoiŭ în anulu următoriŭ. Prin urmare dacă P r e p e l i ţ a strigă maĭ multŭ de şese orĭ, cum îĭ este datina, atuncĭ e unu semnŭ că în anulu următoriŭ are să fie fórte mare scumpete.

E cunoscutŭ ca P r e p e l i ţ e l e sunt tómna fórte grase. De-aice vine apoĭ că românĭĭ din Bucovina pre femeile şi maĭ alesu pre fetele celę frumóse şi grase le asemenézà maĭ totdéuna cu Prepeliţa.

In o doĭnă poporană, care am auḑit'o în satulŭ meŭ natatŭ: Ilişescĭ, provinŭ urmatórele versurĭ:

Mândră ca o păuniţă,
Grasă ca o prepeliţă.

Totŭ din acésta causă, ca Prepeliţa e tómna fórte grasa, adeseorĭ asemenézà românĭĭ dragostea unei copile

[1]) Mesi = lunĭ.

[2]) Ahătĭ = atâtea.

[3]) D. Fotianŭ. Cântece din Macedonia. publ. în „Ă l b i n a P i n d u l u ĭ". Bucurescĭ. 1869. p. 6. —

www.dacoromanica.ro

tinere cu „z a m a d e p r e p e l i ț a“, cacı, cum e zama acésta de gustuósa, așa de dulce e și dragostea uneĭ copile tinere. O chiutura, care asemenea am auḑit'o în satulu meu natalŭ, se sfârșesce astfelıu:

Dragostea de copiliță
Ca zama de prepeliţa,
Cum înghiță,
Cum sughiță
După badea Ioniță.

La românii din Transilvania se afla și unŭ j o c ŭ d e c u v i n t e séu o f r â n t u r ă d e l i m b ă despre P r e p e l í ț ă. Acelu jocu, carele mi l-a tramisu Dlŭ Gr. C r ă c ı u n a ș ŭ, sună în urmatorıulŭ modŭ:

Prepeliță
Pestrița,
Ce-ı pestrița?
Prepeliţa
Pestrița?
Maı pestriți-sŭ
Puiı prepeliții
Pestriții!

Acestea cuvinte trebue să se rostéscă fórte ĭute și fără de nicı o greșéla. Insa rarŭ care le póte rostì repede și corectu. Urmarea e ca între ceı adunaţı se nascŭ apoı multe risete și hohote.

In fine și vr'o câte-va proverbe și apoı terminămŭ.

„P r e p e l i ț a 'n é r b ă“ îndatinéza românii din Bucovina a ḑice unuia, caruia, în timpulŭ mâncarĭ, i s'a opritŭ vr'o farmetura de pâne în barba.

www.dacoromanica.ro

Prepeliţa se ţine că e cu códa
Şi ea îĭ e numaı pênĕ la nódă. [1]

Acestu proverbu se aplica ómenilorŭ celorŭ saracı şi nevoeşı, dar mândri şi laudaroşı.

Trage nebunulŭ nădejde de juruinţă,
Spênulŭ de barbă
Şi prepeliţa de códa!

Se ḑice acestŭ proverbŭ despre aceıa, ce totŭ una tragŭ nadejde despre nisce lucruri séŭ despre împlinirea unoru dorinţe, ce e pesté putinţa a le maı avea séŭ a li se împlinî.

[1]) Antonŭ Pannŭ. Povestea vorb. Port. I, p. 163.

www.dacoromanica.ro

Cocoşulŭ.

I.

In vechime, pe când nu esistaŭ încă orológe, cum sunt ale nóstre, ómeniĭ erau nevoiţi de-a întrebuinţà felĭu de felĭŭ de miḑlóce, spre a putea hotarì órele ḑilei. Eĭ eraŭ constrînşĭ mai cu sama se observe firmamentulŭ spre a stabili mĕsura timpului dupa posiţia stelelorŭ. Insă sórele, luna şi stelele, uneorì nu se potŭ vedea şi de-aceea ele sunt nisce orare nesigure. Ómeniĭ şi-aŭ luatŭ decì refugĭulu la o pasere domestica, a careĭ vóce le atrasese mai multŭ atenţiunea. Acea pasere erà C o c o ş u l ŭ nostru domesticŭ, lat. Gallus domesticus Briss. germ. Haushahn, care nicĭ pênĕ asta-ḑi nu şĭ-a perdutŭ înca importanţa de odiniórà.

Romaniĭ împărţiaŭ oficialŭ timpulŭ după întâĭa, a dóua şi a treia cântare a C o c o ş u l u ĭ.[1]) „Mai întâiŭ — ḑice Pliniu cu privire la C o c o ş u, — simţescŭ gloria şi vighiătoriĭ neştriĭ nocturnĭ, pre carĭ natura ĭ-a creatŭ, ca să trezésca pe muritoriĭ la muncă şi să li întrerumpă somnulŭ. Eĭ cunoscu stelele şi deosebescŭ pe ḑi câte treĭ óre prin cântarea lorŭ. Eĭ se ducŭ cu

[1]) Allgemeine Familien-Zeitung pe anulŭ 1876. Nr. 12. p. 92.

www.dacoromanica.ro

sórele la culcușu și la a patra vighiliă éra-și chĭamă la grijĭ și la muncă. Eĭ nu suferŭ, ca ĭesaritulŭ sóreluĭ să ne afle nepregătiți: ḑiua, ce vine, o vestescŭ prin cântare, éră cântarea prin bătaia aripeloru.“ [1]) — Armata de pe uscatu a evului mediŭ, în locŭ de orare, purtà cu dênsa c o c o ș ĭ, ca dupa cântarea lorŭ sa cunósca timpulu schimbăreĭ sentinelorŭ.

Darulu de a vesti ivirea demineții, după mitulŭ vechiu, e de origine divina. [2]) Alectryon, unŭ servitoru și favoritŭ a luĭ Marte, fu pusu de către stăpânulŭ seŭ să strajuésca la ușa, când acesta visità pre ḑeița Vinere. Marte adormi și gelosulŭ Vulcanu, sfătuitu din partea ḑeului tradatorĭŭ, aflà ocasiune de-a surprinde pe neîngrijiții amanți. Alectryon, spre pedépsa, fu prefăcutŭ de stapânulu seu în c o c o ș ŭ [3]), care acum necontenitŭ trebue să dee de scire, când resare sórele. [4]) Din causa acesteĭ însușietați cocoșulu, la ceĭ vechi, a fostŭ închinatŭ luĭ Apollo, ḑeulu sóreluĭ: elŭ maĭ crà închinatŭ și Minervei, ca simbolu de privighiere, apoĭ luĭ Mercuru și lui Aesculap. Acestuĭ din urmă Grecii ĭĭ jertfĭaŭ câte unŭ cocoșu albu, dupa ce se sculaŭ dintr'o bóla și după ce redeveniaŭ deplinŭ sanĕtoș. Pentru însușietatea lui resboinică cocoșulu erà totdeodata și paserea consacrata lui Marte.

Erà unŭ lucru prea naturalŭ, ca credința copilarésca din timpurile vechĭ sa atribuésca cocoșilorŭ, carii

[1]) Caii Plinii Secundi Hist. nat. Lipsiae, 1830. lib. X. c. XXI.
[2]) Allgemeine „Familien-Zeitung“ loc. cit.
[3]) Iohannes Minckwitz: Illustrirtes Taschenwörterbuch der Mythologie aller Völker. Leipzig. 1856. p. 373.
[4]) G, Reinbek: Mythologie für Nichtstudirende. Wien. p. 47.

www.dacoromanica.ro

prevestiau timpulu şi tempestatea, înca şi alte daruri profetice. Grecii dadeau cocoşiloru de mâncatu graunţe puse pe litere cu scopu de-a cunósce şi de-a esplică astfelu viitoriulu. Erà aşa numita „a l e c t r y o m a t i e“, care întrà în cultulu preoţiloru şi se considerà ca o sciinţa deosebita. [1]) Romanii, totu pentru scopulŭ acesta, întreţineau cu spese publice unu însemnatu numeru de cocoşi sfinţi. Cocoşulu consacratu se punea în launtrulu unui cercŭ de şeduliţe, care conţineau câte o litera a alfabetului şi pe care erà aşeḑatŭ câte unu graunte. Literele, pe cari ocoşulu înghiţià grăunţele, se trăgeau la o parte şi din ecle se conpuneau apoi, dupa putinţa, unele silabe séu chiar şi cuvinte profetice. [2])

Romanii credeaŭ mai departe, ca cocoşii povaţuescŭ în fie-care ḑi pe magistraţii loru, le închidu şi le descue casele; ca ei împingu fasciі romani şi éra-şi îĭ şi oprescŭ; că ei pornescŭ séu împedică resbóele ca nisce prevestitori ai tuturoru biruinţelorŭ sevêrşite în lumea întrégă; ca ei mai cu sama îşi împunu lumeĭ stapânirea lorŭ, de óre ce maruntaele şi fibrele lorŭ nu sunt mai puţinu placute ḑeiloru, decâtu chiar jertfa de biruinţă. Cântatulu loru la timpu neobicinuitu şi séra se credea ca-şi are însemnatatea sa; cântându nopţi întregi, ei prevestisera Beoţienilorŭ biruinţa cea strelucita asupra Lacedemonenilorŭ [3]) ceea ce s'a talmăcitŭ

[1]) Allgemeine „Familien-Zeitung“ loc. cit.

[2]) L. Fürstedler. Die Götterwelt der Alten. Pest. Wien. Leipzig. 1866. p. 18.

[3]) La Leuctra în an. 371. n. d. Chr. Veḑi şi Cicero a. a. O. I. 34.

www.dacoromanica.ro

prin împrejurarea, că acésta pasere, când e învinsa, nici odata nu cânta. [1])

Pe lângă acestea Romanii mai întrebuinţau cocoşii ca unu remediŭ vindecatoriŭ contra unoru morbi.

Carnea cocoşiloru aşa, cum se rumpe calda de pe dênşii, — ne spune Pliniu - - paraliséza veninulŭ şerpiloru; aceea-şi putere se atribuiá şi creerilorŭ beuţi în vinu. Zama de cocoşu betrânu descue pântecele, cum se cade. Ea se credea buna şi în contra friguriloru îndelungate, contra amorţirei séu înţepenirei membreloru, contra tremurului şi a dureriloru la încheieturi; ca mai ajutà şi la durere de capu, la scurgerea de lacrimi, la inflaturi, la îngreţoşeri, la bóle de ficaţi, de rarunchi şi de beşica, precum şi la nemistuiri şi la gâfâiri. [2]) Contra orĭ carorŭ muşcaturi ajutaŭ creerii de cocoşu, puţinu pipĕraţi, beuţi în vinu acru şi amestecatu cu apa. [3]) La muşcaturile de câni turbaţi scrie Pliniu mai departe — sunt buni şi creeraşii de cocoşu; însă dupa ce s'au înghiţitŭ nu lucréza, decâtu numai unu anŭ. Asemenea mai erà de lécu şi créstа dela unŭ cocoşu, ba chiar şi gainaţulu, însa numai celu roşu, amestecatŭ cu oţetŭ. [4]) Contra veninuriloru de nevĕstuici de padure ajutà zamă de cocoşŭ betrânu, dar' numai în cantitate suficienta. [5]) Unŭ cocoşŭ se credea, ca vindeca durerea, de capu, décă închidêndu-se nu i se da o ḑi

[1]) Plinii op. cit. lib. X. c. XXIV.
[2] Idem de eadem lib. XXIX. c. XXV.
[3] Idem de eadem lib. XXIX. c. XXVII.
[4]) Plinii lib. XXIX. c. XXXII.
[5] Idem de eadem lib. XXIX. c. XXXIII.

www.dacoromanica.ro

și o nópte nemicŭ de mâncare; acela, care suferià de durere de capŭ înca trebuià sa postésca pe atâta, apoi smulgea cocoșului penele dela grumazu și crésta și se legà cu ele. [1])

Afara de datinele, credințele și moravurile aratate pêne aici, Grecii și îndeosebi Romanii vor fi mai avutu înca multe altele cu privire la cocoși. Acésta o presupunemu cu atâtŭ mai vêrtosu, caci ei nu întreprindeau mai nici unŭ lucru de importanța, fara se consulte mai întâiu pre acestea paserĭ profetice. Insa noi ne vom oprì aici cu cei vechi; ér în cele urmatóre vom împartăși cetitoriloru totŭ ceea ce s'a mai pastratŭ din aceste datine și credințe la Românii noștri, totu ce mai crede asta-dì despre c o c o ș i poporulu românu, — le vom împartăși, firesce, dupa câtu ne-a fostu pênĕ acum cu putința a le adunà.

II.

Clasa de josu a poporului românŭ, adică țeranii, carii au pastratŭ cu scumpetate și cu îngrijire cele mai multe datine, credințe, moravuri și superstițiuni stremoșesci pêne în ḑiua de asta-dĭ calculéza órele nopții dupa cântatulu cocoșiloru; ei în locu de „m e ḑ u l u n o p ț i i“ mai ḑicu în genere și: „p e l a c â n t a t o r i i“ [2]), adică pe când cocoșii cânta nóptea pentru prima óra. Românii, ca și Romanii, împartŭ de ordi-

[1]) Plinii lib. XXIX. c. XXXVI.

[2] Romanii ḑiceaŭ: „g a l l i c i n i u m“ dela gallus = cocoșŭ și cano = a cântà.

www.dacoromanica.ro

narŭ timpulu nopţii dupa ântâia, a dóua şi a treia cântare a cocoşiloru, şi anume: când cântă cocoşii âutâia data, atunci e meḑlu nopţii; când cântă a dóua óră, sunt aprópe trei óre de diminéţa; ér' a treia óra, când începŭ e cântâ mai desu, când apune g a i n u ş a şi resare l u c é f e r u l u d e d e m i n é ţ a, atunci îndata se şi face ḑiua. [1])

Despre acei cocoşi, cari cânta tocmai la meḑlŭ nopţii, cari cânta de dóuespreḑece ori dupa alalta, éră mai multu nu, poporulŭ ḑice, că sunt n ă s d r ă v a n i. Intr'unu satŭ nu se gasescŭ de câtu puţini cocoşi n ă s d r a v ą n i, trei pênĕ la patru, mai mulţi mi. Aceştia începu mai âutâiu sa cânte şi numai dupą dênşii cântă apoi şi ceialalţi cocoşi de rêndu; însa cocoşii de rêndu n'au darulu de-a putea cântâ de dóuespreḑece ori după olalta, priu urmare ei nu ne potŭ numerâ celе dóuespreḑece óre din nópte. [2]) Cocoşii năsdravani, spune mai departe poporulu, ca de-aceea se trezescu dreptŭ la meḑlu nopţii şi câută de dóuespreḑece ori după olaltă şi anume înaintea celorlalţi cocoşi, pentru ca ei audu atunci pre ângeri cântându în ceriu. [3]) Ei se cunoscu pe aceea, cacı după credinţa poporulu, îndata ce esu din gaóce, şi începŭ a cântâ. [4]) Asemenea se mai ḑice, că numai acei cocoşi potu fi nasdravani, cari au pene negre séu roşii, ér' ceialalţi nu. [5])

[1]) După calcululŭ Românilorŭ din Bucovina.
[2]) Com. de Ermolaiu Ghiuţă, românŭ din Ilişesci.
[3]) Com. de Dlu P. Ursulu, cantorŭ bis. din Candreni.
[4]) Credinţă fórte latită între Românii din Bucovina.
[5]) Com. de Dlŭ P. Ursulu şi Erm. Ghiuţa.

www.dacoromanica.ro

Poporulŭ crede, ca muerea, care taie vre unŭ cocoşu năsdravanu, trebue sa paţésca ce-va reu: ea ori îşi perde glasulu şi nu póte mai multŭ vorbì, ca sa fie auḑita şi înţelésă de alţii, ori că i se sclintesce vre unu piciorŭ şi remâne apoi şchiópa în tóta viéţa.[1])

La Românì, ca şi la Romani, cocoşulu e celu dintâiu vestitorŭ alu luminei; ca atare elu e firesce şi unu duşmanŭ neîmpacatŭ alu tuturoru spiriteloru necurate şi reutacióse, carì âmbla nóptea comiţêndu o mulţime de fapte rele şi înspăimântatóre. Dreptu aceea se crede, că în momentulu, când cânta cocoşulu, disparŭ tóte spiritele, tóte schimele şi nalucile. Chiar şi diavolulu, celu mai mare peste tóte spiritele necurate, cum aude cocoşulu cântându, îndata se face şi elu neveḑutu. Dupa cântatulu cocoşilorŭ tóte spiritele necurate îşi pierdu întréga lorŭ putere şi ne mai fiindu în stare sa mai faca ce-va reŭ într'aceea nópte, ele trebue sa se ascunda, de unde aŭ eşitŭ şi să aştepte nóptea viitóre.[2]) De casa, la care se afla cocoşi, gaini şi câni negrii, poporulŭ ḑice, că nu se apropie nici odată spiritele rele şi necurate.[3]) Dreptŭ aceea, amĕsuratŭ credinţei şi datinei pastrate din moşi din stremoşi, Romăncele mai raru lasa de semênţă cocoşi albi, ci pre-

[1]) Com. de Erm. Ghiuţa.

[2]) Cocoşulŭ, după credinţa acésta, represintă lumina, sórele; de-aceea elŭ la ceì vechi erà consăcratu luì Apollo. Spiritele necurate cu diavolulu în frunte represintă întunericulu nopţii. Deci e fórte logică credinţa poporului, ca la ivirea luminei trebue să dispara întunericulu.

[3]) Com. de Erm. Ghiuţa.

www.dacoromanica.ro

feru totdéuna pre cei pestriți, roșu, dar mai cu sama pre ceĭ negrii.

Grecii cei vechi, precum am aratatu mai susu, după ce se sculau dintr'o bóla și se însanetoșau, jertfĭau lui Aesculap, celui mai renumitŭ medicŭ din anticitate, unŭ cocoșu albu. Óre nu facu acésta și Românii? Cui nu-i este cunoscutu, ca pênĕ în ḑiua de asta-ḑi cele mai multe vrajitóre și descântatóre, adica medicii cei maĭ cautați și mai preferiți aĭ poporulu nostru, în cele mai multe casuri, nu vreu să încépă a vrajì séu a descântà, pêne ce nu li se da mai întâiu dreptu resplata unu cocoșu și câți-va bani de argintu? Óre nu e acésta o jertfa, ca și la Grecii cei vechi? Eu credu ca da. Deosebirea constâ numaĭ în atru aceea, ca Grecii cei vechi erau puținu mai precauți, decâtŭ Românii noștrí, fiindu ca ei jertfĭau lui Aesculap cocoșuiu albu numai atunci, când se sculau din bóla, pe când Românii jertfescu vrajitóreloru și descântatóreloru înainte de-a se însanatoșà, daca sunt bolnavi, séu înainte de-așĭ ajunge vre unu altu scopu, pre care-lu urmarescu.

In cele mai multe povești poporane române cocoșulu jócă, întocmaĭ ca și la Romani și la Grecii cei vechĭ, unŭ rolu supranaturalu. In unele povești elu câștiga prin isteţimea și apucaturile sale cele hâtre o mulţime de bani, pe cari înghiţindu-i, îi duce apoi și îi da stăpânului seŭ.[1]) In alte povești elu pazesce în

[1] I. Créngа: Punguța cu doi bani, poveste publ. în „Convorb. lit.“ An. IX. Iași 1875–76. p. 402.

www.dacoromanica.ro

timpu de nópte fete de împerați, și când simte, ca vine vre unu s m e u séu vre unu vomicu F e t u-f r u m o s u, ca sa le fure, atuncia elu da îndata de scire cântâudŭ și nime nu e în stare sa se apropie de dênsele și să le fure.[1]) Și éră-și alte povești ni istorisescŭ despre cocoși făcuți din spumele marii, unde se batŭ marile în capite, din vêrtejuri de vênturi, precum și din alte împrejurari. Ele ni mai istorisescu apoi și de cocoși nasdravani, cari servescŭ dreptu caleuzi Fetu-frumoșiloru séu altoru vomici și-i ajuta sa-și ajungă scopurile urmarite.

Pe lânga acestea cocoșulu mai e consideratŭ de poporulu românu și ca „p r o f e t u d o m e s t i c ŭ“, ca unu a u g u r u, care predice schimbarea timpului, sosirea unui óspe, séu a unoru întêmplari. Véra, când elu cântă multu peste ḑi, e semnu ca în curêndu va plóuà, că timpulu va fi móle. Erna, când cânta multŭ peste ḑi, e semnu că va fi vreme buna, ca se va muià gerulu și ometulŭ séu ca se va face „m o l o ș a g u“, după cum se esprima unii Români din Bucovina. Éra când cocoșii cânta de vreme la culcușulu loru, eĭ arată, ca va fi timpŭ ploiosu. Când cânta pe gardu e semnu, ca se va face vreme buna; când cânta în pragulu ușei, anunța óspeți.[1]) Daca cocoșii cânta dupa ce înseréză bine, însa înainte de-a le venì vremea, atunci se crede, ca începu

[1]) In colecțiunea mea de povești pop. rom. inedită.

[2]) Pronost. din „C a l e n d a r u l u B a b e l o r u“ pe an. 1848 de Antonu Pannu p. 32 citatu de Dlŭ G. Dem. Teodorescu în „I n c e r c ă r i c r i t i c e a s u p r a u n o r u d a t i n e etc.“ O mai credu apoĭ și Românii din Bucovina.

www.dacoromanica.ro

a âmblà hoţii dupa furatu. Dreptu aceea, trebue sa baţi în cociorva, ca sa stee hoţii pe locŭ, unde ĭ-a apucatu vremea.

Când nu plóua véra, ci e seceta, arşiţa şi uscaţiune mare, Româncele móie cocoşii cei negri în apa, într'unu parĭŭ séŭ într'unŭ isvoru, ca sa se pornéscă plóia. Insa pentru ca sa nu plóie mai multu, de câtu e de trebuinţă, ele obicinuescu a muià în apă şi alţi cocoşi de altă colóre, pentru ca ori ce cocoşu, ori de ce colóre va fi, prorocesce plóie. Déca s'ar muia în apa numai cocoşii cei negri, atunci cei albi, pestriţi şi roşĭ ar aduce prin cântarile lorŭ mai multa plóie, decâtu e de lipsa. [1])

La nunţi, a dóua şi a treia ḑi după cununie, adică la „mésa cea mare“ séŭ la „uncropŭ“, care ospeţe, pe câtu sciu eu, se serbéza în Bucovina numai în timpŭ de nópte, Româncele totdéuna aŭ datina de a taĭe câte unu cocoşu; apoi cinataindu-lu, âmplêndu-lu şi frigêndu-lĭ întregu, adică cu capu cu totu, îlu punŭ dupa unu restimpŭ pe mésa, mai alesŭ de'naintea nuniloru celoru mari. Cocoşulŭ friptu, purtându o flóre roşie în gura, vestesce, că se ivesce ḑiua şi ca prin urmare, óspeţii au sa se scóle dela mésa. [2])

In ceea ce se atinge de medicamente, babele sciutóre ni spunu, ca cocoşiĭ se întrebuinţéza în contra mai multoru bóle. Ele spunu, între altele, că unu cocoşelŭ

[1]) Com. de Dlŭ P. Prelipcénu, de locŭ din Horodniculŭ-dejosu, satu în Bucovina. —

[2]) Datina la nunţile românilorŭ din Ilişescĭ, precum şi în alte sate din Bucovina.

www.dacoromanica.ro

negru sfârticatu în dóue şi pusu la ranele cu vermi, înainte de-a i se recì carnea, scóte vermii şi vindecă ranele. Pelcica din launtru dela rânza unui cocoşu uscata, pisata şi amestecata cu holerca, e bună a se bea de pântecare. Daca cine-va mânânca splina cocoşului, despre acela se ḑice, ca-i cresce pĕrulŭ. [1])

In unele parţi ale Transilvaniei, femeile, cari facu de bóla-cea-rea, taie unu cocoşu negru pe de-asupra bolnavului, care zace lungitu pe burtă.

Cocoşulu de multe orì se întimpina şi în cântecele poporane române. Éra cimiliturile ni-lu descriu în urmatòriulu modu:

La capŭ peptene,
La mijlocu pepene,
La códa secere,
La picióre
Reschitóre.

In fine merita a fi amintitu şi aceea, ca Românii mai numescu cocoşulŭ şi Cucoşu dem. Cocoşelu şi Cucoşelu; éra Românii din Istria Cocoşŭ, Cocotu dem. Coşelu [2]) şi cei din Macedonia Cocotu şi Cucotu. [3])

Românii dau şi unoru plânte numirea de cocoşu saŭ cocoşelu. Astfelu buretele „clavaria

[1]) După spusa Rucsandei Ienachevicĭ, baba betrâna şĭ descântatóre, precum şi după spusa altorŭ Românce din Siretiŭ.

[2]) Ionŭ Maiorescu. Vocabularu Istriano-românŭ publ. în „Convorb. lit.“ an. VI. Iaşi 1873. p. 394.

[3]) A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimu. Glossariŭ. p. 156.

www.dacoromanica.ro

flava“ [1]) se numesce de poporu: „Crésta coçoşuluĭ“, éra plânta „erythronium dens canis“ se ḑice pe românesce „cocoşeı“ şi „cucuşeı“. [2])

Acestea sunt datinele şi credinţele Românilorŭ despre cocoşı. Despre originea loru româna credu, ca nime nu póte sa mai stea la îndoéla.

[1]) Acestŭ burete se mai numesce de catra Românı şi „tocmăgelŭ“, pentru că e aşa de ramurosu ca şi când ar fi nisce tocmăgeı taeţeĭ) crescuţi la unŭ locŭ. Germ. Ziegenbart, die Keulenmorchel.

[2]) Simeonŭ Mangiuca: „De însemnatatea botaniceı românescĭ“, publ. în „Familia“ an. X. 1874. p. 512 şi 586.

www.dacoromanica.ro

Găina.

I.

Daca o găină cânta „cocoşesce“, adică cum cânta cocoşului[1]), e semnŭ reŭ; atunci la acea casă are sa se întêmple ori mórte, orĭ vre o scârba, ori o paguba mare, ori apoi altă nenorocire.[2]) Spre a putea delatură pericolulŭi, pre care îlu vestesce gaina şi care ameninţa casa, Româncele prindŭ gaina şi se ducŭ cu dênsa în fundulu caseĭ[3]) şi începŭ de-aicĭ sa mesure cu ea casa pêne la uşa; daca găina ajunge cu códa spre uşa, îĭ taie códa, ér'ă de ajunge cu capulŭ, îĭ taie capulŭ.[4])

[1]) Când gainele cântă ca totdéuna, adică dupa cum li-ĭ cânteculŭ, atunci se ḑice, ca „cotcodocescŭ“ séŭ „cotcorozescŭ“.

[2]) Alţiĭ ḑicŭ: de cântă gaina la casa omuluĭ, nu e bine, căcĭ asta-ĭ tocmaĭ ca şi când ar domnì femeea în casa gospodaruluĭ, care tréba e eea maĭ urîta şi maĭ ticălósa.

[3]) Unele mĕsură casa cu astfelĭŭ de găinĭ numaĭ dela mésă şi pênĕ la uşă.

[4]) Româncele din Căndrenĭ şi cele din satele învecinate, după cum mĭ-a scrisŭ Dlŭ P. Ursulŭ, cantorŭ bis. când audŭ o găină cântându ca cocoşiĭ, o prindŭ şi o daŭ de-a dura în capŭ şi'n códă din unghĭulŭ caseĭ de catră resăritŭ, pe sub laĭţă, pêne în unghiulŭ caseĭ despre apusŭ, cu o mĕtură, care stă în mâna drépta, cum se întră din tindă în casa. De ajunge gaina cu capulŭ maĭ întâĭŭ la ungherĭŭ, îĭ taie capulŭ, ér' de ajunge cu códa, îĭ taie códa. —

www.dacoromanica.ro

Prin acésta procedura credu ele, ca pericolulu se departéza dela casa. Insa cele mai multe Românce, fiindu ca nu potu suferì nici o gainà, care câutá cocoșesce, îi grabescŭ mai bine sfârșitulu, ca să n'o mai auda cântându. și nu mai aștéptă sa mesure casa cu ea.

Când se mânânca, adică se batu, dóue gaini între olalta, atunci înca e semnŭ reŭ. De aceea, celŭ ce le vede, nici când nu le lasă sa se mânânce, ci îndata le desparte: alungă pre una într'o parte și pre ceealalta în alta parte, ca sa nu se mai póta întâlnì cu rêndu. [1]) Când gainele se scóla tare deminéță și se culca târdiu, atunci ele, dupa credința poporului, vestescu fómete. [2]) Cea mai mare parte de Românce nu vreu sa tae gaini pentru mâncare credêndu ca carnea gainiloru tăiete de dênsele nu e dulce, nu e gustuósă. De-aceea cauta ele totdéuna unu bărbatu, ca să le taie gainile: éra dacă nu se gasesce barbatŭ pentru acésta tréba, atunci maĭ bine postescu, de câtu sa taie ele înse-și vre-o gainà. [3])

Nevestele, mai alesu cele ce sunt în stare binecuvêntata, nu mânâncă mai nicĭ una óue de gaina cu dóue galbanușuri; se temu ca, décă vor mâncà, au sa nasca gemeni. [4]) Când afla vre unu ou de gaina „p a r a s i t u", adica celu de pe urmă, pe care o găina îlu

[1] Se usitézà în Ilișescĭ și'n alte sate din Bucovina.

[2] Dictatŭ de unŭ Românŭ din Tereblecea.

[3] Acésta credința și datină e lățită pretutindene între Românele din Bucovina.

[4]) Totŭ din causa acésta nu mânânca ele nici fructele cele îngemĕnate, precum: persice, prune, nuci, alune, mere ect.

www.dacoromanica.ro

óua într'unu anumitu periodu, pre acela Româncele nu-lu ţinu, ci-lu asvêrlŭ peste casa. Dupa credinţa loru unŭ astfelu de ou nu e spre bine.[1]) Din óuele parasite, carî sunt fórte mititele, se ḑice, ca din fie-care esa câte unŭ „Spirituşu“[2]), daca cine-va le clocesce subsuóra nóue ḑile şi nóue nopţi. Spirituşulu, dupa ce se nasce, remânc în vecî tovaraşulu aceluia, care l-a scosu din gaóce. Elu în lumea acésta servesce persónei, care l-a clocitu; murindu însă acea persóna trebue ca pe ceealalta lume sa servésca ea Spirituşului.[3])

Aicî în lumea acésta trecetóre tóte sunt ertate, după cum ḑice Românulu. Astfelu deci şi acela, care a crescutu unu Spirituşu, se servesce de dênsulu: îlu tramite la altu omu ca sa-î faca reu, sa-î omóre vitele din ocóle şi din grajdiurî ş. a. Însa în ceealalta lume Spirituşulu e stapânu; elu e domnu preste celu ce l-a crescutu aicî pe pamêntu şi ce voesce elu, aceea trebue să facă crescetoriulu seu.[4]

Afară de óuele parasite, de cele cu dóue galbanuşurî şi de cele dintâiu ale puicuţeloru

[1]) Se usitézĕ în Ilişescî, Zaharescî şi alte sate. Când arunca aceste óue peste casa ḑicu: „cum sbóra acestu oŭ parasitu peste casa, aşa se sbóre, se fuga şi sa se departeze totu reulu şi tóte duhurile rele şi necurate de acésta casa.“

[2]) Poporulu rom. din Cândrem şi celu din satele învecinate, dupa cum mi-a scrisŭ Dlu P. Ursulu, crede, ca din óulu celu dintâiŭ ce-lu óua o puicuţă, se face Spirituşu, daca se cloce-ce subsuóră. —

[3]) Dupa spusa Românilorŭ din Voloca şi dupa descrierea trămisa din Horodniculu-de-josu de conscolarulu meŭ Dlu P. Prelipcénu.

[4]) Com. de Dlu P. Prelipcénu.

www.dacoromanica.ro

negre, tóte celelalte óue de găina sunt fórte cautate de Românі. De-aceea nu e mai nici o casa românésca, la care sa nu se gasésca gaini. Din óuele acestora facu „p a p a“ [1]) séu „s c r o b ŭ“. La pasci eĭ facŭ „ó u e r o ș ı“, „î m p e s t r î t e“ și „m u n c i t e“.[2]) Éra la nunți, amesuratu datinei pastrate din strebuni, însurații îndata dupa cununie trebue sa mânânce mai ântâiu unu ou de gainĕ și numai dupa aceea potŭ se guste din celelalte bucate, ce li se punŭ de'nainte.[3]

Óuele de gaina se mai întrebuințéza și în contra unoru bóle. Și anume: oulu fertu vêrtosŭ taindu-se în dóue, scoțindu-se galbanușulu din albușu și turnându-se puținu prafușoru de pétra vèneta în loculu galbanușului se crede, ca ar fi ajutându fórte multu, daca se puné la ochii cei cu albața. Asemenea mai sunt bune de albața și cuișórele pisate, puse pe albușu de oŭ. Paciușele de inu unse séu muete în spuma de albușŭ sunt bune sa se puna la rane, când se oparesce, dar' mai cu sama când se frige cine-va. Lapte de femee mulsu în gaóce de ou e bunu contra aprinderei ochiloru, dacă se tórna în ochi. Galbanușulu de ou pusu la sóre se topesce pênĕ ce se face dintr'ênsulŭ unu feliu de untu.

[1]) „P a p a“ dela lat. p a p p o- (papo) a r e = a mâncà. Plaut. pe unele locuri se mai dice și p ă p a r ă și p ă p ă r a d ă.

[2] Mai pe largŭ vom scrie despre aceste óue, când ne vóm ocupà cu datinele dela P a s c i.

[3]) P. Ispirescu. Legendele și Basmele Românilor etc. Part. I. ed. III. Bucuresci. 1872. p. 59. „Nu trecura multe dile și le făcură o nunta d ale împĕratescile. Când se pusera la mésă le aduserĕ și loru u n ŭ o u c u z ą m a, d u p a l e g e, d i n c a r e n u m a ĭ a m ê n d o ı t r e b u ı a u s e m â n â n c e.“

www.dacoromanica.ro

Untulŭ acesta apoi e bunŭ de albaţa, daca se ungŭ cu dênsulŭ genele şi tóta împrejurimea ochiului. [1])

La înmormêntarĭ mai raru Românŭ, care sa nu dee peste morméntu groparilui, séu altui omŭ sermanu, o gaina vie de sufletulŭ celui repausatu. [2]) Gaina acésta, data peste morméntulu séu grópa unui mortu, dupa credinţa poporului românu, însémnă deschiderea drumului în ceealalta lume, caci se ţice, ca gaina merge înaintea sufletului totŭ scociorîndŭ şi chiemându, ca şi când ar avea pui mici. [3]) La „p r a s n i c e“ séu „c o m â n d a r i“ Românii daŭ preotului, care funcţionéza, o gaina alba séu unŭ cocoşŭ albŭ [4]) de sufletulu acelora, pentru carii se face prasniculu séu comândarea. [5])

Babele române, precepute în arta medicinei poporane, întrebuinţéza gainele, sfârţicate de vii dreptu în dóue, la o mulţime de bóle, mai cu sama la dureri de pieptŭ şi contra bubei celei rele. Dreptu aceea la fie-care casă credinţa şi datina pastrata din moşi strămoşi pretinde, ca cele mai multe găini sa fie negre séŭ daca nu tocmai cele mai multe, apoi celu puţinu câte-va. De casa, unde sunt gaini negre, nu potu sa se apropie nici odata farmecele, aruncăturile şi spiritele necurate. Éra daca atare vrajitóre face cui-va „p e u r s i t a“

[1]) După spusa unei Romance din Siretiŭ.

[2]) Se usitéza pretutindene la Români, respective la Românce le din Bucovina.

[3]) Com. de Dlu P. Ursulŭ.

[4]) E de însemnatŭ şi aceea, ca la prasnice séŭ comândărĭ nicĭ odată nu se dau g ă i n i seŭ c o c o ş ĭ n e g r i de sufletulu celoru repăusaţi ci numai albi.

[5]) Se usitézăĭ pretutindene la Românii Bucovina. —

www.dacoromanica.ro

séŭ daca îlu pocesce, atunci o alta vrajitóre numai cu o gaina négră e în stare să-i desfaca. Acea gainǎ remâne apoi pentru totdéuna a vrajitórei, care a desfacutŭ. [1])

Afara de acestea ni se maĭ spune la ţéra ca dacă osulu peptului dela vre o pasere domestica, prin urmare şi dela gaina, tăiatǎ la nunta séu la alte ospeţe şi ḑile de serbatóre, este dreptu, acésta însemnéza, ca âmbii soţi sunt fideli unulŭ altuĭa şi că fericirea familiei este asigurata. Daca centrulu osului e de-o colóre roşia, atuncĭ e semnŭ, ca săracia sta departe de acea parechie de soţi; éra daca colórea e alba séu numai puţinu roşia, însemnéza, ca avuţia nu-i prea iubesce. [2])

In ḑiua de ajunulu Craciunului şi a Botezului se da gainiloru de mâncatu din tóte bucatele, ce se află pe mésa, câte câte-va farîmăturĭ; dar' acestea se punŭ în mijloculu unui cercŭ de putina séŭ de polobocŭ, pentru ca tóte gainile sa mânânce dintr'unu locu. Prin acésta Romîncele credu, ca vor face pre gaini sa nu se óua care pe unde apucă, ci să se óuă tóte într'unu locu. [3])

[1]) Com. de Dlŭ P. Prelipcénŭ.

[2]) G. Dem. Teodorescu. „Incercărĭ critice asupra unorŭ credinţe, datine şi moravurĭ ale poporuluĭ romanŭ." Bucuresci. 1874. p. 92. — Maĭ esistă la poporŭ încа şi acea credinţă, ca rumpêndŭ doĭ inşĭ osulŭ peptului dela o gainǎ, pe a cuĭ parte remâne maĭ multŭ, acela va trăĭ mai îndelungŭ, éră celalaltŭ va murî mai curêndŭ. Dacă osulu se rumpe în dóue parţĭ egale, atunci viéţa celorŭ ce l-aŭ ruptŭ va avea aceea-şĭ durată.

[3]) Com. de Dlŭ P. Prelipcénŭ.

www.dacoromanica.ro

In casa unde sunt closce de găina, dupa credința poporului, nu e bine sa se mânânce óue fripte. Și nu numai ca nu e bine sa se mânânce, dar' nici frige nu se potu în acea casa séu în apropierea ei. Daca s'ar' face unele ca acestea, atunci puii ar perì toți încă înainte de-a eși din gaóce. [1] Asemenea nu trebue a se pisà sare séu altu ce-va la casele cu closce, caci asurdescŭ puii. [2] Pentru ca fiitórele closce sa stee bine pe óue, pênĕ voru scóte puĭ, e de lipsa, ca preotulu, când âmbla cu icóna la ajunulu Craciunuluĭ și cu crucea la ajunulu Botezului, sa șéda macar vr'o dóue minute pe la meselc ómeniloru și sa guste câtu-și de puținŭ din bucatele puse pe mésa. La acea casa, unde preotulu nu șede nici unu picu, se scie, ca cloșca n'are sa scóta pui. Așa crede poporulu românu din Bucovina și când preotulŭ sosesce cu icóna séŭ cu crucea în casa cu-va, femeile nu-i dau pace pêne nu se pune macar pe unŭ momentŭ la mésa.

Românccle aŭ datina de-a pune sub closce óuele fără părechie. Motivulu este acesta: întêmplându-se ca vre unu óu sa fie limpede séŭ ca vre unu puiu sa péră în gaóce, — atuncĭ sa péră celŭ stingheriu, ér' nu din parechie. Punêndu cu parechie ele credu, ca ar trebuì să se strice mai multe óue și să péră maĭ mulți pui. Ér' când e sa pue óuele sub cloșcă, atunci mai âintâiu le cércă în zarea luminei spre a vedea, carĭ sunt bune de pusŭ și carı nu. Cele ce au „b ă n u ț u“ în partea ro-

[1]) Com. de Dlŭ P. Prelipcénŭ.

[2] După credința Românceloru din Siretiŭ. –

www.dacoromanica.ro

tundă și nu sunt „cĭ u r u i t e“ acelea sunt bune, éră celelalte nu. [1]) A patra ḑi, după ce aŭ pusŭ óuele sub cloşcă, le maĭ cércă odată, băgându-le într'o strachină cu apă caldă. Acelea, carĭ plutescŭ pe de-asupra apeĭ e semnŭ, că sunt limpeḑi şĭ nu vor eşì puĭ din ele, prin urmare trebuescŭ înlocuite cu altele próspete; bune de clocitŭ sunt numaı acelea, carı se cufunda în apă. Le cércă apoĭ din nou şi la zarea lumineĭ şi înlaturéză pre tóte acelea, carı nu se aràtă tulburĭ. [2])

Inainte însa de-a aşeḑà óuele sub cloşcă, Româncele punŭ maĭ ântâiŭ în cuıbare unŭ cuĭŭ de ferŭ şi o brasdă de sub plugu séu o glie de celea ce se punŭ în deminéţa sântuluı-George pe streşinele caselorŭ, pe stâlpıı porţiloru şi aı portiţelorŭ. Cuĭulŭ, brasda şi glia aŭ să apere puiĭ, ca să nu péra în găóce când tună. Femeile, carĭ vreŭ să ıasă numaĭ c o c o ş e ĭ, punŭ óuele în cuĭbare c'o cuşmă séu c'o pĕlarie; cine doresce să aıbă numaı p u ĭ c u ţ e, le pune c'unŭ tulpanŭ séŭ c'o pestelcă. [3]) Dacă cine-va voesce a împedicà pre o cloşcă să nu maı clocéscă, atuncı o móıe în apă rece séu o urzică. —

Gainele, ce aŭ C o b e [4]), Româncele sciu sa le

[1]) Com. de o Românca din Siretiŭ.

[2]) Idem.

[3]) Idem.

[4]) „C o b e a“ e unŭ felŭ de bólă, pe care o capĕtă numaĭ găinile şi gâscele, când nu beŭ apă de-ajunsŭ. Adică pe vêrfulŭ limbeĭ li se face unŭ felŭ de peliţă vêrtósă ca unghia; ea are forma unuĭ simbure despicatŭ de bostanŭ şi din causa eĭ gainile şi gâscele nu potŭ mâncà nemicŭ şi începŭ a gogi şi hârcăì pênĕ ce perŭ. Dela acésta bólă şi hârcaiturà a găinilorŭ vine şi ḑicala: „v o r-

www.dacoromanica.ro

vindece fórte lesne; ele deslipescŭ cobea cu vêrfulŭ unui acu séu şi cu unghiile.[1])

II.

Dacă voimu acuma sa aflamŭ originea datinelorŭ şi credinţelorŭ înşirate pêne aici, trebue să ne întórcemŭ privirile la vechime, sa consultamu puţinu mitologia şi pre scriitorii însemnaţi ai vechiloru Romani. Făcêndŭ acésta ne vom convinge de buna samă, că datinele şi credinţele, de cari am vorbitu, îşi aŭ isvorulŭ loru numaĭ şi numai în credinţele şi datinele Romanilorŭ, strebunilorŭ noştri.

Romanii pe lângă auguratŭ şi aruspicatu mai aveaŭ încă şi o mulţime de alte anspicii specifice séu felurĭ de a consultà sórtea. De acesteaţse ţinŭ şi gainile. Dreptu aceea ei întreţineaŭ cu cheltueli publice unu anumitu numĕru de gaini sfinte. Când erà să se întrebe sórtea, preotulŭ da gainiloru de mâncare: daca ele mâncaŭ cu lacomie, acésta se considerà ca unŭ presemnu (omen) norocosŭ; érà dacă nu voiau să mânânce, atunci erà vorba de vre o nenorocire.[2])

Dar' nu erà numai atâta.

besce pare ca are cobe", care se aplică ómenilorŭ ce vorbescŭ reguşitŭ.

[1]) Se ḑice că cobea se vindecă şi atuncĭ, când gainile şi gâscele, ce o au, beŭ apă de ometu (néua, zapada) din luna lui Martie. Româncele într'adeveru strîngŭ apă de ometŭ din luna lui Martie şi o pastréza apoĭ peste totu anulŭ.

[2]) L. Fürstedler. Die Götterwelt der Alten. Pest, Wien, Leipzig. 1866. p. 18.

www.dacoromanica.ro

Romanii puneaŭ fórte mare preţŭ pe întrebarea sorţii; ei ţineaŭ multu la cunoscerea norocului şi la gâcirea întêmplariloru din viitoriŭ. Cântatulu, bĕutulu, şi mişcarile gainiloru aveaŭ pentru dênşii o deosebita însemnătate, căci se credea, ca prin acestea se póte aflà sórtea, bună séŭ rea, atâtu a singuraticiloru indivizi, a familiiloru, câtŭ şi a statului întregu. Romanii nu întreprindeau maĭ nici unu lucru maĭ importantŭ pênĕ ce nu consultau şi pre gaini.

Dela aceste datine, credinţe şi prejudeţe ale Romaniloru provine, fara îndoéla, şi o mare parte a datineloru şi credinţeloru românesci de asta-di. De acì, credu eŭ, ca provine datina în ajunulu Crăciunului şi alu Botezului de-a da gainiloru sa mânânce din mijloculu unui cercu de polobocŭ; apoĭ aceea, de-a mesurà şi de-a taià gainile, carĭ cântă cocoşesce, — de-a desparţì gainile, când se batŭ, — precum şi obiceiulŭi femeiloru de-a nu taià gaini, apoi alu nevesteloru de-a nu mâncà óuele de gaina cu câte dóue galbanuşuri.

Totŭ în auguratulŭ şi aruspicatulu Romaniloru trebue sa cautamŭ originea şi a celorlalte credinţe, precum sunt vestirea fómetei, când gainile se scóla tare deminéţa şi se culca fórte târdiŭ, apoi prevestirea fericireĭ şi a nefericireĭ, a sărăciei şi a avuţiei, a morţii timpurie séu mai târdie, după osulŭ peptului dela gainĭ.

Credinţa Românilorŭ în privinţa clocireĭ óueloru părasite şi a celui dintâiu oŭ de puicuţă la Romani nu o gasimu întocmai. O aveau însa încâtva şi Romanii. Éta ce ni spune Pliniu:

www.dacoromanica.ro

„Chiar și de către omu se clócescu -- adica óuele de gaina. — Impĕrătésa Livia fiindŭ în frageda tinerĕță îngreunată cu Tiberiŭ Cesare de către Nero, și dorindŭ fórte a nasce unu urmașŭ barbatescŭ, îșĭ luâ refugiulu la auguratulu uneĭ copile, clocindŭ unu oŭ în sinŭ și când trebueà a-lu depune, îlŭ predà în sinulu unei nutrice, ca sa nu se întrerupa clocirĕa. Și se spune ca nu s'a înșelatŭ în auguratu [1]); căcĭ scoțindŭ ea din găóce unŭ cocoșelŭ a născutu și unŭ băiatŭ.“

Maĭ departe totŭ din Pliniŭ aflămŭ, ca Romanii aveaŭ aceea-și datină, ca și Românele nóstre, de-a pune sub closce óuele fără părechie; a patra ḑi și ei le cercau în zarea luminei și în apă, ca să véda, carĭ sunt bune de clocitŭ și carĭ nu. Ca și Românele de astă-ḑi, Romanii încà îndătinaŭ a pune în cuibarele closceloru unŭ cuiŭ de ferŭ și țerna de sub plugŭ spre a apără puiĭ din óue în contra tunetuluĭ. [2])

Celelalte datine și credințe, ce le mai au Românele despre closce, e adevĕratu, că nu se potŭ considerà de-a dreptulŭ ca o remașița dela strebunii noștrii, dela vechii Romani; dar' eŭ credŭ, ca ele sunt nisce adausurĭ de maĭ târḑiŭ și ca, în totŭ casulŭ, purcedŭ din aceea-și fântâna, de unde mi-aŭ venitŭ și celelalte, despre carĭ ni vorbesce Pliniŭ.

La ceremoniĭ cu caracterŭ divinu, găinile cu rostulŭ și cu picĭórele galbine se considerau ca necurate; asemenea se maĭ considerau ca necurate și gainile negre

[1]) Plinii. Hist. nat. lib. X. c. LXXVI.
[2]) Plinii lib. X. c. LXXV.

www.dacoromanica.ro

la serbarea secreta, care se facea în onórea bunei zeițe (bona dea) numai din partea femeilorŭ, barbații fiindŭ cu totulŭ eschiși.[1])

De-aicĭ provine și datina femeilorŭ române de-a da preotuluĭ la prasnice numaĭ găinĭ albe de sufletulŭ morților, éra negre nicĭ odată. Póte că totŭ aicĭ s'ar putea căutà și originea obiceiului de-a da gaini peste morminte de sufletulu celorŭ repăusați.

Ce se atinge de întrebuințarea óueloru de găină ca medicamente vom amentì numai atâta, că ea erà în mare véda la Romanĭ. Cartea XXIX c. XI. din istoria naturala a luĭ Pliniŭ tratézà mai numaĭ despre medicamente din óue de găină.[2])

Datina, ca însurățeii după cununie să mânânce mai întâiu dintr'unŭ ou și apoĭ din celelalte bucate, vine de acolo, că la Romanĭ óuele de gainà formaŭ de ordinarŭ începutulŭ fie-căruĭ prânzŭ și ospețu. De unde și proverbele: „f a m e n a d o v u m“ (Cic.) până la ou, adică începutulŭ ospățuluĭ și „a b o v o u s q u e a d m a l a“ (Horațiŭ), adică dela începutŭ până la sfârșitu.[3])

Din tóte, câte s'aŭ espusŭ până aicĭ, lesne se póte încredințà orĭ cine, fie chiar și celŭ mai înverșunatŭ contrarŭ alu descendinței nóstre, ca tóte datinele

---

[1]) Plinii lib. X. c. LXXVII.

[2]) Cadrulŭ articoluluĭ de față e pre îngustŭ, ca să potŭ reproduce tóte acelea medicamente de óue de gainà, pre carĭ le înșira Pliniŭ în arătatulŭ capitolŭ.

[3]) Schönberger Wörterbuch. tom. II. p. 214—215.

www.dacoromanica.ro

şi credinţele Românilorŭ, séu maĭ bine ale Românceloru despre gaini, sunt remaşiţe cu adeveratu romane. In şirulŭ acestorŭ datine şi credinţe nicĭ unu cuvêntŭ nu se afla, care ar fi în stare să arunce câtu de puţină umbra asupra afirmaţiuneĭ nóstre.

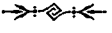

www.dacoromanica.ro

Păunulŭ.

I.

De şi Păunulŭ, la Românii din Epiru Pagonu, éra la ceĭ din Istria Păunŭ şi Pavunu, lat. Pavo cristatus L. germ. der Pfau, are o vóce ascuţita şi neplacută, de şi nu e aşa de respânditu la noi ca alte paseri, totu-şi, din causa penelorŭ sale celorŭ frumóse, cu carĭ este împodobitŭ, aŭ Românii şi despre dênsulŭ mai multe datine şi credinţe, carĭ merita a fi luate în consideraţiune.

Carĭ sunt datinele şi credinţele acelea şi ce ni maĭ spune şi crede poporulŭ despre dênsulu, vomĭ vedea îndata. Maiântâiu însa sa vorbimŭ puţinu despre deosebitele numirĭ formate dela cuvêntulŭ „Păunŭ“.

Femeĭuşca Păunuluĭ se numesce de către poporu Păună [1]), dem. Paunica şi Păuniţă.

Cu aceste treĭ numirĭ au Românii datina de-a desmierdà pre nevestele şi fetele cele frumóse şi drăgalaşe. Dovadă despre acésta avemŭ mai multe doine şi hore poporane.

[1]) Barcianŭ. Dict. — D. Ananescu Zoolog. p. 104. şi 'n Bucovina.

www.dacoromanica.ro

O horă poporană din Bucovina, care dă numirea de „P a u n a“ unei mirese, sună astfelíu:

Frunḑă verde şi una,
Se mărită P ă u n a
Şi remâne grădina,
Grădina cu florile,
Stratulŭ cu garofele. [1])

Éra o doină, totŭ din Bucovina, sună aşa:

Frunḑă verde lemnŭ uscatŭ
Cuconaşŭ, boeriu bogatŭ,
La chilie ce-aĭ cătatŭ?
— P a u n i ţ a m'a chiematŭ
Să-mĭ dee zaharŭ pisatŭ
Şi gură de sărutatŭ!
— Daca tréba şi-ĭ de-aşa
Iubesce-ţĭ P ă u n i ţ a,
La mine n'aĭ ce catà,
Că eŭ strae mĭ-oiŭ negri
Şi cu tine n'oiŭ tral,
N'oiŭ trăl, nu te-oĭŭ ĭubì,
Ci mĕ voĭŭ călugărì! [2])

Dintr'o chiutura din Transilvania scótemŭ următórele vêrsurĭ:

Când gândescŭ, mândră, la tine
S'aprinde inima'n mine;
Când te vĕdŭ mândră'n portiţă
Par' că vĕdŭ o p ă u n i ţ ă. [3])

[1]) S. Fl. Marian. Poesiĭ pop. rom. tom. II. Cernăuţi. 1875. p. 215.
[2]) S. Fl. Marian. op. cit. p. 140.
[3]) Ióne P. Vladŭ: „Chiuiture pop.“ publ. în „F a m i l i a“ an. VI. Pesta 1870. No. 18. p. 211. —

www.dacoromanica.ro

Totŭ acestea numirı se daŭ adeseorı de Românĭ şi la o samă de vacı şi viţele, carı sunt la făptura corpuluĭ şi la colórea pĕruluĭ fórte frumóse.

„P ă u n ă“ se numesce şi o locuinţă isolata din judeţulŭ Ialomiţa în România [1]), éra „P ă n n i ţ ă“ unŭ platoŭ micŭ de pe teritorıulu Cıobancuţeĭ în Transilvania. [2])

Unŭ puıu de păunĭ séu unŭ paunŭ micu se numesce P a u n a ş ŭ şi P ă u n e l ŭ.

Totŭ cu aceste dóue numirı se desmıardă şi bărbaţıı ceı frumoşĭ, şi'ndeosebı feciorıı.

Étă şi unŭ esemplu!

Pe de-asupra unuĭ satŭ
Trece-unŭ P ă u n a ş ŭ rotatŭ.
Dar' nu-ĭ P ă u n a ş ŭ rotatŭ,
Că-ĭ badiţa supĕratŭ
Şi de mândre-ĭ fărmĕcatŭ
Cu trei pae dela patŭ
Şi cu apă din fântână
Să nu maĭ aĭbă hodină.

„P a u n a ş ŭ“ şi „P ă u n e l ŭ“ se numescu şi o samă de viţeĭ, carĭ sunt frumoşĭ. Ba! în Bucovina şi România, după câtu sciŭ eŭ, esistă maĭ multe familiĭ românescı, a căroru connume e P ă u n ŭ, P ă u n a ş ŭ, P ă u n e l ŭ, P a u n é n ŭ şi P ă n n e s c n.

Când doĭ tinerı, o fétă şı-unŭ feciorŭ, se potrivescŭ fórte bine, când séměna unulu cu altulŭ atâtŭ lă fap-

[1]) D. Frunḑescŭ op. cit. p. 345.

[2]) Com. de Dlŭ G. Crăcĭunaşŭ. —

www.dacoromanica.ro

tură și căutătură, câtu și îu purtarea lorŭ cea frumósa și esemplara, atunci se ḑice că „s é m ĕ n a c a d o ĭ p ă u n a ș i“.

Acésta asemĕnare o întâlnimŭ fórte adese-orı în cântecele nóstre poporane.

Étă și unŭ esemplu!

Vină, lele, să fugimŭ,
Că noĭ bine ne lovimŭ,
Și la ochĭ și la sprîncene
C a d o ĭ p ă u n a ș ĭ l ą p e n e

Altu esemplu!

— Meĭ badiță dămĭ unŭ sfatŭ
Cum să scapŭ eŭ de bărbatŭ?
Că bărbatulŭ mi-ĭ urîtŭ
Nu mĕ potŭ bagă'n pămêntŭ!
— Eŭ te'nvĕțŭ mândra mea bine,
Ie-ți totŭ ce aĭ, vinŭ cu mine
Și amêndoĭ să fugimŭ
C'amêndoĭ ne potrivimŭ
Și la ochĭ și la sprîncene
C a d o ĭ p ă u n a ș ĭ l a p e n e.[1])

De la p ă u n ŭ s'au formatŭ mai departe și cuvintele: p ă u n a r ĭ ŭ, p ă u n é s a, adj. p ă u n e s c ŭ și vfb. p ă u n e s c ŭ, a s e p ă u n ì = a se resfață, a se îngânfà ca Păunulŭ; p ă u n î r e = resfățare; p ă u n ă r i e = o mulțime de Păunı, d. e. ce de-a păunărie, adică: ce de-a Pauni!

[1]) Ione P. Vladŭ în F a m i l i a an. VI. Pesta. 1870. p. 127.

www.dacoromanica.ro

După numele Păunului avemu și vr'o câte-va numiri de sate și-a unei paduri în România, precum: P ă u n u și P ă u n e ș c i.[1])

Acestea-sŭ tóte cuvintele formate dela P a u n u!

Și-acuma să trecemŭ la datinele și credințele Românilorŭ despre acésta pasere!

II.

Nu este o duminică, nu este o serbatóre, nu este o petrecere mai însemnată, în care fecíorii să nu-și pue una séu și mai multe p e n e d e p a u n ŭ în pelarie. Péna de Paunu este una din cele mai placute și usitate înpodobirĭ ale fecíorilorŭ și ale feteloru. Ba! am observatu că pe alocurea, mai alesŭ fecíorii cei avuți, aŭ pelarii împĕnate cu pene de Păunu, pre carí le pórta numaĭ în unele serbatori mai însemnate.

Cum că datina acésta este fórte respândită pintre fecíorii românĭ nu numai în Bucovina, ci și'n alte locurĭ, se vede din mai multe cântece poporane. Noi însa vom reproduce aice, ca dovada despre acésta, numai vr'o câte-va versuri, ce le scótemŭ dintr'o domă, care am audit'o în comuna G a l i n e ș c i din Bucovina:

A sérĕ și-alaltă sérĕ
Mĕ cată dorulŭ pe-afară,
Eu eram într'o chilie,
Podobĭamŭ o pĕlarie,
C u p ă u n ŭ și cu hârtię
Să ĭ-o tramitu luĭ Ilie.

[1] D. Frunțescu. op. cit. p. 345.

www.dacoromanica.ro

Penele de Păunŭ se'ntrebuințéză de catră Românce adeseorĭ și la farmece și descântece.

Noĭ vom aduce aice numaĭ unŭ singurŭ esemplu.

Descântătórea, carea voesce să vindece pre unŭ omŭ ce are albața la unŭ ochiŭ séŭ și la amêndoĭ, ie o p é n ă d e P ă u n ŭ și învêrtindu-o în prejurulu ochiuluĭ cu albață recitéza următorĭulŭ descântecŭ:

„Bună deminéța,
Șepteḑecĭ de fecĭóre curate!
Unde mergeți,
Unde vĕ duceți,
Arḑêndŭ,
Pârjolindŭ:
Cu șepteḑecĭ de greble,
Cu șepteḑecĭ de măturĭ?...
— „Ne ducemŭ
Să greblămŭ
Să măturămŭ
Mănăstirile de călugărĭ
Și de prescurĭ!...
„Ba! voĭ acolo nu mergeți,
Nu vĕ duceți!
Că mănastirile
Și prescurile
Dumneḑeŭ le-a datŭ,
Dumneḑeŭ le-a lăsatŭ,
Dumneḑeŭ le-a greblà,
Dumneḑeŭ le-a măturà.
Veniți de greblați
Și măturați:
Sageți le,
Albeți le;
Sagetaturile,

www.dacoromanica.ro

Impunseturile
Din crescetulŭ capuluĭ,
Din fața obrazuluĭ,
Din sgârculŭ nasuluĭ.
Cu grebla le greblațĭ,
Cu mătura le măturați,
In Marea-négră le dațĭ:
Unde cocoșŭ negru n'a cântatŭ,
Câne negru n'a lătratŭ.
Acolo să trăéscă,
Acolo să vecuésca!...
Éră albețele
Și săgețile,
Impunseturile
Și săgetăturile
Să remâe câtŭ unŭ firŭ de macŭ
In patru despicatŭ
In Marea-négră datŭ...
Acolo să traéscă,
Acolo să vecuéscă.
N. să remâe
Ca sórele'n săninŭ
Curatŭ, aminŭ!

Descânteculu acesta, dupa cum mĭ-a spusŭ Ióna Lupașcu, descântatóre din Siretiŭ, care mi l-a dictatŭ, se descântă în treĭ ḑile de postŭ câte de treĭ orĭ pe ḑi pênĕ a nu resarì sórele, și la fie-care descântare descântatórea învêrtesce cu pénă cea de Păunŭ în prejurulu ochiuluĭ atăcatu, pênĕ ce gătesce cuvintele de rostitŭ.

Prin acestŭ mijlocu, crede descântătórea, că ceĭ ce aŭ albața la vre unŭ ochiu se vindecă și-și recapĕtă éră-și vederile.

www.dacoromanica.ro

Gainaţulu Paunului, dupa credinţa Românilorŭ din Ciobancuţa, punèndu-se în rachiu, vinŭ séŭ bere, şi acésta beutura dându-se apoi unui omŭ beutoriŭ s'o beé, se ḑice că omulu, ce-o bea, i se uresce bĕutura şi câtŭ traesce nu be mai multu. [1])

III.

Dela datinele şi apucăturile Păunului avemŭ şi vr'o câte-va proverbe şi asĕmenari. Acestea credu că încă voru fi de óre-şi care interesu. Dreptu aceea voiu să le înşirŭ aice pre cele ce le-am auḑitŭ pêne acuma, şi anume:

Ca păunulŭ se mândresce,
Totu cu laude traesce. [2])

Acestŭ proverbŭ se aplica totdéuna ómenilorŭ celoru mândri şi laudaroşi.

„P a u n u l ŭ a r e p e n e f r u m ó s e, d a r ă p i c i ó r e u r î t e.“ Acestŭ proverbŭ se ḑice pentru cei frumoşi la vedere, dar' cu urmari urîte. [3])

Păunulŭ să tacă
Dacă vrea sa placa, [4])

adica celŭ ce nu scie să vorbésca cum sa cade, celu ce da ca cu bota în balta, mai bine sa taca.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Craciunaşŭ.
[2]) Antonŭ Pannŭ. Prov. Partea I. p. 162.
[3]) Convorbiri lit. an. VIII. Iaşi. 1874 75. p. 70.
[4]) Idem. p. 72.

www.dacoromanica.ro

„Mândru ca unŭ Paunŭ“. Paunulu e simbolulŭ deşerţăciunei, de-aceea adeseorĭ auḑimŭ pre românĭ aplicându acésta asemĕnare ómeniloru celorŭ deşerţi şi înfumuraţi.

Se istorisesce maĭ departe, ca Păunulŭ, când s'a însuratŭ, pênĕ la amĕḑi s'a gătitu şi s'a impodobitŭ fórte frumosŭ, cum se cuvine unuĭ mire ca sa se împodobésca.

Paunița însa, sciindŭ că tóte, câte ı-aŭ fostŭ de trebuința, sunt gata, nu s'a împodobitŭ, ḑicêndŭ că ea are înca destula vreme de-a se împodobi pêne la amĕḑi.

Mergându-acuma Paunulŭ cu suita sa ca s'o ıee dela parinţiĭ seı şi s'o duca la sine a casă, a aflat'o negatita.

Paunița, cum a vĕḑutu că mirele seŭ vine aşa de graba, s'a rugatu ca s'o maı aştepte pêne ce s'a împodobì, spunêndu ca ea încă nu este gata. Insa Paunulŭ a spusŭ că o ıa şi aşa cum este, fiindŭ ca o avea fórte draga, şi cum a fostu, aşa a şi luat'o,... n'a aşteptatu ca să se maı gatésca.

Dar' Paunița de-atunci, fiindŭ ca nu s'a gătitŭ la timpu, a remasu maı simpla la pene ca soţulŭ seŭ ca Păunulŭ. [1])

In fine Paunulŭ e consideratŭ şi ca o pasere care prevestesce schimbarea timpului.

Adeseorĭ auḑimŭ ḑicêndu-se că Păunulŭ, când are să se apropie ploĭa, cântă cu glasulŭ seŭ

[1]) Dictatŭ de V. Flocea.

www.dacoromanica.ro

celŭ urîtŭ, care ne face sa uitamu penele lui cele frumóse. [1])

[1]) Isaïa Schinteïa: „Scrisórea unuĭ plugarĭŭ cătră redactorĭŭ“, publ. în „Ș e ț e t ó r e a“ an. I. Buda Pesta. 1875. p. 47.

www.dacoromanica.ro

Pica.

I.

La mai multe case ni se'ntêmpla să vedemŭ nu odata pintre paserile domestice una cu capulu pleşuvŭ şi cu crésta roşă pe frunte, cu penele de colóre cenuşie şi împestriţata cu pete albe ca margăritariulŭ. Acésta pasere, care se póte de departe cunósce dintre celelalte paseri domestice nu numai dupa faptura corpului, ci şi după strigătulŭ ei celŭ patrunḑetoriu şi de multe ori fórte neplacutŭ, se numesce de către Românii din Bucovina: Pică pl. Pici; Pipica, pl. Pipici; şi Pichiura pl. Pichĭuri; de catră Românii din Muntenia şi unele parţi ale Transilvaniei; Bibilică, Bibilóică[1]), masc. Bibiloĭu[2]), Gaina-de-mare[3]), Gaină-cu-margaritare[4]) şi Pipilică[5]); de catră ceĭ din Oltenía: Câţa[6]); şi'n urma

[1]) Veḑĭ: Vocab. de Petri, Barcianŭ şi Polizŭ.

[2]) Vocab. Polizŭ.

[3]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ şi N. Densuşianŭ.

[4]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 101.

[5]) Barcianŭ. Vocab. A. de Cihac. Diction. tom. II. p. 256.

[6]) Com. de Dlŭ I. Cornoĭŭ; — Veḑĭ şi Ananescu Zoolog. p. 103.

www.dacoromanica.ro

de cătră cei din Moldova: P i c h e r e şi P i c h i r e [1]), lat. Numida meleagris L. germ. das Perlhuhn.

Fiindŭ ca P i c a nu se cultivéza de catră Români de multŭ şi'ntr'unu gradŭ aşa de mare, ca celelalte paseri domestice, cum sunt buna óra g a i n e l e, r e ţ e l e, g â s c e l e şi porumbii, de-aceea şi datinele şi credinţele acestora despre dênsa, faţă cu a altoru óre, sunt fórte puţine şi ne'nsemnate.

Credinţele şi datinele Românilor se referescŭ maĭ multŭ numai la óuele acesteĭ paseri. Deci, de-ocamdată şi eu voiu vorbì numai despre acestea.

II.

In serbatorile Pasciloru fie-care Românu, începêndu dela celu mai micu pruncu şi pênĕ la celŭ mai betrânŭ moşnégu, pórta la sine mai multe óue roşii şi împestrite ca sa ciocnéscă cu amicii şi cunoscuţii seĭ, dupa cum e datina moscenita dela strebunĭ.

Sunt însa o sama de ómeni, cari şi aice alérgă dupa speculaţiuni şi înşalaţiuni, voindu a câştigà mai multe óue de câtŭ alţii. Aceştia îşĭ facŭ óue roşi de P i c ă, cu cari, ciocnindu, câştigă cu multŭ maĭ multe óue, de câtŭ când ar cĭocnì cu óue de gainĕ, de óre ce óuele de P i c ă, dupre cum e cunoscutŭ, sunt cu multŭ maĭ tari la gaóce ca cele de gaina. Insă celu ce cĭocnesce cu óue de-acestea, nu numai ca se considerĕ de-unŭ înşalatoriu, ci se ḑice înca ca are

[1]) A. de Cihac. Diction. tom. II. p. 254. — Com. de Dlŭ I. Cornoiŭ.

www.dacoromanica.ro

fórte mare pecatu, pentru că numaĭ óuele cele de gaina sunt menite spre acestu scopŭ.

Óuele de Pica le'ntrebuințézŭ unele Romînce și la o sama de farmece de dragoste, precum și ca lécu în contra muşcaturei şerpiloru. Dar' cum le'ntrebuințéza ele în aceste dóue casurĭ din urma, pênĕ acuma nu-mĭ e maĭ de-aprópe cunoscutu.

www.dacoromanica.ro

Curca.

Dintre tóte paserile domestice cea mai puținu cultivată de poporulŭ românu și mai alesu de celŭ dela țéră este Curca, dem. Curcuță, masc. Curcanŭ, dem. Curcănașŭ; la Românii din unele părți ale Transilvaniei și anume la cei din țéra Hațeguluĭ: Corcodină, masc. Corcodanŭ [1]), în alte părți însa Corcotină [2]), masc. Corcanu și Corcodanŭ [3]), la Românii din Banatu pe lângă Curca încă și Cĭurcă [4]); la Românii din Istria Pură masc. Purichiu și Purmanŭ [5]), lat. Meleagris gallopavo L. germ. das Truthuhn, fem. die Truthenne.

De-aice vine apoi că Românii n'aŭ nici o legendă și mai nici o datină séu credința despre acésta pasere.

Totŭ ce potŭ spune în privința acesteĭ specii de paserĭ este, că dela datina Curcanului de-așĭ sborșĭ penele și de-a se umflà aŭ formatŭ Românii asemĕnarea „se umfla ca unu curcanŭ“, care este

[1]) Com. de Dlŭ N. Densușianŭ.
[2]) Polizŭ. Vocab.
[3]) S. P. Barcianŭ. op. cit.
[4]) Veḑĭ: Familia. an. XIX. Oradea-mare. 1883. p. 227.
[5]) I. Maiorescu. Vocab. istriano-românŭ. publ. în „Convorbirĭ lit.“ an. VIII. Iași. 1874 75. p. 210.

www.dacoromanica.ro

fórte usitata în Bucovina și care se ḑice despre bărbaţii ce se fudulescu și se îngâmfă prea tare, de și n'aŭ pentru ce, precum și despre cei aroganţi. Éra dela curca vine ḑicala „s'a b â r z o i a t u c a o c u r c ă“, care se aplică femeiloru celoru îngâmfate.

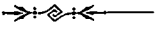

www.dacoromanica.ro

Dropia.

I.

Paserea cea mai mare, care se afla în Europa şi care, pe câtŭ e de greoĭe în âmbletulŭ seŭ, pe atâta e şi de istéţă şi precauta ca să nu devie prada vênatorilorŭ, carii, pentru carnea ei cea gustuósă, o urmărescu pretutindene unde sciu ca petrece, este Dropia, numită altmintrelea şi Drobiţă, Drofie şi Drochie, lat. Otis tarda L. germ. die Grosstrappe.

Barbaţelulŭ acesteĭ paserĭ, după cum mi-au spusŭ mai mulţi Românĭ din Bucovina, se numesce în unele locurĭ Drobŭ pl. Drobĭ, în altele Sdrobu pl. Sdrobĭ, éră în Muntenia Dropioiŭ şi'n glumă Mitropolitŭ. [1])

O alta pasere, care se ţine de familia Dropieĭ, însă care e cu multŭ mai mica de câtu acésta, se numesce Dropie-mica séu Spurcóĭcă [2]) masc.

[1]) A. I. Odobescu. Ψευδο-κυνηγετικος. p. 7.

[2]) In Dictionnaire daco-romane t. II. p. 355. al Dluĭ A. de Cihac, numele acesteĭ paserĭ e scrisŭ „Spărcóĭcă". Eŭ credŭ însă că acestŭ modŭ de scriere nu e corectŭ, ci ar trebui să fie „Spurcóĭcă", ceea ce fórte logicŭ ca femeiuşcă a „Spurcacĭuluĭ", şi acésta cu atâta mai multŭ, de óre ce paserea din cestĭune se numesce „Spurcóĭcă" şi de cătră Dr. T. Stamati în

www.dacoromanica.ro

Spurcaciŭ [1]), lat. Otis tetrax L. germ. die Zwergtrappe.

Dropia din urmă se deosebesce de cea dintâiŭ prin aceea, că e cu multŭ maĭ mică la corpu; la pene e cafenie, pe spate cu puncte negre, éra pe pântece alba; pe când cea dintâiŭ e maĭ mare, maĭ greóie, penele de pe spate i sunt ruginii, éră ciocuiu scurtu şi pĕrosu la rădĕcina.

Amêndóue paserile acestea se află într'unŭ numeru fórte însemnatŭ în România şi maĭ alesu pe lângă Dunare. In Bucovina şi Transilvania provinu cu multu maĭ puţine Dropii şi numaĭ în unele timpurĭ anumite. Ele se nutrescŭ cu graunţe, érba şi insecte. Carnea lorŭ este fórte bună şi gustósa la mâncare, de-aceea vênatorii le caută şi le urmârescŭ cu o deosebită pasiune.

III.

Partea cea maĭ înpoporată cu Dropii a Romêniei este întinsa câmpie a Baraganului. Aice se facu cele maĭ multe şi maĭ înteresante vênatorii asupra acestorŭ paserĭ. Decĭ, cugetŭ eŭ, ca nu va fi fara óre-şĭ care înteresu pentru cetitorii noştrii, dacă li vom înfaţişâ aice, prin vr'o câte-va trasăturĭ, modulu cum vênéză Românii Dropiile pe aceste câmpii întinse, şi

alŭ seŭ „Manualŭ de Istorie naturala". Iaşĭ 1848. p. 99. unde ḑice că „e înalta de o palmă şi şese palmace", precum şi de Dr. Cihac. în a sa Ist. nat. Iaşĭ. 1837. p. 108.

[1]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 105. — Natura, jurnalŭ pentru respândirea sciinţelorŭ nat. în România an. V. Bucurescĭ. 1862. p. 28.

www.dacoromanica.ro

mai alesu Tamadaienii, aceĭ „vênatorĭ de Dropiĭ din baştina, carii nému din némulŭ lorŭ aŭ rătacitŭ prin Baraganu, pitulaţi în caruţele lorŭ acoperite cu covergĭ de rogojină şi, mânâudu în pasŭ a lene glóbele lorŭ de calușei, dau róta óre, ḑile şi lunĭ întregĭ împrejurulŭ falniciloru Dropioi — carora ei li ḑicu Mitropoliţi, — séu când aceştia primavéra se înteţescu în lupte amoróse, séu când tómna, ei ducu turmele de pui să pască pe ţerine înţelenite.“ [1])

Modulŭ cum vênézŭ aceşti Români, aceşti „vênatorĭ din baştină“, nu credu sa aibă vre o asemenare cu a vênatoriloru de alta naţiune.

Prin urmare, cu atâta mai de grabă, pare-mi-se, ca merită sa-lŭ înfăţoşamu aice.

„Şi'n adeveru, — ḑice Dlŭ Odobescu, — sa şedemu strîmbŭ şi sa judecămŭ dreptu: óre ce desfatare vênatorésca mai deplină, mai neţermurita, mai sanina şi mai leganată în dulci şi duióse visări, póte fi pe lume de câtŭ aceea care o gusta cine-va când, prin pustiile Baraganului, caruţa, în care sta culcatŭ, abia înaintéza pe căi fără de urme? De'nainte-ĭ e spaţiulŭ nemărginitŭ; dar' valurile de érbă, când înviete de o spornica verdéţa, când ofelite sub pârlitura sóreluĭ, nu-ĭ însufla îngrijirea nestatorniculuĭ oceanu. In departare, pe linia neteda a orizontului se profiléza, ca moşoróĭe de cârtiţe uriеşe, movilele, a cărorŭ urzala e taina trecutuluĭ şi podóba pustietaţii. Dela movila Nécşului de pe malulu Ialomiţei, pênĕ la movila Vulturului

[1]) A. I. Odobescu. op. cit. p. 7–8.

www.dacoromanica.ro

din prejma Borcei, ele stau semenate în prelargulŭ câmpiei, ca sintinele mute şi gârbovite sub ale lorŭ betrâneţi. La pólele lorŭ cuibéza Vulturii cei falnici cu late pene negre, precum şi ceĭ suri alu carorŭ ciocu ascuţitŭ şi aprigiu la pradă resare hîdosŭ din ale loru grumazuri jupuite şi golaşe. E grosnicŭ de a vedea cum acestea jivine se repedŭ la stêrvuri şi se îmbuibă cu mortaciuni, când, prin sohaturi, pică de bolesce câte o vita din cireḑi!"

„Dar' căruţa trece în laturi de aceea privelisce scârbósa; ea înaintéza încetinelu şi ratacesce fară de ţelŭ, după bunulu placu alu mârţógelorŭ arominde séŭ dupa prepusulŭ de vênatu alu Tamadaianului caruţaşu."

„De cu ḑorile, — atunci când róua stă încă aninata pe firele de érbă, — ea s'a pornitŭ dela conaculŭ de nópte, şi tocmaĭ când sórele e de-asupra amédului, ea sosesce la loculu de întâlnire alŭ vênătoriloru. Maĭ adese acestu locu e o cruce de pétră, strîmbata din pina ei, séu unu puţŭ cu furca, adica o grópa adûnca, de unde se scóte apa cu burduvulu. Trebue sa fi la Paicu, în gura Baraganului, séŭ la Cornaţele, în meḑulu luĭ, ca sa gasescĭ câte o mică Dumbrava de vechĭ tufanĭ sub care se adapostescŭ turmele de oi la póle, ér' mii şi mii de cuiburi de Ciorĭ pintre cracile copacilorŭ. In ori ce altŭ locu alŭ Baraganului, vênatoriulŭ nu afla adapostŭ spre a îmbucà séŭ a dormì ḑiua, decâtu umbra căruţeĭ sale. Dar' ce vesele sunt acele întruniri de una séŭ dóue óre, în care toţĭ îşi povestescŭ câte isbânḑi aŭ facutŭ séŭ maĭ alesu. erau să facă, cum i-au amagitu paserea vicléna, cum i-a

www.dacoromanica.ro

purtatu din locu în locu, și cum în sfârșitŭ s'a făcutŭ neveḑuta în sboru-ĭ prelungitŭ.“

„Dupa repausŭ colinda prin pustiĭ reîncepe cu aceea-și placere. Vênatoriulu, înprospetatŭ prin somnulu, prin mâncarea și prin glumele dela conacu, se aprinde din nou de ispita noroculuĭ; elŭ cu ochiĭ cauta vênatulu, cu gândulŭ sbóră póte cătră alte doruri; dar' simțirile-ĭ sunt în veci deștepte; inima-ĭ veghiata este mereu în mișcare și urîtulu fuge, fuge departe, din colo de nestatornica zare a nemarginiteĭ câmpiĭ.“

„Când sórele se plécă spre apusu, când murgulu serii începe a se destinde dreptatŭ preste pustiĭ, farmeculu tainicu alu singurătățiĭ cresce și mai multu în sufletulu calĕtoriului. Unu susuru noptaticŭ se înalța de pe fața pamêntului; din adierea vêntuluĭ priu erburi, din țiriitulu grierilorŭ, din miĭ de sunete ușóre și nedeslușite se nasce ca o slaba suspinare eșita din sinulu obositŭ alu natureĭ. Atunci prin nalțimele vĕsduhului, sboru, cântândŭ a lorŭ doine, lungi șire de c o c o r ĭ, brâne șerpuinde de acele paseri caletóre, în care divulŭ Dante a întreveḑutu graciósa imagine a stolului de suflete duióse, de unde se desprinde spre aș deplânge restriștea, gingașa lui Francesca :

E come i gru van cantando lor lai,
Facendo in aer di sè lunga riga;
Cosi vid'io venir traendo guai,
Ombre portate dalla detta briga. [1])

[1]) Dante. Divina Commedia; L'Inferno, cant. V.

www.dacoromanica.ro

Românesce :

Şi precum gruĭ mergŭ cântându a lorŭ dome,
Facendŭ prin aerŭ din sine lungi şire ;
Aşa vĕdui viindŭ, trăgêndŭ vaete,
Umbre purtate de pomenita suflare.

„Dar' câte una — una caruţele sosescu la târla séu la stâna, unde vênatorii aŭ sa petréca nóptea; unu bordeiu acoperitŭ cu pae, -- câte-va saiele séŭ olomuri pentru vite, o cétă de dulăĭ ţepeni latrându cu înverşunare, şi în tóta împrejurimea unu mirosu greŭ de óie, de cépa şi de rachiŭ, éta adapostulŭ ce le póte oferî baciulu dela Radana séu celu dela Renciu. Din acestea cata vênatorii să-şi întocmésca culcuşŭ şi cină, dacă cum-va n'aŭ avutŭ grijă să-şi aduca aşternutu şi merinde în căruţe. Pe când însa, pe sub şure şi la vatra bordeiului, ospĕţulŭ şi paturile se gatescŭ, dupre cum pre fie-care îlŭ taĭe capulŭ, limbele se desmorţescu şi prin glume, prin risuri cu hohote, ele rescumperă lungile óre de tacere ale ţilei.“ [1])

Étă în puţine trasaturi modulŭ cum îndatinézĕ din vechime Tamădăienii, şi nu numaĭ aceştia, ci şi toţi acei vênatori români, carii cercetéza întinsa câmpie a Baraganuluĭ, a vênà cârdurile de D r o p iĭ, carii, cu pasŭ mesuratu şi cu capulu ţintitu la paza, cutrieră şesurile cele fară de margine... Şi óre vênatoria acésta nu este cu multŭ mai atrăgĕtóre, mai romantica şi mai încântatóre, óre nu aduce ea vênătoriului mai multa distragere şi placere, de câtu aceluia, ce cutrieră p e r

[1]) A. I. Odobescu. op. cit. p. 9 13.

www.dacoromanica.ro

pedes apostolorum câmpiile, însoțitŭ fiindu numaĭ de-unŭ singurŭ prepelicarĭŭ, care nu póte să-ĭ procure altă distragere, fără numaĭ dóră ca să stârnéscă pre vre o prepeliță de pe cuibarĭŭ séu vre unŭ epure somnorosŭ de sub o tufă, dupre care începe apoĭ a alergà totŭ țiflindu și haucaindŭ de-ță țiue urechile și-țĭ alungă vênatulŭ de sub nasŭ?

Românulu, dupre cum am vĕdutŭ din șirele citate maĭ susŭ, ca și la orĭ care altă împrejurare de petrecere și distragere, așa și la vênatorie, îĭ place a fi totdéuna veselu, totdéuna în orĭ bune, nu tacutŭ și cu cugetulu îndreptatŭ numaĭ într'unu singuru locu, cum ar putea maĭ de graba și maĭ ușoru scurtà viéța uneĭ vietățĭ nevinovate.

Românulŭ încă e vênatorĭu din nascere, și póte că cu multu maĭ iscusitŭ și ajunsŭ de capĭŭ de câtu orĭ și care vênatorĭu străinu, dar' monotonia, ca și orĭ unde în altu locu, așa și la vênatorie, îĭ este urîtă, și cauta a o alungà dela sine, înlocuindu-o prin totŭ felĭulu de istorióre picante și observarĭ ingenióse...

www.dacoromanica.ro

Nagâțulŭ.

I.

Multe și feliurite aŭ fostu neajunsurile și neplacerile, nevoile și năcazurile, cruḍimele și maltrătările, ce aŭ trebuitu sa le sufere stremoșii noștri în timpurile vechi nu numai dela popórele cele păgâne și barbare, cari ca nisce lăcuste nesațióse aŭ cutrieratŭ, prădatŭ și pustiitŭ în maĭ multe rênduriĭ țerile române, ci înca și dela acele popore creștine, cari ca unele ce eraŭ învecinate și aveaŭ mai acelea-și interese ca și Românii, adică: de-așĭ a parà patria, limba și religia în contra pagânismului și barbarismului, ar fi trebuitŭ sa vĭețuéscă în cea maĭ strînsă și maĭ bună legatură și amicéța.

Din acésta causă apoi, pentru că nu sciau în cotro să-și mai plece capulŭ, pentru că nu aveau pre nime, care să li fi ținutŭ parte, să fi căutatŭ cu ochĭ buniĭ asupra lorŭ și sa-ĭ fi ajutatŭ din tótă inima la timpu de nevoe, eraŭ Românii adeseorĭ constrînși a întrebuința diferite mijlóce spre a se putè apărà în contra inimicilorŭ de tóta mâna și spre a scăpà cu viéța din ghiarele acestorŭ fiere selbatice cu graiŭ și trupŭ omenescu.

www.dacoromanica.ro

Aşa ni istorisescu bĕtrânii, între multe altele, ca mai demultŭ stremoşii noştrii, nesciindu când vor navalì inimicii asupra lorŭ ca sa-ĭ despóie de tóte ce aveaŭ, nefiindu mai nicĭ într'o ḑi siguri de averea şi viéţa loru, faceau nisce „c i u h e“, prin mijlocului carora li se da apoi de scire când se apropiau inimicii de dênşii. C i u h e l e acestea, cari se împlântaŭ în regula pe culmile cele mai înalte ale délurilorŭ şi ale munţilorŭ, constà dintr'unŭ capriorŭ lungŭ séŭ dintr'o bârnă mare de bradu séŭ şi de altu lemnŭ pe care o înfaşurau dintr'unu capĕtŭ pêne'ntr'altulu cu pae sucite şi unse cu reşina séŭ cu smóla.

Mai departe fie-care românŭ, ce avea puţina avere şi n'ar fi voitu să cada în mâna inimicilorŭ, îşi facea câte unŭ caru câte cu dóue p r o ţ a p u r ĭ séŭ r u d e pe care încarcà, la timpu de nevoe, tóta averea sa cea mai preţiósă.

Când întrau inimicii în ţéra străjerii, ce erau puşĭ anume să stea de pânda pe culmile délurilorŭ, da focŭ ciuhelorŭ descrise mai susu, ciuhele se aprindeaŭ şi prin flacara loru se da de scire tuturoru Românilorŭ de prin apropiere, că inimicii: Tatarĭ, Turci, Unguri, Cazaci, Leşĭ séŭ cari eraŭ se apropie de dênşiĭ. Românii, vĕḑêndu acestŭ semnŭ şi sciindu prea bine ce-i aştépta, încarcau de graba totŭ ce aveaŭ mai preţiosŭ pe lângă sine în carĕle cele cu dóue proţapurĭ, înjugaŭ boii la unulŭ din proţapurile, ce erà îndreptatu spre pórtă, şi aşa apoĭ se retrăgeaŭ spre Carpaţĭ, spre desimea munţilorŭ, unde erà tótă scaparea lorŭ.

www.dacoromanica.ro

Fiindu ca însa pe acelea timpuri în munți nu se aflau, ca acuma, drumuri și plaiuri batute pe cari se póta âmblà omulu după plăcere, se întórca carulŭ seŭ încarcatu cu povóra în cotro va voi, ci aflându-se așa ḑicêndu numai nisce potici și cărări fórte ânguste, de-aceea faceau ei carĕle cu dóue protapuri, ca sa nu mai aiba nevoie a le întórce în totu momentulu, ci sc'njuge boii la protapulu întorsŭ în cotro avea sa apuce.

Ĕră-și ni istorisescŭ betrânii, că totu din causa inimicilorŭ, se vedeau mai de multŭ Românele necesitate a tăiâ carnea ce-o puneaŭ la focŭ sa férba, în mai multe bucățele și fie-care bucătica a o legà câte c'o ațișóra, pre care o lasau sa atârne afara din óla. Când s'apropiaŭ inimicii, ne mai avêndu timpŭ ca sa aștepte pênĕ ce va ferbe carnea fie-care familiantŭ scotea de graba câte o bucățică de carne cu ațișióra din ólă ca sa nu se frigă la mâne, o punea unde apucà, și așa apoi fugeaŭ cu toții de'naintea inimiciloru și se ascundeau prin munți séŭ prin alte locuri, unde cugetaŭ că nu vor fi urmariți și prinși.

Acésta datină de-a legà carnea c'o atișóră, când se pune la focŭ ca să férba, s'a păstratŭ pênĕ și în ḑiua de asta-ḑi în unele sate din munții Bucovineĭ. Insa când întrebi acuma pre vre o Românca: de ce légă ea carnea cu ața, când o pune la focŭ?... ce însemnézâ capetulŭ de ață ce spânzură din ólă afara? nu scie nemica alta să-ți respunda, decâtu că așa a apucatu dela moși stremoși și așa face și ea!

Ce se atinge de c i u h e trebue să mărturisescŭ că le-am apucatŭ și eŭ. In copilăria mea mai în pre-

www.dacoromanica.ro

jurulu fie-carui satu din Bucovina se aflaŭ pe culmile délurilorŭ câte patru séu şi mai multe cĭuhe de-acestea postate spre cele patru regiuni ale pamêntului. Intrebându pre unulu şi altulu despre însemnânţa loru mi se respunse ca sunt puse spre apărarea satului în contra reutaţilorŭ.

Câtu pentru carêle cele cu dóue proţapuri séu rude numai cei mai betrâni ómeni îşi maĭ aducu aminte ca prin visŭ ca au vĕḑutu în tinereţele loru icĭ colea câte unulu aruncatŭ sub vre o colnicióră, şi spunŭ că atâtŭ coşulŭ lorŭ, cât şi rótele erau fórte mari.

Afara de acestea, câte s'aŭ înşiratŭ pêne aice ne-au mai remasu înca fórte multe reminiscinţe de pe timpulu când totŭ soiulu de órde păgâne şi barbare cutrierau ţerile române şi despoiau pre locuitorii lorŭ de tóte averile şi bunataţile. Multe s'au mai pastratŭ în memoria restrenepoţilorŭ aceloru Romani trecuţi, cum se ḑice, prin apa şi prin focu. Nu este însă locului loru să le înşiramŭ pre tóte aice. Ne vom mulţamî de asta dată numai cu cele ce le-am înşiratŭ pênĕ acuma, şi vom trece mai departe la obiectulŭ despre care din capulu locului ne-am propusu să vorbimŭ, adica la reminiscinţele şi credinţele Românilorŭ despre paserea numită de comunu în Bucovina N a g â ţ ŭ, lat. Vanellus cristatus M. et W. germ. der Kiebitz.

II.

Unutu dintre popórele păgâne, carĭ aŭ navălitu fórte adeseorĭ în ţerile române dela Dunare şi mai alesu în Moldova şi dela carele aŭ avutu Românii fórte multu

www.dacoromanica.ro

de suferitŭ, aŭ fostŭ Tatarii. De'naintea acestora rarŭ când se puteaŭ ascunde Românii, caci ei, după cum ni istorisescŭ şi credu bĕtrânii, aveaŭ nisce paserĭ învĕţate la vênatorie, pre carĭ le purtaŭ totdéuna cŭ dênşiĭ şi acestea descoperiaŭ pre românĭ orı şi unde ar fi fostu ascunşi.

Aceste paserı rele şi fórte urgisite de poporulŭ românŭ erau Nagâţii.

Teritoriulu Moldovei, de care, dupre cum prea bine se scie că pe acelea timpurı se ţiuea şi Bucovina, nu erà pretutin lene strebatutu şi cultivatŭ ca acuma, ci cele mai multe parţi ale sale erau apatóse şi mlăştinóse, în cele mai multe locurĭ se aflau o mulţime de ochiurı, lacurı şi ıazurĭ marı cât puteai cuprinde cu ochiu, tóte împanate cu trestie, papurĕ, pipirigŭ, plamănă şi alte diferite plante. In stuhăriile seculare ale acestorŭ lacurı şi ĭazurı, se ţice ca de multe se ascundeau Românii de reulu Tătarilorŭ.[1]) Insa Tătarii, sciindŭ prea bine ca Românii îndatinéza a se ascunde prin aceste stuharii ca sa scape de cruţimile loru, se ţice ca cum năvălıau în Moldova şi se apropiau de unu asemene ĭazŭ séu lacŭ, îndată slobodıau o mulţime de Nagâţı, pre carı îi amuţiau să caute pre fugarĭ. Nagâţii, cum se vedeau liberĭ, îndată cutrierau tóte stuhariile de prin prejurŭ şi cum da de vre unŭ Românŭ îndata

[1]) Uniĭ Românĭ, ca sa nu fie descoperiţĭ de Tătarĭ şi de paserile acestora, ţice că îndătinaŭ a-şĭ face unŭ felıŭ de cuşme lungĭ de stuhŭ şi din fructele acestuĭa, puneaŭ cuşmele pe capŭ şi aşa se băgaŭ apoi prin ĭazurĭ şi alte ape marı, unde şedeaŭ cu ţilele întregĭ. Şi dacă treceau Tătarĭ de acolo nu-ĭ puteaŭ cunósce din causa cuşmelorŭ, carĭ se clătinaŭ când suflă vêntulŭ. —

www.dacoromanica.ro

începeaŭ a ţiui, a strigà şi a se roti împrejurulŭ luĭ pênĕ ce veniaŭ Tătariĭ de-lŭ prindeaŭ şi-lŭ despoiaŭ de totŭ ce avea pe dênsulŭ şi apoĭ orĭ că maltrătându-lŭ îlŭ omorîaŭ şi-lŭ aruucaŭ éră îndăraptŭ de unde l-aŭ fostu scosŭ, orĭ că-lŭ legaŭ butucŭ cu curele crude de pîele de vită şi astfelŭ legatŭ îlŭ duceaŭ apoĭ. cu dênşiĭ în sclăvie.

Pe când Tătarìi măltrătaŭ pre uniĭ Românı, cariĭ aŭ avutŭ nenorocirea se cadă în mânele lorŭ, pe atunci Nagâţiĭ sburaŭ într'altă parte şi căutaŭ pre alţiĭ Românĭ... Nici unŭ Românu nu putea să remâe nedescoperitŭ de acestea paserı fórte rele, căci orĭ şi câtu de bine s'ar fi ascunsŭ Româniĭ, ele trebuîaŭ să-ĭ predee în mânele Tătariloru.

Maĭ departe spune tradiţia poporală, că daca Românii pătrundeaŭ şi se ascundeaŭ în desimea stuhuluĭ unde numaĭ a nevoe şi cu greŭ îĭ eră omuluĭ de-a strebate cu sloboda, şi dacá pre aceştîa îı descoperîaŭ Nagâţiĭ, de cariĭ pe acele timpurĭ se aflaŭ fórte mulţı în Moldova şi-şĭ făceaŭ cu miile cuiburı prin stuhurĭ, atunci Tătariĭ nu se maĭ duceau să-ĭ scótă singurĭ din ascunḑişnlŭ lorŭ, ci amuţîaŭ asupra lorŭ pre unŭ felĭŭ de câni, carii încă îĭ purtaŭ cu dênşiĭ, şi câniĭ aceştîa adurmecându pre Românĭ, îĭ scoteau afara şi-ĭ mânaŭ apoĭ spre Tatarı... Vaı şi amarŭ de Românulŭ acela, care picà acuma în mânele păgânilorŭ!... Chinurile luĭ din partea Tătarilorŭ nu se potu descrie!... Atâta ce-lu muucîau, atâta ce-lŭ băteaŭ, că trebaia să móră. [1])

[1]) Trad. Rom. din Horodniculŭ-de-josŭ com. de Dlŭ P. Prelipcénŭ. — Nagâţiĭ, după cum scimŭ din istoria naturală, se ţinŭ în

www.dacoromanica.ro

III.

Afară de acestea trădițiuni de tristă memorie, afară de aceste reminiscințe, cari ni amintescu de timpurile cele grele și viforóse în cari aŭ petrecutŭ stremoșii noștriĭ, mai aŭ Românii încă și urmatórele datine și credințe despre N a g â ț ĭ.

Când copiĭ strigă fórte tare și li-ĭ vócea fórte țiuitóre și pătrunḑetóre, atunci îndatinéză Românŭ din Bucovina a-ĭ numi „N a g â ț ĭ“. Eĭ ḑicŭ: „t a c ĭ N a g â ț u l e n u m a ĭ s t r i g à a t â t a, c ă m ’a ĭ a s u r ḑ i t ŭ!“ Când unŭ copilu racnesce ḑicŭ éră-și că „s t r i g ă c a u n ŭ N a g â ț ŭ!“

Nagâțulŭ e și unŭ anunțătoriŭ de plóie. Așa când sbóră elu pe susŭ și mai alesŭ séra și strigă tare „ț ĭ u ì! ț ĭ u ì!“ atunci se ḑice că în curêndŭ are să se schimbe timpulŭ, are să plóie, va fi timpŭ posomorîtŭ. [1])

Acestea sunt datinele și credințele Românilorŭ despre N a g â ț u!

---

regulă pe fênațele cele apătóse și prin stuhurile de pe lângă ĭazuri și lacuri. Éră când se apropie cine-va de cuĭburile lorŭ, cari sunt făcute pe suprafața pământuluĭ, atunci se rădică repede în susŭ și învêrtindu-se în cercuri începŭ a strigà și a țiuì fórte tare, trădându-și astfelĭŭ loculuĭ unde li sunt óuele. Dela acésta datină a Nagâțilorŭ se vede că vine și credința Românilorŭ, că aceste paseri spăriróse ar fi trădatŭ în vechime pre stremoșiĭ noștriĭ Tătarilorŭ.

[1]) Cred. Rom, din Căndrenĭ, com. de Dlŭ P. Ursulŭ; a celorŭ din Horodniculŭ-de-josŭ, com. de P. Prelipcénŭ, și a Românilorŭ din Frătăuțiĭ-vechĭ. —

www.dacoromanica.ro

IV.

In fine sa mai cuvêntamu ce-va şi despre numele propriŭ alŭ acesteĭ paserĭ.

Puţine paserĭ, din câte li sunt Românilorŭ cunoscute, aŭ atâtea numirĭ ca şi acésta. Aşa Românii din Bucovina, pe lângă „N a g â ţ u“ o maĭ numescŭ încă şi „P a s e r e - t ă t ă r é s c a“, „C â n e - t a t ă r e s c ŭ“ şi „Ţ ı u v l i c ŭ“ pl. „Ţ ı u v l i c ı“.

Numirea „Ţ ĭ u v l i c ŭ“, după cum spune poporulŭ, să-ĭ vină de-acolo, că ea când are se prevestéscă timpulu celŭ reu séu când are să descopere pre cine-va c ă p c â n i l o r u, adica acelorŭ căpcânĭ, carĭ mânâncă ómenĭ, striga necontenitŭ: „ţ ĭ u u v l i c ŭ! ţ ı u u u v l i c u!“ [1])

Credu că totŭ dela strigatulŭ acesteĭ paserĭ s'a formatŭ în decursulu timpuluĭ nu numaĭ numele eĭ, ci şi verbulu „ţ i v l ì“ séu „ţ i f l ì“, care însemnéza atâta câtŭ a s t r i g à t a r e, a r ă c n ì c'o vóce ascuţita şi pătrundetóre, şi care se aplică maĭ alesu copiiloru celorŭ reĭ ce plângŭ fórte multu.

In unele locurĭ din Transilvania se numesce paserea acésta „L i b u ţ u“ [2]) şi „L i b u c ŭ“, „L i b o c ŭ“, „L i b e c ŭ“, „B i b i c ŭ“ [3]), éra în altele locurĭ „N a-

[1]) Dat. şi Cred. Rom. din Frătauţiĭ-vechĭ.

[2]) Sab. Popŭ. Barcĭanŭ. op. cit. — S. Petri. op. cit. —

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 512.

www.dacoromanica.ro

g â ţ u", „N e g u i ţ u"[1]), „N o g â ţ ŭ"[2]), „C ĭ o v l ĭ c a"[3]) şi „C ĭ o r l i c a".

Despre esistinţa numirei „C ĭ o r l i c ă" avemŭ dovadă urmatorîulŭ proverbŭ din Selagiŭ:

Nu-mĭ e fricĭ de c ĭ o r l i c ă
Că-mĭ stă casa 'ntr'o urzică,
Ci-mĭ e fricĭ de c ĭ o c o ĭ ŭ
Că-mĭ stă casa 'ntr'unŭ gunoĭŭ.[4]

Românii din Moldova o numescu „N a g â ţ ŭ"[5]) ér cei din Muntenia „C ĭ o v i c ă".[6]) Dar' e de presupusu ca'n Munteuia se va fi numindu şi „C ĭ o v l i c a" judecându dupa proverbulu citatu mai susŭ, care e fórte respânditŭ şi în acésta ţóra şi care numaĭ cu fórte puţine schimbarĭ suna precum urméza:

Nu-mĭ e fricĭ de c ĭ o v l i c ă,
Că-mĭ stă casa'ntr'o urzică,
Ci-mĭ e fricĭ de c ĭ o c o ĭ ŭ[7])
Că-mĭ e casa 'ntr'unŭ gunoĭŭ.[8])

[1]) S. P. Barcianŭ op. cit.
[2]) A. de Cihac op. cit. p. 517.
[3]) S. Petri op. cit — S. P. Barcianŭ op. cit.
[4]) Şedetórea an. IV. Budapesta 1878. p. 117.
[5]) Dr. T. Stamati. Manualŭ de ist. nat. ed. I, Iaşi. 1848. p. 99.
[6]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 105.
[7]) Sub cuvêntulŭ „c ĭ o c o ĭ ŭ" din proverbulŭ acesta şi din celŭ premergĕtorîŭ n'are, după părerea mea, a se'nţelege „C ĭ o c o i ĭ", carĭ aŭ jupitŭ şi maĭ jupescu încă şi pône în ḑiua de aḑi pre bĭetulŭ poporŭ românŭ din România, ci eŭ socotŭ că sub „C ĭ o c o ĭ u l ŭ" acesta se'nţelege „C ĭ o c â r l a n u l ŭ, căcĭ şi acésta pasere, care în unele ţinuturi din Transilvania se numesce „C ĭ o c o ĭ ŭ", âmblă, maĭ alesŭ érna, prin gunóie şi prin băligare cautându-şĭ nutremêntulŭ.
[8]) G. Baronzi. op. cit. p. 49.

www.dacoromanica.ro

In Vocabularulŭ românŭ-nemţescŭ, compusŭ de Dlŭ S. Petri, pe lângă numirea „Cĭovlică“ pe care o trăduce în germânesce prin „Kiebitz“, provinŭ încă şi numirile „Cĭovică“ pl. „Cĭovicĭ“ şi „Cĭovină“ pl. Cĭovine“ pre carĭ le trăduce prin „Fischaar“ şi „Beinbrecher“. Asemenea şi în Vocabularulu Dluĭ Barcĭanŭ provine încă numire „Cĭovică“, care o traduce germânesce prin „Todteneule“. Totŭ acésta numire din urmă, precum şi „Cĭuvică“ se află şi la Dlŭ A. de Cihac [1]) trădusa prin Ulula aluco şi Strix passerina.

In privinţa numirilorŭ „cĭovică“, „cĭuvică“ şi „cĭovina“ esista aşa dară, după cum am vĕdutŭ, deosebite părerĭ, aplicându-se de unĭĭ Românĭ la alte paserĭ şi nu la Nagâţŭ. Cu tóte acestea însă eŭ credŭ, că de óre ce între numirea „Cĭovlică“ şi „Cĭorlică“, care însemnéză după unii „Nagâţulŭ“, şi între acestea din urma, adica: Cĭovică, Cĭuvică şi Cĭovina, esistă o deosebire fórte mică, numaĭ de dóue litere, éră rădĕcina fiindŭ la tóte aceea-şĭ, tóte numirile acestea trebue sa semnifice una şi aceea-şĭ pasere şi anume séŭ numaĭ Vanellus cristatus (Tringa vanellus L.) séŭ numaĭ Glaucĭdium passerinum (Strix passerina. [2])

[1]) Dictionnaire t. II. p. 56.
[2]) Veḑĭ t. I. p. 204.

www.dacoromanica.ro

Fluturaşulŭ.

I.

In natură se află multe animale, precum şi alte vietăţĭ, carĭ sunt, aşa ḑicêndŭ, nnu barometru viŭ, fiindŭ că prevestescŭ sosirea ploiĭ. Mâţele, lipitorile, paingeniĭ, muscele, unii pescĭ şi maĭ cu samă bróscele se distiugu în privinţa acésta fórte multŭ. Dar' noĭ vom lăsà de aştă dată pre tóte vietaţile acestea la o parte şi vom vorbì numaĭ despre o pasere, care asemene anunţă venirea ploii, fiindu că ea atuncĭ când are să plóĭe începe a fluerà într'unŭ modŭ particularŭ.

Acésta pasere, care nu odată prin strigătulŭ eĭ face pre ómeniĭ, ce lucră în câmpŭ, să se silésca maĭ de grabă cu lucrulŭ, dându-le de scire, că în curêndŭ o să-i apuce plóia, se numesce de cătră românĭ din Muntenia Fluturaşŭ[1]), Purcăraşŭ[2]), Fluerarĭŭ[3]), Fluerătorĭŭ[4]), Prundăraşŭ şi Pruntăraşŭ[5]), lat. Charadius pluvialis L. germ. Goldregenpfeifer.

[1]) Natura. an. V. Bucurescĭ 1862. p. 205. — D. Ananescu. Zoologia. 1874. p. 108.
[2]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.
[3]) D. Iarcu. Elemente de ist. nat. Bucurescĭ 1864. p. 20.
[4]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.
[5]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 297.

www.dacoromanica.ro

Fluturaşulŭ séu Purcaraşulu acesta se află mai în tótă Europa. Elŭ e o pasere mígrătóre, fiindŭ că érna pléca dela noï în ţerile cele calde şi mai cu samă cătră nordulu Africeï. La acésta migraţiune, Fluturaşulu merge în cete mari, cari formézā unŭ triunghiŭ deschisŭ resturnatu, buna óră precum călătorescu şi Cucórele.

Mâncarea Fluturaşului constâ în vermi, insecte, larve şi chiar în seminţele diferiţiloru arborï. Elŭ traesce în monogamie, adică barbaţelulŭ remâne totdéuna credinciosu femeii sale. Dara numai femeiuşca se'nsarcinéza cu facerea cuibului pentru pui. Acestŭ cuibu, de şi nu e elegantŭ şi nici n'are o posiţiune înaltă, fiindu că este facutŭ pe pamêntu pintre erburï, cu tóte acestea este fórte solidŭ şi convenabilŭ pentru a primî óuele în numerŭ de patru séu cinci de colóre galbaua-închisa, batêndu în roşu, avêndu pe gaóce şi pete aurii.

Când femeiuşca clocesce óuele, barbaţelulu şede óre întregi lânga dênsa şi cânta spre petrecerea soţiei sale şi spre a o încurajà la clocirea progenitureï sale.

Femeiuşca se'nsarcinéza cu clocscerea progenitureï, éră barbaţelulu şede a casa în curajindu-o prin feliurite petreceri şi cântece şi numai atunci deviue neliniscitŭ şi începe a fluerà, când în scurtŭ timpu are sa vie vre o plóie.

Caracterele zoologice ale acestuï Fluturaşŭ séu Purcăraşŭ sunt urmatórele: e în lungime de dóuedeci şi şese, în laţime de cincideci şi optu, în lungimea aripeloru de optspredece éra în lungimea codii

www.dacoromanica.ro

de optŭ centimetri; are unŭ cĭocĭu slabu, dreptu, neascuţitŭ şi mai scurtu de câtŭ capulu; pelea din dareptŭ a picĭórelorŭ este ca o sită. Aripele sunt ascuţite, códa are dóuespredece pene şi pórta unu desemnŭ de vergea, fulgii sunt neteḑĭ şi lipiţi de pele, corpulu este de o colóre cam négră, cu pete cam verḑi séu galbene ca aurulu, aceste pete lipsescu coḑiu, care este de-o colóre cenuşie şi are nisce vergĭ galbine şi verḑĭ. —

II.

De familia Fluturaşului se mai ţine încă şi altă pasere, care asemene provine în ţerile locuite de Românĭ. Aceea se numesce de catră Românii din Muntenia, dupa cum mi-a spusŭ Dlu Gr. Stefanescu, Porcuşoru, lat. Charadrius morinellus L. germ. der Mornell oder Morinell.

Porcuşorulu e în lungime de dóuedecĭ şi trei, în laţime de patruḑecĭ şi şese, în lungimea aripeloru de cincispredece şi'n a coḑiu d' şepte centimetri. Penele lui cele de pe spate sunt negre şi pe margini ruginii; capulŭ seŭ colu suru e despărţitu de peptu prin dóue brâie: unulu negru şi altulu albu. Partea inferiória a peptului e la mijlocu négra, pântecele albu. Ochii cafenii, cĭoculu negru, picĭórele galbene-verḑii.

Porcuşorulu e una dintre paserile cele maĭ frumóse şi mai atragetóre ale familiei de care se ţine. Elŭ petrece maĭ cu sama pe ţénaţele cele apatóse şi pe lânga riurĭ, şi se nutresce cu cobelcĭ, vermi, cărabuşi şi cu larve de insecte.

www.dacoromanica.ro

III.

In ţerile locuite de Românĭ, şi'ndeosebĭ pe întinsele câmpiĭ ale Românieĭ pe lângă Dunăre şi pe insulele Dunăreĭ se maĭ află şĭ-o a treĭa pasere, care încă se ţine de familia celorŭ dóue descrise maĭ susŭ. Aceea se numesce F l u t u r a ş ŭ - m i c ŭ, în Bucovina: V ă c ă r e l ŭ, lat. Charadrius fluviatilis Bechst. germ. der Flussregenpfeifer.

Fluturaşulŭ acesta este fórte mícŭ, abĭa întrece mărimea uneĭ C ĭ o c â r l i ĭ. Lungimea luĭ e de şeptespreḑece éră lăţimea de treĭḑecĭ şi patru centrimetri, lungimea aripelorŭ de o sută cincĭspreḑece éră a coḑiĭ de optŭḑecĭ şi şese de milimetri. Penele de pe spate ĭi suntŭ ţerniĭ éră cele de pe pântece albe, împrejurulŭ grumazuluĭ are o dungă albă; cĭoculŭ negru, picĭórele galbine.

Spunŭ Românĭĭ din Bucovina că Fluturaşulŭ acesta strigă maĭ cu samă numaĭ pe la înserate, anunţândŭ prin acésta că va fi timpŭ nourosŭ şi ploĭosŭ.

www.dacoromanica.ro

Sitarĭulŭ.

I.

Una dintre paserile, care, din causa cărniĭ sale celeĭ bune, este fórte căutată de vênătorĭ şi care se află în ţerile locuite de Românĭ într'unŭ numĕrŭ destulŭ de mare, este şi Sitariulŭ, numitŭ altmintrelea şi Sitarĭŭ-de-pădure, Cĭocănea[1]), Becaţŭ şi Becaţă[2]) lat. Scolopax rusticola L. die Waldschnepfe.

Sitariulŭ e de treĭdecĭ şi doĭ centimetri în lungime de cincĭdecĭ şi optŭ în lăţime, de dóuedecĭ şi unu în lungimea aripelorŭ şi de nóue în lungimea coditĭ. Penele de pe spate-ĭ sunt ruginiĭ şi înpestriţate c'o multime de pete sure şi negre, éră cele de pe pântece galbene deschise şi cu dungĭ cafeniĭ. Pe partea inferióră a capuluĭ şi pe céfă are patru dungĭ cafeniĭ-închise şi patru galbene-închise. Cĭoculŭ e supţire, dreptŭ şi cilindricŭ, care-ĭ servesce ca o sită spre scóterea însectelorŭ şi a vermilorŭ, ce-ĭ servescŭ de nutreţŭ, de prin mlaştine, din muşchiŭ şi din gunóie; picĭórele scurte şi încalţate cu pene de colóre ruginie. Locuiu seŭ de petrecere sunt padurile şi câmpiile cele apătóse. Ḑiua

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 54. —

[2]) B. Nanianŭ op. cit. p. 107. — D. Ananescu op. cit. p. 111. — Laurianŭ şi Massimŭ Glossariŭ p. 64. — Dr. Cihac op. cit. p. 115.

www.dacoromanica.ro

stă ascunsu, éră séra și deminéța esă spre așĭ caută nutreţulŭ seŭ.

II.

Am spusu mai susu că Sitariulu vêra cĭoculu seŭ adeseorĭ și prin mlaștine și muşchiuri spre aşi căută nutreţulu. Acésta împrejurare a datŭ Românilorŭ nascere la urmatórea credinţă.

Dlu P. Ursulŭ îmi scrie, ca Românii din ţinutulŭ Dorneĭ spunŭ și credu cum că Sitariulŭ nu se nutresce ca alte paseri cu insecte séŭ seminţe, ci elŭ trăesce numai cu aerulu și zama ce-o suge cu cĭoculŭ seŭ de prin mlaștine și din alte locurĭ apatóse. Maĭ departe se dice că elu nu piscue nicĭ odată primavéra, pênĕ ce nu se află atâta érbă verde, cu câtă să se pótă nutrì vitele.

Totŭ acésta credinţă se afla, după cum mi-a scrisŭ Dlu Gr. Craciunașu, și la Românii din Transilvania. Aceștia înca istorisescu despre S i t a r i ŭ, că ar trăì numaĭ cu „aerŭ de paméntu“.

www.dacoromanica.ro

Berbecuțulŭ.

I.

De cum se ḍesprimaverézą şi pêně târḍiu tómna se póte fórte adeseorĭ observà pe marginile apelorŭ, pe lângă lacurĭ, razurĭ, ochiurĭ şi pe fênaţele cele apatóse o pasere fórte spăriósa, care de multe orĭ, maĭ alesŭ câud e de cine-va spariata, sbóra ca o săgéta dreptŭ în susu, éră dupa ce s'a suitŭ în aeru începe a strigà c'o vóce, care are fórte mare asemenare cu sbérătulŭ unuĭ berbece. Acésta pasere se numesce în Moldova Berbecuţŭ, éră în Bucovina atâtŭ de catra Româniĭ dela munte, câtŭ şi de către ceĭ dela ţéră Berbecuţu, fem. Berbecuţă şi Óĭa-moşĭlorŭ, în Munteuia: Becaţină,[1] lat. Gallinago gallinaria, germ. die Heerschuepfe.

Berbecuţuluĭ e de douĕḍecĭ şi nóue centimetri în lungime, de patruḍecĭ şi cinci în laţime, de treispreḍece în lungimea aripelorŭ şi de şese în lungimea coḍiĭ. Penele de pe spate sunt cafeniu-închise cu dungĭ galbine, éra celea de pe pântece albe; partea superióra a grumazuluĭ sură, partea superióră a peptuluĭ cu pete cafeniĭ. Pe capŭ cu treĭ dungĭ late de colóre galbană-roşietică. Ochiĭ închişi-cafeniu, ciocului negru, picĭórele

[1]) B. Ńanianŭ op. cit. p. 107. — D. Ananescu op. cit. p. 111. — Laurianŭ şi Massimŭ, Glossariŭ p. 64.

www.dacoromanica.ro

în colórea cornuluĭ. Petrece în apropierea apelorŭ, pe lacurĭ, ĭazurĭ şi pe fênaţelele cele umede şi apătóse. Nutreţulŭ seŭ constă din diferiţĭ vermişorĭ, insecte, cobelcĭ şi alte vietăţĭ micĭ, carĭ se ţinŭ prin ape şi prin locurile cele apătóse.

II.

Numele de Berbecuţŭ alŭ acesteĭ paserĭ vine de-acolo, după cum mĭ-aŭ spusŭ maĭ mulţĭ Românĭ atâtŭ diu Bucovina, câtŭ şi din Moldova, pentru că ea nu cântă nicĭ nu ciripesce ca alte paserĭ, ci sbéră ca unŭ berbece.

Éră numele de „Óĭa-morţiloru“ îĭ vine de acolo, pentru că morţiĭ numaĭ atuncĭ audŭ din ceealaltă lume sbĭerându oile, cum le-aŭ auditŭ în asta lume, când sbéră Berbecuţulŭ acesta.

Glasulu Berbecuţuluĭ merge pe isvorulŭ apeĭ, pe a căreĭ suprăfaţă cântă elŭ, pênĕ în ceealaltă lume, unde se află morţiĭ.

Când strigă Berbecuţulŭ nóptea, atuncĭ se ḑice ca se scólă morţiĭ şi-şĭ caută de trebĭ pe ceealaltă lume, şi ómenii de pe astă lume, carĭĭ se află în câmpŭ cu vitele, cum îlŭ audŭ sberându ḑicŭ: să ne sculămŭ şi noĭ, cacĭ étă s'aŭ sculatŭ şi morţiĭ pe ceealaltă lume, fiindŭ că aŭ începutŭ a sbĭerà Berbecuţiĭ.

Se ḑice maĭ departe că nicĭ odata nu e bine de-a înpuşcà Berbecuţulŭ, cu tóte că elŭ este fórte bunu de mâncatu. Cine îlŭ înpuşca, nu numaĭ ca are mare pĕcatu, ci póte încă să dee peste o nenorocire mare.

www.dacoromanica.ro

Unŭ omŭ din Calafindescĭ ḑice că a înpuşcatŭ unŭ Berbecuţŭ şi voindŭ a-lŭ scóte din ĭazulŭ pe care l-a înpuşcatŭ, pe locŭ s'a înecatŭ...[1])

Berbecuţulŭ servesce poporuluĭ românŭ încă şi ca unŭ profetŭ. Aşa se ḑice că în véra aceea, în care va sbĭerà elŭ de timpuriŭ, va fi mare abundanţă de grâŭ, éră în véra următóre de păpuşoĭ.[2])

Omenii, ce mânŭ peste nópte pe timpulŭ aratuluĭ în ţerină, când începe a sbĭerà Berbecuţulŭ mai tare, se scólă şi daŭ de mâncare la boĭ, căcĭ atuncĭ, după spusa lorŭ, e unŭ semnŭ cum că îndată are să se facă ḑiuă.

Berbecuţulŭ cântă maĭ multu numaĭ a vreme bună.[3])

---

[1]) Dict. de C. Diaconescu din Calafindescĭ şi de vr'o câţĭ-va Românĭ din Frătăuţiĭ-vechĭ.

[2]) Dict. de V. Flocea.

[3]) După spusa Românilorŭ din Frătăuţiĭ-vechĭ.

www.dacoromanica.ro

Culicĭulŭ.

I.

Culicĭulŭ, numitu altmĭntrelea şi Culicŭ, Fluerariu [1]) şi Şnépu [2]), lat. Numenius arquatus L. germ. der Brachvogel, e o pasere de şepteḑeci pâuĕ la şepteḑecĭ şi cinci centimetri în lung'me, de o suta dóueḑecĭ şi cinci în laţime, de trei ḑeci şi doĭ în lungimea aripelorŭ, de doispreḑece în lung'mea coḑii şi de óptspreḑece pênĕ la dóueḑeci în lungimea cioculuĭ. Penele de pe partea superióră a spatelui sunt cafeniĭ şi pe margini ruginii-deschise, pe partea inferióră însa albe şi de-alungulu cu pete cafen'.; pe pântece galbene-ruginii şi la mijlocŭ cu dungĭ şi p ucte albe; aripele negre pătate cu puncte albe; ochii cafenii-închişi; cioculŭ negru, însa falca de desuptu la rădecină untdelemnie; piciórele plumbii.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire tom. II. p. 528. — Am reprodusŭ numirea acésta cu tóte că mie nu-mĭ vine a crede ca ea să fie poporană, ci maĭ de grabă auḑită dela vre unŭ vênatoraşŭ de moda nóŭa, carele, pe câtŭ de bine se pricepe la vênatŭ totŭ atâtŭ de bine cunósce şi numirile cele adevĕratŭ românescĭ ale paserilorŭ şi ale altorŭ vietăţĭ. —

www.dacoromanica.ro

Culiciulŭ provine, în timpuri anumite, în tóte ţerile din Europa. Loculu seu de petrecere e orĭ şi unde, atâtu la şesu câtu şi la pólele munţilorŭ, atâtu pe lângă ape câtŭ şi pe déluri şi coline. Mai pe scurtŭ ori unde le-i căutà îlŭ poţi aflà. Elu se nutresce cu vermĭ, scoici, pesci şi cu diferite alte vietăţi de apa.

II.

Despre paserea acésta esista la Românii din Bucovina urmatórea legenda:

Ḑice ca a fostu odata o secetă aşa de mare, că tóte apele cele statatóre şi cele curgĕtóre de pe faţa pamêntului secase. Nicairi pe tóta întinderea pămêntésca nu se aflà unŭ singuru stropŭ de apa sa fi datŭ unŭ galbanu pe dênsulu. Toţi pomiĭ, tóte erburile şi tóte florile începuse a se vesceḑì şi-a se uscà. Éră vietăţile, începêndŭ dela cele târiitóre pênĕ la cele sburătóre, vĕḑêndŭ ca se topescu de caldura şi sete alergau în tóte parţile ca nisce turbate dóră vor putea aflà macar unu isvoraşu câtŭ de micŭ cu apa din care ar putea be şi aşi astêmpĕrà setea. Dar' înzadarŭ li erà tóta alergatura şi cautarea, caci nicairi nu se aflà unu isvorŭ de lécŭ!... Şi aşa nu sciaŭ acuma singure în cotro sa mai apuce, în cotro să se mai întórcă şi ce să mai faca ca sa nu péră cu ḑile de sete!...

Păturnica, care înca a alergatu o bucata bună în colo şi'n cóce, vĕḑêndu dela o vreme ca nu e lucru de şaga, ca şi ea uumai de giaba îşi bate capulŭ alergêndŭ în tóte parţile, dupa multă alergatura si cautare, aflându unŭ

www.dacoromanica.ro

locŭ fórte bunŭ şi îndamânaticu pentru unu isvorŭ chiemâ îndată pre tóte paserile la sine şi le ḑise sa încépa dimpreuna cu dênsa a sapà acolo unu isvorŭ, daca nu li-i voia sa péră

Tóte paserile, cum auḑira, uu stătură multŭ pe gânduri, ci çare din cotro alergâ totŭ într'o fuga la Păturnică şi începură dimpreuna cu acésta a sapà ca dóra vor da mai iute de-unu isvoru cu a carui apă să-şi pótă apoi stêmpĕrà setea.

Culiciulu îusa n'a voitu să mérga, ḑicêndu ca elŭ nu-şi va întinà piciórele sapându la isvóre, ci elŭ va rabdà pênĕ ce va plouà şi se vor âmplè éra-şi lacurile şi iazurile, riurile şi părîile de apa cum au fostu şi mai nainte,... atunci va be!...

Celelalte paseri, când auḑira acestu respunsu, se mâniară focŭ pe dênsulu şi blăstĕmându-lu ḑisera:

— Dee Domnulŭ ca numai în sborŭ şi de prin lacuri şi iazuri, riurĭ şi parîle sa bei apa, dar' când vei voì să bei din vre unu isvorŭ atunci atâtu tu câtu şi toţi urmaşii tei îndată să péră, daca nu voesci acuma să sapi dimpreună cu noì la acestu isvorŭ!

Insă Culiciulŭ, fara sa le bage câtu-şi de puţinu cuvêntulu şi blăstĕmulu în séma, sburâ şi se duse în trébă-şi, cugetându ca nemica nu i se va întêmplà. Dar' s'a înşalatŭ, caci de-atunci în cóce cum se apropie vre unŭ Culicu de vre unŭ isvorŭ şi be apa dintr'ênsulu, îndata pere.

Blăstemulŭ paseriloru s'a prinsu nu numai de celŭ dintâiu Culicŭ, ci şi de toţi urmaşii lui. [1])

[1] Acésta legendă, culésă dela Românii din Vicovulŭ de susŭ, mi-a tramis'o Dlu G. Mleşniţa. —

www.dacoromanica.ro

III.

Afară de legenda acésta mai esista la Românii din Bucovina înca şi urmatórele credinţe despre Culicíŭ séŭ Culicĭ:

Aşa se istorisesce şi crede despre dênsulu, dupre cum mi-aŭ spusu vr'o câţi-va Români din Frataŭţi-vechi şi din Crasna, că când şuera elŭ multŭ şi tare, însemnéza ca va fi timpŭ reu, voru fi ploi împreuuate cu pohóie marĭ, carĭ ţinŭ timpŭ mai îndelungatŭ şi se numescŭ ploi vechi. Şi ómeniĭ cunoscu acésta îndata de pe aceea, că Culicii, cum simţescu ca se va schimbà vremea se retragŭ cu toţii dela şesu spre munte la locurĭ mai radicate, şi atâtu în retragerea loru, câtŭ şi de alta data striga cu o vóce rară şi ascuţita „culícŭ! culicŭ!“ de unde se vede ca-i vine şi numirea de „Culícŭ“ séu „Culicíŭ“ la Români.

Mai departe credŭ Românii, ca atunci, când vinŭ în ţerile nóstre mulţi Culicĭ şi striga mai adeseorĭ, nu e semnu bunu. Atunci sa ḑice ca va fi mare fómete.

www.dacoromanica.ro

Lopătarĭulŭ.

Lopatarĭulu, lat. Platalea leucorodia L. germ. der Löffler, e o pasere, care provine în ţerile méḑaḑiale ale Europei şi mai cu sama în România. Elu e de optḑeci centimetri în lungime, de o sută patruḑeci în laţime, de patruḑeci şi patru în lungimea aripeloru şi treispreḑece în lungimea coḑiu. Corpulŭ seŭ, afară de unu brâu gălbiu împrejurulŭ guşei, e peste totŭ acoperitŭ cu pene albe ca néua; ochii roşi ca carmĭnulŭ; cĭocului, care are forma unei mici lopeţi, de unde se vede ca i se trage şi numirea românésca usitată mai alesŭ în Muntenia, e negru şi la vêrfŭ galbanŭ; picĭórele negre; cerculu ochiloru verde-galbiu, éra gâtlanulu galbanu-verḑiu. Femeiuşca e ce-va mai mica la corpŭ ca barbăţelulŭ.

Nutreţulu principalu alu Lopătarĭului sunt pescii, apoi racĭ, scoĭcĭ, cobelci, precum şi alte diferite vietăţi de apa.

www.dacoromanica.ro

Cucostârculŭ.

I.

Cine nu sci cu câta bucurie întimpina Românulŭ paserile mutatóre, cari, întorcêndu-se din ţerile unde aŭ petrecutŭ peste érna, îi anunţa multu dorita primavéra? Cine nu sci cum se îngrijesce elŭ cu vr'o câte-va ḑile înainte de Bunavestire cu totŭ felulŭ de banı ca să aiba cu ce ascultà cânteculu Cucului? Cine n'a auḑitu înca câtu de multu se bucura elŭ când vede âutâia-şı data primavéra dóue Rîndunele de-odată sburându şi ciripindŭ? Séu câtŭ de bine-ı pare ca acestea s'aŭ întorsu éra-şı la loculu loru spre aşı ocupà cuibulu ce l-au fostu parasitu de cu tómnă?

Românulŭ, care nutresce în sine o deosebită iubire pentru natura înverḑita, caruia îi place primavéra cu cerulu ei celu albastru, cu dulcea sa caldura, cu însufleţirea ce-o aduce acésta lumei amorţite de viforile erniı, considera paserile mutatóre ca pre nisce anunţatorı fórte placuţı ai primaverii şi de-aceea îi aştéptà elu cu mare dorŭ şi bucurie.

Decĭ precum întimpina elu pre Rîndunelele, ce tragu la locaşulu seu, totu aşa întimpină elu şi pre C u-

www.dacoromanica.ro

cостârcі, pre cari îi consideră ca pre nisce intimi amicĭ. Şi fiindu că Cucostârculŭ, numitu altmintrelea şi Cocostârcu, Cucostârcu-albŭ, éra în Muntenia Barză şi Barză-alba, lat. Ciconia alba Bechst. germ. der weisse Storch, petrece mai cu sama pe lânga locaşurile omenescĭ, facêndu-şi cuibulu seu decomunŭ pe vêrfulu unei case, a unei şuri séu a unui staulu, fiindŭ aşa ḑicêndŭ de cu primavéră şi pênĕ tómna unulu dintre cei mai placuţi óspeţi ai sei, nefăcêndu-i nici odata vre o dauna séu reŭ, Românulŭ se'ncunjura cu dênsulu fórte omenesce; cauta sa nu i se întêmple nici o neplacere, demândă în acela-şi timpŭ şi căseniloru sei să nu-í facă vre unŭ reu nici macar câtŭ e negru sub unghie.

Cum se'ncunjură Românii cu aceste paseri încreḑetóre şi ce felĭu de datine şi credinţe, ce felĭu de obiceĭe séu oblicere, dupa cum se mai ḑice, aŭ ei despre Cucostârcĭ séŭ Barze, voiŭ sa aratŭ mai pe largŭ în şirele urmatóre. Şi mai întâiŭ vom începe cu legendele Cucostârculuĭ, cacĭ elŭ are şi legendele sale.

II.

Prima legenda a Cucostârculuĭ, comunicata de verulu meŭ St. Fl. Marianu, sună precum urméza:

Mergêndŭ odată Dumneḑeu şi cu Sân-Petru la primblare ca să véḑa ce se mai întêmpla prin lume, ce mai facŭ şi cum o mai ducŭ ómenii, li eşiră înainte o mulţime de jiganiĭ, unele mai urîte şi mai nesuferite decâtŭ altele, şi nu li da mai nici unu picu pace ca sa

www.dacoromanica.ro

se primble, ci unele începura a strigà, altele a se acaţarà de dênşii, şi ér' altele ai muşcà.

Sân-Petru, vĕḑêndŭ atâtea lighioi foşcaindŭ în tóte părţile, din a carorŭ pricină mai că nicĭ nu se putea urnì din locŭ, ḑise catra Dumneḑeŭ:

— Dómne! tóte-su bune şi frumóse, câte le-ai facutu,... tóte-mi placŭ,... dar' jiganiile acestea, dreptŭ să-ţi spunu, ca nici de cumi nu le potŭ suferì!... N'ai capŭ sa ĭeşi macar pe vr'o câte-va minute la primblare, că-ţi sare care din cotro înainte şi ţi se vêră în sufletŭ! ... Şi daca eŭ, carele, multe am veḑutŭ şi am petrecutŭ trăindu în lume, nu le potŭ nici decum suferì, óre ce sa mai ḑică bieţii ómeni?... De buna samă ca aceştia nu-şi vor fi putêndu da rêndu cu dênsele!... Cum socoţi, óre n'ar fi bine să curăţescĭ pâmêntulŭ de dênsele, ca sa n'aibă omenimea a mai suferì şi din partea lorŭ, cacĭ şi aşa are ea destule şi prea destule de suferitŭ?!...

Dumneḑeu, vĕḑêndu ca Sân-Petru are tóta dreptatea, că jigăniile sunt din cale afară nesuferite, nu ḑise nemica, ci în locu de óre-şi care respunsu, câtu ai bate în palme, strînse tóte jigăniile, câte se aflau pe faţa pamêntului, într'unŭ sacŭ mare, legâ saculŭ bine la gura, ca nici una să nu scape dintr'ênsulu, îlu luâ apoi în spate şi se pornì cu Sân-Petru mai departe.

Éta ca mergêndu ei aşa, câtŭ vorŭ fi mersŭ şi pe unde vor fi mersu, se'ntâlnescu c'unu omu care se ducea spre mare.

Ḑumneḑeu, cum îlu vede, îlŭ chiamă la dênsulu şi-ĭ ḑice:

www.dacoromanica.ro

— Audi bădișorule, cum te chiama, n'ai fi Dta așa de bunu sa duci saculu ista pênĕ la marea-cutare?

— Ba! l-oĭu duce, moșule, de ce nu, mai alesu că tocmai spre mare e și drumulŭ meu! — respunse omulu.

— Daca-i așa, apoi éca ți-lu dau, și când veĭ ajunge cu dênsulu pe malulu mării, întórce-lŭ cu gura în josŭ, apoi îlu desléga și-lŭ scutura bine, ca totŭ ce este în nuntru sa curga în apă. Afara de-acésta încă una trebue sa-ți mai spunu: nu cum-va sa te împinga pĕcatele și sa-lu deslegi mai nainte de ce veĭ ajunge pe malulu marii, că apoi e vai și amarŭ de capulu teŭ!... o să pațescĭ una ne mai pațita!...

— Biue, moșule, bine!... n'avea nici o téma ca nu l-oiu deslegà! — dise omulu, nesciindu că celŭ ce i-a datu saculu e Dumnedeu, éra celalaltu Sân-Petru.

A luatu dupa acésta omulu saculu pe umĕru și a plecatŭ cu dênsulu spre mare ca să împlinésca voia moșnéguluĭ. Iusa dupa ce s'a desparțitŭ de Dumnedeŭ și Sân-Petru și după ce s'a dusu o bucata de locu pênĕ ce i-a perdutŭ pre acéștia din vederi, s'a opritu ca sa se mai odihnésca puținu, caci saculu erà cam greu, éra afara o căldurà nesuferita. Și cum sta elu așa și se odihnia cugetà în sine:

— Óre ce va fi în saculu acesta de mi-a spusu moșnégulu, ce mi l-a datŭ, ca sa nu-lŭ deslegu pênĕ pe malulu marii, că de l-oĭu deslegà mai de grabă, va fi vai și amarŭ de capulu meu... Mare lucru trebue sa fie într'ènsulu, séu... cine mai sci,... póte c'a voitu

www.dacoromanica.ro

numai sa-şi bata jocŭ de mine ... Dar', ce mai atâta vorba,... ian sa-lu cercŭ sa vĕdŭ ce e în nuntru!...

Şi cum cugetâ, aşa şi făcŭ.

Dar' n'a apucatu bine a-lu deslegà şi tóte jiganiile sarirà din sacŭ şi începura a alergà care în cotro şi, câtŭ ai scaparà dintr'unŭ amnarŭ, se'mplu éră-şi pamêntulŭ de dênsele. [1])

Nu multu dupa acésta éta că omulŭ, care a avutŭ sa ducă jiganiile şi sa le arunce în mare, se trezesce de-odata cu cei doi moşnegi de naintea sa, şi Dumneḑeu îi ḑice:

— Eĭ, badişorule! aşa m'ai ascultatŭ?... aşa mi-ai dusu saculu, unde ţi-am spusu sa mi-lu duci?...

— Apoi da, moşule, m'au împinsu pĕcatele, ce să facu! — respunse omulu ruşinatu.

— Çe sa faci?... de asta-ḑi înaiute n'ai sa fiĭ mai multu omu, ci ai sa te faci Cucostârcŭ şi vei âmblà prin tóte bahnele şi păreele şi pâne ce nu vei adunà éra-şi la unu locu în sacu pre tóte jiganiile, carora le-ai datu drumulŭ, pênĕ atunci totu Cucostârcŭ sa remâi.

Şi cum rostì Dumneḑeŭ cuvintele acestea omulu déuna se prefacù într'unĭ Cucostârcu c'o guşa mare la grumazu, care e saculu de odinióra, şi totŭ Cucostârcŭ

[1]) Unii istorisescŭ, că omulŭ n'a deslegatŭ saculu pênĕ pe malulu mariĭ. Acolo însa, deslegându-lŭ şi vĕḑêndŭ atâta amaru de jiganie aşa de tare s'a spăimêntatŭ, că a începutu sa tremure şi n'a pututu scuturà saculu numai în apa, cum ĭ-a spusŭ Dḑeu, ci elŭ l-a scuturatu şi pe uscatu. Şi fiindu ca o parte de jiganii aŭ picatŭ în apă, éra o parte pe uscatu, de-aceea şi de-atunci câte jigăniĭ se afla pe pamêntu totu atâtea se afla şi în apă.

www.dacoromanica.ro

a remasŭ elu pênĕ'n ḑiua de asta-ḑi, cacĭ nici pênĕ acum n'a pututu să prindă tóte jigăniile, de óre ce acestea, după ce aŭ scăpatu din sacu, s'aŭ facutŭ cu multu mai cumințĭ de cum aŭ fostu dintru începutŭ, acuma nu se arată orĭ și unde și ori și cui, ci cele maĭ multe dintre dênsele staŭ ascunse prin borțĭ, pe sub petriĭ, prin ape, prin érba, mai pe scurtŭ pe unde potŭ sa se ascunda de ochii ómeniloru.

III.

A dóua legênda a Cucostârculu, comunicată totŭ de vĕrulu meu St. Fl. Marianu, suna astfelu:

Ḑice că pe când âmblă Dumneḑeu pe pamêntŭ se adunară într'o ḑi tóte bróscele la unu locu într'unu baltoĭu mare și ținêndu sfatu alese pre vr'o câte-va dintre dênsele și le trimise ca sa-lu róge pre Dumneḑeu, ca acesta să li dee și loru unu împĕratu, precum a datŭ și celorlalte vietați din lume.

Dumneḑeu, cum le-a ascultatŭ rugamintea li-a și împlinitu dorința. A luatŭ adică unu butucu mare, s'a dusu cu dênsulu la baltoiulu, unde erau tóte bróscele adunate, și aruncându-lu în nuntru ḑise:

— Acesta are sa fie împeratulu vostru!... luĭ aveți să vĕ supuneți, pre dênsulu aveți să-lu ascultați!...

Bróscele, auḑindŭ sgomotulŭ celu mare ce l-a făcutŭ împĕratulu, care a venitŭ pe neașteptate la dênsele, se băgara în tóte recorile și de frica se ascunseră în fundulu băltoiuluĭ.

Mai după aceea însa, vĕḑêndŭ ca împĕratulu loru nu se mișca de felŭ din locŭ, începură una câte una

www.dacoromanica.ro

a eși din ascunḑișu, a se adunà împrejurulu lui și așĭ bate jocu de dênsulu.

La unŭ timpŭ óre-și care dupa acésta întêmplare trecêndu érà-și Dumneḑeŭ pe lângà baltoiulŭ celŭ mare, bróscele, cum vĕḑura ca se apropie de împeraṭia lorŭ, îĭ eșira înainte și ḑisera:

— Dómne! ce felŭ de împeratŭ ne-ai datŭ nóue că nicĭ nu se mișcà din loculu unde s'a așeḑatŭ?... De câtŭ așa unŭ împĕratu maĭ bine nemica!... Dacà vreĭ ca și noĭ sa avemŭ unŭ împeratŭ ca ómenii, apoĭ da-ne altulu, care sa se misce și să ne póta cârmuì dupà legile împeratescĭ!...

Dumneḑeu, care se vede că nu erà prea bine dispusu, ḑise:

— Așa vĭi tréba!... lasa că acușŭ vĕ daŭ eŭ unŭ împeratŭ să ve vie de hacŭ, n'aveṭĭ grija!...

Și cum rostì cuvintele acestea denumì pre C u c o s t â r c ŭ de împĕratu preste tóte bróscele din lume.

De-atuncĭ apoĭ Cucostârculŭ e împĕratu preste brósce. Și vaĭ de-aceea, care nu-lu ascultà!... când o prinde, îndata ṭi-o cârmuesce dupa legile împerătescĭ scĭu colea... de-ĭ mergu peticele!...

IV.

A treia legenda a Cucostârculuĭ, care mĭ-a istorisit'o o Romàncà din Igescĭ, satu în Bucovina, suna într'acestu modu:

Aŭ fostu odata doĭ feciorĭ, și feciorii aceia erau fórte avuṭi. Dara neplacêndu-le să lucre naimiră casele

www.dacoromanica.ro

şi locurile, ce le-aŭ moscenitu dela parinţĭ, la nisce ómeni şi dupa acésta, luându banii de pe năimela şi parasindu satulŭ, unde s'aŭ nascutu şi crescutu, se dusera în lume.

Feciorulu celu mai mare erà cam palitu cu leuca, adica cam prostalanu, éra celu mai micu erà mai desceptu şi mai isteţu.

Fie însă cum vor fi fostĭ, puţinu ni pasă, dar' destulŭ atâta, că dupa ce parasira ei satulu, se dùsera o bucata de locŭ împreună, éra dupa aceea se despărţiră, apucându unulŭ spre apusŭ éră celalaltu spre resaritu.

Celu prostu s'a dusu spre apusu şi atâta ce a âmblatu în colo şi'n cóce de frunda frasinelului, fara sa-i pese de cine-va, pêne ce a cheltuitu toţi banii, câţi i-a fostu luatu ca naimela de pe casele şi locurile sale. Dupa ce a sfârşitu tótă merindea şi toţi banii, câţi i-a luatu de drumu, şi dupa ce au inceputu ai câraî maţele de fóme, s'a datu a âmblà cu traista pe la casele ómeniloru şi a cere câte una alta de rêndulŭ mâncării. Dar' nime nu voià sa-i deie nici macar o farmă de pâne. Pe semne ca-lu cunosceaŭ ce platesce!...

In urmă, vĕdêndu şi elu, că nu i bine când âmblă omulu de frunda frasinelului, că nime nu-ĭ întinde macar o farma de pâne cu care sa-şi pótă potoli fómea, se duse la unu jude dintr'unŭ satu şi s'a naimitŭ argatu.

Judele, fiindŭ unŭ omu fórte bogatu şi avêndu o turma de oĭ, i-a datŭ turma acésta în stapânire şi l-a tramisu cu dênsa la pascetóre.

www.dacoromanica.ro

Prostulu luâ oile și se duse cu dênsele la pascetóre. Și adi așa, mâni așa, poimâni totu așa mergêndu elŭ cu oile la pascutu, și avêndu tóte cele trebuincióse, nime nu se simția așa de ferecitu ca dênsulŭ.

Éta însă, că'ntr'o ḑi, fiindŭ elŭ, ca totdéuna cu oile la pascetóre, a ajunsŭ pênĕ într'o pădure. In pădurea aceea a auḑitŭ elu de-o-dată unŭ cântecŭ așa de frumosŭ, că l-a patrunsŭ tocmai la inima. Ba!... ce ḑicŭ?... chiar și oile, auḑindŭ melodiile cele frumóse ce resunau la óre-și care depărtare de dênsele, începura de bucurie a jucà.

Ciobanulu, adica prostulu, vêḑându că oile se bucura, s'a bucuratŭ și elu de bucuria loru și-a începutu a cautà mai cu luare a minte de unde vine cânteculŭ celu atâtŭ de frumosu și melodiosu?..., Se uita în colo, se uita'n cóce,... trage în tóte părțile cu urechia,... dar' de giaba!... nu vede pe nime. Atâta numai ca aude nisce melodii fórte frumóse departe de unde se afla elu și oile sale, dar' mai multŭ nemica!...

In urma se duse în partea aceia, de unde i se parea ca vine cânteculŭ. Éra oile se luara după dênsulu totŭ sarindŭ și jucându... Se duse, ce se duse, cautâ, ce căutâ dar' nici acuma nu vĕḑù nemică, ci numai auḑé.

— Ce pĕcatele? — se'ntrebâ elŭ, dela unu timpŭ — de unde sa vie cânteculu acesta și cine-lŭ cânta?

Dar' éta, ca pe când sta elu așa, nesciindŭ ce să mai ḑică și să'ncépa, vede că'n naintea sa se mișcă nisce frunḑe. Și cum le vede se duce dreptŭ la dênsele și le împrascie cu picĭorulŭ să védă ce este acolo, și

www.dacoromanica.ro

ce vede?... vede unŭ fluerașu ciobănescŭ așa de frumosŭ, de-ți era mai mare dragulu să te uĭți la dênsulu.

Ciobanulŭ nostru, cum l-a zăritu l-a și luatŭ și l-a pusu la gură ca să se încredințeze: elu e acela ce cântă așa de frumosŭ?... Și cum l-a pusŭ fluerașulu de-auna a începutŭ așa de frumosŭ a cântà, încâtŭ acuma nu numai oile jucau, ci chiar și păstoriulŭ lorŭ a începutu sa țupăéscă de bucurie. Éra după ce a cântatŭ o bucata buna de vreme, a încetatŭ, lasândŭ oile sa pasca caci altmintrelea ele ar fi totŭ jucatu pênĕ ce n'ar mai fi pututŭ și-ar fi caḑutŭ mórte de ostenite.

Fluerașulu, ce l-a aflatu Ciobanulu, avea mai multe șuruburĭ, și de câte ori se șurubuia, de-atâtea ori cântà altŭ cântecŭ.

Când erau oile satule, Ciobanulu scotea fluerașulŭ din sinŭ, îlŭ șurubuià și începea a cântà, éră oile a jucà. Când vedea că oile flămênḑescu, ascundea fluerașulŭ și le da pace sa pască.

Astfelu a âmblatu Ciobanulu mai multŭ timpu cu oile la păscĕtóre.

Intr'o ḑi însa, âmblându elŭ în colo și'n cóce cu turma sa, ajunge éra-și în padurea aceea, unde a aflatŭ fluerașulŭ, și-acolo dă acuma peste o vistierie, în care se află o mulțĭme de aurŭ, argintŭ și-o mulțime de alte scumpĕtați, câtŭ nu se póte spune.

Turma ciobanului numera trei sute de capite de oi. Decĭ elŭ, lipsindu-ĭ o dógă, după cum am spusu din capulŭ locului, veḑêndŭ atâta amarŭ de scumpete înaintea sa, ce face?... se duce și ie trei sute de lănțujele de aurŭ și anină fie-carii oi câte unulu la gru-

www.dacoromanica.ro

mazu, éra pre celelalte lucruri scumpe, ce se mai aflaŭ în acea vistierie, nici nu le-a urnitu din locu, căci, fiindu prostu, avuţia cea mare nu avea pentru dênsulŭ nicĭ unŭ preţŭ.

Nu multŭ însă, dupa întêmplarea acésta, trecêndŭ pe-acolo nisce neguţitori de haine şi vĕḑêndu lanţujelele cele scumpe aninate de grumazulu oilorŭ se mirara a cui sunt oile, şi ducêndu-se la ciobanŭ îlu întrebară de unde vinu lânţujelele acelea, cine le-a aninatu la grumazulu oiloru?...

— Daca voiţi să aveţi şi voĭ de acestea — respunşe ciobanulu, — apoi ce mai atâta vorba!... veniţĭ cu mine şi eu vĕ voĭu da destule.

Neguţitorii, nu s'au datŭ rugaţi, ci bucuroşi s'au dusŭ cu dênsulu pêne ce aŭ ajunsu la unu locu, care erà acoperitu c'o pétră mare.

Acolo erà vistieria séu comóra, peste care a fostŭ datŭ mai nainte prostulŭ.

Când radicară neguţitorii pétra şi vĕḑură ce n'aŭ mai vĕḑutu nici odata în viéţa lorŭ, sărira dreptŭ în susŭ de bucurie.

Dar' neguţitorii eraŭ o léca mai cuminţi decâtŭ ciobanulŭ!... Eĭ cum vĕḑură peste ce aŭ datu descărcară de graba tóte carĕle de marfă şi le încarcară cu aurŭ, argintŭ şi cu totŭ felulŭ de alte odóre scumpe pênĕ ce aŭ deşertatŭ tótă comóra, apoĭ se pornira maĭ departe. Dar' eĭ nu se porniră acuma singurĭ, cum au venitŭ, ci temându-se ca nu cum-va Cĭobanulu sa spue stapânului seŭ séŭ altui cui-va despre comóra ce-a aflat'o elŭ, l'aŭ luatŭ şi pre dênsulŭ, spuindu-i ca dacă

www.dacoromanica.ro

va merge şi elŭ cu dênşii ei i vor caută o nevasta frumósă şi-lu vorŭ însurà cu dênsa.

Ciobanulŭ, ca dênsulu, nu se dete multŭ îmbiatu, ci se porni şi elŭ cu neguţitorii.

Şi dupa ce se pornira acuma cu toţii se duse, se duse, pênĕ ce ajunse în oraşulu, unde locuià împeratulu ţerei aceleia. Éră dupa ce aŭ întratu ei în oraşu şi dupa ce au trasu la o ospetarie, au luatu unu tulpanŭ, l-au âmplutu bine cu totu felulu de odóre şi-apoi l-aŭ tramisŭ împĕratului.

Impĕratulŭ, primindu odórele acelea, nu se putea destulŭ mirà, de unde să fie neguţitorii, carii aŭ nisce lucruri aşa de preţióse? şi de unde sa aiba ei odórele acestea?... Şi voindŭ numai decâtu sa scie: cum şi ce, a chiematu pre neguţitori la sine.

Negoţitorii, mai luândŭ pe-atâtea odóre cu sine, pe câte au fostu tramisu mai nainte, se dusera la împeratulu.

Impĕratulu, cum i-a vĕdutu că vinŭ, le-a eşitŭ înainte, i-a poftitu în palaturile sale, le-a mulţamitŭ frumosu atâtu pentru darurile cele tramise, câtŭ şi pentru cele aduse, şi apoi, după ce negoţitorii i-au istorisitŭ multe de tóte, le-a încuviinţatu să âmble şi sa negoţeze prin tóta ţéra lui.

Negoţitoriulu celu mai mare peste ceialalţi negoţitori, fie ca sa-şi împlinéscă făgaduinţa ce-a dat'o Ciobanului, fie ca să scape mai de graba de dênsulu, fie cumva fi fostu, destulŭ atâta ca'nainte de a se porni dela împeratulu, ḑise acestuia ca elu are unŭ fecĭoru, care

www.dacoromanica.ro

ar fi fórte bunŭ de însuratu, de óre ce e fórte cu minte şi se pricepe la multe de tóte.

Feciorulu acela erà Ciobanulu.

Imperatulu, auḑindu acésta, s'a bucuratu, şi a ḑisŭ ca şi elu are o fiica, pre care bucurosŭ ar marita-o, numai daca i s'ar putea întêmplà o parte buna.

Negoţitoriulŭi dete de cunoscutŭ împeratului, că elu ar voì să-ĭ fie cuscru.

— De ce nu! — respunse împĕratulŭi, — numai daca dta voescĭ, eu sunt bucurosŭ ca să ne încuscrimŭ.

Negoţitoriulu întinse mâna şi legatura a fostŭ gata.

In scurtu după acésta a urmatu apoi şi nunta; dar' scii colea... nuntă împĕratéscă...

La masa cea mare, cum e obiceiulu, negoţitoriulŭi, dupa ce a bĕutu paharulŭ celŭ dulce, a daruitu celorŭ tineri o căruţa plina de odóre scumpe, éra după acésta, sfârşindu-se nunta, se cam mai duse în tréba-şi, lăsându pre Ciobanŭ cu nevasta sa şi cu socriu.

Dar' prostulŭi, totŭ prostŭ ramâne chiar şi'n ḑiua de pascĭ,... a trăitŭ câtŭ a traitu cu fica împĕratuluĭ, éră după aceea nusciŭ ce ĭ-a plesnitŭ prin minte c'a lasat'o şi-a fugitŭ.

Mergêndŭ elŭ aşa câtŭ va fi mersŭ şi'n cotro va fi mersŭ, dupa ce a parasitŭ pre nevasta sa, a ajunsŭ într'unŭ tarḑiŭ, cine maĭ sci dupa câte ḑile, la o casuţa mica.

In casuţa aceea locuïà o baba betrâna.

Baba, cum a vĕḑutu că unŭ omu strainu se apropie de casuţa eĭ, i-a eşitŭ înainte şi l-a întrebatu: de unde vine.

www.dacoromanica.ro

Prostulu, ca prostulŭ, ce sa-i respuuda?... i-a respunsu:

— Ja vinu şi eŭ din lume, de unde sa vinŭ din altŭ locŭ.

— Dacă tu ai voì sa remâi la mine, — ḑise baba mai departe, — eu te-aşi învĕţà a preface pre ómeni în orì şi ce ai voì!...

— Bine!... voiu remâné, numai să mĕ înveţi! — respunse prostulŭ bucurosŭ.

Baba, după ce-a remasu prostulŭ la dênsa, fiindŭ precum se vede o vrajitóre şi fărmĕcatóre fórte mare şi prefacuta, l-a învĕţatu a se preface în orì şi ce a voitu elu, dară din ceea ce s'a prefacutŭ nu l-a învĕţatu cu ce şi cum sa se desprefaca.

Éta ca'ntr'o ḑi, ducêndu-se baba acésta pe-unu timpŭ mai lungŭ de-a casa, l-a lasatu pre prostu singurŭ, ḑicêndu-i ca sa nu se prefaca în nemica pênĕ ce se va întórce ea înapoĭ, ca de se va preface maĭ multu nu l-a desprefaca.

Insa prostulŭ ce facù?... totŭ cuminţiĭ de-ale sale!... cum s'a departatu baba, s'a dusu în căsuţa, unde se prefacea elu totdéuna, şi-acolo aflându unŭ şipuşorŭ cu apa roşă, a beutŭ dintr'ênsulŭ şi cum a bĕutŭ, îndată s'a prefăcutŭ într'o pasere cu picĭóre marĭ şi cu gâtulŭ lungu.

Intorcêndu-se după treì ḑile baba a casa şi aflându-lŭ pre prostu prefacutŭ în pasere, ca pedépsă pentru că n'a ascultat'o, n'a voitŭ sa-lŭ prefacă éra-şĭ în omŭ, cum a fostŭ maĭ nainte, ci l-a lasatu aşa cum erà. Ba! nu numaĭ atâta, ea l-a alungatŭ încă şi dela casa.

www.dacoromanica.ro

Şi aşa a remasŭ fecĭorulu acela pasere pênĕ şi'n ḑiua de asta-ḑi, şi ómenii l-au numitu „Cucostârcŭ“. Şi fiindŭ că Cucostârculŭ, dupre cum am veḑutŭ, a fostu dintru începutŭ omŭ, de-aceea are elŭ gûtŭ şi picióre lungi, şi totŭ de-aceea îşi face cuibulu seŭ mai multu pe acoperemintele caseloru omenesci, decâtŭ în alte locuri unde nu sunt ómeni.

Ce s'a facutu insă cu frate-seŭ, despre acésta nime nu sci nemica. Póte că se va fi perdutŭ şi elŭ unde-va prin cele pustietăţi.

V.

Cocostêrculu albŭ, a cărui legende le-am înşiratŭ mai susu, se numesce în Banatŭ, pe lângă Cocostêrcŭ, încă şi Stâlcu[1]), éra în Muntenia, pe lânga Barză încа şi Stârcŭ, (Stêrcŭ) Sterc ŭ[2]), şi'n vechime Străcŭ, apoi Cocostêrcŭ, Cucosstêrcŭ, Cucorstêrcu şi Cocorstêrcŭ. Cum că tóte numirile acestea aŭ fostŭ şi mai sunt încă şi acuma usitate pe alocurea, avemŭ ca dovada următoriulu paşagiu pre care îlŭ scótemŭ dintr'o poveste din Muntenia întitulata „Roşŭ împĕratu şi Albu împĕratŭ“, şi care ni-arată totodata câtu de mulţămitoriŭ şi recunoscĕtoriŭ se arata Cucostârculu faţa de acei ómeni, carii i-aŭ făcutŭ când-va vre unŭ bine, precum şi împrejurarea de ce sunt Cocostârcii scurţi de códa.

[1] Com. de Dlŭ I. Stoicescu.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 362.

www.dacoromanica.ro

„Mergêndu spre casă F ĕ t u-f r u m o s ŭ, — spune povestea din cestiune, — se gândì şi se resgândì cine din aceia, carì au primitŭ binefacerile lui, aŭ mai remasŭ neplatiţì şi care din eì póte fi în stare să-lu ajute la o tréba aşa de grĕa şi de primejdiósa?

— M r é n a — ḑise elu oftândŭ, nu-mi pote fi de nicì unŭ folosu, căci a p a v i e şi a p a m ó r t a [1]) se gasesce pe pământŭ, ér' nu în fundulu mării, unde ea este atotputernică ; ér' C o c o s t â r c u din contra póte sa-mi fie de multŭ ajutoriŭ, pentru că elu póte sburà peste vaì şi déluri şi chiar preste munţi şi póte pătrunde cu înlesnire şi în scurtă vreme în locurile cele mai primejdióse ; pre elŭ sa-lu chiemŭ dóra m'o scapà de astă nenorocire.

Cum ajunse în cortu, desfacù cutiuţa de argintŭ, scóse péna S t â r c u l u ì din ea şi cum se gândì la elu, elu fu pre data înainte-ì şi ḑise :

— Ce poruncescì stapâne ?

— Sa-mì aducì cum veì scì — respunse tênĕrulŭ — o sticlă cu a p ă v i e şi una cu a p a m ó r t ă de unde se batu munţii în capete.

— Grea porunca îmi daì ! — strigâ S t â r c u l u oftândŭ.

Auḑindu astŭ respunsu neaşteptatŭ, tênĕrulu îngalbinì, îşi aruncâ ochiì afară din cortŭ, vĕḑù ca strejile ce-ì pusese împĕratulŭ spre paza, înca de când venise, sunt deştepte şi numĕróse şi suspinându graì :

[1]) In poveştile române provinŭ fórte adeseorì acesta dóue soiurì de ape. A p a m ó r t ă are putere de a face dintr'unŭ omŭ taiatŭ în bucăţì unu omŭ întregŭ, daca aceste bucaţì le puì la unŭ locŭ şi le spelì cu dênsa; éra a p a c e a v i e are putere de-a învià pre morţi. —

www.dacoromanica.ro

— Scrisu a fostŭ ca sa mĕ'necu ca ţiganulu la malu şi sa peru, chiar când începusemu sa nadajduescŭ ca am isbutitu.

— Nu te întristà, — ḑise S t a r c u l ŭ, după puţina gândire, şi me aştépta acì pênĕ în séra, că mĕ rapedŭ la supuşii mei sa vĕdu nu se gasesce unulu, care sa cunósca acele locurì şi sa se înduplice a le calcà? daca voiu isbutì nu mĕ întorcu pênĕ preste treĭ ḑile, când voiŭ venì cu isprava gata...

Auḑindu asta făgaduéla maì venì puţina inimă bietului voinicŭ şi după ce plecà craiulu C o c o r s t â r c i l o r u, şi veḑù ca se însérézà şi elu nu se maì întórce, F ĕ t ŭ - f r u m o s ŭ se îmbracà, sĕ duse la palatŭ şi cerù împeratului voie d'aì adastà treì ḑile. Impĕratulu primì şi elu se întórse înapoì ca sa se culce maĭ liniescitu.

C o c o s t â r c u l ŭ, cum plecà, sburà spre impĕraţia sa, ajunse numaì decâtŭ, chiemà la sine pre tóta suflarea supuşilorŭ seì şi le făcù întrebarea următóre:

— Care din voĭ toţì a mersŭ vre odata pre la munţii ce se batŭ în capete, din care curge apa vie şi apa mórtă?

Auḑindu asta întrebare toţì ceì tineri şi voinicì tăcura şi chiar dintre ceĭ betrâni maì toţì, numaì unŭ S t â r c ŭ jerpelitŭ, ciufulitŭ, golaşu, şchiopu şi chĭoru eşì din codirla tuturorŭ unde şedea pitulitŭ şi apropiindu-se de craiŭ ḑise:

— Eŭ stapâne am fostu odata şi ca dovada vĕ aratu ochiulu meŭ celu scursu şi picioralu meŭ celu

www.dacoromanica.ro

șchiopu, care s'au betejitu din pricina acelorŭ munți blastĕmați.

Craiulu vĕdêndu-lŭ așa de schilodu se făcù că nu-lŭ vede nicĭ îlu aude și se întórse cu spatele spre elu și ḑise celorlalți:

— Care din voi primesce, ca pentru hatârulŭ craiului seŭ să se încerce a înfruntà tóte primejdiile și a calcà acele locurĭ înfricoșate?

Nici unulu dintre cei tinerĭ si chiar dintre cei bĕtrâni, dar' vomicĭ, nu ḑisera nici pîsŭ din gura, numaĭ sermanulŭ Cocostârcŭ celu șchiopu și nebagatu în samă respunse:

— Eu stapâne, pentru hatârulŭ Inalțimei tale sunt gata a-mi pune înca odata viéța în primejdie.

Impĕratulŭ facù înca odata întrebarea de mai susu fără a se uità la șchiopu și vĕḑêndu ca éra-și nu primesce uicĭ unu respunsu, se întórse în sfârșitu spre dênsulu și-i ḑise:

— Eștĭ în stare, tu slutele și prapaditule sa-mi îndeplinescĭ porunca?

— Așa nadajduescu stapâne!

— Nu mĕ vei da de rușine?

Nu, daca-mi vei legà de aripe ce-va carne pentru mâncare și de piciore sticlele în care sa pui apă.

Stîrcii ceialalți riseră multu de semeția lui, dar' elu ḑu-și perdù cumpĕtulu și staruì în hotarirea de-a împlinì porunca Domnului seu. Craiulu remase mulțămitu de elu, îi legâ de aripe carnea cea maĭ próspĕta și cea mai grasa, îi legâ și de picióre sticlele și pe urma îi ḑise:

www.dacoromanica.ro

— Călatorie buna!

Stîrculu plecâ, se înalţâ în slava cerului, trecù preste mari, preste vai, déluri şi munţi nenumĕraţi şi după ce sburâ ne'ntreruptù césuri întregi remaşita çilei şi tótă nóptea în revarsatulu zorilorù întrâ într'o pustietate grozava, prin care nu se zaria picioru de fiinţa vie şi începù sa audă în departare unu sgomotù, care facea pĕrulu sá se radice macıucă în capulu omului.

In sfârşitu, pe când sórele se rădicase ca de o suliţă pe ceriu, vĕdù şi munţii cei îngrozitori, ale căroru vêrfuri se rădicau unii spre resaritù si alţii spre apusu şi după aceea se isbiau cu putere mare şi faceau unu sgomotu mare, care spaimântà tóta suflarea vie.

Pe când vêrfurile munţiloru se departaù pregatindu-se ca éra-şi sa se isbésca, S t ă r c u l u se repeçì spre ei ca să între în sinulu loru, unde erà a p a v i e şi a p a c e a m ó r t ă, dar' în acelu minutù eşì dela spatele munţiloru o R â n d u n i c a şi sburându spre elu îi strigâ:

— Nu merge mai nainte, căci eşti perdutu!

— Cine eşti tu, care me opresci în cale? — întrebâ S t â r c u l u cu nacazu.

— Sunt çina astoru munţi, pre care Dumneçeu m'a însărcinatu ca sa scapu de primejdie tóta fiinţa vie, care are nenorocirea de-a calcà aceste locuri!

— Ce trebue sa facu ca să scapu de primejdie? Ai venitù sa ieı apa vie şi apă mórta?

— Da!

— Aştépta pène la namézu, ca atuncĭ munţiĭ se odihnescu o jumetate de césu. Cum vei vedea că trece

www.dacoromanica.ro

unŭ șfertu de césŭ și ei nu se mai isbescu, sbóra în slava ceriului, cobóra-te în mijloculu loru, așédă-te pe muchia de pétra, care este acolo între dóue fântâne, afunda o sticla într'o fântână și pre ceealalta în ceealalta fântâna, aștépta pênĕ să se âmple și după aceea sbóra cu repejune și pazesce-te sa nu atingi nici când te cobori nici când te radici o petricica măcar, caci esti perdutu.

Dupa ce paserica sburâ și se facù nevĕdută, Stârculu urmâ povețele ei, așteptâ pêne la naméḑĭ pênĕ ce încetara munții, apoi sburâ în slava ceriului și se repeḑì ca glonțulu în gura cea négră și adûnca a munțilorŭ, se așeḑâ cu piciórele pe muchia de stânca din mijlocŭ, afundâ sticlele în nuntru, și dupa ce simțì ca s'au âmplutu, sburâ afară cu iuțéla; când erà însa se scape de totu isbì cu aripa o pétra și câtŭ clipescĭ într'unŭ ochiu munții se napustira cu furie asupra altora, se isbira și apucara códa bĭetului Stârcŭ între vêrfurile loru. Elu însa nu perdù corajulu, se smâncì vêrtosŭ și scapa de-acolo sdravanu și nevatamatŭ, dar' penele din códá-i remase între capetele munțilorŭ. Fara a bagà de sama asta perdere ne'nsemnata și fara a perde vreme, sburâ în slava ceriului și se'ndreptâ spre cuprinsulu împerației stapânului seŭ.

Ajungêndu la verdéța se așeḑâ pe unŭ copacĭu înaltu, mai îmbucâ ce-va și se mai odihni nițelu și a dóua ḑi pornì spre casa luĭ veselŭ, ca a dobânditŭ isprava dorita. Pre séra ajunse a casă și cum ajunse se duse la împeratulu și-i ḑise;

www.dacoromanica.ro

— M'am închinatŭ stapâne cu slujba care mi-ai datu.

— Bravo, slugă credinciósa! — strigâ împĕratulŭ veselu, — am să te numescu sfetniculu meu celu mai de frunte.

— Ha! ha! ha! — strigară de-odată ceialalţi Stârci, — după ce erà schiopu, chiorŭ şi jerpelitŭ, a remasŭ şi bercŭ!... frumosu sfetnicu are sa fie!

— Nu rideţi de elu, ca a remasu bercŭ, ostenindu-se spre aşi împlini datoria, — dise împĕratulŭ cu mânie, ci rideţi mai bine de voi, ca fara să faceţi nemicŭ vrednicŭ de lauda aţi remasŭ toţi fără de códa!

Auḑindŭ aste cuvinte Stârcii se uitara la códe şi plecară toţi capetele în josŭ cu ruşine, căci toţi nu mai aveaŭ coḑi. Deatunci Stârciĭ au remasu bercĭ...

Éra împeratulu Stârciloru a luatŭ dupa acésta sticlele cu apa cea vie şi cea mórtă şi le-a dusŭ la Fĕtŭ-frumosŭ, éra acesta la rêndulu seŭ le dete lui Albŭ-împĕratu, ca Albu-împeratu sa-i dee de nevasta pre fica sa, dupre cum le-a fostu vorba mai nainte, ca adica, dupa ce-i va aduce apa vie şi apă mórta i va da pre fica sa de nevasta, precum mai pe urma într'adeveru ca i-o şi dete. [1])

VI.

Să trecemu acuma la datinele şi credinţele Românilorŭ despre Cocostârcu.

[1]) Calendariulŭ basmelorŭ şi legendelorŭ populare române pe an. 1875. Bucurescĭ. p. 14–18.

www.dacoromanica.ro

Daca cine-va strica cuibulŭ Cocostêrculuĭ, séŭ îĭ fura óuele, séŭ îĭ sparge vre unu ou, séu îĭ ie vre unu puiu şi-lu omóră, atunci spunu şi credŭ atâtu Românii din Bucovina câtu şi ceĭ din Transilvania, că Cocostêrculŭ sbórândŭ se duce pênĕ unde afla focŭ şi luându unu taciune aprinsu în cloбanţu şi întorcêndu-şe cu dênsulŭ îndareptŭ aprinde cu dênsulu casa unde ĭ-a fostu cuibulu şi bate din aripi ca sa se aprindă totu mai tare.

Din acésta causa apoi Românii se ferescu fórte de-a atinge cuibulu Cocostêrculuĭ. Ba! ei cauta încă ca şi din alta parte sa na i se'ntêmple vre unŭ reu. Şi se ferescŭ totdéuna de-alu omorî, credêndŭ ca celu ce-lu omóra are unŭ pĕcatu fórte mare, pentru că Cocostêrculŭ nu face niměruĭ nici unu reu, ci din contră aduce norocu la casa pe care şi-a facutu elu cuibulu.

Barzele -- ḑice Dlu V. Alecsandri — de pe coperişulu casii şi Rîndunelele de sub streşină, sunt óspeţi neatinşi, fiindu apăraţi de legea sfânta a ospeţiei ce domnesce din vechime la Românĭ. [1]

Éra-şi se ḑice că Cocostârculu are unŭ mirosŭ fórte finu, şi daca vre unu omŭ strainŭ, adică pe a carui casă cuibulu seŭ nu e făcutu, îlŭ zîdăresce, séŭ îĭ ie óuele, séŭ îĭ omóra vre unu puiu, apoi Cocostêrculu, de-ar fi duşmanulu seu celu strainŭ orĭ şi câtŭ de departe cu locuinţa sa îlŭ vêntresce, adică îlŭ adurmecă dupa sudóre, se duce pe urma lui şi luându focŭ în pliscu îĭ aprinde casa. Vrea sa ḑica nu numaĭ

[1]) Poesiĭ pop. ale Rom. Bucurescĭ 1866. p. 13.

www.dacoromanica.ro

celora, pe a carorŭ case e facutŭ cuibulu seŭ, ci tuturorŭ, carî îi facu vre unu reŭ. [1])

Mai departe credu Românii, ca Cocostêrculŭ în totu anulŭ, dupa ce şi-a scosu puii, arunca pre unulŭ dintre aceştia josŭ stăpânului de casă în semnŭ de recunoscinţă şi mulţămita, pentru că l-a lăsatŭ să-şi facă cuibulŭ seŭ pe casa acestuia şi pentru că prin totŭ timpulu, câtŭ a statu aice nu i s'a întêmplatu nici o neplacere din partea căsaşiloru. Şi daca i se pune puiulŭ aruncatŭ înapoĭ în cuibu elu éra-şi îlŭ aruncă josu, căci dice că trebue sa platésca, trebue să dee dajde stapânului de casa. [2])

Daca din cuibulŭ Cucostêrculuı pica unŭ puiŭ josŭ, fara să-lu fi aruncatu părinţii sei séŭ fara sa-lu fi aruncatŭ altulŭ cine-va, atunci e unŭ semnu bunu, căci se va nasce unu copilŭ la acea casă. Puiulŭ acesta însa trebue éra-şi pusŭ înapoi în cuibŭ. [3])

In fine, credŭ Românii, ca pu multŭ după ce se porneseŭ Cucostêrcii dela noi şi se ducu la ernaticŭ în ţerile cele calde, nu e nici érna departe, ci şi acésta se apropie cu paşi repedi, prin urmare trebue de timpuriŭ să ne pregatimu cu-cele trebuincióse pentru érna. Totŭ aşa credu ei când sosescu Cucostêrcii primavéra, ca n'are mai multŭ sa fie gerŭ, n'are sa ninga, ci are să fie caldurosŭ şi frumosu. [4])

[1]) După spusa şi credinţa Românilorŭ din satulŭ Tereblecea şi a altorŭ Români din Bucovina.

[2]) Cred. fórte latita atâtu în Bucovina, câtŭ şi în Transilvania, după cum mi-a scrisu Dlu G. Crăciunaşu.

[3]) Cred. Rom. din Tereblecea.

[4]) Cred. fórte latită în Bucovina.

www.dacoromanica.ro

Când își acopere Cocostêrculu puiĭ, e unŭ semnŭ ca în scurtu are sa plóie. [1]

VII.

Cu tóte înca că Cucostêrculu nu face nimerui nemica, cu tóte că elŭ este o pasere fórte folositóre, curățindu împrejurimea, unde își are cuibulŭ de șerpĭ, solomâsdre, șórecĭ, brósce și de multe alte vietățĭ stricacióse, totu-și are și elu pintre ómenĭ mulțĭ dușmanĭ, carii, pe când e dusu dupa nutreță pentru sine și puiĭ sei, îlŭ înpușca și-apoi, luându-i plisculu facŭ dintr'ênsulu unŭ felĭu de plasele de cuțite, éra din fluerele picióreloră sale fluerașe de cântatu, despre carĭ se ḑice că producu sonurĭ farmecatóre.

Cum că Românii într'adevĕrŭ au avutu și maĭ au încă și pênĕ în ḑiua de asta-ḑi datina de-a face fluerașe de cântatu nu numaĭ din fluerile Cucostârculuĭ, ci și din fluerile altoru paserĭ marĭ, precum sunt buna óră Vulturiĭ, pe lânga tradiție, ne putemŭ încredința înca și din urmatórele versurĭ poporane:

Flueraș̆u de fagu
Multu ḑice cu dragu,
Flueraș̆ŭ de socu
Multu ḑice cu focŭ,
Fluerașŭ de osu
Multŭ ḑice duiosu...

Dar' acela, ce înpușca Cucostârculu trebue sa paț̆ésca reu, óri ca i se'nlemnesce vre unŭ picĭorŭ,

[1]) Carțile săténuluĭ rom. an. III. Gherla. 1830. p. 29.

www.dacoromanica.ro

ori ca i se'ntêmpla alta nenorocire, caci e pecatŭ a omorî o pasere, care nu face ómenilorŭ nemica reu, ci din contra numai bine. Sunt destule esemple, afirma Românii, ca cei ce au înpuşcatu vre unu Cucostârcu aŭ păţit'o fórte reu.

Casa, pe care-şi face Cucostârculŭ cuibuiú, e o casa fórte norocósa, îi merge fórte bine, căci elŭ e ca unu prietinu, ca o schimă buna şi norocósa a căsii, şi face omului de casă totu bine, numai daca-i dă pace. Şí Cucostârculu îşi face cuibulu seŭ numai pe acele case, cari sunt curate, éră pe celelalte case nu şi-lŭ face nicí odata. Daca aşa dara se'npuşcă Cucostârculu, atunci şi binele şi noroculu sbóra dela acea casă, a căruí stapânu l-a înpuşcatu.

Aşa credu Românii!

In fine voiŭ sa mai amintescu încă şi aceea, că de familia paserei, despre care am vorbitu pêne aice, se mai ţine înca şi alta, care se numesce Cucostârcŭ negru şéŭ Barză négră lat. Ciconia nigra L. germ. der Schwarzstorch. Despre acestŭ Cucostârcu însă nu sciŭ sa aibă Românii vre o datina séu credinţa,

www.dacoromanica.ro

Bâtlanulŭ.

I.

Paserile, carĭ de catra ornitologiştĭ se numescŭ „Ardeidae“, germ. „Reiher“, Românii le numescŭ Bâtlanĭ [1]) séŭ Bâtlenĭ [2]) sing. Bâtlanu şi Bâtlénu, éra pre femeiuscele lorŭ Bâtlence sing. Bâtlanca [3]). Aŭ însă pentru fie-care pasere din acestŭ genŭ şi câte unu altŭ nume deosebitu. Noi, în liniile următóre, vom înşirà pre toţi Bâtlanii, câţi li-su Româniloru cunoscuţĭ dupa nume şi vom arătà totodata şi puţinele credinţe, ce aŭ ei despre dênşii. Dar' maĭ nainte de-aĭ înşirà vom premite o descriere generala a Bâtlanilorŭ.

Corpulŭ Bâtlanilorŭ e fórte slabu, pe de laturĭ apasatŭ la unŭ locu, gâtulu fórte lungŭ şi suptire, capulŭ micu, ângustŭ şi turtitu, clobanţulu în genere maĭ lungŭ de câtŭ capulŭ, celŭ puţinu totu atâtu de lungŭ, cam tarişorŭ, dreptŭ şi pe de laturĭ turtitu; picĭórele de-o înaltime mijlocie; aripele lungĭ şi late,

[1] B. Nanianŭ. op. cit. p. 106. — Dr. Cihacu. Ist. nat. p. 113. — Barcianŭ Vocab.

[2]) Bariţiŭ et Munténu. Vocab.

[3]) In maĭ multe părţĭ ale Bucovinei. —

www.dacoromanica.ro

însa la vêrfŭ trunchiate, pentru ca alu doilea, alŭ treilea şi alu patrulea rêndu de pene aŭ mai aceea-şi lungime; códa, care constă din 10 12 pene, e scurtă-rotundă; celelalte pene de pe corpŭ sunt fórte dese, moi şi înfoiate, pe têmple, pe spate şi pe peptŭ sunt în regulă mai lungi, decâtŭ pe celelalte parţi ale corpului. Colórea peneloru e diferită.

Bâtlanii locuescŭ mai preste totŭ pamêntulu. Prin urmare mulţi dintre dênşii se afla şi'n ţerile locuite de Români, mai alesu în România şi'n unele ţinuturĭ ale Transilvaniei şi Ungariei. In Bucovina se arata numai fórte rarŭ.

II.

Bâtlanulu, Bâtlanulu-cenuşiu, Bâtlénulŭ, Gâltanulu, numitŭ în unele locurĭ încă şi Erodiŭ [1]) şi Stârcŭ [2]), lat. Ardea cinerea L. germ. der Fischreiher.

Penele de pe frunte şi de pe crescetulu capului ale acestui Bâtlanŭ sunt albe, pe grumazŭ surii, pe spate cenuşii, pe parţile esterióre ale pântecelui negre; o vrêstă de pene, care se începe dela ochi şi se prelungesce pênĕ la partea înferióră a grumazului, trei pene din cucuiŭ, unu şirŭ întreitŭ de puncte pe partea superióra a grumazului, şi penele aripelorŭ sunt negre;

[1]) B. Nanianŭ. op. cit, p. 106. — Barcianŭ Vocab.

[2]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 106. — Laurianŭ şi Massimŭ Glossariŭ. p. 194. — După A. de Cihac. Diction. II. p. 362. „Stârcŭ" se chiĕmă paserea, care de catra ornitologiştĭ se numesce lat. Graculus carbo, Pelecanus carbo.

www.dacoromanica.ro

ochii aurii, locului celŭ golu din fața galbănu-verdiu, clobanțului palu, piciorele negricióse.

Bâtlanulŭ acesta petrece mai cu sama pe locurile cele apatóse și se nutresce cu brósce, insecte și mai alesŭ cu pesce.

III.

Bâtlanulŭ-scorțișoriŭ séŭ Bâtlanulŭ roșieticŭ, lat. Ardea purpurea L. germ. der Purpurreiher.

Penele de pe crescetulu capului alŭ acestuĭ Bâtlanŭ, o vrêsta ce se'ntinde dela clobanțŭ pênĕ la céfă, precum și latŭrile grumazuluĭ, penele fâlfâitóre de pe partea din susu a grumazuluĭ palide-ruginii, partea înferiórĕ a grumazului și céfa cenușii, éră celelalte pene ale corpuluĭ cadu în suru-cafeniŭ.

Acésta specie de Bâtlanŭ se află atâtu în România, câtŭ și'n Ungaria.

IV.

Bâtlanulŭ albŭ séŭ Erodiulŭ albŭ, lat. Ardea alba L. germ. der Edelreiher.

Penele acestui Bâtlanu sunt albe ca néua și fórte curate; ochii galbenĭ; clobanțulu galbanu-închisu; pelița cea góla de pe față galbanŭ-verdie.

Bâtlanulŭ acesta se afla, însa acuma numaĭ fórte rarŭ, și'n parțile de josŭ ale Dunarei, în România despre Dunare.

www.dacoromanica.ro

V.

Bâtlănaşulŭ [1]), lat. Ardea minuta L. germ. die Zwergrohrdommel.

Penele de pe crescetulu capului, céfa, spinarea şi umerii ai acestui Bâtlanu sunt negre-verdii, cele de pe aripe şi de pe pântece ruginii, laturile peptuluĭ cu puncte negre; pelița ochiului galbana; clobanțulu galbanu-deschisu; piciórele galbene-verdii.

Acésta pasere, care provine în tóta Europa, şede peste ḑi aşa de ascunsa şi fara a se mişcà din locu în desimea stuhului séu pe vre unŭ ramu, ca unŭ omŭ de rèndu, care nu-i sci datina şi apucatura, de şi ar vede-o, n'ar cunósce-o. Ea se pricepe de-a alege astfèlui de locurĭ, carĭ corespundu fórte bine colóreĭ penelorŭ sale. Ba! de multe orĭ îşi schimbă şi posiția, ca cine-ar vede-o astfelŭ, nicĭ prin minte nu ĭ-ar trece că e pasere.

VI.

Bâtlanulŭ, Bâtlanulu-de-stuhu [2]), numitu altmintrelea Boŭ-de-balta [3]) Buhaiŭ şi Buhaiu-de-baltă [4]), lat. Ardea stellaris L. germ. die Rohrdommel.

[1]) Dr. Cihac. Ist. nat. p. 114. — A. de Cihac. Dict. t. II. p. 8.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 8.

[3]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 106. — „Boŭ-de-baltă" se numesce paserea acésta şi'n Transilvania, dupa cum mi-a scrisu Dlŭ G. Crăciunaşŭ.

[4]) In Bucovina şi Moldova. Veḑi şi Alecsandri Teatru t. II. p. 671. „par' că eşti unŭ buhaĭŭ de balta", ér' la

www.dacoromanica.ro

Bâtlanulŭ acesta are unu corpu mai multŭ latu de câtu rotundŭ, grumazŭ lungŭ şi grosŭ, clobanţu îngustŭ şi lungu, picióre acoperite cu pene maĭ pênĕ la glesne, aripi late. Crescetulŭ capului negru, partea de josŭ a grumazului surie şi cu pui galbenĭ, celelalte pene sunt ruginii.

Bâtlanulŭ petrece îndecomunu pe locuri apătóse, pe margineą părĕelorŭ şi a apelorŭ statatóre. Nutreţulŭ lui de capitenie sunt pescĭ, brósce, şerpĭ, şopêrle, precum şi alte vietaţĭ mici, ce le póte vênà priu ape şi priu apropierea acestora.

Paserea acésta are datina de-a bagà capulŭ în apă şi a strigà ca unu viţelŭ. Dela acésta datină a sa, credŭ eu, că-ĭ vine şi numirea de Buhaĭŭ, Buhaĭŭ-de-baltă şi Boŭ-de-baltă.

Buhaiulŭ-de-balta, după credinţa Românilorŭ din Bucovina, pórtă visurile. Dacă dintru începutu, după ce Dumneḑeŭ a făcutu tóte vietaţile şi'n urmă pre omu, n'ar fi fostu Buhaiulŭ-de-baltă, apoĭ ómenii ar fi dormitu ne'ntreruptu şĭ-ar fi visatŭ multe de tóte. Insă Buhaiulu-de-balta prin ragetulu seŭ celŭ patrunḑetoriu şi totodată înfiorătoriu, a ruptu visurile, adică când a strigatu odata, ómeniĭ ce dormiaŭ duşĭ vrêndŭ nevrêndu aŭ trebuitŭ să se trezéscă şi se'ntrerupa visurile. Şi de-atuncĭ în cóce ómenii, când se culcă şi adormu nu potu dormì multu, nicĭ nu-şĭ potŭ sfârşì visurile, ci trebue să se

p. 672. „de ceĭ cariĭ facŭ bu, u, u, u, la sóre". — A. de Cihac Dictionnaire t. II. p. 30. —

www.dacoromanica.ro

trezéscă, căcĭ Buhaĭulŭ-de-baltă îşĭ pune botulu în apă şi striga de se cutremura pamêntulu, ca orĭ şi cine trebue să-lŭ auda, de şi pe nesciute. [1])

Spunŭ maĭ departe Românii din Bucovina despre acésta pasere, că atuncĭ când se arată ea şi striga în locurile acelea, unde n'a strigatŭ maĭ nainte, e unŭ semnŭ bunu, căcĭ pânea în acelŭ anu va fi buna, anulŭ în tóta privinţa va fi mânosu. [2])

Când striga Buhaĭulu-de-baltă primavéra de treĭ pêne la patru orĭ însemnéza belşugŭ în pâne, maĭ alesŭ la ţéra. [3])

VII.

Totŭ de familia Bâtlanilorŭ se ţine şi alta pasere, pre care atâtu Românii din Bucovina câtŭ şi ceĭ din Transilvania [4]) o numescu Corbŭ-de-nópte, lat. Ardea nycticorax L. germ. der Nachtreiher.

Crescetulŭ capuluĭ a acesteĭ paserĭ, céfa, partea superióră a spinăriĭ şi umerĭĭ sunt verdĭ-întunecaţĭ, celelalte parţĭ ale spatelui şi grumazului cenuşiĭ; pântecele galbĭu, ochiĭ purpurĭĭ; ciocŭlŭ negru, la rădecina galbănŭ; picĭórele verdĭĭ-gălbĭĭ.

Corbulŭ-de-nópte e fórte latitŭ în Europa. Elŭ se află maĭ alesŭ în ţerile de josu de pe lângă

[1]) Istorisitŭ de Constantinŭ Diaconescu din Calafindescĭ.
[2]) Ist. de Sofia Frâncu şi C. Diaconescu.
[3]) Ist. de V. Flocea din Câmpulungŭ.
[4]) Barcianŭ Vocab. şi Bariţiŭ et. Munténŭ Vocab.

www.dacoromanica.ro

Dunare, prin urmare şi'n România. Vine însă adeseori şi prin Bucovina.

Cuibulu seŭ şi-lŭ face totdéuna pe arborii din apropierea locuriiorŭ apătóse. Unde nu sunt arbori, acolo numai raru când petrece, şi daca şi petrece, apoi numai pe unu timpu fórte scurtŭ. Elŭ peste ḑi dórme şi numai pe la înserate începe a sburà şi-aşi cautà nutreţulu necesarŭ.

Strigatulu Corbului-de-nópte e mai ca şi al corbului de rêndu, de-aceea Românii îlu numescu Corbŭ-de-nópte.

Despre acésta pasere, care striga, séu mai bine ḑisu croncănesce numai nóptea, credu Românii ca prevestesce totdéuna mórte, şi celu ce-o aude croncanindu trebue în scurtŭ timpu sa móră.

Unŭ Românŭ din Fratauţii-vechi în Bucovina mi-a spusu, că unu cunoscutu de al lui, care a audituŭ acésta pasere într'o nópte croncănindu pe de-asupra capului seŭ, nu peste multu dupa acésta a şi muritu.

VIII.

Despre adevĕratulu Bâtlanu séu despre acea specie, care în Muntenia se numesce Erodiŭ şi Stârcŭ, aŭ Românii şi o legenda, care séměna pênĕ şi'n celea mai marunte parţi cu prima legenda a Cucostârcului.

Étă şi legenda respectiva astfelŭ după cum mi-a împărtaşit'o Dlu Orestŭ Lujanu.

Dintru începutu ḑice că Bâtlanulŭ n'a fostŭ pasere ca acuma, ci elu a fostŭ omŭ ca toţi ómenii.

www.dacoromanica.ro

Intr'o ḍi însa, stringêndu Dumneḍeu tóte târîitórele din lume, precum: șerpi, șopêrle, solomêsdre, năpârcĭ, bróscè, scoici, cobelci, șórecĭ, și multe altele, despre a carorŭ nume nu-mi potŭ aduce aminte, și punêndu-le într'unu sacŭ mare, legâ saculu bine la gura și după acésta chiemându pre Bâtlanu la sine îi dete saculu sa-lu duca la mare și sà-lu arunce în nuntru. Îi ḍise însa totodata ca nici de cum sa nu deslege saculŭ ca sa véda ce e într'ênsulu, ca apoi va fi vai și amarŭ de capulu lui!... câtu va fi și va trăi se va căi!...

Bâtlanulŭ, făgaduindu lui Dumneḍeu ca nu-lu va deslegà și cautà în nuntru, luâ saculu cu târîitórele și se pornì cu dênsulu spre mare.

Dar' omulu e totu omu... De ce-i spui sa se ferésca mai tare, de aceea s'atinge mai multu... Când fu pe la mijlocŭ de cale și carare, fiindu fórte curiosŭ să scie ce i-a datu Dumneḍeŭ să duca și sĭ sa arunce în mare, se oprì în locŭ, se trase sub umbra unui pomu din marginea drumului și acolo deslegâ saculu ca sa véda ce e în nuntru. Dar' nu apucâ bine a-lu deslegà și déuna tóte târîitórele detera navala și, eșindu din-tr'ênsulu... pe iceĭ în colo ți-i drumulu,... începura a fugì și a se respândì care în cotro o ducea ochii și picióre le, temêndu-se ca sa nu le prinda și să le bage éra-și în sacŭ.

Bâtlanulu, cum vĕḍù acésta, se'nspaĭmêntâ și începù a alergà dupa dênsele ca sa le prinda și să le bage éră-și în sacu. Dar' de unde sa le póta prinde pre tóte, dupa ce șerpii, șopêrlele și napârcele se ascunseră prin érba, pe sub tufe și prin borți, bróscele sărirà în

www.dacoromanica.ro

apă, racateţii şi cobelcii se acăţărară pe ramurile tufarilorŭ şi ale pomilorŭ, solomêsdrele se băgară prin mocirle şi prin belţi, mai pe scurtŭ fie-care căută a se ascunde unde putea şi apucà mai de grabă.

Dumneḑeu, care nici o faptă n'o lasa fară de resplata, veḑêndu ca chiar şi omulŭ pre care l-a ţinutŭ elŭ mai credincĭosŭ nu s'a ţinutŭ de cuvêntŭ, ci a cutezatŭ ai calcà poruncà s'a mâniatŭ pe dênsulu şi l-a prefacutŭ într'o pasere, legându-ĭ saculu de gâtu şi ḑicêndu-i că pênĕ ce nu va prinde tóte târîitórele şi nu le va băgà éra-şi în sacu ca să le ducă şi sa le arunce în mare, ḑupa cum i-a poruncitu dintru începutu, pêne atuncĭ totŭ pasere sa remâe.

De-atunci şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑi apoĭ a remasŭ acestu omu pasere, şi totŭ pasere va remânea elĭ pênĕ ce nu va prinde pre tóte târîitórele din lume şi le va bagà în saculŭ ce i l-a datŭ Dumneḑeu. De-aceea Bâtlanulŭ pêne şi'n ḑiua de asta-ḑĭ îlŭ vedemu alergându, în colo şi'n cóce şi prinḑêndu la târîitóre şi băgându-le în sacŭ. Şi totŭ de-atuncĭ s'a umplutŭ tóta lumea de târîitóre, pe când dintru începutŭ nu erau aşa de multe, ci numai atâtea, câte aŭ încăputu în saculu pre care i l-a datŭ Dumneḑeu ca să-lu ducă şi să-lu arunce în mare.

www.dacoromanica.ro

Cucóra.

I.

E spre sfârşitulŭ tómneĭ.

Codrii şi padurile, dumbravile şi luncile, pometele şi rediurile, colnicele şi câmpiile începŭ din ce în ce a devenì mai tacute şi mai triste, căci óspeţiĭ lorŭ ceĭ mai plăcuţi, carii tóta primavéra şi véra le-au înveselitŭ prin concertele lorŭ cele armonióse, dragalaşe şi'ncântătóre, prin cântecele lorŭ cele desmierdatóre şi-au luatŭ remasŭ bunŭ dela dênsele.

Tóte paserile calĕtóre, atâtŭ cele cântătóre, câtŭ şi cele necântatóre; atâtŭ cele dela munte, câtu şi cele dela câmpie, şi-aŭ căutatŭ de drumu şi s'au dusŭ éră-şĭ în ţerile cele calde de unde aŭ venitŭ la începutulu primaverii.

Ba! nu!... înca nu s'a dusu tocmaĭ tóte!...

Éca!... chiar acuma trece pe de-asupra nóstră de catra méḑă-nópte spre méḑa-ḑi unu triunghiŭ mareţiŭ de paseri, carĭ în sborulŭ loru striga ne'ncetatŭ ca şi când le-ar fugarì cine-va de'napoi.

Şi óre cum se chiama aceste paseri, şi'n cotro se ducu ele?

www.dacoromanica.ro

Acestea-su Cucórele séu Gruele!... Se ducu în ţerile cele calde... Unu semnu, ca la noi în scurtŭ timpu are sa fie érna... Aşa ni spunŭ celŭ puţinu betrâniĭ, că îndata după pornirea Cucóreloru de pe la noi se apropie şi érna.

Şi óre ducu-se acestea paseri pênĕ în ţerile cele calde, ori ele se mai opresc ŭ în vre unŭ locu ca să se mai odihnésca puţinu?

De se ducu, de nu se ducu, de se mai opresc ŭ unde-va ori ba? nu sciu!... Sciu numai atâta, ce am auditu şi eu dela alţii, şi ce am auditu, aceea voescu să istorisescu şi eu.

II.

Câud se ducu Cucórele dela noi în ţerile cele calde, dice ca se afla o sama de ómeni, cari le sciu oprì în locŭ şi nu le lasa sa mérga mai departe. Cei ce le opresc ŭ, dice ca se punu în calea loru, facu cu ascuţişulu unu cuţitu unu cercŭ în pamêntŭ, în mijlocŭlŭ cercului facŭ o cruce mare, éra în mijloculu crucei acesteia împlântă apoi cuţitulŭ cu vêrfulu în pamêntŭ şi de-asupra pe mânunchiu punu o pelarie séu o cuşma. Când facu cercului şi crucea, atunci numĕră Cucórele, éră când împlânta cuţitulu în pamêntu rostesc ŭ nisce cuvinte misterióse, nisce farmece, cari numai lorŭ le sunt cunoscute.

Éra-şĭ se dice, că unii din aceşti vrajitori cum vĕdu Cucórele trecêndu, se descingu de brâĭ, îlu punŭ colacŭ pe pămêntŭ, rostescu câte-va cuvinte tainice, şi-apoi înfigŭ unŭ cuţitŭ în mijlocŭlŭ brâului colacitŭ.

www.dacoromanica.ro

Făcêndu-se acésta, crede poporulu, ca Cucórele nu potu sburà mai departe în triunghiŭ, cum li-i datina lorŭ să sbóre, nu potu trece graniţa, ci îndată îşi perdu calea, se opresc în locu, se învêrtescu împrejuru, precum e încolacitu brâulu séu cerculu împrejurulu cuţitului, se încâlcescu, se amestică şi âmbla apoi în colo şi'n cóce bete de capu, nesciindu ce să faca şi'n cotro sa apuce, şi numai atunci îşĭ afla éra calea şi potu călĕtorì mai departe, daca le dau drumulu, adica dacă desfacu ceea ce au facutu mai nainte.

Şi de cum-va se'ntêmpla acésta farmĕcatorie ḑiua, apoĭ Cucórele tóta ḑiua se'nvêrtescu pe susu, nesciindu ce sa facą, éra daca se'ntêmpla acésta séra, ele se cobórà josu, şi pêne în deminéţa urmatóre nu-şi urméză calea.

Mulţi spunu, ca aŭ vĕḑutu pre atarì ómeni oprindu pre Cucóre şi ele atâta ce s'au învêrtitu, pêne ce, ameţindu-se de capu, au caḑutŭ josu... Dar' fapta acésta se considera de unu mare pecatŭ, căci ele nimerui nu facu nici unu reu. [1])

Acestea-su credinţelĕ Românilorŭ despre Cucóre, ce avui de gându să vi le spunu.

III.

Nainte însa de-a le perde din vederi să ne mai oprimu puţinŭ şi la numirile poporane ale acestorŭ pa-

[1]) Cred. Rom. din Transilvania, com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ, a celorŭ din Ungaria, com. de Dlŭ E. Popu, şi a tuturorŭ Românilorŭ din Bucovina.

www.dacoromanica.ro

seri, cari, după cum crede poporulu, prin pornirea lorŭ dela noi ni anunţă neîntârdiata apropiere a ernei.

In Bucovina şi Transilvania ele se numescŭ Cucóre séŭ Cocóre sing. Cucóră séŭ Cocóră şi Gruĭ sing. Gruiŭ, dem. Gruişorŭ.[1]) In unele ţinuturi din Ungaria Gruhe sing. Gruha.[2]) Éră în România Grue[3]), lat. Grus cinerea Bechst. germ. der Kranich.

Bărbăţelulŭ acestuĭ soiŭ de pasere se numesce Cucorŭ séŭ Cocoru şi Gruĭŭ.

Dela cuvêntulu Gruiu credu ca vine şi numele unorŭ eroi de legende şi balade, precum sunt bună óră „Grue Gruzavanulŭ“ şi „Grue Sângeru“.

IV.

La Românii din Transilvania se afla o doina poporana, care suua istu modu:

„Bade, de urîtulŭ teŭ,
Face-m'óiu trestie 'n teŭ!
— „Fă-te, mândră, ce-ţi mai place,
Că şi eŭ de locŭ m'oiŭ face
Face-m'oiŭ Cocorŭ-de-baltă
Pasce-v'oiu trestia tótă
Şi te-oiŭ pasce şi pre tine,
Totŭ nu scapĭ, mândră, de mine!
„Bade, de urîtulŭ teŭ
Face-m'oiŭ o flóre 'n tĕŭ!

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.
[2]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.
[3]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 113. —

www.dacoromanica.ro

— „Fă-te, mândră, ce-ţi mai place,
Că şi eŭ de locŭ m'oiŭ face
Unŭ vornicŭ cu cósa 'n spate
Şi te-oiŭ così şi pre tine
Totŭ nu scapĭ, mândro, de mine! [1])

Nu sciŭ dacá „Cocorulŭ-de-baltă“, despre care se face amintire în acésta doina, e bărbaţelulŭ Cocórei, despre care am vorbitu maĭ susŭ, orì altă pasere. Fiindŭ însa că Cocorulu, după cum ni spune istoria naturala, petrece pe locurile cele apatóse şi se nutresce, pe lângă vermĭ, scoicĭ, cobelcĭ (melcì) insecte şi amfibiĭ, încă şi cu plante, pre carì adeseorì le scóte cu radecinì din pamêntu [2]) e de presupusu, ca „Cocorulŭ-de-balta“ şi Cocorulŭ, barbaţelulu Cocórei, sunt una şi aceea-şĭ pasere.

In fine voiŭ sa maì amintescu încă şi aceea despre Cocóre, ca, după cum spune poporulu, când sburându pe susŭ spânzura, apoì nu este departe o furtună. [3])

Când se aduna Cocoriĭ şi pléca, atuncĭ e semnŭ că érnă va fi timpurie. Când pornescŭ Cocoriì pe la Sânta-Maria-mare, éra-şĭ însemnéză, că va fi érna timpurie. [4])

[1]) Maria Precupŭ: „Dorne şi hore din Ardélŭ“ publ. în „Şedétórea“. an. II. Budapesta. 1877. p. 83.

[2]) Heinrich Rebau. Naturgeschichte für Schule und Haus. Sechste Auflage. Stuttgart 1871. p. 449.

[3]) Calendarĭŭ pentru Bucovina pe an. 1841.

[4]) Carţile sat. rom. Gherla 1880. p. 34.

www.dacoromanica.ro

Crêstelulŭ.

I.

In serile cele sanine şi frumóse din luna lui Maiu nu odata ni se'ntêmpla sa auḑimu pe'ntinsele fênaţe şi semĕnături o vóce scârţiitóre, care resună, ca şi când cine-va ar horţaĭ c'unu beţişoru peste dinţii unui peptene. Vócea acésta, cu puţine întrerumperi, resună pêne târḑiu nóptea, şi diu revarsatulu zoriloru pênĕ dupa resaritulŭ sórelui, însă fórte raru din unulu şi acela-şi locu, ci când dintr'o parte când din alta, totu-şi numai în cuprinsulŭ unui anumitu ţinutu.

Paserea, care reproduce scârţiitura acésta, se numesce de catra Românii din Bucovina Crêstelŭ şi Cêrstelŭ, de catra cei din Moldova Cărsteiu şi Cristeiu [1]) de catra cei din Transilvania Crêsteiu şi Crêsteu [2]) de catră cei din Muntenia Cârsteiu dem. Cârsteiaşu [3]) éra de catră cei din Banatu Crastaiu şi Crestetu [4]) lat. Crex pratensis Bechst. germ. der Wiesenknarrer oder Wachtelkönig.

[1]) A. de Cihac. Dict. t. II. p. 83. — Dr. Cihac. Ist. nat. p. 117.
[2]) Petri Vocab. — Barcianŭ Vocab.
[3]) Ananescu op. cit. p. 112. — com. de Dlŭ P. Ispirescu.
[4]) Com. de Dnii I. Stoicescu şi Ios. Olariu.

www.dacoromanica.ro

Crêstelulu e de dóuedeci și nóue centimetrĭ în lungime, de patrudeci și șepte în latime, de patruspredece în lungimea aripelorŭ și de dor în lungimea codiĭ. Penele de pe spinare sunt castaniu-deschise; aripele roșietice; gușa alba; plisculŭ dreptŭ și mai scurtŭ decâtu capulu.

Loculu de petrecere alu Crêstelului sunt mai cu sama fênațele și semĕnaturile cele albe. Elu se află mai pretutindene în Europa. Merge și vine la noi cam deo-data cu Prepelițele. Se nutresce cu lacuste, carabuși, vermi, cobelci mici și cu semênța de érba.

II

Crêstelulŭ, dupa credința poporului românŭ din Bucovina, sta în relațiuni amaróse cu Prepelița, de-aceea petrece elu mai în acelea-și locuri, unde petrece și acésta, și totu de-aceea se duce și vine la noi deodată cu Prepelița.

Mai departe, spunu Românii din Bucovina, că Crêstelulŭ e o pasere fórte curata, de-aceea îndémna elu totdéuna pre ómeni prin cânteculŭ seŭ ca sa se ție câtŭ se póte de curați, să nu fie nici odată leneși și neîngrijiți.

Când Crêstelulu cânta fórte desŭ „c â r r r s t“ „c â r r r s t“, atunci se dice că cânta a vreme închisă, a negura. Elu cânta numaĭ o luna, odica când e érbă în flóre, éră cum se sfârșesce érba de cositŭ și adunatŭ, amorțesce, și mai multŭ nu cânta, ci se trage priu

www.dacoromanica.ro

tufişurĭ séŭ la margini de apa şi acolo traesce pênĕ ce se duce dela noi. [1])

III.

O doĭnă poporana din Muntenia, în care, pe lânga alte paseri, provine şi Crâstelulu, sună precum urméza :

Frunḑa verde de aninŭ,
Cine-ĭ ca mine strainŭ ?
Numaĭ Mierla din pădure,
Cârsteĭulŭ din arături.
Dar' nicĭ eĭ nu sunt străinĭ,
Ci-sŭ de inimă hăinĭ :
Mĭerla-şĭ are fraţiorŭ
Totŭ pe Sturḑulŭ pestriciorŭ ;
Cârsteĭulŭ de sorióră
Cĭocârlia vinecĭóră.
Mĭerla şuera 'n tufişe,
Sturḑulŭ cântă prin rărişe,
Unulŭ p'altulŭ se desmĭérdă
Intristarea ca să-şĭ pérdă.
Cârsteĭaşulŭ ţiuesce
Cĭocârlia-lŭ liniscesce
Inimĭóra-ĭ potolesce.
Frunḑă verde mărăcine,
Numaĭ mie n'are cine
Durerile să-mĭ aline,
Numaĭ pentru mine nu e
Inimĭóri-mĭ ca să spue
C'a avutŭ şi eĭ odată
Dulce mamă, ĭubitŭ tată,
Sorióre, frăţiorŭ,

[1]) Istor. de Const. Diaconescu din Calafindescĭ.

www.dacoromanica.ro

Carii mĕ ĭubiaŭ cu dorŭ ;
C'a maĭ avutŭ, şi nu are,
O puĭcuţă ca o flóre,
Ce-mĭ resipea grijile,
Imĭ goniă durerile
Şi-mĭ îndulcea ḑilele.
Frunḑă verde de cicóre
Bat'o crucea ursitóre,
Şĭ-ar topi-o sântulŭ sóre.
Că mĭ-a ursitŭ cu urîtŭ
Să fiŭ singurŭ pe pământŭ :
Din totŭ, ce-am iubitŭ pe lume
Să le sciŭ numaĭ de nume ;
Din toţĭ ceĭ ce mĕ ĭubiaŭ
Şi cu dragŭ mĕ desmĭerdaŭ
Nicĭ unulŭ sa nu trăéscă
Pământulŭ să-ĭ învăléscă.
Vaĭ de vinŭ, vaĭ de pelinŭ,
Vaĭ de voĭniculŭ străinŭ !
Ca unŭ mĕrŭ singurŭ la drumŭ,
De rodesce, nu-ĭ priesce,
Ba spre reŭ ĭĭ folosesce :
Câţĭ drumaşĭ călĕtorescŭ
Toţĭ în elŭ sburătorescŭ,
Crengile că i le frângŭ,
Tulpióra cu focŭ plânge
Chĭar cu lacrime de sânge. [1])

Dupa acésta doĭnă fórte frumósa Crêstelulŭ séŭ Cârsteĭulŭ stă în relaţiuni amoróse nu numaĭ cu Prepeliţa, dupa cum am arătatŭ maĭ susŭ, ci încă şi cu Ciocârlia, cu Ciocârlia vine-

[1]) I. Minescu. „Doine poporale“ publ. în „Fóĭa societăţiĭ Românismulŭ“. an. I. Bucurescĭ. 1870. p. 48.

www.dacoromanica.ro

c i ó r a. Când Crêstelulu e întristatu, când nemica nu-i ticnesce, atunci Ciocârlia vine la dênsulu, începe a-lŭ desmierdà, a-lu linescì și aĭ potolì inima, cea cuprinsa de durere.

www.dacoromanica.ro

Corla.

Corla, numita altmintrelea și Curlă-verde, Gainuța, Gainușa și Gainușă-de-apă[1]), lat. Stagnicola chloropus; Gallinula chloropus L. germ. das Teichhuhn oder das grünfüssige Rohrhuhn, e de treĭdecĭ și unu centimetri în lungime, șeseĭdecĭ în latime, dóueĭdecĭ în lungimea aripeloru și șese în lungimea codiĭ. Penele de pe spate i sunt maslinii-închise, éra cele de pe pântece cenușiĭ; picióreleverdĭ; clonțulŭ la radecină roșu éra la vêrfŭ galbănu.

Corla e respândita mai preste tóta Europa. Vine la noi pe la finea lui Martie și se duce abia în Octobrie. Loculu eĭ de petrecere sunt iazurile și unu cu sama acelea pe a cărorŭ suprafață plutescŭ diferite plante, éră malurile li sunt acoperite cu stuhŭ. Inóta fórte bine și cu ajutoriulŭ aripeloru chiarŭ și pe sub apă, ér' când e persecutata se cufunda fórte adâncŭ în apa, scoțêndŭ din când în când numai clonțulu afara spre a aspirà aeru. Cuibulŭ seŭ, care e împletitu din ramurele de trestie, și care cam de regula plutesce prin stuhu, conține de dóue orĭ pe anŭ câte cinci pênĕ la

[1]) Barcianŭ Voc. — Barițiŭ et Munténŭ Voc. „Curla verde“ unŭ felĭŭ de sitariŭ cu botŭ latarețiu germ. Domschnepfe.

www.dacoromanica.ro

unspredece óue verdiĭ, cu puncte ruginii, pe carile Corla singură le clocesce în decursŭ de trei septĕmâni. Puii cum ieşu din gaóce, déuna începu înotà cu maica lorŭ.

Nutreţulu Corlei constâ din insecte, cobelcĭ mici, vermi, plante de apa şi din semênţa acestorŭ din urma.

www.dacoromanica.ro

Lișița.

Lișița, numita altmintrelea și Leșița[1]) Găină-de-apa și Sărcea[2]) lat. Fulica atra L. germ. das Wasserhuhn, e de patruḑeci și șepte centimetri în lungime, șeptedeḑecĭ și optŭ în laţime, dóuedeḑecĭ și trei în lungimea aripelorŭ și optŭ în lungimea coḑii. Pe spate negrie, pe pântece cenușie; capulu și grumazulu negru; lumina ochilorŭ întunecatŭ-roșa; ciocului albu; picióre le, a caroru degete sunt îmbinate cu o peliță ce servesce spre'uotare, sunt întuuecate-surii și spre glesne galbene-verḑii.

Lișița e respândita preste tótă Europa. Pretutindene, unde se afla lacuri și iazuri acoperite cu multu stuhŭ și pipirigŭ o putemu ori când îutâlni din luna lui Martie și pênê catra finea lui Octobre. Ea sbóra fórte greu, înota încetu și se ține mai multu la marginile apelorŭ și prin stuhu. Cuibulu seu, în care se óuă șepte pênĕ la ciucspreḑece óue galbene-surii și împestrițate cu puncte negrii și cafenii, e așa de iscusitŭ și solidu îm-

[1]) Bariţiŭ et Munténu Vocab. p. 180. „Leșița, speție de găinușă de apa". — Barcianu „Leșița = găinușă de apă".

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 525.

www.dacoromanica.ro

pletitu din pipirigŭ verde și din ramurele de trestie, ca póte într'ênsulu, când se revarsa apa peste maluri, se'nóte de'mpreuna cu puii sei fără sa i se'ntêmple vre unŭ reŭ. Nutreţulu seŭ constă din diferite insecte de apa, din vermi și din plante fragede.

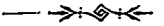

www.dacoromanica.ro

Lebăda.

I.

Cea mai frumósa, mai curata și mai alba dintre tóte paserile, câte le sunt Românilorŭ cunoscute, este Lebada, dem. Lebedióra, lat. Cygnus olor L. germ. der zahme Schwan. Și fiindŭ ca Românulu îĭ place fórte multŭ curaţenia și frumuseţia, de-aceea elu pre muerile și mai cu samă pre fetele cele frumóse, carĭ âmblă fórte curatŭ și albu îmbracate le aséměna totdéuna cu Lebada.

Lebăda, în poesia poporană româna, figuréza totdéuna ca unŭ simbolŭ de curaţenie, frumuseţe și albime.

Dovada despre acésta fie-ne următórea doina din Transilvania, care mi-a comunicat'o Dlŭ B. B. Josofu:

Dintre dóue mândre-a mele
Nusciŭ la care-oĭŭ mai mere.
Cea mĭerie nu-mĭ trebue
Nicĭ la mórtea mea să vie.
Cea óchișă ca murea
Și albă ca Lebăda
Acolo-mĭ petrecŭ vremea.

www.dacoromanica.ro

Alta doina poporană din Bucovina, în care o fétă se plânge asupra draguţului seu fiindu ca acesta voesce s'o lese şi, de buna sama, sa-şi caute pre alta, sună precum urméza:

Frunḑă verde arţăraşŭ,
Te cunoscŭ, bade, pe paşĭ,
Că ţi-ĭ voia să mĕ laşĭ.
Când aşi sci că me-ĭ lasà
Mai albuţă m'aşi purtà,
Albuţă ca Lebăda,
Rumenă ca călina,
Roşie ca vişina,
Sa-ţi rupŭ, bade, inima
Şi ţie şi mâne-ta!

Dar' nu numai în poesie, ci chiar şi'n prosa, şi mai cu sama în povesţi dam fórte adeseori preste Lebada.

Cugetu că fie-carina îi va servì nu numai spre distragere, ci şi spre plăcere povestea, ce o reproducu mai la vale, a carei eroina e o féta de împeratu prefacută în Lebădă.

Acésta poveste am auḑit'o încă pe când eram studinte la gimnasiulu din Sucéva dela unŭ dascalŭ bĕtrânŭ din satulu Stupca poreclitŭ „Trişcuţă“, pentru ca cântà fórte frumosŭ în trişcă.

II.

A fostŭ odată,
Ca nicĭ odată,
Că de n'ar fi fostŭ şi n'ar fi,

www.dacoromanica.ro

Nu s'ar povestì,
Nicĭ noi n'am grăĭ,
Că Dumneḑeŭ binevoesce
Ca-să spunemŭ în tótă séra câte-o poveste.
Noĭ ḑicemŭ,
Că nu suntemŭ
De când cu poveștile,
Ci cu dóue, treĭ ḑile maĭ nainte,
De când puricele se potcovìà
Cu nóue oca de ferŭ la unŭ picĭorŭ
Și i se parea ca-ĭ e prea ușorŭ.
Noĭ flŭ trimiteamŭ la Odobescĭ
Sa ne-aducă cărți domnescĭ
Să spunemŭ și noĭ poveștĭ.

A fostŭ odată unu împĕratŭ tênĕrŭ. Împĕratulŭ acela s'a dusu într'o ḑi cu tóți sfetnicii sei la vêuatu într'o padure, care nu erà tocmaĭ tare departe de curțile împeratesei.

Dupa ce a ajuusu împĕratulu în padurea aceea și după ce a întratu dimpreună cu toți sfețnicii sei și ceialalți vênatori în nuntru, âmblara câtŭ âmblară cu toții în colo și'n cóce, fără să afle ce-va de înpușcatŭ.

Étă însa că pe câud socotià acuma împeratulŭ, că nu va mai află nemica de vêuatu, și voià sa se'ntórca îndareptu a casa, dă într'o vale fórte frumósă și plăcută, împăuată cu felĭŭ de felĭŭ de florĭ mirositóre. Pe valea aceea, mai mergêndu elĭŭ o bucata bună de locŭ, da de-odata cu ochiĭ de-unŭ iazu fórte mare, așa de mare că nime nu erà în stare sa trécă peste dênsulŭ pênĕ de ceealaltă parte, dóra numaĭ atuncĭ când ar fi încunjuratŭ țermurile luĭ, ... altmintrelea nu!

www.dacoromanica.ro

Pe ıazulu acela zarì împeratulu o Lebadă fórte frumósa, alba ca ometulu, care înotà în colo şi'n cóce şi din când se cufundà în apă şi prindea pescı.

Imperatulŭ, cum o zarì, întinse arculŭ şi voì s'o sagete.

Iusă Lebada, veḑêndu-lĭ că voesce s'o înpusce, nu stete multu pe gâudurı, ci-ĭ ḑise :

Inălţaţe
Impĕrate !
Stăĭ în locŭ nu mĕ 'npuşcà,
Că mĕ dóre inima ! . . .

Impĕratulu, auḑindu-o astfelıu vorbindŭ, s'a miratu fórte tare cum póte o pasere ca sa vorbéscă... Elu nu-şı putea închipuì aşa ce-va, ci cugetà că póte altulŭ cine-va a rostitu cuvintele de maı nainte, şi de-aceea nu se lăsâ pênĕ ce nu puse mâna pe Lebada de pe ĭazŭ.

După ce a prinsu acuma Lebăda aceea, n'a voitŭ maĭ multu nemica să vêneze, ci se întórse cu dênsa a casă şi ı-o dete uneĭ ţigance, care se aflà la curtea împĕratésca ca bucătariţă, ca acésta s'o taıe şi să ĭ-o pregatéscă de cina.

Ţiganca luâ Lebăda şi voì s'o taıe. Insă Lebăda i se smâncì din mâna, batù de treı orĭ din aripĭ şi câtŭ aı bate în palme se prefăcù într'o fetişóră aşa de frumósă, de curată şi de alba la faţa, ca nu maı erà alta ca dênsa în totŭ ţinutulu acela.

Ţiganca, cum a veḑutŭ acésta minune, s'a spariatu şı-a alergatŭ totŭ într'o fuga la împeratulu ca sa-ı dee de scire ce s'a întêmplatu.

www.dacoromanica.ro

Imperatulŭ dintru începutŭ nu voì sa créda, dar' ducêndu-se după aceea singuru în bucătarie şi dându cu ochiì de féta, care erà mai frumósa şi decâtu o ḑină, stete ca fărmĕcatŭ când o veḑù că e aşa de frumósă. Éra dupa ce-şi mai venì în fire se repeḑì la dênsa, o cuprinse în braţe şi începându a o desmierdà şi sărutà o rugâ de ertare pentru nenorocirea ce erà sa-i faca.

Féta îlu iertâ şi-i povestì apoï din firŭ în pĕrŭ tóta istoria sa, cum ca adica ea este féta de împĕratŭ ca mai are dóue surori, cari asemene sunt prefacute în L e b e d e din pricina tătâ-ne-seŭ şi-a maicei sale, cariì le-aŭ blastĕmatŭ ca să se prefacă în L e b e d e.

Tênerulu Imperatu ascultâ cu luare aminte întrégă ei istorie. Éra când acésta sfârşì de povestitŭ aşa de tare îlŭ pătrunse la inima ca începù a lacrimà. Apoi nu multu dupa acésta şi-o luâ de soţie.

Ţiganca, care socotia în mintea ei cea prósta, că tênerulu împeratu va luà-o pre dênsa de soţie, cum se cununâ acesta cu féta cea de împeratu, prinse ura fórte mare asupra tinerei împĕrătese şi cautà tóte chipurile şi mijlócele dóră o va putè nimicì într'unŭ felŭ séŭ formă.

Multu timpu însă, cu tóta staruinţa eï, n'a pututŭ nici unu reu să-i facă. Érà împeratulu şi cu împĕrătésa trăiaŭ în cea maï mare dragoste şi pace, nicì visându macar cu ce felïu de gânduri negre se pórta ţiganca.

Ba! ca ferecirea şi bucuria loru să fie şi mai mare, şi mai deplina, le dete Dumneḑeŭ şi unu fiu...

www.dacoromanica.ro

Acuma se simţiau ei cei mai norocoşi şi mai fericiţi ómeni din lume.

Dar' pe semne nu le-a fostu împarţitu ca sa traésca lungu timpu împreuna.

Acésta a fostu adică aşa, că avêndu împĕratulu unde va fi avutu unele trebi de pusŭ în cale, îşi luâ remasu bunu dela soţià sa şi se duse pe unŭ timpu maĭ îndelungatŭ de-a casa.

Cum se porni împĕratulu, ţiganca, care demultŭ ţinea împĕrateseĭ sâmbetele, căutâ tóte mijlócele dóră-şi ajunge mai de graba scopulŭ. Deci într'o deminéţă, fiindu fórte frumosŭ afară, ḑise ea către stapâna-sa:

— Dómne! înalţată împerătésă! câtŭ e de frumosu în grădinuţa cea cu flori,... pare că e unu raiŭ, nu alta,... numai de-a dragulŭ să te preâmbli prin dênsa!.. Óre n'ar fi bine să ne preâmblămŭ şi noi o léca?... Fu una v'aşi sfătuì să ne ducemu macarŭ pe vr'o câte-va minute la primblare...

Tênĕra împeratésa, nici visându macar despre ceea ce voesce ţiganca sa faca cu dênsa, o ascultâ şi se duse la primblare prin grudinuţa cea cu flori.

In gradinuţa, prin care se primblaŭ ele, erà şi-o fântâniţa.

Când se apropiera de fântâniţa aceea ḑise ţiganca către împerătésa:

— Inalţata împĕrătésa! iau să ne uitamŭ puţinŭ în fântâniţa acésta sa vedemŭ ori de eşti măria ta totŭ aşa de frumósa ca şi'n oglinḑa?

Împĕratésa se apropiâ de fântâniţa şi se plecâ ca sa se uite în nuntru.

www.dacoromanica.ro

Ţiganca, bucuria ei, se apropiâ pe din dosu de dênsa şi apucându-o de picióre mai de grabă de câtŭ ai gândì o aruncâ în fântâniţa şi-o înecâ. Éra dupa ce s'a mântuitu acuma de dênsa, se apucâ ea de cârmuitŭ gospodaria, crescêndu totŭ odata şi pre bacţelulu, ce-a remasŭ dela împerătésa, purtându cea mai mare grijă de dênsulu, aşa, încâtŭ toţi curtenii şi vecinii se mirau de crescerea acestuia.

Nu multŭ după acésta sosì şi împêratulu a casă, şi cum sosì întrebâ de bucatariţă, adică de ţiganca, unde e împĕratésa.

Ţiganca vicléna şi prefacuta i-a respunsu ḑicêndu-i ca într'o ḑeminéţa împĕratésa s'a gatitŭ fórte frumosŭ, a eşitŭ în cerdacŭ şi dându-se de trei orì peste capŭ s'a prefacutu éra-şi în L e b a d ă, cum a fostŭ mai nainte, şi sburându s'a cam mai dnsu, dar' în cotro s'a dusu nu póte sa-i spue.

Impĕratulu, auḑindu acésta şi cugetându cum că ceea ce-i spuse ţiganca e adevĕratu, s'a superatu fórte tare, ca lungu timpu singurŭ nu sciâ ce sa se mai facă de scârbă.

Dela unŭ timpu însa, veḑêndu ca purtarea ţigancei este fórte bună şi ca îngrijesce ca o adevĕrata maïca de crescerea fiului seŭ, îşi puse în gându ca s'o iee de soţie, şi hotarî chĭar şi ḑiua pe când sa fie cununia.

Dupa hotarîrea acésta vestì elŭ în întregu cuprinsulu împĕraţiei sale, ca toţi cei ce sciu cântâ, toţi musicanţii sa vie la serbarea nunţii sale.

www.dacoromanica.ro

Pe când însa se întêmplau tóte acestea din fântâniţa, în care a înecatu ţiganca pre împĕratésa, a crescutŭ o rachită cu treĭ ramurele în verfŭ.

Trecêndŭ într'o ḑi unu baiatu cu oile pe lânga gradina împĕratéscă a întratu în nuntru ca sa-şi taie o tilinca, şi, din întêmplare, orĭ cum va fi fostu, destulu atâta ca se duse dreptŭ la răchita cea crescuta din fântâniţă şi taindu ramurelulu celu din mijlocŭ îşĭ facù o tilincă dintr'ênsulu. Éra dpnă ce a făcut'o şi, eşindu afară din gradină, a voitŭ sa cânte într'ênsa, tilinca a începutu singură a cântà şi a ḑice:

Nu cântà băete tare,
Că reŭ inima me dóre
După alŭ meŭ copilaşŭ,
Ce-a remasŭ în legănaşŭ,
Ţita stêrpă mi-lŭ adapa,
Ţiţa de négră ţiganca!

Baietulu, de bucurie mare, cum auḑì câuteculu acesta, lasâ oile singure şi alergându totŭ într'o fuga a casa a spusu tatâ-ne-seŭ tótă întêmplarea cu tilinca, de unde şi cum a facut'o şi pênĕ ce-a începutu a cântà într'ênsa.

Tatalu băietuluĭ însa nu voì nici decum sa-lu créda, ci din protiva luându unu baţŭ începù a-lu mesurà peste spate şi a-lŭ mustrà de ce a lasatŭ oile singure. Apoi luându-ĭ tilinca îlu alungâ sa se duca mai de graba la oi.

Baietulu, ce-avea sa faca?... trebuì sa rabde, sa taca şi să se'ntórca la oi, daca îĭ erà cu voia sa nu mai capete o scarmanatura.

www.dacoromanica.ro

Tatalŭ seu îusa, voindu a cercà ori de e adeveratŭ ceea ce i-a spusŭ baiatulu, luà acuma şi elu tilinca şi începù a suflà întrènsa.

Tilinca éra-şi începù singura a cântà şi a ḑice, îusa nu ca mai nainte, ci aşa:

Nu cântà moşule tare,
Că reŭ inima me dóre
Dupa alu meŭ copilaşŭ,
Ce-a remasŭ în legănaşŭ,
Ţiţă stérpa mi-lu adapă,
Ţiţa de négra ţiganca!

Nesciindu omulu ce'nsemnare au versurile acestea a aruncatu tilinca îutr'o lada, fara sa-şi mai bata capulu cu dènsa şi cu ceea ce-a cântatŭ ea... Se vede ca n'avea când aşi bate capulu cu asemene lucruri!

Bietulŭ baiatŭ, batutŭ mĕrŭ de tatalu seu, se întórse superatu la oile, ce le-a fostŭ lasatu singure. Insa cătŭ de bătutŭ erà, totu-şi dorulŭ şi dragostea de-a cântà îu tilincă n'a perdut'o. Deci aducêndu-şi elu aminte ca la rachita din fântâniţa gradinei împĕratesci au mai remasŭ doi cracuşori, se duse de grabă în colo şi mai taindŭ unu crăcuşorŭ îşi făcù alta tilinca, cugetându ca şi acésta va cântà ca şi cea de mai nainte. Dar' de giaba i-a fostŭ tótă aşteptarea şi bucuria, caci tilinca ce şi-o facuse acuma nu cântà nemicà singură, şi aşa eşì elŭ din grădină şi se duse în tréba-şi.

Éta însă că nu multŭ dupa acésta, trecêndu pe lângă casa omului celuĭ cu tilinca cântaréţă spre curtea împĕratéscà o mulţime de musicanţi, omulŭ îi întrebà

www.dacoromanica.ro

ori de n'ar fi bine sa mérga ca sa cânte şi elu la nunta împeratului, de óre ce se pricepe fórte bine a cântà în tilincă ?

— Da cum sa nu fie bine ! — respunsera musicanţii, aŭ dóra n'ai auditu, că ori şi cine sci cântà, fie din ori şi ce instrumentu va fi, sa mérga şi sa cânte.

Omulŭ nostru nu se lasâ de dóue ori sfatuitu şi îndemnatu... Luâ de graba tilinca din lada şi merse şi elu la curtea împeratésca.

Dupa ce au ajunsŭ acuma musicanţii la curtea împeratésca, unde erà o pregatire ne mai pomenita de nunta, şi dupa ce a capatatu şi omulu nostru rêndŭ ca sa cânte, a scosŭ tilinca de sub brâŭ şi începêndu a suflà întrênsa, tilinca a începutŭ ca şi mai nainte a cânta singură şi a ḑice :

Nu cânta moşule tare,
Că reu inima me dóre
Dupa alŭ meŭ copilaşŭ
Ce-a remasŭ în leganaşŭ,
Ţiţă stérpă mi-lu adapă,
Ţiţa de négra ţigancă !

Imperatulu, cum auḑì cânteculu acesta, se minunâ fórte tare de dênsulu, însa şi mai multu se minunâ elu de tilinca moşnégulu, care a cântatu acestu cântecŭ duiosu. Deci luândŭ unu galbanu şi dându-lu moşnégului cerù ca sa-ĭ dee tilinca ca sa cânte şi elu într'ênsa.

Moşnégulu nu se puse de pricina, ci-ĭ dete cu cea mai mare placere tilinca, mai alesu ca elŭ nu scià ce'nsemnéză cuvintele ce le cântă acésta.

www.dacoromanica.ro

Imperatulu, luându tilinca și suflându într'ênsa, acésta din nou începù a cântà singura, însă de astă data c'unu glasù multù mai trăganatù și duiosu, multù mai pătrunḑętoriu :

Nu cântà, soțule, tare,
Că reù inima me dóre
Dupa alù meù copilașu,
Ce-a remasù în legănașu,
Țița stérpa mi-lu adapa
Țiță de négră țiganca !...
Silesce, dragă, silesce,
Pe țiganc'o prapădesce,
Căci de nu vei face-așa
Soția s'a departà !...

Toți éspeții, câți se aflau de fața, cându auḑiră cânteculu acesta se mirara, dar' nici unulù dintre dênșii nu scia ce va se'nsemneze.

Țiganca însa, care asemenea se aflà de fața, căci pentru dênsa se făcuse acésta pregatire mare și strelucita, cum audì cânteculu, îndata se și pricepù în cotro țintesce. Deci, ca sa nu fie descoperita fapta ei cea uriciósa, se'ndreptâ catra împĕratulu și'ntr'unù tonu cam rugătoriù, cam rostitù, îi ḑise :

— Inalțate împĕrate ! nu te face de rîsù și batjocură cu tilinca acésta înaintea óspețiloru, ci mai bine ie-o și-o arunca în focù !

Dar' împĕratulu nu voì s'o asculte, ci din protiva, simțindu-se încâtu-va atinsù de cuvintele țigancei, o facù și pre dênsa cu de-a sila ca să cânte în tilincă.

www.dacoromanica.ro

Cu mare greŭ s'a înduplicatŭ ţiganca sa iee tilinca în mâna şi sa cânte într'ênsa, cacı prea bine scià ea că tilinca şi de asta data va cântà vre unu cântecŭ, ce nicĭ decum nu-ı va venì la socotéla.

Şı-avù tóta dreptatea, căcĭ tilinca, cum a prins'o ţiganca în mâna, a şi începutŭ a versuì, însa nu dise, ca maı nainte, „soţule“ şi „ţiţă de négră ţiganca“, ci ea a cântatŭ aşa:

Nu cântà, duşmancă, tare,
Ca vaı inima mĕ dóre
După alu meŭ copilaşŭ
Ce-a remasu în legănaşu,
Ţiţa stérpa mi-lŭ adapă
Dela tine, rea ţigancă!...
Frunḑă verde lemnŭ topitŭ,
Tu'n fâutână m'aĭ svĕrlitŭ
Şı-acolo m'aı prăpaditŭ,
Dar' Dumneḑeu s'a'nduratŭ
Şi elŭ că m'a luminatŭ
Să fiŭ istuı împĕratŭ
Soţŭ iubitŭ şi lăudatŭ!

Ţiganca, de ciuda şi mânie mare, când auḑi cuvintele acestea, aruncâ tilinca cine sci unde, cugetându în mintea ei, că se va sfărmà bucaţele şi nu va putea maı departe nemica cântà.

Dar' n'a fostŭ sa fie aşa, dupa cum a cugetatŭ ţiganca, cacĭ tilinca, în urma aruncaturei celeĭ avame, s'a prefacutu într'o dómna tênera şi aşa de frumósa, că nu se póte spune.

www.dacoromanica.ro

Acésta erà împĕrătésa, pre care a fostŭ aruncat'o ţiganca în fântâna.

Impĕratulŭ, cum o vĕdù, o cuprinse în braţe, o sărutâ cu dulcéţă, şĭ-o întrebâ: unde a fostu ea atâta vreme, şi de ce nu s'a aratatŭ pênĕ acuma?

Impĕratésa îi respunse, că ea a dormitŭ în fântâna din gradina împĕrătésca, unde a aruncat'o „n é g r a ţ i g a n c ă“ cu scopu ca ea să se facă apoi împĕratésă. şi dacă nu s'ar fi aflatu baiatulŭ moşnégului, care şi-a facutŭ tilinca din unŭ ramuşoru alŭ rachitei ce-a crescutŭ din acea fântână, ea ar fi fostŭ perduta pentru totdéuna, éră ţiganca s'ar fi făcutŭ împĕrătésă; şi'n urma sfârşi cântându:

Şi-acuma, dragă, silesce,
Pe ţiganc'o pedepsesce
Căcĭ de nu veĭ face-aşa
Soţia-ţĭ s'a depărtà!..,

Impĕratulŭ, cum audì acésta, chĭemâ îndată pre baiatulŭ moşnégului şi-lu întrebâ orĭ de este advĕratŭ ca elŭ a facutŭ tilinca aceea dintr'unŭ rămuşorŭ a rachiteĭ crescute din fântâna ce se afla în gradina împĕratésca?

— Inălţate împerate! — respunse băiatulu, — sa nu vĕ fie cu banatŭ şi cu superare, c'am fostŭ aşa de îndrasneţŭ,... e adeveratŭ că eŭ am făcutŭ tilinca dintr'o ramurică a rachiteĭ aceleia şi cum am începutŭ să suflu într'ênsă, ea singură a începutŭ a cântà şĭ-a ḑice:

Nu cântà, băĭete, tare,
Că reŭ inima mĕ dóre

www.dacoromanica.ro

După alĭŭ meŭ copilașu.
Ce-a remasu în leganașu,
Țiță stérpă îlu adapă,
Țița de négră țigancă!

Așa a câutatu tilinca, și eu, cum am audit'o, de bucurie, am basatŭ oile singure, am alergatu totu într'o fugă pênĕ a casa și am spusu tatei: că écă cum și écă ce. Dar' tata, în locu să se bucure și elŭ de-acésta, mĭ-a luatŭ tilinca, mĭ-a trasŭ o scărmanatura buna și m'a aluugatu înapoi la oĭ. Eŭ, batutu cum eram, mĕ întorsei înapoi la oi, mai sariĭ înca'odata în gradina Mariei tale și mai taiaĭ încă unŭ cracușorŭ din rachita, cugetându ca și tilinca ce voiu face-o de asta dată încă va cântà ca și cea de maĭ nainte. Dar' m'am înșălatŭ, căci tilinca, ce-am facut'o a dóua óră, n'a cântatŭ singura ca cea dintâiŭ... Atâta-i, Inalțate Imperate! totŭ ce-ți potu spune, mai multŭ nemică!...

Impĕratulu a ascultatŭ cu cea mai mare luare aminte tóta istorisirea băiatului, și după ce a sfârșitŭ acesta de istorisitŭ a luatŭ și i-a datŭ unu darŭ fórte frumosu, éra pre țigancă a poruncitŭ ca s'a prinda și s'o omóre pentru fapta ei cea urîta.

Și cum a poruncitŭ, așa s'a și întêmplatu. Țiganca, maĭ nainte de-a se putea face împeratésa fu omorîtă... Așa li se'ntêmpla tuturorŭ émeniloru celorŭ farădelege!...

Éra împeratésa, după ce s'a vĕdutŭ scăpată de țiganca cea reutăciósă și uriciósa și după ce a începutŭ éră-și a se veselì și a trai în bine cu soțulŭ seŭ, s'a rugatu într'o di acestuia s'o lese ca sa se duca a casa la maica sa și sa-și iee remasŭ bunu dela dênsa.

www.dacoromanica.ro

Impĕratulŭ a lasat'o.

Ea atuncĭ s'a datu de trei orĭ peste capu, s'a prefăcutŭ ĕră-şĭ în L e b ă d ă, cum a fostŭ, când a aflat'o împĕratulu pe iazŭ, a sburatu apoi pênĕ la maica-sa şi punêndu-se pe casa parinţésea a începutŭ a cântà:

Remâi maĭcă sănĕtósă
Dacă n'aĭ fostŭ bucurósă
Să mĕ veḑĭ la tine'n casă;
Şĭ-atuncĭ maĭca, draga mea,
Atuncĭ ca me-ĭ mai vedea,
Când a fi şi s'a'ntêmpla
Să-mĭ perdŭ împerăţia,
Dară pên'atuncea ba!

După acésta, fără să mai aştépte sa védă ce a ḑice maĭca-sa, a sburatŭ înapoi la soţulu seŭ, la Impĕratulŭ, şi puindu-se pe-o ferésta a începutŭ ĕra-şi a cântà:

Ian scólă-te soţule
Şi deschide uşele
Şi deştéptă-ţĭ slugile
De le veḑĭ credinţele,
Că de când m'am măritatŭ
Pe maicuţa am lăsatŭ
Surorile s'aŭ depărtatŭ,
Şi din Lebădă, de-odată,
Nevastă adeverată
Eŭ, dragă, că m'am făcutŭ
In dragoste şi în bine
Să trăescŭ mulţĭ anĭ cu tine.
Şi de-acuma înainte
Lebădă nu m'oĭŭ mai face.

www.dacoromanica.ro

De-acum caută de mine
Să nu lipsescu dela tine.
Vĕdŭ noroculu că-mĭ slujesce,
De-acum n'oiŭ ma' prinde pesce:
Acum nu sciŭ fi-va bine,
Impĕrătésă-sŭ pe lume!...
Apușóră, vaĭ de mine,
Cum m'aș scăldà eŭ în tine,
Dar' vaĭ penițele mele
Cele albe, frumușele
Le-am datŭ surorilorŭ mele...
Acum staŭ și socotescŭ
Cum oĭŭ să le nimerescŭ,
De surorĭ mĕ despărțescŭ
Și maĭca mĭ-o prăpădescŭ.
Vaĭ Dómne eŭ ce-am făcutŭ,
Cum oĭu trăĭ pe pământŭ?
Nusciŭ cum a remânea
Cu împĕrația mea?...
Dómne sfinte și'ndurate,
Cerescule împĕrate,
Cela ce estĭ în vecie
Audi-mĕ, mĕ rogŭ ție,
Zadarnică să nu-mĭ fie
Acésta împĕrăție!

După ce a cântatŭ ea și acestŭ cântecŭ s'a datŭ éră-și de treĭ orĭ peste capu, s'a prefăcutŭ în femee, cum a fostŭ dela începutŭ, a întratŭ apoi la bărbatulu seŭ în casă și a traitŭ cu acesta mulți anĭ în bine și ferecire, și vor maĭ fi trăindu încă și acuma, dacă nu vor fi muritŭ demultu.

Și-am încălicatŭ pe-o prăjină
Și v'am spusŭ și eŭ o mincĭună,
Și-am încălicatŭ pe-unŭ paĭŭ de secară

www.dacoromanica.ro

Şi v'am spusŭ o poveste în asta séră
Şĭ-am încalicatu pe-o şea
Şi v'am spus'o tocmaĭ aşa! [1])

[1]) Dlŭ Dimitrie Vişanŭ, de locŭ din satulŭ Putna în Bucovina, mĭ-a trămisŭ încă o poveste, care e ce-va maĭ scurtă de cătŭ acésta şi se deosebesce numaĭ prin aceea, că în locŭ de Împĕratŭ figurézăă unŭ feciorŭ tênĕrŭ de boerĭŭ, şi în locŭ de treĭ surorĭ prefacute în Lebede, numaĭ o singură fétă asemenea prefăcută în Lebădă, pre care o ıe feciorulu de boerıŭ de soţie; şi cântecele Lebedeĭ nu sunt aşa de lungı. In colo amêndóue esemplarele sunt totŭ una.

www.dacoromanica.ro

Gânsca.

I.

Românilorŭ, dupa câtŭ sciu eŭ pênĕ acuma, li e cunoscută numai o singură specie de Gânsce séŭ Gâsce după nume, şi aceea e Gânsca-selbatică, lat. Anser cinereus M. et W. germ. die Graugans oder Wildgans, dela care se trage Gânsca-de-casă.

Atâtŭ bărbaţelulŭi Gânsceı-selbatice, câtŭ şi celŭ al Gânsceĭ-de-casă, se numesce Gânscanŭ [1]), Gâscanŭ şi Gânsacŭ, dem. Gânsăcelŭ.

Puiĭ de Gânscă se numescŭ, maĭ alesŭ în Bucovina, Bobocĭ, dem. Bobocelĭ sing. Bobocŭ, dem. Bobocelŭ, fem. Bobocică, pl. Bobocele.

O Gânscă mica, prizarită, séŭ şi o Gânscă mică, dar' frumuşică şi grasa, se numesce Gânscuţă, Gâscuţă, Gânscuşóră, Gâscuşóră, Gânsculiţă şi Gâsculiţă.

După făptura şi colórea penelorŭ împartŭ Românii Gânscele-de-casa în:

[1]) Antonŭ Pannŭ. Proverburĭ. Part. I. p. 32 şi 33.

www.dacoromanica.ro

G â n s c e-p a g e, sing. g â n s c a-p a g a, a carorŭ aripe sunt porumbe séŭ porumbace la colóre, adică cenuşii şi patate cu negru;

G â n s c e-b ó r z e, sing. G â n s c ă-b ó r z ă, carí aŭ pene sborşite, înfoiate;

G â n s c e-c r e ţ e, sing. g â n s c ă-c r é ţ ă, a carorŭ peue sunt fórte creţe;

G â u s c e-v i n e t e, a caroru pene peste totŭ corpulŭ sunt vinete;

G â n s c e-a l b e, carı sunt peste totu corpulŭ albe

G â n s c e-c e n u ş i ı, a carorŭ pene peste totŭ corpulu sunt cenuşii.

Când strigă Românii pre Gânsce, adica când le chiama la sine ca sa le dee de mâncare, ḍicu „l i b a“; éră când le alungă, le departéza dela sine spunŭ „h a l e a“, spre deosebire de G ă i n ı, pre carí, când le alungă, spunŭ „h î ş u“ séŭ „h u ş ŭ“, éra când le strígă spunŭ „p u ř u“. Atâtŭ „l i b a“ şi „h a l e a“, câtŭ şi „h î ş ŭ“ şi „h u ş u“ sunt adverbe, carı se pronunţe mai multe orı dupa olaltă.

Partea inferióra a picióreloru atâtu dela gâsce, câtŭ şi dela tóte celelalte paserı notatóre se numesce „l a b a“. Dela acestu substantivu s'a formatŭ apoi şi adiecţivulŭ „l ă b ă n a t u“. Éra peliţa cu care sunt îmbinate degetele labelorŭ se numesce „p â n z ă“.

Dela strigatulŭ „g a g a g a“ alu Gânscelorŭ s'a formatŭ verbulŭ „a g â g ă î“, precum şi substantivele „g â g a i t u“ şi „g â g ă i t u r ă“ în înţelesŭ de strigatu, care se aplica numai gâscelorŭ.

www.dacoromanica.ro

In unele locuri, precum în Muntenia, spunu Românii, în locu de „g â g ă i“ și „g â r ă i“, dupre cum ni arată urmatoriulu proverbu:

Când la adunare multă
Spui ce-va ce nu te-ascultă,
Da-le pace tutuloră
Și le ḑi că eștĭ la móră;

căci atunci:

Par' că g â r a e s c u g â s c e l e
Și sbârnăescu muscele. [1])

O mulțime mare de gâsce se numesce „g â s c a r i e“, séu „g â n s c a r i e“; Omulu ce le pasce „g â s c a r i u“, femea „g â s c a r i ț a“.

II.

Ce se atinge de datinele și credințele, ce le aŭ Românii despre G â n s c e, trebue sa spunu ca ele în cea mai mare parte séměnă cu celea despre G ă i n i și R e ț e, și mai alesu în privința punerei closceloru la clocitu.

Ó u e l e d e g â s c ă, carĭ voescu să le pue sub cloșca ca acésta sa le clocésca, le cauta mai întâiu la zarea luminei sóreluĭ ca și pre cele de g ă i n ă, ca să véda de sunt bune ori nu. Éra dupa ce le-aŭ cercatu și aŭ veḑutu că sunt bune, le punu maĭ întâiu într'o cușma și apoĭ din acésta le așéḑa în c u i b a r i u.

[1]) A. Pannu. Proverburi. Part. III. p. 9.

www.dacoromanica.ro

Acésta o facu Româncele de-aceea, pentru ca, dupa cum spunŭ ele, sa iasa toţi b o b o c e i i de-odata din óue, şi nu pe rênduri: unulu câte unulu.

După ce s'a împlinitu acuma timpulŭ clocirei şi după ce aŭ eşitu toţi bobocii din g a o c i l e séŭ g h i o c i l e óueloru, Româncele îi punu în póla catrinţei şi-apoi, cu ochii închişĭ, îi scotu pre toţi afara la pascutiŭ, anume ca să nu-i véda şi sa nu-i mânânce U l i u l ŭ, ... se'nchidă şi U l i u l u ochii, când îi vede, precum au închisŭ şi ele ochiĭ când ĭ-au scosu afara.

Aceste datine şi credinţe, cu puţine deosebiri se afla şi la Româncele din Transilvania.

Româncele din Transilvania, îmi scrie Dlu Gr. Craciunaşu, înainte de-a scóte puiĭ de gâsca, adică bobocii, la păscutu, îi afuma cu gaocile de óue din cari au eşitu, adica punu puiĭ de gâsca într'unu ciurŭ, ciurulu îlu pórta de-asupra gaociloru de óue, cari sunt aprinse, aşa ca sa póta întrà fumulu prin ciurŭ la pui.

Totŭ femeea, care i-a afumatu, îi scóte şi afară, şi pe când îi scóte merge cu spatele înainte şi închide ochii pêne ce ajunge afara, de unde îi mâna apoĭ la pascutu. Făcêndu acésta, credu femeile, ca G a i a, pre bobocii, ce într'acestu modu i-au scosu afara, nu-i vede şi prin urmare nici nu-ĭ prinde ca sa-i mânânce,

III.

Poporulu românŭ din Muntenia şi din Dobrogia, dupa cum mi-a spusu unŭ barbatu de tótă încrederea, are datină de-a duce a dóua ḑi dupa cununie, totu

www.dacoromanica.ro

cântându și jucându, o g â s c ă f r i p t ă p e v é r ḍ ă și așeḍata pe o tava ca presentu la n u n i ĭ c e i m a r ĭ. Acésta datina, care nu póte fi eschisă dela nicĭ o nuntă românésca din amintitele țerĭ, trebue să fie o reminiscință fórte vechie.

Totŭ în Muntenia și Dobrogía este datina, după cum mi s'a spusu, de-a da, în prima ḍi a postului mare, p r e c â n ĭ î n t a r b a c ă, [1]) adică aĭ hicaĭ, aĭ bate și aĭ mălțratà grozavu de tare, pe când de G â s c e caută cu o deosebita luare aminte și îngrijire ca să nu li lipséscă nemica în acésta ḍi, să aiba tóte cele trebuincióse în abondanță. [2])

In privința datineĭ de-a bate cânii în acésta ḍi, care la Românii din Drobrogia se numesce „J i j e ŭ", Dlŭ T. T. Burada scrie urmatórele:

„In maĭ multe comune și maĭ cu sama în comunele Seimenii marĭ și Seimenii micĭ, este obiceiulu, ca în cea întâiu Lunĭ a postului mare, să se batà și să se chinuéscă cânii; acésta ḍi se numesce j i j e ŭ.

„Acestu obiceiŭ fórte curiosŭ póte ca este o remășiță romană, ca amintire despre scăparea capitolului de invasiunea Galiloru, prin g â s c e l e s a c r e pe când cânii aŭ dormitŭ:" tanto silentio in summum evasere est non custodes sollum fallerent, sed ne canes quidem sollicitum

[1]) „A d a î n t ă r b a c ă" se ḍice în Muntenia nu numaĭ despre cânĭ, ci adeseorĭ și despre ómenĭ, așa d. e. când pre unulŭ l-aŭ bătutŭ, când ĭ-a trasŭ o sfânta de bătaĭe de s'a dusŭ vestea, atuncĭ se ḍice că „l'-aŭ d a t ŭ î n t ă r b a c ă."

[2]) Veḍĭ și V. Gr. Popŭ. Conspectŭ asupra literaturei române și literaților eĭ dela începutŭ și pêne astăḍi. tom. I. Bucurescĭ. 1875. p. 25.

www.dacoromanica.ro

animal ad nocturnos strepitus exitarent, anseres non fefellere, quibus sacris Junonis in summa inopia cibi tamen abstinebatur, quae res saluti fuit.“ (Tit. Liv. lib. V. 47.) [1])

IV.

Untura de gâsca o întrebuinţéză Românii la mai multe morburi. Aşa spunŭ ei că acésta e bună de peptŭ, de reulŭ copiilorŭ, precum şi de-o mulţime alte bóle. Unii, după cum li-i adica şi bóla, se ungu şi-şi frécă cu dênsa corpulu, éra alţii o beŭ.

Maţele bobocilorŭ, dupa cum arată urmatórea poesie poporana din Transilvania, care mi-a trămis'o Dlŭ B. B. Iosofŭ, se vede ca o samă de vrăjitóre le întrebuinţéza la vrajile de ură:

— Ce-aĭ pusŭ cumĕtră la focŭ?
— „O găină şĭ-unŭ bobocŭ,
Gaina s'o facŭ friptură
Şi bobocului saramură,
Maţele boboculuĭ
Sá le daŭ bărbatuluĭ
Să se ducă draculuĭ!

Vrăjitórele, ce facŭ pe dragoste séŭ pe ursită întrebuinţéza o mulţime de lucruri, chĭar şi deacelea, carĭ bunacuviinţă nu ne lasă a le înşirà aice Prin urmare nu trebue să ne mirămu, că'n acelea-şĭ farmece şi vrăjĭ întrebuinţéza ele şi maţe de bobocĭ.

[1]) O călĕtorie în Dobrogia. Iaşĭ. 1880. p. 22.

www.dacoromanica.ro

V.

Merita a fi însemnate și vr'o câte-va proverbe, carĭ s'aŭ născutu dela datinele gâscelorŭ.

Acelea sunt:

Ḑece gâsce când se pornescu
Pe unŭ câne-lŭ biruescŭ. [1])

Adica când se'ncarcă mai mulțĭ gureșĭ de capulŭ unuia, fie acela câtŭ de tare în ale sale, totu îlu invingu.

„E a n e v o e c â n d a j u n g ĭ s a c u m p e r ĭ o r ḑ u d e l a g â s c e“, [2]) se ḑice despre ómenii cei nevoïeșĭ.

Cine fura aḑĭ unŭ acŭ
Mâne fură unŭ gânsacŭ.

Acestŭ proverbŭ fórte latitu se aplică celora ce începu a se deprinde la fapte rele.

„T ó m n a s e n u m e r a b o b o c ĭ“. E cunoscutŭ din esperință, ca dintre tóte galițele, bobocii sunt cei mai espușĭ periculeloru și bóleloru. Pre mulțĭ îĭ mânânca U l i ĭ, mulțĭ peru de cobe și de alte bóle, și când sosesce tómna te trezescĭ ca mai n'aŭ remasŭ. Decĭ proverbulu acesta, care e sinonimu cu „u r m a a l e g e“, se aplică mai cu sama ómenilorŭ laudaroșĭ, carii promitu prea multe.

[1]) A. Pannŭ. Prov. P. III. p. 21.
[2]) Idem de eadem. p. 72. —

www.dacoromanica.ro

„Nu mai stricà ordulu pe gâsce séü cu gâscele.“ Acestŭ proverbu se aplică atunci, când d. e. unu omŭ se lasa prea multŭ poftitŭ la ce-va, când unu omŭ nu sci a preţuì unu lucru ce voesci a i-lu da.

VI.

In fine Gâscele sunt considerate de Românì şi ca nisce auguri, ce prevestescu timpulŭ.

Când se aruncă gâscele şi reţele în apa şi se scalda larmuindu şi batêndu din aripĭ, e unŭ semnu, ca în curêndŭ are sa plóie.

Când vinu de timpuriu gâscele selbatice şi alte paserì caletóre, este unŭ semnŭ că orì va fi frigŭ, orì va îngheţà.

Când se batŭ gâscele şi strigă în jurulŭ mâncărieĭ lorŭ, e unŭ semnŭ că érna va fi timpurie.[1])

Când de catra tómnă începŭ gâscele domestice a sburà pe susŭ şi departe, e asemenea semnŭ ca va fi érna timpurie.

[1]) Cărţile nat. rom. an. III. Gherla. 1880. p. 29, 32 şi 34.

www.dacoromanica.ro

Califarulŭ.

Califarulŭ, lat. Casarca rutila; Anas rutila Pall. germ Rostgans, Rostente, e de șeseḑecĭ și doi centimetri în lungime, de o sută șesespreḑece în lățime, de treĭḑecĭ și șese în lungimea aripelorŭ și de patruspreḑece în lungimea coḑii. Partea cea maĭ mare a penelorŭ sale e de colóre ruginie; ochii cafenii; botulŭ negru; grumazulu galbănŭ-întunecatu; aripele parte álbe, parte negre; códa luciŭ-négră; picĭórele sure.

Califarulŭ e cunoscutŭ numaĭ Românilorŭ din Muntenia, Dobrogia și Bulgaria, fiindŭ că elŭ provine maĭ multŭ numaĭ în acestea țerĭ și'n Rusia méḑa-ḑială, de-aceea și numirea de Califarŭ e cunoscută numaĭ acestorŭ Românĭ, pe când în alte parți locuite de Românĭ nu e cunoscută de felŭ.

www.dacoromanica.ro

Rața.

I.

Dintre tóte speciile de rețe, câte ni le înfațișază istoria naturală, poporulu românŭ, după câtŭ sciu eŭ pênĕ acuma, cunósce numai vr'o câteva dupa nume. Acelea sunt urmatórele:

Rața-selbatică lat. Anas boschas L. germ. die Stockente, Wildente.

Rața-de-ghĭață, o specie de rață selbatica a careĭ botŭ, dupa cum mi-a spusu V. Flocea, e ca feresteulu și taie érna ghiața cu dênsulŭ.

Rața-olténcă, éră-și o specie de rață selbatica, a căreĭ pene sunt negre.

Rața-beșinósă, asemenea unu felĭŭ de rață selbatica.

Rața-de-casă, séŭ simplu Rață [1]), numita de către Românii din ținutulŭ Slaniculuĭ în România Nață [2]), de către ceĭ din Banatŭ și anume din jurulŭ

[1]) Asupra adevěrateĭ etimologiĭ a cuvêntuluĭ „Rață" Dlŭ V. M. Burla a scrisŭ unŭ studiŭ fórte înteresantŭ și instructivŭ, care s'a publicatŭ în „Convorbirĭ literare" an. XIV. Iași 1880 71. p. 217. sq.

[2]) V. M. Burla studiulŭ cit. în Conv. lit. p. 225. — B. P. Hâșdĕŭ. „Cuvente din betrâni" tom. II. p. 17.

www.dacoromanica.ro

Ohaba-mâtniculuu, după cum mi-a scrisu Dlu I. Stoicescu, R é ţ a cu „e a“, de către Românii din Istria R a t z ĕ [1]), éră de catra ceĭ din Macedonia R o s s ă pl. R o s s i l e. [2]) Acésta Raţă se trage dela Raţa cea selbatică.

R a ţ a-m u t ă. Acésta e o specie de raţă de casa, dara cu multu maĭ mare decâtu raţa cea comună; pe grumazu e cam ruginie-négră, peste totu se ḑice că e negrie, şi n'are nicĭ unu felĭu de glasu, adică e m u t ă.

Causa, pentru ce Românii nu le cunoscŭ după nume pre tóte reţele câte esistă este, că cele maĭ multe dintre aceste paseri nu sunt indigene, éra acelea, carĭ se afla în ţerile locuite de Români, sunt fórte rarĭ.

Despre R e ţ e l e-d e-c a s ă, avèndu-le Românii necontenitŭ de'naintea ochilorŭ şi ocupându-se în cea maĭ mare parte cu crescerea şi cu înmulţirea lorŭ, aŭ fostŭ cu neputinţă ca să n'aĭbă, ca şi despre celelalte g a l i ţ e, atarĭ datine şi credinţe păstrate din moşi-stremoşĭ.

Decĭ, lăsândŭ pre Reţele cele selbatice la o parte să petrécă în bună pace pe unde se afla, voĭŭ înşirà în şirele urmatóre legendele, datinele şi credinţele Românilorŭ numaĭ despre R e ţ e l e-d e-c a s ă astfelĭŭ dupre cum le-aŭ moscenitŭ şi pastratŭ din strebunĭ.

Maĭ întâiŭ şi 'ntâĭu vom începe c'o legendă a R e ţ e ĭ, care mĭ-a istorisit'o George Ţuguĭu, românŭ bĕtrânŭ din Bilca, satŭ în Bucovina.

[1]) V. M. Burla în Conv. lit. p. 222.
[2]) Idem de eadem p. 219.

www.dacoromanica.ro

II.

Éta și legenda respectiva!

Au fostu odata unu barbatŭ și-o femee sermanĭ, sermani ca vai de dênșii. Tóta averea și mângaierea ce o aveau ei erà unica loru fiica, anume Iléna, pre care o luau totdéuna cu sine ori unde se duceaŭ la lucru ca să-și câștige pânea de tóte ḑilele, căcĭ numai din lucrulŭ mânilorŭ sale traiau.

Éta însa ca'ntr'o ḑi, fiindŭ aceștĭ doĭ soți fórte bĕtrânĭ, se bolnavesce tatalu Ileneĭ și, zacêndŭ vr'o câte-va septemânĭ, móre.

Iléna și cu maica sa eraŭ fórte scârbite pentru acésta perdere mare, însă ele nu puturа multu sta loculuĭ a plânge și-a jelì, ci trebuira să se ducă mai departe la lucru, ca și maĭ nainte, pentru că nevoia le scotea cu nepusa'n masă din casa.

Nu multŭ după acésta se bolnavesce și maĭca Ilenei și peste vr'o câte-va ḑile móre și ea.

Acuma, remâindu Iléna fară părinți, fără rude și fară cunoscuți, ce sa facă?... cui sa-și plece capulŭ?... în cotro să se duca?... Li sta mintea loculuĭ, căci nu sciea ce sa'ncépă.

Dar' Dumneḑeu, care e tatalu tuturorŭ ómeniloru, și nu lasă nici când pre copiiĭ ceĭ sermani fară ajutoriu, îĭ dete unŭ cugetu bunŭ.... Iléna erà fórte frumósă, cu minte și harnică. Deci vĕḑêndu ea că altcum nu póte eși la capetu, se duse la boerulu din satŭ și se îmbiâ la acesta ca argata.

www.dacoromanica.ro

Boerĭulu, vĕḑêndŭ ca copĭla, ce-a venitu la dênsulu, e frumósa, curaţică şi istéţa, o primì bucurosu în slujba.

Iléna, deosebitu că erà fórte harnică din firea ei, mai erà înca şi ascultătóre şi supusa. Ori ce-ĭ ḑicea boerĭulu séu dómna acestuia să faca, ea pe locŭ şi făcea Şi aşa a slujitŭ ea mai lungŭ timpu cu credinţa pre stapânulu şi stăpâna sa.

Dar' nicĭ la boerĭulŭ acesta nu putù ea să stee multŭ timpŭ, cacĭ nu departe de satulŭ, în care locuĭà boierulŭ, se aflà o céta de hoţi. Capitanulŭ hoţilorŭ acestora, de unde şi pênĕ unde, a vĕḑutŭ pre I l é u a, s'a îndrăgitŭ într'ênsa şi-şĭ puse în gândŭ ca s'o fure. Decĭ chĭemându elŭ într'o ḑi pre consoţiĭ sei la unŭ locŭ li ḑise ca să mérgă vr'o câţi-va dintre dênşiĭ la boerĭulu numitu, să fure prè I l é n a şi pre căţelulŭ boerĭuluĭ, cu care I l é n a avea datină a se jucà, dar' să n'o fure cu puterea, ci numai cu amagitura.

Nicĭ unulu însă dintre consoţiĭ luĭ n'aŭ voitu să mérgă, nu sciŭ de temere ca să nu fie prinşĭ séŭ să păţéscă altă ce-va...

Căpitanulu, vĕḑêndu că nime nu voesce să-i facă pe voĭe, ḑise că va merge elu singurŭ. Şi'ntr'adevĕrŭ că elu s'a şi dusŭ la boerĭŭ şi cum a ajunsŭ acolo s'a îmbiatŭ ca sa-lu primésca de argatu.

Boerĭulu, veḑêndŭ ca e omu voinicŭ şi nesciindu cine-ĭ şi cu ce scopŭ a venitu la dênsulŭ, l-a primitŭ bucurosu în slujba sa.

www.dacoromanica.ro

Multu timpŭ stete capitanulŭ ca argatŭ la boerŭ dar' încă nici odata n'a pututu aflà unŭ prilegiŭ bunŭ ca să pótă furà pre Iléna.

Intr'o ḑi însă, nefiindŭ boeriţa a casă, éră boerulu fiindŭ dusŭ la vênatŭ şi remâindŭ numaĭ elu şi cu Iléna a casă, cugetâ argatulŭ, adică căpitanulu hoţiloru, în sine că acuma ar fi timpulŭ celŭ mai bunu ca sa-şi împlinéscă scopulu. Decĭ se puse pe lucru şi cólea pe la unspreḑece césurĭ, când dormia Iléna maĭ bine, întrâ în odaia eĭ şi sculându-o îi ḑise:

—Iléna! ce vrei tu acuma: mórte, orĭ să mergĭ cu mine?

— Maĭ bine să moru, decâtŭ sa mergŭ cu tine? — respunsă Iléna mâniósă.

Argatulŭ, adică capitanulu hoţiloru, auḑindŭ cuvintele acestéa, nu ḑise nemică, ci eşì din odaie afară, luându cu sine numaĭ pre căţelulu celu micu alŭ boerului, dar' şi pre acesta fară să scie Iléna.

După ce a maĭ trecutŭ unŭ timpŭ anumitŭ la mijlocŭ dela întêmplarea acésta, a venitu éră-şĭ capitanulŭ hoţiloru la Iléna s'o fure, însa de astă dată n'a venitŭ singurŭ, ca mai nainte, ci cu alţi doi hoţi din céta sa, şi cum ajunse la dênsa o'ntrebâ: de va merge cu elŭ orĭ ba?

Iléna-ĭ respunse ca şi'ntâia óra, ca nu va merge, de-ar face orĭ şi ce ar voì cu dênsa.

Auḑindu capitanulŭ vorbele acestea porunci celorlalţĭ doĭ hoţĭ ca s'o ieè cu nepusa în masa pe susu şi s'o scótă afară.

www.dacoromanica.ro

Hoţii nu aşteptară sa li mai spue încă odată, ci luara pre Ilén a pe susu, o scósera afară şi se pornira cu dênsa spre o padure. Prin padurea aceea merseră ei vr'o câte-va dile pênĕ ce ajunse la o curte fórte frumósa, care se află în mijlocului pădurei aceleia. In curtea aceea o băgară ei, pentru că curtea aceea erà reşedinţa căpitanului de hoţi. Acolo o primiră fórte bine, pentru că capitanulŭ voia s'o iee de soţie, însa ea n'a voitu nici decum să se marite dupa dêusulu.

Vĕdêndu capitanulu dela unu timpu, ca Iléna se opune din tóte puterile, că nu voesce nici decum să-lu aiba de soţu, i-a daruitu maiântâiu aurŭ şi argintu, éră mai pe urma a începutŭ a o bate şi a o chinui... Dar' de giaba!... tóte tura înzadaru!...

Căpitanulu înfuriatu, ca nu voesce să mérga dupa dênsulu, voi s'o ucida, însa îi parù reu, cugetându în sine, ca dacă nu póte elu avea parte de-dênsa, apoi sa aibă macar altulu.

Şi cum a cugetatŭ, aşa a şi facutu.

Nu departe adica de acolo, totu în pădurea aceea erà o ospetărie. Ospetaria aceea erà a unui omu fórte mare de statură, tare de putere şi reŭ de nu mai avea margină, care avea datină să cumpere pre ómenii ce i se aduceau de vêndutŭ şi să-i pue apoi la totu felulŭ de lucru.

La acestŭ omu reŭ a dusŭ căpitanulŭ pre Iléna şi pre caţelulu boerului şi pe-amêndoi îi vêndù c'unu preţŭ fórte bunŭ, şi apoi se întórse îndarĕptŭ de unde a venitu.

www.dacoromanica.ro

Omulu celu reŭ, adica ospetariulŭ, cum o cumperâ pre I l é n a, o luâ şi-o închisa într'o odaie din fundulu ospetariei sale.

Iléna, vĕdêndŭ ca nu e chipu de scăpare din acésta prinsóre afurisita, se rugâ ospetariulu sa-i facă macarŭ atâta bine ca sa-ĭ lese caţelulŭ să aibă cu cine se jucà.

Ospĕtariulu i-lu lasâ, sciindu prea bine ca cu caţelu ori far' de caţelu totu nu póte sa scape din mânele lui.

Ospĕtariulu acela, pe lânga datina de a cumpĕrà ómeni, mai avea înca şi alta datină, şi anume: catra fie-care óspe, ce tragea la dênsulu, se arata pe din faţa fórte iubitoriŭ şi primitoriu, pênĕ ce-lu capetà în mâna, éră pe din dosu cautà tóte mijlócele cum sa-lu dispóie de bani şi de ḑile. Şi dacă óspele avea bani, apoi nu eşia mai multu de-acolo, ci'ndatâ-i luà totu ce avea la dênsulŭ şi-apoi îi taìa capulu, éra carnea i-o ierbea şi-o vindea ca mâncare altoru óspeţi, ce veniau la dênsulu, pre carii nu-i putea omorî.

Elu de multu acuma se purtà cu meşteşugulŭ acesta, şi nime, afara de hoţi şi de capitanulu lorŭ, nu scia ce felu de póma bunu e, ce da elu óspeţilorŭ sei de mâncare, ci fie-care caletoriu, care trecea pe-acolo erà bucurosŭ ca va putea capetà ce-va de mâncatŭ.

Aşa, după ce a cumperatu elu pre I l é n a şi pre caţelulu stapânuluĭ de odinióră a acesteĭa, a dus'o să-ĭ arete cum e împarţita casa lui. Antâiŭ a dus'o într'o desparţitura fórte mare, în care se aflà numai o masă şi vr'o câte-va scaune. De-aice o vîrî în altă despăr-

www.dacoromanica.ro

ţitură, care erà fórte frumósa şi'n care se aflau felĭŭ de felĭu de odóre scumpe, precum: aurarii, argintarii, metasării; éra pe pareţi felĭŭ de felĭu de arme, precum: puscĭ, sabii, pistóle, sulițe şi totu felĭuluĭ de cuţite ascuţite, tóte aninate prin cue, şi tóte luate de pe la ómenii, ce-avura nenorocirea să cadă în mâna acestuĭ omu crudŭ şi faradelege. In desparţitura a treĭa, unde a dus'o maĭ pe urma, erà cu multŭ maĭ urîtŭ şi maĭ îngrozitoriu ca'n celelalte dóue. Aice se aflà unu stâlpŭ, lânga stâlpŭ dóue cuţite şi-o secure cu care se tăĭau toţĭ ómenii cei ce veniau să ospiteze în ospĕtaria acésta, éra pe pareţi o mulţime de cue înşirate şi maĭ în fiecare cuiu câte unŭ capŭ de omu.

Dupa ce-a băgat'o acuma şi'n desparţitura acésta dise ospetariulŭ catra Iléna:

— Tu veĭ şedea aice în odaia acésta şi veĭ aşteptà pênĕ voiŭ venì eu!

Iléna a începutŭ a plânge, dara a ascultatĭ şi a aşteptatu pênĕ ce erà sa vie ospĕtariulu.

Nu multŭ timpu dupa acésta întrà în nuntru ospĕtariulŭ c'unŭ baiatu fórte frumosu, care a fostu venitu la padure ca să culégă fragi şi cum a întratu l-a desbrăcatu de haine, ĭ-a taiatŭ capulu şi i l-a aninatu într'unŭ cuiu din parete, éra carnea ı-a pus'o în nisce óle şi ciaune ca să férbă.

Iléna, vĕdêndŭ acésta cruḑime s'a spaimêntatŭ fórte tarę şi-a începutŭ a tremurà cà varga de frica şi de gróză, dar nu ḑise nici unu cuvinţelu, temêndu-se ca sa nu paţésca şi ea aşa.

www.dacoromanica.ro

Omulŭ celŭ reu o lasâ apoi pre dènsa ca sa iee sama de óle, să le paziasca cum vor ferbe și sa pregatésca bucatele trebuincióse.

Baiatulu, ce l-a omorîtu omulu celŭ reu, a fostu numai o proba pentru Iléna.

In ḑilele urmatóre, aducêndu-i elu câte pre unulŭ séŭ și mai mulți ómeni de-o-dată, Iléna trebuia singură să-ĭ descăpățineze, să le înșire capurile prin cue și să le férba carnea.

In fie-care séră trebuea ea să scótă carnea ce-o ferbea preste ḑi și s'o ducă în desparțitura âutâia ca s'o dee ospĕtariului.

Intr'o ḑi însa éta că vine óspĕtariulu, omulu celŭ reŭ și tăra de inima, și-i aduce Ilenei o babă bĕtrână. Baba aceea erà o muere, care se pricepea fórte bine la orĭ și ce farmecătorii și vrajitorii, putea se'nchege apa și să faca pre omu orĭ și cum ar fi voitu. Ea erà mama omului celu reu și ca atare ea îlu cunoscea pre dênsulŭ fórte bine, dar' elu n'o cunoscea defelĭŭ căcĭ, de când n'a vĕḑut'o, s'a fostŭ schimbatŭ cu totulŭ.

Dacă fiulŭ seu ar fi cunoscut'o îndată ar fi omorît'o, fiindŭ ca elu de multŭ o cautà s'o omóre, pentru că ea voise mai nainte, pênĕ ce maĭ tràià la unu locŭ cu dênsulu, ca sa-lŭ desbareze de cruḑimile și farădelegile cele marĭ ale sale.

Baba aceea a schimbatu cu *Iléna* mai multe vorbe, i-a istorisitu tótă istoria sa și a fiului seu, cum a traitu cu dênsulu, cum a voitu sa-lu desbareze de cruḑimile sale, dar' nu i-a ajutatu nemica. Ba! din protiva, dacă n'ar fi fugitŭ de'naintea lui, elu demultŭ

www.dacoromanica.ro

ar fi ucis'o ca și pre ceialalți, câți aŭ căḑutu în sângerósele sale mâni. In urmă ḑise Ilenei, că ea nu va ședea multa vreme acolo, ci înca în aceea-și ḑi o va scóte-o din prinsórea sa.

Iléna, cum a auḑitŭ aceste cuvinte dela baba, a rugat'o sa facă ce va face, dóra o póte scapà de crudulŭ seŭ fiu.

Baba ḑise atunci Ilenei sa spintece căţelulŭ celŭ micŭ dela boeriu, care erà cu dênsa, de cum a întratu în acésta cursa, sa-ĭ scóta inima și sa taie o bucaţica din mijloculu inimei.

Iléna facù așa, cum îi spuse baba.

In acela-și timpu a scosŭ baba o burmana diu sinŭ, a frânt'o în dóue, a începutŭ a frecà cu dênsa pre Iléna pre fața și-ai spune sa'nghiţa bucaţica cea de inima a caţelului.

N'a apucatu însa bine Iléna a înghiţì bucaţica cea de inima și'ndata s'a și prefăcutu într'o pasere, pre care ómenii pêuĕ și în ḑiua de asta-ḑi o numescu R a ţ ă. —

R a ţ a aceea erà fórte grasă și când mergea, de grasa ce erà, numai se legănà, pentru că așa a fostu ea și când erà féta.

Omenii, ce din când treceau pe-acolo, vĕḑêndu-o că se légana în tóte parţile ḑiceau:

— P'aserei acesteia îĭ trebue r a ḑ e [1], ca sa nu se restórne dintr'o parte într'alta.

[1] P r o p t e l e séu p r o p e l e, cu carі se propescŭ mai alesŭ gardurile ca să nu pice josu, se numescu în unele sate din Bucovina „r a ḑ e". —

www.dacoromanica.ro

De-aice apoi, dela acésta ḑicala, vine ca se chiama paserea acesta R a ţ a, pentru că, fiindŭ dintru începutŭ fórte grasa, îĭ trebuia r a ḑ e.

Şi cum s'a prefacutu Iléna în R a ţ a a mai statu ce-a maĭ statu la casa omului celu reu şi apoi sburându s'a cam mai dusŭ;

Nu multu dupa acésta éta ca vine şi omulu celŭ crudu şi neuflându pre Iléna nicairi îndata se pricepù, că nime altulu, ci numai maica sa a trebuitŭ sa fie acolo şi i-a datu Ilenei drumulu.

Maica sa însă, temêndu-se de dênsulu ca sa n'o omóre, s'a facutu nevĕḑuta şi prin farmecele sale, cum a întratu fiulŭ seŭ în odaea unde erà ea, a facutŭ ca tótă ospĕtaria sa se nimicéscă, şi cum a facutu, aşa s'a şi întêmplatu.

Când s'a uitatu Iléna înapoi, tótă ospĕtaria s'a prefacutŭ acu înt'o ruina şi sub darimaturile ei a îngropatŭ atâtŭ pre baba, câtŭ şi pre fiulu ei celu crudu şi neleguitu.

Şi fiindŭ ca baba acésta a muritu nainte de-a mai da vr'odată ochii cu I l é n a, de-aceea şi I l é n a a remasu pêne în ḑiua de asta-ḑi R a ţ a, caci nime, afară de baba, n'a fostu în stare s'o prefacă éra-şi din R a ţ a în f é t a, cum a fostŭ dela începutu.

Acésta è legenda R e ţ e ĭ!

Acuma să trecemu la datinele şi credinţele, ce le-au Românii despre acésta pasere.

www.dacoromanica.ro

III.

Românii din Transilvania, după cum mi-a scrisŭ Dlu Gr. Craciunaşu, credu că daca ieĭ gâtlejulŭ gâtlanului unei Reţe şi torni prin ein vinŭ, bere séu rachiŭ, şi acésta bĕutura o dai apoĭ la cutare omu ca s'o bee omulŭ acela devine fórte mare bĕutoriu, beţivu, şi aşa licĭorescе în bĕutura, cum licioresce Raţa în apa.

Acésta credinţa o aflamu şi la Românii din Bucovina. Aceştia, după cum mi-a spusu V. Ungurénŭ din Ilişescі, înca ḑicu câ celŭ ce va be rachiu prin gâtlanŭ de raţa, acela se face celu maĭ mare beţiu, şi nu se satura de bĕutu rachiu, cum nu se satura Raţa de apa.

Gâtlanulu de raţa îlu întrebuinţéza Româncele şi la o sama de farmece şi mai alesŭ la farmecele de dragoste. Insa Raţa, dela care arę a se luà gâtlanulu, trebue sa fie de furatu, caci numai dela aşa una póte fi de folosu. Dela celelalte nu! —

Féta, care voesce să fie îndragita şi iubită de feciori, ie unŭ struţŭ de busuiocŭ, unu gâtlanŭ de raţa şi apa ne'ncepută şi postându-se cu acestea de'naintea icónelorŭ, începe a se spalà cu dênsele anume ca să tragă feciorii la dênsa, cum trage raţa la apă.

In totŭ timpulŭ, câtu se spala, rostesce şi niscę cuvinte ne'nţelese.

www.dacoromanica.ro

Prin acésta procedura socóte ea, ca feciorii vor îndragi-o și vor ĭubi-o. [1])

Din untură de rață se facŭ lécuri de tusă. Se pune o câtime anumita de untura în lapte dulce de vaca, apoi, ferbêndŭ acestea bine, când vor fi nici prea ferbinți nici prea reci, să le bee celu bolnavŭ, și'n scurtŭ timpŭ îi va trece tusa. [2])

IV.

Despre punerea reţelorŭ la clocitu esista urmatórele datine și credințe;

Dacă pui Rața sa clocéscă într'o Mercuri séŭ Vineri, adica într'o ḑi de postu, — pentru ca pusulŭ la clocitu chiar și'n postulŭ-mare, adică în paresimĭ, numai Mercurea și Vinerea se socotescu ca ḑile de postŭ, — va scóte numai rățoĭeși, adică nu va fi nicĭ o rățușca.

Dacă opărescĭ (lai séu speli) haine în ḑiua aceea, când pui rața sa clocésca, sĕu dacă faci în cuptoriu, adică dacă cocĭ pâne, atunci puii se vor înaduși și vor perì în óue.

Dacă aruncĭ gujbe [3]) în focu în ḑiua când puĭ rața să cloc'sca, atunci puii de rața vor fi chilavĭ.

[1]) Dat. și Cred. Rom. din Calafindescĭ, dict. de S. Frâncu.

[2]) Dat. și Cred. Rom. din Transilvania, com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunașŭ.

[3]) „Gujbă" se numesce în Transilvania o împletitură din nuele de carpenŭ, cu carĭ se légă leucele de rudele carelorŭ, și cu carĭ se'ncórda saniile. Gujba se face în următoriulŭ modŭ: se înferbîntă o nuea verde de carpĕnŭ, se sucesce si se împletesce în córdă d. e, ca și funia, care e împletita numai din dóue córde. Ceea ce'n Transilvania se numesce „Gujba", în Bucovina se numesce

www.dacoromanica.ro

E bine deci a pune rața să clocéscă totdéuna, când ieșŭ mai mulți ómeni dela biserica, séŭ când vinu ómenii dela târgu, că apoi și puii vor fi mulți ca și acéștĭ ómeni. [1])

V.

In Bucovina „puii de rață“ se numescu în genere Rațișóre, Rațușóre, Rațuíce, Rațuce și Rațusce, sing. Rațișóra, Rațușóra, Rațuĭca, și Rațușca; masc. Rațoĭŭ. dem. Rațoĭeșŭ. In celelalte parți locuite de Români, dupa câtu sciu eŭ pênĕ acuma, aceste numiri nu prea sunt usitate, ci rețele cele tinere se numescŭ mai adese simplu „pui de rață“.

Ba! în unele locuri se numescŭ și „boboci“, ca și puiĭ de gâsca, dupre cum prea lesne se póte vedea acésta și din urmatórea ḑicala fórte usitată în România:

— Bună ḑiua nea Istrate!
— Doĭ bobocĭ de rață, frate!
— Me Istrate, tu eștĭ surdu!
— Maĭ erà colea unu cârdŭ! [2])

Dela substanțivulu „Rățoiu“ s'au formatu verbulu rațoì și subst. rațoiéla, rățoire și rățoitura,

gânjŭ și se face totŭ așa ca și gujba din Tr. Cuv. gujbă esistă și la Rom. din Buc, însă în altu înțelesu, și obiectulŭ ce se numesce astfelŭ avêndŭ cu totulu altă formă și'ntrebuințându-se cu totulŭ spre altu scopu.

[1]) Dat. și Cred. Rom. din Transilvania, com. de Dlŭ Gr. Crăciunașĭ.

[2]) A. Pannŭ. Povestea Vorb. P. I. p. 86. —

www.dacoromanica.ro

care însemnéza: a se îngâmfà, a se înalţà, a fi superbŭ etc. şi se spune mai alesŭ despre ómenii cei ce se prea îngâmfa, ce se prea mândrescŭ.

„Raţa selbatică nu se domesticesce“, e unŭ proverbŭ, care se aplică mai alesu ómeniloru celorŭ învechiţi în îndarăptnicie şi fapte rele.

Se ḑice mai departe, că atuncĭ când reţele de casă sbóră fórte susŭ şi nu se mai întorcu înapoi, însémna că noroculu şi binele dela casa aceea a sburatŭ şi nu s'a mai întórce îndareptu.

In fine voiŭ să amintescŭ şi aceea, că'n România se află maĭ multe localităţi, carĭ deriva dela numele acesteĭ paseri, precum: Raţă, Răţenĭ, Răţóie, Răţoiŭ şi Raţulescĭ. [1])

[1]) Dim. Frunḑescu. Dicţion. topogr. p. 395. —

www.dacoromanica.ro

Pĕscarĭulŭ.

In tomulu âmtâiŭ aĭ Ornitologieĭ pag. 50. şi 295. am vorbitu despre dóue paserele numite „Pĕscarĭ“, carĭ provinu în ţerile românescĭ şi carĭ petrecŭ pe lângă riurĭ şi se nutrescŭ cu pescişorĭ. Pre acelea paseréle însă, după cum am vĕḑutŭ, Românĭĭ le numescu numaĭ rareorĭ „P ĕ s c a r ĭ“, ci maĭ multŭ în modŭ micşorătivŭ „Pĕscăruşĭ“ şi „P ĕ s c a r eĭ“, pentru ca ele sunt la făptura corpului micĭ.

Vine însă acuma vorba despre unŭ felĭŭ de paşerĭ, pre carĭ Românĭĭ le numescu în genere numaĭ „Pĕscarĭ“, fiindu că sunt cu multŭ maĭ marĭ la corpu ca Pĕscăreiĭ despre carĭĭ am vorbitŭ în tomulŭ âmtâiŭ.

Paserile cunoscute Românilorŭ sub numele de „Pĕscarĭ“ sunt urmatérele:

Pĕscarĭulŭ-albŭ [1]) séŭ Pĕscarĭulu-de-mare [2]) lat. Larus argentatus Brünn. germ. die Silbermöve. Partea cea maĭ mare de pene a acestuĭ Pĕscarĭu è albă. Spatele şi umerĭĭ arginţiŭ. Códa négră şi la verfu albă.

[1]) Dr. Cihac op. cit. p. 120. — Dr. T. Stamati Vocab. p. 516. — S. Petri. Vocab. part. II. p. 359.

[2]) S. Petri Vocab. part. II. p. 474. — Dr. T. Stamati Vocab. p. 637.

www.dacoromanica.ro

Aripele mai lungi de câtu códa. Picióre le lungi și de colóre vèneta-roșietica. Ciocului mai lungu de unu țolu și la colóre galbanu. Când sbóră arata totu albu. Petrece pe lângă mari și se nutresce cu pesci. E de șesedeci și cinci centimetri în lungime, o sută patrudeci și cinci în lățime, patrudeci și cinci în lungimea aripeloru și de optspredece în lungimea codii.

Pescariulu-surú, numitu altmintrelea și Petrelu [1]) lat. Larus canus L. germ. die Sturmmöve. Partea cea mai mare de pene a acestui Pescariu e asemenea albă. Spatele și aripele suriu. Picióre le roșietice. Ciocului lungu, latareţu și de colóre plumbie. E de patrudeci și cinci centmetri în lungime, o sută și doispredece în latime, treideci și șese în lungimea aripelorú și patruspredece în lungimea codii.

Românii, ce i-am consultatu în privința acestoru dóue paseri, n'au sciutu nemică alta să-mi spue despre dênsele, decâtu numai atâta ca petrecu pe lânga apele cele mari și se nutrescu cu pesci, de unde li vine și numirea.

[1]) S. P. Barcianu op. cit.

www.dacoromanica.ro

Pelicanulŭ.

Cea mai mare pasere notatóre cunoscută Românilorŭ este Pelicanulu, numitu în unele locuri încă şi Babiţă [1]) şi Batcă [2]) lat. Pelecanus onocrotalus L. germ. der gemeine Pelikan. Elu e aprópe de doĭ metri în lungime. Penele i sunt albe şi aripele negre. Inótă şi sbóră bine. Câte odată se'nalţă în sborulu seŭ fórte susŭ. In genere însa atinge suprafaţa apeĭ séu se légănă la o înalţime mijlocie ca să se asvêrle mai cu înlesnire asupra pradeĭ sale, care constă din pescĭ micĭ, brósce şi alte animale de apa. Petrece fară deosebire pe ţermurile marilorŭ, pe lacurĭ şi pe riurĭ. Sub cĭocŭ are unu sacŭ mare şi lungăreţŭ în care adună prada sa şi'n care încape mai bine de ḑece litre de apă.

[1]) B. Nanianŭ op. cit. p. 110. — A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimŭ, Glossariŭ p. 37. — S. Petri Vocab. part. I.

[2]) Dr. T. Stamati, Vocab. Jaşĭ 1852. p. 474. şi 556. — Dlŭ V. Alecsandri mĭ-a scrisŭ, că în Moldova se află o pasere de apa, care are guşă mare sub cĭocŭ şi din causa acésta se numesce „Guşată“. Óre paserea respectivă nu e cum-va Pelicanulŭ?

www.dacoromanica.ro

Cufundarĭulŭ.

Trei specii de paseri notatóre sunt cunoscute Românilorŭ sub numirea de „Cufundarĭŭ.“ Acelea sunt urmatórele:

Cufundarĭŭ[1]), numitu altmintrelea şi Cufundaciu[2]), Corla[3]), Pescarelŭ[4]) şi Bodîrlau[5]), lat. Colymbus glacialis L. germ. der schwarzkehlige Seetaucher oder Eistaucher. Cea mai mare parte a peneloru a acestei paseri e négră strelucitóre. Pe spate e înpuiata cu puncte albe, éră la grumazŭ c'unu gulerŭ albŭ. Inótă fórte bine. Sbóră rare orĭ, însa când e necesitată, atunci sbóra tare iute şi fórte susu. Se nutresce cu pescĭ, brósce şi insecte.

Cufundarĭulŭ-cucuĭatu, numitu şi Corlă[6]), lat. Podiceps cristatus L. germ. der gehaubte Taucher

[1]) S. Petri. Vocab. Part. I. p. 518.

[2]) Dr. T. Stamati. Vocab. p. 679.

[3]) A. de Cihac. Diction. t. II. p. 73. — S. Petri. Vocab. Part. II. p. 518.

[4]) S. P. Barcĭanŭ. Vocab.

[5]) A. de Cihac. Diction. t. II. p. 483. — S. Petri Vocab. S. P. Barcianu Vocab.

[6]) A. de Cihac. Diction. t. II. p. 73. —

www.dacoromanica.ro

oder Steissfuss. Acesta are marimea unei rețe. E pe deasupra castaniŭ-întunecatu, éra pe de desuptŭ argințiŭ. Are în vêrfulŭ capului unŭ cucuiŭ de pene, care se desface în dóue parți. Imprejurulu grumazului are unŭ gulerŭ ruginiŭ. Petrece mai alesu pe lacurile și lăzurile cele împenate cu trestie și se nutresce cu pescĭ.

Cufundarĭulu-mĭcŭ, lat. Podiceps minor Lath. germ. der kleine Taucher auch Taucherhühnchen. Acesta e ce-va mai micu de câtŭ celu precedentŭ. Pe spate e castaniŭ-închisŭ, éra peptulu și pântecele surupatatu. Petrece pênĕ și pe cele mai mici lăzuri și lacuri, a carorŭ țermurĭ sunt împenate cu stuhu. Inótă fórte bine și se nutresce mai alesu cu insecte și cu pescișori.

www.dacoromanica.ro

Adausŭ.

Turca. — Esperința de tóte dilele ne'nvață că cu câtu patrundemu mai afundu in misteriile poporului nostru, cu câtu ni dam mai mare silință și ostinélă de-a adună literatura sa, cu atâta aflamŭ mai multe și mai prețióse odóre, despre cari nici n'am fostŭ visatŭ mai nainte.

Comóra, ce se afla ascunsa în sinulu poporului românu, e atâtu de mare și de prețiósa, ca numai cei ce se ocupa cu totu de adinsulu de esplorarea și studiarea ei o potŭ prețuí, dupa cum ar trebuí sa fie cantata și prețuita de fie-care românŭ.

Dovada despre acésta, nu mai departe, avemŭ și numele din capulu articululuí de fața.

Sub numele de „Turcă“ mi-a fostu pêne acuma cunoscuta numai o datina a junimei române din câșlegile de érna și anume din serbatorile Craciunului.[1])

[1] Despre datina ac'sta și originea cuvêntului „Turcă“ s'aŭ scrisŭ pêne acuma mai multe studii. Vedi: I. C. Tacitŭ în Traianu“ Bucurescí 1869 No. 53. — B. P. Hâșdeŭ în „Columnaluí Traianŭ“. Bucurescĭ 1874. p. 175. A. de Cihac în „Convorbiri literare“ an: IX. Jași. 1875—76. p. 357. și'n urmă Dr. At. M. Marienescu în „Foișóra telegrafului românŭ“ an I. Sibiiŭ. 1876. p. 76. —

www.dacoromanica.ro

Acuma însă éta ca ni se'nfaţişaza din întunericulu, unde erá cine scie de când ascunsă, alta T u r c ă, care nicĭ decum însemnéza atare datina românâ, ci numele unei paseri, care dupa credinţa poporului nu mai esistă; numele unei paseri antidiluviale, unu semnu destulŭ de învederatŭ cum ca numirea acésta trębue sa fie fórte vechie.

O legendă a Românilorŭ din Transilvania ni spune urmatórele despre paserea numită „T u r c ă“.

Când a bagatŭ Noĕ în corabie din tóte paserile pamêntului câte-o parechie, a voitŭ să bage şi o parechie de „ T u r c e“ amenințându-le, ca de nu vor întrà în corabie, fiindu în decursu de patruḑeci de ḑile pămêntulu sub apă, T u r c e l e se vor înecà. La acésta a respunsŭ o T u r c a, că ele potŭ sa înóte patruḑeci de ḑile şi prin urmare nu au lipsa ca să se mai sue în corabie, nu-şi aduse însa aminte, ca pe lângă cele patruḑeci de ḑile sunt şi patruḑeci de noptĭ. Inchiḑêndŭ Noĕ corabia T u r c e l e aŭ înotatu pe lânga acésta dóueḑeci de ḑile şi dóueḑeci de noptĭ ne'ncetatŭ. Éră după aceea ne mai putêndu înotà, căcĭ se obosise fórte tare, tóte s'aŭ înecatŭ. De atuncĭ apoĭ n'a remasu nicĭ o T u r c ă vie pe pamêntu, ci numai numele lor s'a păstratu spre aducere aminte că aŭ vieţuitŭ şi ele când-va.

Aducerea aminte despre acestea paserĭ s'a pastratŭ de catra Românii din Transilvania pênĕ şi'n ḑiua de asta-ḑi într'o datină, care asemenea se numesce „T u r c a“ şi despre care ni se spune urmatórele :

www.dacoromanica.ro

In serbătorile Craciunului și'n ḑiua de anulŭ noŭ se âmblă cu Turca, adică unŭ omŭ se îmbraca cu unu vesmêntŭ roșu séŭ verde, care e lungŭ pênĕ în pământu; pe capu îșĭ pune o mulțime de pene roșite, carĭ formézа capulu Turceĭ, ér' vesmêntulŭ celu roșu formézа trupulu eĭ. Clonțulŭ și-lŭ face diu dóue lemne cioplite în forma unuĭ clonțŭ de pasere, și-lu întocmesce astfelŭ ca prin ajutoriulu unui firu de sirmă cu mânele ce-su ascunse în vesmêntulu celu roșu, sa-lu póta clatî cum va voî Turca.

Cu Turca âmbla și unŭ fluerarŭ care-ĭ ḑice din flueru ca sa jóce, și unu pazitoriŭ care se numesce blajiu și care nu lasa pre nime ca sa se apropie de Turcă și e îmbracatu ca unŭ moșu betrânŭ. cu o cușmă de óie fórte mare în capu.

Turca acésta merge din casa în casă. Când întră într'o casă fluerarĭulŭ ĭĭ ḑice din flueru și ea jóca. Dupa ce a jucatu gospodariulŭ de casa îi da banĭ. Ea ia banîĭ cu clonțulŭ și-i dă pazitoriulu. Éră daca î se pare că gospodariulŭ de casă ĭ-a datu pre puținĭ banĭ, séu nu i-a datŭ înca defeliu, începe a cautà cu clonțulŭ prin buzunariŭ și-ai da prin acésta de cunoscutu că e timpulu sa-ĭ dee.

Turca cu âmbletulu eĭ, cu joculu eĭ celu deșanțatŭ, cu schimele eĭ, face multe risete și voie bună pe unde se duce. [1])

*

Țibroculŭ pl. țibrocĭ. — Acesta, dupa cum mi-a spusŭ G. Bóncașŭ din Vatra-Dornei e o

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ.

www.dacoromanica.ro

pasere mica ca o rața, cu pene negre ca corbulu, afara de dóue din aripi, cari sunt albe. Códa îi e cârligata. Petrece mai multŭ pe vêrfulu munțiloru și se nutresce cu érbă și cetină.

*

F u s a r ĭ u l ŭ. — Acesta, dupa cum mi-a spusŭ Dlu A. Rusu, învețatoriu din Ilișesci, are botu lungu și rotundu ca unu fusu și picióre înalte. Petrece pe marginea apelorŭ, însa nu póte înotà, de óre ce n'are pânza la picióre ca paserile cele notatóre. Se nutresce cu diferite insecte de apa și cu pesci.

*

L e s p e g i ó r a. Acésta este asemenea o pasere de apă, dar' pêne acuma, afara de numirea ci care e usitată în Bucovina, înca n'am pututu aflà cum arata la faptura corpului și câtu e de mare.

*

F u g ĕ u l u, numitŭ altmintrelea și F u g a r ĭ u, după cum m'a asiguratu mai pe urm'a unchesului meŭ Nicuța Fl. Marianu, precum și alți Români din Bucovina, sa nu fie nici decum P ă t u r n i c a, dupa cum s'a ḑisu la pag. 218 ci o specie de G a i n u ș a; Laufhühnchen séu Schneehuhn germ.

*

B r u n d a r e l u l ŭ, numitŭ altmintrelea și D o m n i ș o r ŭ, e, dupa cum mi-a spusŭ Dlu N. Barbu, o pasere de apa cu ciocului lungŭ și cu penele cenușii. Numirilè acestea sunt usitate în Argeșu.

*

www.dacoromanica.ro

Chirighiţa, e după spusa Dlui N. Barbu, asemenea o pasere de apă. Numirea acésta e usitată în Argeşu.

*

Alunariulŭ. — Acesta traesce prin alunişuri şi se nutresce cu alune pre cari le sparge cu ciocului şi apoi le mânânca. Elŭ e de colóre pestriţă şi de mărimea unei ciori. E bunŭ vênatŭ, Numirea e usitata atâtŭ în Bucovina, câtu şi'n Ţéra Bârsei în Transilvania. Se pare a fi paserea, care se numesce germ. Hasel- oder Rothhuhn, veḑi p. 214. séŭ póte şi aceea care se numesce germ. Nussknacker, veḑi pag. 69.

*

Struţulu, lat. Struthio camelus L. germ. der Strauss. De şi nu provine paserea, ce pórta numirea acésta, în ţerile locuite de Români, totu-şi o înşiru aice, de óre ce numirea ei e mai pretutindene cunoscuta de poporŭ din causa óueloru sale, cari s'au întreḑuinţatŭ din cele mai departate timpuri şi pênĕ în ḑiuă de asta-ḑi ca unu feliu de ornamentŭ la policandre.

*

Cioroniu. — Corbulŭ se numesce în Banatu Cioroniu, veḑi: Familia. an. XIX. Oradeamare. 1883. No. 18. p. 214.

*

Grugnĭe. — Cucóra, dupa cum mi-a spusŭ Dlu I. D. Hondrosomŭ, se numesce de catră Românii din Epirŭ Grugnĭe.

www.dacoromanica.ro

Erorĭ de tiparĭŭ.

Pag.	rêndu.	tipărĭtŭ.	cetesce.
61	3	ómeloru	ómeniloru
62	13	acésia	acésta
92	16	bucuria ui	bucuria lui
104	6	trei fncruciș.u	trei orĭ fncrucișĭŭ.
111	Nota 1	Scott	Schott
126	30	le'ncare	le'carce
165	13	ela	elŭ
165	16	harmasarıuluı	harmasarıulŭ
169	4	oă că	ca cu
184	9	tasălu	tatălŭ
209	Nota 3	dicționire	dicționare
224	8	istoriti	istorisi
225	28	feréstă	feréscă
232	19	luclu-a	loclu-a
235	18	natatŭ	natalu
238	16	neștriı	noștriı
240	12	ecle	ele
289	17	multe	multe orı
324	Nota 1	acesta dóue	aceste dóue
330	12	nă	nu
349	13	amaróse	amoróse
349	24	odică	adică
359	18	împerateseĭ	împeratescı
360	3	din când	din când în când
362	21	grudinuță	grădinuță
370	6	băsatŭ	lasatŭ
370	25	émenilorŭ	ómenilorŭ

www.dacoromanica.ro

Indice alfabeticŭ.

— Cifrele latine însémna tomulŭ, éra cele arabice pagina. —

Aciră I. 137.
Agnirba I. 282.
Albinarelŭ I. 58.
Alunariu II. 407.
Arândrunea II. 120.
Arete I. 123.
Auşelŭ I. 326.

Babiţă II. 400.
Barză II. 323.
Barza-albă II. 323.
Barză-négra II. 333.
Batcă II. 400.
Bâtlancă II. 334.
Bâtlanŭ II. 334.
Bâtlanŭ-albŭ II. 336.
Bâtlanu-cenuşiŭ II. 335.
Bâtlanu-de-stuhu II. 337.
Bâtlanŭ-roşieticŭ II. 336.
Bâtlanu-scorţişoriŭ II. 336.
Bâtlanaşŭ II. 337.
Bâtlénu II. 334.
Bâţiitóre I. 326.
Becaţă II. 299.
Becaţină II. 301.
Becaţŭ II. 299.
Berbecelŭ I. 77.
Berbecelŭ-mare I. 77.
Berbecelŭ-micŭ I. 78.
Berbecelu-roşieticŭ I. 79.
Berbecică I. 79.
Berbecuţa II. 301.
Berbecuţu I. 77. II. 301.
Berbiliu I. 238.
Bibicŭ II. 292.
Bibilică II. 273.
Bibilóică II. 273.
Bibiloiŭ II. 273.
Blénde I. 119.
Bobocelu II. 374.
Bobocică II. 374.
Bobocu II. 374.
Bocănitóre I. 76.
Bodigaşu I. 122.
Bodigeŭ I. 122.
Bodîrlău II. 401.
Bodiŭ I. 122.
Bogdăiŭ I. 122.
Botgrosŭ I. 416.
Botrosŭ I. 419.

www.dacoromanica.ro

Bou-de-baltă II. 337.
Boŭ-de-nópte I. 208.
Bourelŭ I. 304.
Brabeţŭ I. 409.
Brabete I. 409.
Brăbeţóică I. 409.
Bradişoră II. 214.
Brebaţă I. 409.
Brebenécŭ I. 279.
Brundarelŭ II. 406.
Bufă I. 208.
Bufna I. 208.
Bufniţa I. 208.
Bufŭ I. 235.
Buhacŭ I. 208.
Buhaiu II. 337.
Buhaiu-de-baltă II. 337.
Buha I. 208.
Buhă-mare I. 208.
Buhnă I. 208.
Buhniţa I. 208.
Bulu I. 235.
Buhurezŭ I. 218.
Buligaĭe I. 436.
Buvna I. 208.

Caĭa-gainilorŭ I. 119.
Caie I. 164.
Cailă I. 164.
Califarŭ II. 382.
Canarŭ I. 436.
Căn̆ăraşu I. 436.
Canarĭţă I. 436.
Capîntortora I. 90.
Capîntortură I. 89.
Capra-draculuĭ II. 77.
Capranturtură I. 90.
Caprentortură I. 90.
Capuntultura I. 90.
Capunturtură I. 90.
Caracacsă II. 48.
Caragaţa II. 48.
Caragaţinŭ II. 48.
Câcaŭ I. 62.
Caldaraşu I. 419.
Câneparĭŭ I. 396.
Câneparióra I. 396.
Câne-tătărescŭ II. 292.
Câţa II. 273.
Căţărătóre I, 74. II. 153.
Căĭsteiu II. 348.
Cârsteiaşŭ II. 348.
Cârsteĭu II. 348.
Cecă I. 236.
Ceóca II. 26.
Cércă II. 65
Cârstelŭ II. 348.
Ceucă II. 26.
Ceucuşóra II. 26.
Ceucuţă II. 26.
Chirighiţa II. 407.
Chituluşŭ I. 322.
Chiturluşŭ I. 322.
Cialhău I. 178.
Cialulau I. 178,
Ciaucă II. 26.
Cilihóie I. 178.
Cilihoiŭ I. 178.
Cilióie I. 178, 193.
Cihurezŭ I. 218.
Cimpiţă I. 382,
Cinchiţă I. 382.

www.dacoromanica.ro

Cincione I. 409.
Cinciță I. 382.
Cinfloru I. 132.
Ciuteză I. 382.
Cintezoiu I. 382.
Cintezŭ I. 382, 388.
Cinteță I. 382.
Cinteţu I. 382.
Cintiniţa I. 383.
Cintiță I. 382.
Cintizoĭŭ I. 382, 388.
Ciju I. 388.
Cióca II. 26.
Ciocănea II. 299.
Ciocănitóre I. 73.
Ciocănitóre-albastrie I. 80.
Cĭocănitóre-cu-cârpă I. 74.
Ciocanitóre-cucuiată I. 74.
Ciocănitóre-galbană I. 80.
Ciocanitóre-mică I. 77. II. 153.
Ciocănitóre-mijlocie I. 77.
Ciocanitóre-négră I. 74.
Cĭocănitóre-pestriţa I. 76.
Ciocanitóre-roșă I. 76.
Ciocanitóre-sură I. 80.
Ciocanitóre-vênetă I. 80.
Ciocanitóre-verde I. 78.
Ciocârlanu I. 334.
Ciocârlanu-cucuiatu I. 335
Ciocârlanu-moţatŭ I. 335.
Cĭocârlaniţă I. 335.
Ciocârleţu II. 153.
Cĭocârlie I. 334.
Ciocârlie-de-câmpŭ I. 335.
Ciocârlie-de-munte I. 334.
Ciocârlie-de-ţérine I. 335.
Ciocârloiu I. 334.
Ciocgrosu I. 416.
Cĭócică II. 26, 48.
Cioclejelŭ I. 304.
Ciocnitóre II. 153
Cĭocoiŭ I. 335. II. 27.
Ciofŭ I. 227.
Cioica I. 432.
Ciomvica I. 206.
Cionă I. 410.
Cĭonu I. 410.
Cioracă II. 25.
Cióra I. 168. II. 25.
Cióra-balţata II, 26.
Cióră-cenușie II. 25.
Cióra-de-câmpie II. 26.
Cĭórà-de-padure II. 25.
Cióra-gulerata II. 26.
Cióră-négră II. 25.
Cióra-pucĭósă II. 26.
Cióra-vêneta II. 26.
Ciorâcă II. 65.
Ciórcă II. 65.
Ciorcobară II. 48.
Cĭorcuţă II. 27.
Ciorcuşă II. 48.
Ciorlica II. 293.
Ciorobara II. 48.
Cĭoroiașŭ II. 27.
Ciorócică II. 25.
Cioróie II. 25.
Cioroiŭ II. 26.
Cioroiŭ-cenușiŭ II. 27.
Cioroĭu-negru II. 27.
Cioroiu-vênetŭ II. 27.
Cioroniŭ II. 407.

www.dacoromanica.ro

Cĭoru II. 26.
Cioruță II. 27.
Cioucă II. 26.
Ciovică I. 206.
Cĭovină II. 294.
Ciovlică II. 293.
Cireșarĭŭ II. 416.
Cisu I. 338.
Cĭufu I. 218, 227
Çiuhurezŭ I. 218.
Ciurcă II. 276.
Cĭurezu I. 218.
Ciușu I. 227.
Ciuvică I. 204.
Cizu I. 338.
Cloncanu I. 152.
Clonțarĭŭ I. 416.
Cobetŭ I. 123.
Cobeții I. 126.
Cobetu I. 123.
Cocóră II. 346.
Cocorstêrcŭ II. 323.
Cocorŭ II. 346.
Cocorŭ-de-balta II. 347.
Cocostârcu II. 323.
Cocostârcŭ-albu II. 323.
Cocoșarĭŭ I. 279.
Cocoșelu II. 248.
Cocoșŭ II. 238.
Cocoșu-de-câmpŭ II. 212.
Cocoșŭ-de-munte II. 210.
Cocoșŭ-de-padure II. 212.
Cocoșŭ-de-sihla II. 210.
Cocoșu-mare II. 210.
Cocoșu-selbaticu II. 210.
Cocoșu-selb.-micŭ II. 212.
Cocotu II. 248.
Cocoveicĭ I. 196.
Codalbița II. 79.
Códă-roșa I. 259.
Codobatelei I. 327.
Codobatură I. 327.
Codobatură-albă I. 327.
Codobatură-albăstrie I. 328.
Codobatură-cenușie I. 328.
Codobatură-galbănă I. 328.
Codobatura-sură I. 328.
Codobatură-vênetă I. 328.
Codobatură-vineție I. 328.
Codobatorŭ I. 333.
Codobaturoiŭ I. 333.
Codobâță I. 327.
Codòroșu I. 257.
Codroșu I. 257.
Columbu II. 181.
Corabatică I. 62.
Coracu II. 3.
Córbă II. 17.
Corbișorŭ II. 16.
Corbița II. 17.
Corbóica II. 17.
Corbŭ II. 3.
Corbŭ-albastru I. 62.
Corbŭ-de-nópte II. 339.
Corbulénu II. 16.
Corbuleții II. 16.
Corbușorŭ II. 16.
Corcanŭ I. 16, 26. II. 276.
Corcodanŭ II. 276.
Corcodină II. 276.
Corcotina II. 276.
Corla II. 353, 401.

www.dacoromanica.ro

Coroiu I. 120, 123. II. 25.
Coşelŭ II. 248.
Cotobatură I. 327.
Cotorobatură I. 327.
Coţorobuşcă I. 328.
Coţobaie I. 327.
Coţofană II. 48.
Crancaŭ II. 26.
Crastaĭĭ II. 348.
Cresteţŭ II. 348.
Crêsteiĭ II. 348.
Crêstelŭ II. 348.
Crêsteŭ II. 348.
Cristeiĭ II. 348.
Croncanŭ I. 152. II. 15.
Croncăŭ II. 15.
Cucă I. 42.
Cucóră II. 343.
Cucorstêrcŭ II. 323.
Cucorŭ II. 346.
Cucostârcŭ II. 309.
Cucostârcŭ-negru II. 333.
Cucostêrcu II. 323.
Cucoşelŭ II. 248.
Cucoşŭ II. 248.
Cucotŭ II. 248.
Cucoveică I. 196.
Cucovetă I. 196.
Cucŭ I. 1.
Cucubeică I. 196.
Cuculéşă I. 43.
Çuculiţă I. 42.
Cucumégă I. 196.
Cucumégŭ I. 196.
Cucúşelu I. 43.
Cucuşorŭ I. 43.
Cucuvaică I. 196.
Cucuvaie I. 196.
Cucuvea I. 196.
Cucuveĭcă I. 196.
Cucuvelă I. 196.
Cucuveucă I. 196.
Cufundacĭŭ II. 401.
Cufundarĭŭ II. 401.
Cufundarĭu-cucuĭatŭ II. 401.
Cufundarĭu-micŭ II. 402.
Culicĭu II. 304.
Culicŭ II. 304.
Curcanu II. 276.
Curcă II. 276.
Curcănaşu II. 276.
Curcuţa II. 276.
Curla-verdę II. 353.
Curtubeşĭ I. 305.
Curuiu I. 122.

Domnişorŭ I. 392. II. 406.
Drepnea I. 70.
Drobiţă II. 278.
Drobŭ II. 278.
Drochie II. 278.
Drofie II. 278.
Dropie II. 278.
Dropie-mică II. 278.
Dropioĭŭ II. 278.
Dumbrăvancă I. 62.
Dumbrăvióră I. 62.

Ereţe I. 122, 123.
Erie I. 123.
Erodiŭ II. 335.
Erodiŭ-albŭ II. 336.

www.dacoromanica.ro

Floranță I. 387.
Floranțŭ I. 387.
Florinte I. 387.
Florințelu I. 387.
Fluerariŭ II. 295, 304.
Fluerătoriu II. 295.
Fluturașŭ II. 295.
Fluturașŭ-micŭ II. 298.
Forfecarașŭ I. 423.
Forfecarelu I. 423.
Forfecea I. 423.
Forfecelŭ I. 423.
Forfecuță I. 423.
Forfecuța-galbie I. 424.
Forfecuță-roșie I. 424.
Forfecuță-roșietică I. 424,
Forfecuță-surie I. 424.
Francıocŭ-mare II. 77.
Francıocŭ-micŭ II. 78.
Frașca II. 47.
Fugeu II. 218, 406.
Furnicariŭ I. 60, 77.
Fusariŭ II. 406.

Gaica II. 69.
Gaie I. 164. II. 26.
Gaiță II. 68.
Gaița-de-munte II. 69.
Gaița-vênětă I. 62.
Galiță II. 68.
Gangoră II. 132.
Gangorŭ II. 132.
Gangura II. 132.
Gangurŭ II. 131.
Găinariu I. 122.
Găina-lui-Dțeŭ II. 114.
Găină II. 250.
Găină-cu-mărgaritare II. 273.
Gaină-de-apă II. 355.
Gaină-de-mare II. 273.
Găină-de-munte II. 211.
Gaină-de-padure II. 212.
Gaina-négra II. 212.
Găina-selbatică II. 211.
Găinușă II. 214, 353.
Gainușa-alunara II. 214.
Gainușă-de-apa II. 353.
Găinușa-négră II. 212.
Gainușă-roșă II. 214.
Găinușcă II. 214.
Gainuța II. 217, 353.
Gainuță-de-ometŭ II. 217.
Gainuță-roșa II. 214.
Gaițișóră I. 62.
Găngurașŭ II. 132.
Gangurelu II. 132.
Gătejelu I. 304.
Găraveliŭ I. 426.
Garavelŭ I. 426.
Gâltanu II. 335.
Gânsacŭ II. 374.
Gânsacelŭ II. 374.
Gânscanŭ II. 374.
Gânscă II. 374.
Gânsca-albă II. 375.
Gânscă-bórză II. 375.
Gânsca-cenușie II. 375.
Gânscă-de-casă II. 374.
Gânscă-pagă II. 375.
Gânscă-selbatică II. 374.
Gânscă-vênětă II. 375.
Gânsculiță II. 374.

www.dacoromanica.ro

Gânscușóra II. 374.
Gânscuță II. 374.
Gâscanu II. 374.
Gâscă II. 374.
Gâsculiță II. 374.
Gâscușóra II. 374.
Gâscuță II. 374.
Gelatŭ I. 432.
Geunóie I. 73.
Geunóe-cenușie I 80.
Geunóe-négră I. 74.
Geunóe-pestrița I. 76.
Geunoiu I. 74.
Geunoiŭ-galbanŭ I. 80.
Gheonóie I. 73.
Gheunóie I. 73.
Ghimpe I. 419.
Ghionóie I. 73.
Ghionóĭe-négrŭ I. 74.
Ghionóie-pestriță I. 77.
Ghionóie-verde I. 78.
Ghindariu II. 68.
Gintiță I. 433.
Gionóie I. 73.
Gionóie-cenușie I. 80.
Gionóie-négră I. 74.
Gionóie-péstriță I. 76.
Gionóie-verde I. 78.
Ghirlă I. 282.
Gotcanu-de-câmpŭ II. 212.
Gotcanu-de-munte II. 210.
Gotcanŭ-de-sihlă II. 211.
Gotcanŭ-mare II. 211.
Gotcanŭ-micŭ II. 212,
Gotcă-de-padure II. 212.
Gotca-négra II. 212.
Gotcă-pestrița II. 211.
Gotcă-roșă II. 214.
Grangoră II. 132.
Grangorelŭ II. 140.
Grangorŭ II. 132.
Grangura II. 132.
Grangurŭ II. 132.
Graurŭ I. 426.
Grăngurașŭ II. 132.
Grăngurelŭ II. 132,
Grăurașŭ I. 426.
Graurelŭ I. 426.
Grauriță I. 426.
Gripsorŭ I. 150.
Grue II. 346.
Grugnĭe II. 407.
Gruhă II. 346.
Gruișorŭ II. 346.
Gruiŭ II. 346.
Gugusciucă II. 180.
Gulubu II. 181.
Gușată II. 400.

Hârchastă II. 48.
Heie I. 164.
Herete I. 122.
Hereŭ I. 122.
Hĕrete I. 123.
Hêreŭ I. 122.
Hingherelŭ I. 119.
Horoĭŭ-de-bradŭ I. 74.
Horoiu-pestriță I. 76.
Horoĭŭ-verde I. 78.
Hrăbete I. 409.
Huhurete I. 218.
Huhurezŭ I. 217.

www.dacoromanica.ro

Huhurezŭ-micu I. 235.
Hulŭ I. 122.
Hultanŭ I. 188.
Hultanŭ-de-pétră I. 153.
Hulturŭ I. 188.
Hulubașŭ II. 181.
Hulubiță II. 181.
Hulubŭ II. 181.
Hulubŭ-de-casă II. 181.
Hulubŭ-de-câmpŭ II. 180.
Hulubŭ-de-codru II. 180.
Hulubŭ-de-padure II. 180.
Hulubŭ-selbaticŭ II. 180.
Hurezŭ I. 218.

Iepurariŭ I. 153.
Iepurariŭ-gălbiŭ I. 153.
Ierete I. 123.
Ieruncă II. 214.
Ierușcă II. 214.
Imperatulŭ-paserilorŭ I. 305.
Imperătușŭ I. 304.
Imperățelŭ I. 304.
Inăriță I. 398.
Inăriță-verde I. 418.
Inchinătoriŭ-micŭ I. 120.
Inchinatoriŭ-ruginiŭ I. 120.
Irunca II. 214.

Joimăriță I. 208,
Jumetate-de-pasere I. 326.

Lândură II. 120
Lastanŭ II. 121.
Lastunŭ II. 121.
Lasturnŭ II. 121.
Lăstunașu II. 121.
Lastunŭ II. 121.
Lastunŭ-mare I. 70.
Lebada II. 357
Lebedióră II. 357.
Leșiță II. 355.
Lespegioră II. 406.
Libecŭ II. 292.
Libocŭ II. 292.
Libucŭ II. 292.
Libuțŭ II. 292.
Lipitóre I. 128.
Lișița II. 355.
Logocelŭ I. 393.
Lopătariŭ II. 308.
Lostonŭ II. 121.
Lostugŭ II. 121.
Lostunŭ II. 120.
Lostunŭ-de-apă II. 122.
Lugaciu I. 419.
Lupulŭ-vrăbiilorŭ II. 77.
Lupulŭ-vrăb.-micŭ II. 78.
Lustunŭ II. 121.

Macaléndru I. 432.
Machiașu II. 69.
Măracinariŭ I. 261.
Mărăcinariŭ-mare I. 261.
Maracinariŭ-micŭ I. 261.
Mătieșŭ II. 69.
Merlă I. 282.
Merla I. 281.
Merla-alba I. 294.
Merlă-gulerată I. 293.
Merlă-négră I. 293.
Merlă-sură I. 293.

www.dacoromanica.ro

Mierlișóră I. 291.
Mĭerliță I. 291.
Mierlușóră I. 291.
Mĭerluță I. 291.
Mierloĭŭ I. 292.
Minunea I. 433.
Mitropolitŭ II. 278.
Mnierlă I. 282.
Mninunea I. 433.
Mninuniţa I. 435.
Moșuțu I. 335.
Mulge-capre I. 65.
Mulgetorĭulŭ-caprelorŭ I. 65.

Nagâțŭ II. 285.
Naţă II. 383.
Neguiţŭ II. 293.
Nĭerlă I. 282.
Nogâțŭ II. 293.
Nucarĭŭ II. 69.
Nueșóra I. 259.

Ochiu-bouluĭ I. 304.
Ochiulu-bouluĭ I. 304.
Óia-morţilorŭ II. 301.
Oiţa I. 383.
Oiţoĭŭ I. 383.
Orgnĭe II. 25.

Pagiră I. 137.
Pagonŭ II. 263.
Pajeră I. 137.
Pajĭră I. 137.
Pajóra I. 137.
Pajură I. 137.
Panciarușŭ I. 305.
Panţăruşŭ I. 305.
Păpăludă I. 65.
Parantușu I. 305.
Parpalacŭ II. 221.
Paserea-cânepeĭ I. 396.
Paserea-inuluĭ I. 398.
Paserea-malaĭulu I. 409
Paserea-omĕtului I. 386.
Pasere I. 380, 407.
Pasere-de-casă I. 408.
Pasere-de-munte I. 408.
Pasere-de-ghĭaţă I. 299.
Pasere-domnéscă I. 419.
Pasere-tătărésca II. 292.
Pasere-ţigănésca I. 327.
Păserea I. 409.
Paserică I. 409.
Păsărióră I. 409.
Paseroĭu I. 409.
Paseruĭcă I. 409.
Pastorelu I. 328.
Păstoriță I. 328.
Patârniche II. 218.
Pătriniche II. 218.
Păturnea II. 218.
Paturnelŭ II. 218.
Paturnica II. 218.
Paturniche II. 218.
Păturnicŭ II. 218.
Păunașŭ II. 265.
Păună II. 263.
Păunelŭ II. 265.
Păunică II. 263.
Păunĭorŭ I. 387.
Pauniță II. 263.
Păunŭ II. 263.

www.dacoromanica.ro

Păvunŭ II. 263.
Pecurariŭ I. 335.
Pelicanŭ II. 400.
Penchiŭ I. 382.
Penchiŭ-pestriţŭ I. 383.
Pentiŭ I. 382.
Pepturaşŭ I. 259.
Perdică II. 218.
Perdicŭ II. 218.
Perpeliţă II. 221.
Petrariŭ I. 415.
Petrelŭ II. 399.
Petroşelŭ I. 415.
Petroşelŭ-cânepiŭ I. 396.
Petruniclĭa II. 221.
Petruşelŭ I. 415.
Pĕscariŭ I. 51. II. 398.
Pĕscariŭ-albŭ II. 398.
Pĕscariŭ-de-mare II. 398.
Pĕscariŭ-negru I. 299.
Pĕscariŭ-surŭ II. 392.
Pĕscariŭ-vênĕtŭ I. 51.
Pĕscariŭ-verde I. 51.
Pĕscăraşŭ I. 50.
Pĕscărelŭ I. 51, 295. II. 401.
Pĕscărelŭ-de-ghĭaţă I. 299.
Pĕscărelŭ-de-pădure I. 299.
Pĕscărelŭ-de-păreĭe I. 299.
Pĕscărelŭ-negru I. 299.
Pĕscărelŭ-vênĕtŭ I. 51.
Pĕscăriţă I. 51.
Pĕscăruşŭ I. 51.
Pĕscăruşŭ-vênĕtŭ I. 51.
Pică II. 273.
Pichere II. 274.
Pichire II. 274.
Pichĭure II. 273.
Piciganĭe II. 143.
Piciganĭe-puturósa II. 144.
Pieptălacă II. 221.
Pĭeptĕnuşŭ I. 259.
Pipalacă II. 221.
Pipalacŭ II. 221.
Pipică II. 273.
Pipilica II. 273.
Pişca-Flóreĭ II. 139.
Pişcanflorĭ II. 132.
Pişcanŭ-Flóre II. 132.
Pitpalacă II. 221.
Pitpalacŭ II. 221.
Pitpediche II. 221.
Pitulică I. 321.
Pitulice I. 320.
Pitulicę-cafenie I. 321.
Pitulice-cenuşie I. 322.
Pitulice-cu-capŭ-negru 1. 320.
Pitulice-de-grădina I. 321.
Pitulice-négră I. 320.
Pitulice-sură I. 321.
Pituliciŭ 1. 322.
Pituluşŭ I. 322.
Piţigane-mare II. 143.
Piţigane-mica II. 144.
Piţigoiĭ II. 143.
Piţigoiĭ-albastru II. 144.
Piţigoiŭ-bărbosŭ II. 145.
Piţigoiŭ-cenuşiŭ II. 144.
Piţigoiŭ-codatŭ II. 145.
Piţigoiŭ-cu-cârpă II. 145.
Piţigoiŭ-cu-créstă II. 145,
Piţigoiŭ-cucuĭatŭ II. 145.
Piţigoiŭ-de-cârdŭ II. 145.

www.dacoromanica.ro

Piţigoĭĭ-de-munte II. 144.
Piţigoĭĭ-de-omĕtŭ II. 143.
Piţigoiŭ-de-satŭ II. 143.
Piţigoĭĭ-de-scórţă II. 144.
Piţigoĭĭ-de-stolŭ II. 145.
Piţigoĭĭ-mare II. 143.
Piţigoiŭ-micŭ II. 144.
Piţigoiŭ-roşieticŭ II. 145.
Piţigoiŭ-selbaticŭ II. 144.
Piţigoĭĭ-surŭ II. 144.
Piţigoĭĭ-vênĕtŭ II. 144.
Piţiguşă II. 143.
Piţiguşŭ II. 143.
Piţîmperătuşŭ I. 305.
Pleşuvŭ I. 179.
Pleşuvŭ-rapit.-de-mĭeĭ I. 178.
Pola-li-Stă-Marie I. 388.
Porcuşorŭ II. 297.
Porumbarĭŭ I. 122.
Porumbaşŭ II. 181.
Porumbelŭ II. 181.
Porumbelŭ-micŭ II. 145.
Porumbiţă II. 181.
Porumboiŭ II. 181.
Porumbŭ II. 180.
Porumbŭ-de-casă II. 181.
Porumbu-de-câmpu II. 180.
Porumbu-de-codru II. 180.
Porumbŭ-de-pădure II. 180.
Porumbŭ-selbaticŭ II. 180.
Potârnichie-cenuşie II. 218.
Poternică II. 221.
Poterniche II. 218.
Potîrnică II. 218.
Potîrnică II. 218.
Potîrnicŭ II. 218.
Potrănică II. 218.
Potrunică II. 218.
Potrunicŭ II. 218.
Poturnică II. 218.
Prepelicióră II. 221.
Prepeliţă II. 221.
Prepeliţoiŭ II. 221.
Presură I. 379.
Presură-de-gradină I. 380.
Presură-de-stuhŭ I. 379.
Presură-de-trestie I. 379.
Presură-galbană I. 380.
Presură-mare I. 379.
Presură-sura I. 379.
Presurŭ I. 379.
Prigóră I. 60.
Prigóre I. 60, 256.
Prigore I. 60.
Prigoruĭĭ I. 429.
Prihoriu I. 256.
Privighitóre I. 237.
Privighitoroiŭ I. 255.
Prundariu I. 327.
Pruntaraşŭ I. 299. II. 295.
Puhoieriĭ I. 164.
Puingroşu I. 416.
Pupagióră II. 157.
Pupază I. 13. II. 157.
Pupăzoiŭ II. 157.
Pupegióră II. 157.
Pură II. 276.
Purcăraşŭ II. 295.
Purceluşă I. 321.
Purichiŭ II. 276.
Purmanŭ II. 276.

www.dacoromanica.ro

Rață II. 383.
Rață-beșinósă II. 383.
Rață-de-casa II. 383.
Rață-de-ghĭață II. 383.
Rața-olténca II. 383.
Rață-selbatică II 383.
Rața-mută II. 384.
Ratze II. 384.
Rațaşcuță I. 299.
Raţişóră II. 396.
Răţoieşŭ II. 396.
Raţoĭĭ II. 396.
Raţuică II. 396
Răţuşcă II. 396.
Răţuşóră II. 396.
Réța II. 384.
Rieruncă II. 214.
Rîndunea II. 121.
Rîndunea-de-feréstă II. 121.
Rîndunea-de-nópte I. 65.
Rîndunelŭ II. 98.
Rîndunică I. 168. II. 81, 120.
Rîndunică-de-apă II. 122.
Rîndunică-de-maluri II. 122.
Rîndunică-de-parĕu II. 122.
Rîndunică-de-plóie I. 70. II. 121.
Rîndunica-Domnului I. 327.
Rîndurea II. 120.
Rîndurică II. 120.
Rossă II. 384.

Săghieşŭ I. 383.
Sandură (?) II. 120.
Sarcă II. 47.
Sarçoĭĭ II. 48.
Săr㎛țelŭ I. 430.
Sărcea II. 355.
Scatiaşŭ I. 388.
Scatiŭ I. 380, 388.
Scăĭerŭ I. 382.
Skipaonne I. 150.
Scirică II. 48.
Scorțarĭĭ II. 153.
Scorțarĭĭ-mare II. 153.
Scorțarıu-micŭ II. 156.
Scorțaraşŭ II. 156.
Scorțărelu II. 156.
Scoruşă I. 433.
Scrofiță I. 321.
Sdrobu II. 278.
Sfârcıocŭ I. 76.
Sfârcĭocĭŭ-gheoşŭ I. 76.
Sfedeluşŭ I. 304.
Sfercıocu-gheoşŭ II. 77.
Sferçıocŭ-roşŭ II. 79.
Sfinteță I. 383.
Sfrancıocŭ I. 76.
Sfrancĭocu mare II. 77.
Sfrancĭocĭŭ-micŭ II. 78.
Sfredelaşŭ I. 340.
Sfredelécŭ I. 364.
Sfredeluşŭ I. 304.
Sfrediacŭ I. 3 4.
Sgrinţoru I. 150.
Sgripcıoróică I. 150.
Sgripcĭoru I. 150.
Sgripsoróĭcă I. 142, 144.
Sgripsorŭ I. 142, 144.
Sgripţoróică I. 150.
Sgripţorŭ I. 150.
Sgripţŭ I. 150.
Șimburarıu I. 416.

www.dacoromanica.ro

Simţivéră II. 143.
Sitarîŭ II. 299.
Şitaru-de-pădure II. 299.
Şorliţa I. 178.
Sporghite I. 409.
Sprâcıocŭ I. 76.
Şpurecăcîŭ II. 279.
Spurcóĭca II. 279.
Ştancă II. 26.
Stăncuşóră II. 26.
Stăncuţa II. 26.
Stâlcu II 323.
Stârcŭ II. 323, 335.
Stêrcu II. 323.
Stıclete I. 382.
Stiglete I. 383.
Stigleţĭ I. 382.
Strâcu II. 323.
Strigă I. 234.
Struţŭ II. 407.
Sturdă I. 279.
Sturdelu I. 279.
Şturdişorŭ I. 279.
Şturdóiă I. 279.
Şturdóică I. 279.
Sturdorŭ I. 280.
Şturdŭ I. 263.
Sturdu-cântareţŭ I. 279.
Sturdu-de-munte I. 279.
Sturdu-mare I. 279.
Sucitóre I. 90, 320.
Şvêrdaică-verde I. 78.
Şvêrduică-roşă I. 76.

Şainŭ I. 92.
Şioıcă II. 48.
Şnépŭ II. 304.
Şofracŭ I. 304.
Şofrăcuţŭ I. 304.
Şofranu II. 79.
Şoĭmanŭ I. 118.
Şoĭmelŭ I. 118.
Şoĭmişorŭ I. 118.
Şoımŭ I. 92.
Şoĭmŭ-bâtlănosŭ I. 171.
Şoĭmulénŭ I. 118.
Şoımuleţŭ I. 118.
Şoımuţŭ I. 118.
Şopêrlarıŭ I. 173.
Şorecarıŭ I. 173.
Şorecarıŭ-roşŭ I. 164.
Ştıoĭŭ I. 227.
Şurliţă I. 178.

Taptalagă II. 221.
Tartalacŭ I. 326.
Tacăitóre II. 77.
Tărhită II. 218.
Teptalacă II. 221.
Turcă II. 403.
Turculeţŭ I. 393.
Turtură II. 200.
Turturea II. 200.
Turturela II. 200.
Turturelu II. 209.
Turtureluşa II. 209.
Turtureluţa II. 209.
Turturică II. 70, 200.
Turturoiŭ II. 209.

Ţanţarušŭ I. 305.
Ţarcă II. 46.

www.dacoromanica.ro

Ţarcoĭŭ II. 48.
Ţărcuşă II. 47.
Ţérca II. 65.
Ţibrocŭ II. 405.
Ţiclete II. 143.
Ţiclonŭ II. 153.
Ţiglaĭ II. 143.
Ţiglénu II. 143.
Ţióră II. 25.
Ţintarĭŭ I. 431.
Ţintizoĭŭ I. 388.
Ţinţizoĭŭ I. 388.
Ţiţigoĭŭ II. 143.
Ţiţiguşŭ II. 143.
Ţiuvlicŭ II. 292.
Ţoĭŭ II. 153.

Ue I. 173.
Uleŭ I. 122.
Uliaşu I. 121, 126.
Uliesŭ I. 121, 126.
Uligaĭe I. 121, 170.
Uliganŭ I. 164, 168.
Ulişoru I. 121. 126.
Ulĭu I. 121.
Ulĭu-de-porumbĭ I. 123.
Ulĭŭ-micŭ I. 126.
Ulĭŭ-paserescu I. 126.
Ulĭŭ-vênĕtŭ I. 172.
Ulĭulu-găinilorŭ I. 122, 175.
Ulĭulu-paserilorŭ I. 126.
Ulĭulŭ-rîndunelelorŭ I. 119, 134.
Ulĭulŭ-şopêrlelorŭ I. 173.
Ulĭuţŭ I. 121, 126,
Ultanŭ I. 188.
Ulturu I. 188.
Uluĭŭ I. 121.
Uninea I. 435.
Urzicarĭŭ I. 431.
Uture I. 196.

Văcărelŭ II. 298.
Vacăriţă I. 328.
Verdaica I. 78.
Verdare I. 78.
Verdoniŭ I. 387.
Vesparıu I. 60.
Vespăriţă I. 60.
Vetruşcă I. 120.
Vênturelŭ-micŭ I. 120.
Vênturelŭ-ruginiŭ I. 120.
Vêrdare I. 78.
Vêrtecapŭ I. 89.
Vinderelŭ I. 119.
Vindereŭ I. 119.
Vinghereŭ I. 119.
Vıpdereŭ I. 119.
Vrabie I. 399.
Vrabie-de-casă I. 407.
Vrabie-de-câmpŭ I. 407.
Vrabie-de-munte I. 408.
Vrabie-de-pădure I. 408.
Vrabie-de-stuhŭ I. 377.
Vrabie-de-ţéră I. 407.
Vrăbete I. 409.
Vrăbioiŭ I. 409.
Vrăbióră I. 409.
Vrăbiuţă I. 409.
Vultanŭ I. 188.
Vulturaşŭ I. 188.
Vulturelŭ I. 188.
Vulturiţă I. 188.

www.dacoromanica.ro

Vulturóică I. 188.
Vulturóie I. 188.
Vulturŭ I. 178.
Vulturŭ-albŭ I. 179.
Vulturŭ-auriŭ I. 178.
Vulturŭ-bărbosŭ I. 178.
Vulturŭ-cenuşiŭ I. 179.
Vulturŭ-cu-capŭ-albŭ I. 179.
Vulturŭ-de-câmpŭ I. 179.
Vulturŭ-de-gâsce I. 179.
Vulturŭ-de-mĭeı I. 178.
Vulturŭ-de-pétră I. 153, 179.
Vulturŭ-galbiŭ I. 153.
Vulturŭ-mare I. 153
Vulturŭ-mohorîtŭ I. 179.
Vulturŭ-negru I. 178, 179.
Vulturŭ-surŭ I. 179.
Vulturulŭ-mĭeilorŭ I. 178.

Zăganŭ I. 179.
Zaică II. 69
Zaicoĭŭ II. 69.
Zaĭţa II. 69.
Zamfiră II. 132.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro